

Lagafrumvörp felld.

1. Strandferðir.

Á 14. fundi í Nd., 20. nóv., var útbýtt:
Fr. til l. um strandferðir (þmfrv., A. 91).

Á 16. fundi í Nd., 22. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 17. fundi í Nd., 23. nóv., var frv. aftur tekið til 1. umr.

Flm. (Eysteinn Jónsson): Ég geri nú ekki ráð fyrir, að þetta mál fái framgang á þessu þingi, en þótti þó rétt að koma fram með það nú þegar, mönnum til athugunar. Og vegna þess að sú n., sem ég ætlast til, að frv. gangi til, mun hafa fá mál til meðferðar, þá finnst mér mega vænta, að hún taki það til nákvæmrar athugunar.

Menn hafa litið hornauga til þess, að útlend skip hafa siglt hér hvarvetna, þegar skip ríkissjóðs hafa legið aðgerðarlaus. Erlendu skipin hafa hagað ferðum sínum þannig, að koma á þá staði, sem arðvænlegastir eru. En af því leiðir, að afskekktar hafnir hafa orðið afskiptar. Ennfremur, að islenzku skipin hafa haft litið að gera og strandferðir því lagzt niður að nokkru leyti. Þannig hefir annað skip ríkissjóðs legið að miklu leyti kyrrt undanfarið og strandferðirnar orðið minni en nauðsyn ber til.

Nú finnst mér komin ástæða til að athuga, hvort ekki sé réttlátt að fara að dæmi annara þjóða, og leyfa ekki erlendum skipum að flytja farþega milli islenzkra hafna, og nota til hlitar þann skipastól, sem við Íslendingar eigum, til

Alpt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

að flytja fólk og farm. Með því að skipin fengju góðu hafnirnar, þá mundi fást afgangur, sem gæti gengið til að jafna halla viðkomanna á lélegu höfnunum.

Ég ætla ekki að fara fleiri orðum um þetta mál, en mælist til, að það verði látið ganga til samgmn. að lokinni þessari umr. Vænti ég, að n. sinni máli þessu eins og það á skilið.

Pétur Ottesen: Ég get vel tekið undir það með hv. flm., að full ástæða er til að gera ráðstafanir til þess, að innlendi skipakosturinn, sem í strandferðum er, verði nytjaður betur en nú er til þeirra mannflutninga, sem eru hér meðfram ströndum landsins. Það er vitanlegt, að allmikið af þessum fólksflutningum, a. m. k. á stærri hafnirnar, á sér stað með erlendum skipum, dönskum og norskum.

En ég sé hinsvegar ekki, að það reki neinn nauður til þess, til þess að koma þessu eitthvað áleiðis, að fara að kveða svo á, að ríkisstj. ein hafi einkarétt til þess að flytja farþega hafna á milli. Ég veit, að t. d. í Noregi og víðar, þar sem erlend skip eru útilokuð frá slíkum mannflutningum með ströndum fram, þá er það ekki gert á þennan hátt, að gefa ríkinu einkaleyfi til að flytja, heldur með öðrum ákvörðunum.

Þótt ég því taki mjög undir það með hv. flm., að það beri sem bezt að hlynna að innlendu skipunum hvað þetta snertir, vil ég láta það koma fram, að það beri ekki að gera það á þann hátt, sem farið er fram á í þessu frv., og það því fremur, þar sem með ákvæðum 2. gr. frv. virðist hreint og beint vera reitt til höggs við Eimskipafélag Íslands.

Þá vil ég ennfremur benda á það, að í

Þessu frv. er gert ráð fyrir, að ef strand-siglingar eru í höndum annara en ríkisins, þá eigi að greiða til ríkisins 20% af fargjöldum. En undanþegin eru skatti skip og bátar, sem styrks njóta úr ríkissjóði. En nú er þess að gæta, að allviða er haldið upp fólksflutningi hafna á milli á skipum og bátum, sem einskis styrks njóta úr ríkissjóði, og eftir þessu ættu slík skip og bátar að komast undir þessi ákvæði, og af fargjöldum á þeim borgast 20% í ríkissjóð, m. ö. o. yrði að hækka fargjöldin sem nemur $\frac{1}{5}$, því að vitanlega verður þessi skattur að ganga út yfir þá, sem ferðast með skipunum.

Ég get bent á siglingar milli hafna við Faxaflóa, t. d. milli Rvíkur og Akraness. Bátar, sem þar fara á milli, njóta ekki styrks úr ríkissjóði, en með þeim fara t. d. á sumrin a. m. k. 200—300 manns vikulega. Á fargjöldum með þessum bátum yrði þá slík hækkun að eiga sér stað. „Suðurlandið“ yrði að sjálfsgöðu undanþegið, en það kemur ákaflega lítið við sögu um fólksflutninga milli Rvíkur og Akraness.

Þá yrði eins um veiðiskip, sem flytja farþega milli Norður- og Suðurlands eða þá aðeins hafna á milli, sem þau oft gera þegar þau fara í veiðiferðir og að norðan aftur. Í þessu felst óhæfilegt ranglæti. Það má nú náttúrlega segja, að þetta geti staðið til bóta. Og þó að ég geti verið því að sjálfsgöðu samþykkur, að rétt sé að útiloka erlend skip eftir því sem hægt er frá fólksflutningum með ströndum fram, þá vil ég gera það á annan hátt en þann, að einskorða, að ríkið taki að sér alla fólksflutninga með ströndum fram, og það á þann hátt, að Eimskipafélagi Ísl. gæti orðið til tjóns.

Flm. (Eysteinn Jónsson): Ástæðan til þess, að ég miða við í frv., að ríkið taki að sér strandferðirnar, er sú fyrst og fremst, að ríkið hefir hingað til annazt þær og enginn aðili annar hefir viljað taka þær að sér svo að nokkru næmi, af því að þær bera sig svo illa. Mér finnst að öllu leyti eðlilegt að halda áfram á þeirri braut, að ríkið sjái um rekstur strandferðanna að sem mestu leyti.

Hinsvegar er gert ráð fyrir því, að framvegis eins og hingað til geti einstök

félög eða skip fengið styrk til strandferða. Þannig er það með Eimskipafélagið. Það er gert ráð fyrir, að það haldi áfram eins og verkast vill og síður en svo loku skotið fyrir það í þessu frv. En ég segi fyrir mig, að ég hefi þessa skoðun, að það sé heppilegt, að ríkið haldi áfram á þessari braut eins og hingað til, og hefi miðað frv. við það. Annars vil ég ekki á þessu stigi málsins þrátta um þetta atriði. Ég geri ráð fyrir, að tími vinnist að ræða málið, þegar það kemur frá nefnd.

Viðvikjandi skattinum, sem gert er ráð fyrir frá þeim aðilum, sem ekki fá styrk til að reka strandferðir, vil ég segja það, að þetta getur komið illa niður í einstökum atriðum. En ég svara því til, að þetta frv. er alger frumsmíð, og getur því þurft að taka til athugunar ýmis atriði þess, sem ég vænti, að n. geri. Mér finnst, að komast mætti framhjá því, sem hv. þm. Borgf. talaði um, með því að láta skip, sem ekki flytja farþega að staðaldri, vera undanþegin skattinum. Aðalatriðið er að finna leið til þess, að innlendu skipin annist þessi störf og bæta aðstöðu þeirra til þess að gera strandferðirnar sem beztar. Og ég veit, að það er almennur skilningur orðinn á því í landinu, hve mikil óhæfa það er, að okkar skip liggi athafnalaus á sama tíma og erlend skip sigla milli stærstu hafnanna með góðum árangri.

Ég geri ráð fyrir, að sumir hv. þm. hugsi sem svo, að menn megi ekki missa af ferðum með útlendum skipum. En sannleikurinn er sá, að skipastóll okkar er mikill, sérstaklega hjá Eimskipafél., og það virðist fyllilega vera hægt að verða við flutningaþörfinni með þeim skipum einum saman og með þeim landflutningum, sem nú eru orðnir tíðir frá Norðurlandi. En þaðan er aðalfarþegaflutningurinn með útlendu skipunum.

Dómsmrh. (Magnús Guðmundsson): Það er auðvitað ekki mikil ástæða til að ræða þetta frv. nú, þar sem hv. flm. lýsti yfir því, að hann ætlaðist ekki til, að það yrði að lögum nú. (EystJ: Ég gerði ekki ráð fyrir því, þó að ég vildi það). Ójá. En ég vildi benda á það, að það mundu koma fram æðisterkar óánægjuraddir úti um landið, ef frv. verður samþ. nú. Ég held,

að ýmislegt þurfi að breytast áður en fært er að samþ. lög eins og þessi.

Þar sem hv. aðalflm. sagði, að ríkisstj. ætti að hafa allar strandferðir í sinni hendi, þá skal ég taka fram, að ég hélt, að hann hefði sett þetta ákvæði inn í frv. til þess að komast hjá ákvæðum sambandslaganna um jafnrétti Dana til atvinnu hér á landi. En nú sé ég, að svo er ekki; það er sett til þess að koma fram algerðum ríkisrekstri í þessu. Ég get sagt honum, að ég er sannfærður um það, að ef einungis skip ríkisins ættu að annast þessa flutninga, þá mundi það ekki nægja, nema stórum væri bætt við skipastólinn. (EystJ: Þetta útilokar ekki, að Eimskipafélagið sé styrkt). Nei, það útilokar það ekki; en ef ríkið kaupir skip og fer að annast strandferðirnar af meiri krafti en nú, þá hlýtur að reka að því, að það vill ekki lofa öðrum að hafa sömu ferðir, enda er svo fyrir mælt í frv., að þegar ríkið hefir næg skip, þá megi ekki aðrir flytja farþega með ströndum fram. Þá hlýtur afleiðingin af slíkum ríkisrekstri að verða sú, að Eimskipafél. er útilokað um allar skipaferðir kringum landið, en það yrði til stóraukins kostnaðar fyrir landsmenn, því að þá legðust niður beinir flutningar til smáhafnanna úti um land, og Rvík yrði miðstöð allra vöruflutninga, en flutningsgjöld stórhækkuðu. En þar með er kipt stóðum undan starfsemi Eimskipafél., þeirri, sem nú er svo nota-sæl landsmönnum, en það eru viðkomurnar á smáhöfnunum. Það, sem því veldur, að ekki er meira tap á þeim en raun er á, eru fargjöldin, sem reyntast talsvert til á smáhöfnum.

Annars vil ég leyfa mér að mælast til þess við þá nefnd, sem fær þetta mál til meðferðar, að hún sendi það Eimskipafél. til umsagnar. Því að sjálfsögðu hlýtur það að bera meira skynbragð á þetta mál en hver og einn okkar, sem hér eigum sæti.

Jóhann Jósefsson: Í grg. fyrir þessu frv. er í það vitnað, að hvergi í nærliggjandi löndum sé erlendum skipum leyft að reka slíka flutninga, sem hér er um að ræða. Þetta má að visu vera rétt. En það verður að gæta þess, að ennþá erum við Íslendingar langt á eftir öðrum þjóð-

um með allar samgöngur, ekki einasta á sjó, heldur líka á landi. Ég tel því mjög varhugavert að gera þær ráðstafanir, sem farið er fram á í þessu frv.

Hv. þm. Borgf. minntist flutninga flóabáta og annara slíkra skipa, sem eftir þessu ættu að verða nokkrum vandkvæðum háð. Ég ætla að benda á það, að þessi vandkvæði koma engu síður við þá flutninga, sem e. t. v. eru þýrnir í augum hv. flm. og sumra annara, en það eru farþegaflutningar, sem útlend skip annast, sem sigla hingað til lands. Ég get sannast að segja engan veginn varið það að styðja með mínu atkv. að ráðstöfunum til þess, að fólki væri ýmist bannað eða látið sæta afarkostum, ef það einhverra hluta vegna þarf að fara hafna á milli, þótt með útlendum skipum sé. Það er nú svo, að fólk er tímabundið á ferðalögum og verður að taka það skip, sem það á kost á í það og það sinnið.

Um mitt kjördæmi er það að segja, að við verðum eingöngu eða því nær eingöngu — ég tel varla strandferðirnar — að nota millilandaskipin, bæði íslensk og útlend. Það mundi baka fólki í Vestmannaeyjum stórkostleg óþægindi, ef torveldað væri mönnum að fara með norskum eða dönskum skipum, sem hingað sigla, samkv. þessum lagaboðum. Auk þess eru bæði þar og sumstaðar annarsstaðar á landinu hafnarskilyrði slík, að það er alveg óverjandi að meina fólki að velja sér far með skipi þegar gott veður er og neyða það til að bíða e. t. v. eftir verra veðri og sjó, þó að með ísl. ríkisskipum væri.

Austfirðingar hafa löngum kvartað undan ónógum samgöngum. En hér gerist hv. 1. þm. S.-M. flm. að því að torvelda kjósendum sínum og öðrum Austfirðingum að nota önnur skip en þau, sem ríkið hefir að bjóða. Held ég sannast að segja, að Austfirðingum sé ákaflega litill greiði ger með því að banna þeim eða gera þeim dýrara að nota ferðir „Novu“ norður um land og jafnvel til Rvíkur. Því að það er augljóst, að þessi 20% álagning, sem flm. gera ráð fyrir, að þau skip verði að sæta, sem falla ekki undir upptalningu frv., hlýtur náttúrlega að koma á bak þess fólks, sem með skipunum ferðast. Og fólkið yrði nauðugt

viljugt að greiða þennan skatt, vegna þess að það stendur í flestum tilfellum svo á, að menn geta ekki frestað ferð sinni til þess að velja um skip, án þess að gera sér meiri eða minna бага og jafnvel stór-skaða.

Þessar raddir heyrast oft, að það ætti að banna öllum útlendum skipum að flytja farþega hafna á milli. En ég held, að óhætt sé að segja, að á bak við þær liggi mjög ófyrirvegaðar hugsanir og menn taki alls ekki nægilega til greina, hversu samgöngum okkar er í raun og veru áfátt, eins og sakir standa. Eimskipafélagið, sem hér hefir mestra hagsmuna að gæta, hefir aldrei farið fram á það við Alþingi að gera lagaráðstafanir til þess að heina farþegaflutningnum eingöngu á þeirra skip. Einmitt sökum þeirrar þekkingar, sem stjórnendur Eimskipafél. hafa á öllum samgöngum, er þeim það ljóst, að allar slíkar ráðstafanir eru ótímabærar.

Hér eru nú alls ekki tök á því, að ríkisstj. taki alla farþegaflutninga í sínar hendur, eins og talað er um í 1. gr. Það yrði þá sennilega um ófyrirsjáanlegan tíma þannig, að þau skip, sem nú er ætlað að flytja farþega, gerðu það, en þessi 1. yrðu aðeins orsök í nýjum skatti á landsmenn.

Hv. flm. sagði, að frv. væri frumsmíð. Ég held satt að segja, að frv. væri betur ósmíðað og eigi ekkert erindi til þingsins, eins og nú standa sakir um samgöngur landsmanna.

Flm. (Eysteinn Jónsson): Hæstv. dómsmrh. talaði þannig, að mér skildist, að með þessu frv. væri loku skotið fyrir það, að Eimskipafél. gæti haldið áfram viðskiptum sínum við strendur landsins með farþegaflutninga. Þetta er misskilningur. Það er einmitt gert ráð fyrir því, að eins og nú standa sakir geti ísl. ríkið ekki haldið uppi öllum þessum samgöngum og hljóti þess vegna að styrkja aðra aðila til þess að meira eða minna leyti. Og þá mundi Eimskipafél., sem hefir bezta aðstöðuna til þess að taka að sér slíka flutninga, verða fyrir valinu. Þess vegna er það í raun og veru svo, að í þessu frv. út af fyrir sig felst engin tilraun til þess að svo stöddu að breyta því

hlutfalli, sem er á milli ríkisins og Eimskipafélagsins. Hér liggur aðeins fyrir að útiloka erlend skip frá því að taka viðskipti, sem íslensk skip gætu annazt.

Hv. þm. Vestm. gerði nokkuð mikið úr því, að frv. yrði mönnum til óhagnaðar. Ég hygg hann hafi of mikið miðað við þá notkun, sem er á erlendum skipum milli Vestmannaeyja og Rvíkur, en ekki tekið tillit til þess, hvað er almennt hagfelldast fyrir landsmenn í heild. Það getur vel verið, að það sé þægilegt fyrir Vestmannaeyinga að geta þegar svo ber undir skotizt þessa leið með erlendum skipum, en það út af fyrir sig á ekki að geta orðið til þess að útiloka réttláta ráðstöfun, sem yfirgnæfandi meiri hluta landsmanna er hagkvæm.

Þá sagði hv. þm., að það kæmi úr hörðustu átt, að ég flytti þetta frv., þar sem ég væri fulltrúi fyrir Suður-Múlasýslu. En þau ummæli eru á misskilningi byggð, því að þetta frv. miðar að því að auka viðskipti við strandferðaskip ríkissjóðs og þá innlendu aðila, sem halda uppi strandferðum, og bæta hag þeirra. En með hættum fjárhag þeirra, sem stafaði af auknum og betri viðskiptum, mætti einmitt kosta meira til samgangna á lélegri hafnir og láta strjálbýlið njóta góðs af. Og ég skal benda hv. þm. á það, að þessar smáhafnir á Austfjörðum eða annarsstaðar hafa ákaflega lítið gott af þessum erlendu skipum. Það er rétt stöku sinnum, að „Nova“ kemur á nokkrar hafnir á Austfjörðum. Er enginn vafi, að ef þetta frv. verður samþ., þá fengju Austfirðir í staðinn fyrir þessar „Novu“ ferðir hentugri og betri ferðir í viðbót við það, sem nú er.

Þá sagði hv. þm., að málið væri ótímabært, af því að svo lítill væri kostur farartækja. Er hægt að kalla þetta ótímabært meðan við látum okkar farartæki liggja ónotuð? Því er ekki hægt að mótmæla, að meðan svo er, þá er óeðlilegt, að erlendum mönnum haldist uppi að sækja hingað viðskipti í þessari grein. Og ég hygg, að það væri miklu nær fyrir okkur Íslendinga að reyna að bæta við skipastólinn, til þess að geta orðið fyllilega sjálfum okkur nógir í þessu efni. Því að við getum aldrei látið viðskipti við stóru hafnirnar bera uppi hallann af viðskipt-

unum við smáu hafnirnar, fyrr en viðskiptin öll eru í íslenskum höndum. Það er ekki hægt meðan útlendingum er gert mögulegt að taka af okkur betri viðskiptin, en við sitjum uppi með þau lélegri. Þess vegna vænti ég, að þótt smágallar séu á frv., þá fái það lagfæringu í nefnd, en að „principinu“ verði ekki að neinu raskað.

Jóhann Jósefsson: Ég vil ekki kannast við, að ég hafi misskilið neitt af því, sem hér liggur fyrir. Frv. talar allskýru máli og staðreyndirnar tala ennþá skýrara máli, og þær þekki ég afar vel, engu síður en hv. 1. þm. S.-M. En ég var ekki búinn að fá fyllilega þann skilning á þessu máli, þegar ég talaði áðan, sem ég hefi fengið eftir að hafa heyrt ræðu hv. þm., þá, er nú flutti hann. Hann lagði sérstaklega áherzlu á það, að með þessu frv. væri ekki ætlazt til, að af Eimskipafél. væri „að svo stöddu“ tekinn farþegaflutningur milli hafna. Í þessum orðum liggur viðurkenning þess, að bak við þetta frv. liggi samt sem áður sú hugmynd hjá flm. frv., sem gerir hér vart við sig hvað eftir annað á þinginu, að gera Eimskipafél. háðara ríkisvaldinu, þ. e. a. s., að láta ríkið yfirtaka Eimskipafél. í framtíðinni. „Að svo stöddu“ sagðist hv. þm. ekki leggja það til, að tekinn yrði farþegaflutningur af Eimskipafél., en frv. stefnir þá að því að eyðileggja þennan sjálfstæða atvinnurekstur landsmanna og gera hann að ríkisrekstri, og ég verð að segja, að þessi hugmynd gerir frv. engan veginn aðgengilegra. Þvert á móti. Ég er þess fullviss, eftir því sem ríkisútgerð hefir gengið, og þarf ekki lengra að fara en til skipaútgerðarinnar hér, til þess að sjá, að það væri engan veginn betur farið, þótt ríkið væri látið stjórna Eimskipafél. Það er engin ástæða til þess, að almenningur liti á þar samgöngur, sem við höfum við útlönd og útland skip annast, sem neinn fjandmann landsmanna eða fjandsamlegar þeim, t. d. samgöngurnar við Noreg. Samgöngur við útlönd eru okkur mjög nauðsynlegar og við getum illa án þeirra verið. Sjálfir höfum vér ekki skip til að annast þessar samgöngur að öllu leyti, og því er engin ástæða til þess að amast við því, meðan svo er,

að erlend skip sigla hingað til lands. Það eru fleiri hafnir en Vestmannaeyjar, sem njóta góðs af þeim strandferðum, sem útlendu skipin annast. Ég hygg, að það gæti farið svo, að hv. 1. þm. S.-M. gæti fundizt það koma óþægilega við sjálfan sig, hann, sem er Rvíkurbúi, ef hann þyrfti t. d., þegar ekki er bílfært til Norðurlands, að bregða sér til Akureyrar og væri þá bægt frá að nota erlendu skipin, þó honum lægi á að komast leiðar sinnar, og íslenskt far væri eigi fyrir hendi. Eins og nú hagar til er ekkert vit í því að vera að þessu stimabraki, sem farið er fram á í þessu frv., auk þess sem það var játað í ræðu flm., að frv. er heldur lítið grímuklædd tilraun til þess að koma öllum siglingum landsins undir ríkisvaldið. Hver svo sem hv. þm. segir að almenningssviljinn sé um notkun útlendu skipanna, þá er ég þess fullviss, að meiri hl. þjóðarinnar óskar alls ekki eftir því, að ríkisrekstur teygji arma sína yfir allan farþegaflutning landsmanna. Eftir að hv. þm. hefir lýst yfir þessum tilgangi frv., þá greiði ég atkv. gegn því, að slíkt mál fari til n.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Mér þykir hv. þm. Vestm. vera nokkuð harður í garð þessa frv., sem hér liggur fyrir, og finnst það vera mjög ómaklegt. Aðallega er andstaða hans miðuð við einhverjar grillur, sem hann hefir gert sér um tilgang flm. Ég get ekki séð, að í frv. felist nein slík ástæða til þess að ætla, að þeir séu að ráðast sérstaklega á Eimskipafél. Ísl. Ég hefi búizt við því, að það verði svo, að Eimskipafél. verði okkar aðalhjálparhella, ekki einungis um fólksflutning milli innlendra hafna og útlanda, heldur og með alla flutninga, sem þarf að annast á sjó. Og ég held, að það eigi að vera keppikefli okkar Íslendinga, eins og allra annara þjóða, að reyna að annast sem mest slíka flutninga sjálfir, en ekki að fá aðrar þjóðir til þess, a. m. k. ekki meira en þörf krefur. Og þá er fyrst og fremst að líta á þá flutninga, sem þarf að inna af hendi við strendur landsins sjálfs. Ef til vill getur þessi leið, sem hér er farin, orðið til þess að flýta fyrir því, að vér verðum þess megnugir. Með því að skattleggja slíka fólksflutninga, sem

Þessi skip hafa meiri hagnað af en innlendu skipin, þar sem þau sigla aðeins milli þeirra hafna, sem bezt borgar sig að sigla á, yrði þessi skattur ekki til þess að hækka mikið fargjöldin. Skipin myndu áreiðanlega reyna að hafa fargjöldin ekki hærri en það, og skatturinn nær aldrei til Eimskipafél. Afleiðingin yrði sú, að a. m. k. að allmiklu leyti félli skatturinn á skipafélögin sjálf, en ekki á þá, sem ferðuðust með skipunum. Svo gæti hann orðið til þess að hjálpa Eimskipafél. til þess að fullnægja betur þessari þörf landsmanna, eða gera einhverjar aðrar ráðstafanir til þess að það fé notaðist til að fullnægja þörfinni. Jafnvel þótt þessum skatti væri svo hagað, að hann hækkaði fargjöldin eitthvað, þá væri það ekkert óttalegt, því að við höfum hækkað fargjöldin á landi með því að koma á og hækka benzínskatt og bifreiðaskatt. Meginið af þessum skatti gengur líka til þess að gera samgöngurnar greiðari á landi. Þessi skattur verður líka til þess að auka eða bæta samgöngurnar á sjó.

Ég get ómögulega séð, hve nauðsynlegar eru þessar ferðir bergensku skipanna, eins og hv. þm. Vestm. heldur svo mjög fram. Það er ekki nauðsynlegt að fá norsku skipin til þess að taka kjötið okkar til Noregs, þegar íslenzku skipin fara þangað. Mér hefir stundum heyrzt anda þannig til norsku viðskiptanna, að við ættum ekki að vera sérstaklega ginnkeyptir við því að vera að auka tekjuvonir þeirra af siglingum hér við land. Ég held, að við ættum gjarnan að sýna þeim í tvo heimana, a. m. k. láta þeim skiljast, að þeir hafi hér hagsmuna að gæta og að þeim sé varlegra að vera ekki mjög óbilgjarnir í samningum við okkur. Ef saltkjötsmarkaður okkar í Noregi hverfur, sé ég ekki, hvað við höfum til Norðmanna að sækja, og við getum þá sýnt þeim, að við þurfum ekki af þeim að kaupa það, sem við kaupum nú. Það fæst annarsstaðar og e. t. v. jafngott og meira en það. Og það eru vissar vörutegundir, sem hafa þótt þaðan bestar, en fá nú það álit í seinni tíð, að þær séu sízt betri en annarsstaðar. Á ég hér við veiðarfærin. Ég vil því, þótt ég eigi sennilega eftir að fjalla um þetta mál, andmæla hv. þm. Vestm. strax og lýsa yfir

því, að ég tel frv. fullkomlega þess vert, að það fái ýtarlega rannsókn. Það getur vel verið, að það þurfi einhverra breyt., en það réttlætir alls ekki þær árásir, sem það hefir orðið að sæta.

Jóhann Jósefsson: Hv. þm. V.-Húnv. þótti ég mæla hart og ómaklega í garð frv. Þessi hv. þm. er kunnur að því að mæla mjúklega í garð andstæðinga, og því von til, að honum bregði nú við! En ég vil leggja fyrir hann nokkrar spurningar, fyrst hann er svo sannfærður um, að siglingarnar við Noreg séu þannig vaxnar, að við höfum þeirra engin not eins og þær eru nú. Hvaða skip eigum við Íslendingar nú, sem við getum tekið út úr öðrum ferðum og látið, okkur að skaðlausu, hefja siglingar til Noregs? Ég veit ekki til, að þessi skip séu handbær nú, og ég veit ekki betur en að Eimskipafél. sé búið að raða niður sínum ferðum fyrir næsta ár, og þar er ekki meira skipakosti á að skipa en þörf er á. Það annast siglingar til Danmerkur, Stóra-Bretlands, Þýskalands og Belgíu, og ég veit ekki betur en að svarið hjá Eimskipafélagsstjórninni, þegar um það er rætt að sigla á fleiri hafnir, sé að þá skorti skip. Við vitum, að við höfum ekki skipakost til þess að taka upp reglulegar ferðir til Noregs. Það eru hálfsmánaðar ferðir til Suðurlandsins, Vestmannaeyja og Rvíkur, sem bergenska félagið heldur uppi, og mánaðarferðir til Austur- og Norðurlandsins. Við þyrftum að bæta úr þessu, ef okkur ætti að vera, eins og hv. þm. sagði, skaðlaust að vera án norsku skipanna. Til þessa þyrfti góð flutninga- og farþegaskip. Ég skal ekki deila um hagnaðinn af verzluninni við Noreg. Ég lit svo á, að það séu gagnkvæmir hagsmunir í ýmsum greinum, eins og í viðskiptum við önnur lönd. Og þótt svo vildi til, að hægt væri, eins og einu sinni áður, að senda Súðina til Noregs með kjöt, þá fullnægir það ekki allri flutningaþörfinni. En hv. þm. mundi nú ekki eftir öðru en kjötinu.

Þá minntist hv. þm. á bifreiðaskattinn og að hann væri lagður á til þess að bæta veginu. En hér skýtur skökku við, því að eins og nú horfir málum með það samgönguleysi, sem nú er, þá er hér um að

ræða að skattleggja samgöngurnar og um leið að torvelda þær. En bifreiðaskatturinn hnigur engan veginn að því að torvelda samgöngur á landi, hvorki í bráð né lengd, heldur bæta þær. Hv. þm. sá enga hættu fyrir Eimskipafél. í þessu frv. Hann hefir þá lokað eyrum sínum fyrir yfirlýsingu hv. flm., er hann sagði, að „að svo stöddu“ yrði ekki gengið á rétt félagsins. Sú yfirlýsing felur í sér óbeina yfirlýsingu um það, eins og ég tók fram áðan, að það standi þó til með tímanum að bægja Eimskipafél. frá þeim flutningum, sem það nú hefir. Ég hefi ekki neina ástæðu til að taka neitt aftur af því, sem ég hefi sagt um þetta mál, og hafi ég verið harðorður að dómi hv. flm., þá er sú harka réttmæt gagnvart þeim selshausi einokunarinnar, sem hér bólar á enn af nýju.

Bjarni Ásgeirsson: Ég vil einungis taka það fram í þessu sambandi, að í núgildandi verzlunar- og siglingasamningi, sem Ísland hefir gert við Noreg, Danmörk, Svíþjóð, England og jafnvel fleiri þjóðir, eru ákvæði um gagnkvæman rétt til siglinga beggja þjóða hvorri hjá annari; m. ö. o. höfum við samið þannig um, að þessar þjóðir hafa fullkominn rétt til strandferða við Ísland. Og þótt svo kunni að sýnast, að fara megi kringum þetta með einkaleyfi til strandsiglinga, þá geri ég ráð fyrir, að það geti orðið einhver ágreiningur, a. m. k. sýnist mér 2. gr. frv. þannig, að hún geti að einhverju leyti komið í bága við þetta. Ég vildi einungis benda væntanlegri nefnd á að athuga þetta, en er annars málinu fylgjandi.

Jakob Möller: Ég hefi verið þeirrar skoðunar, að það ætti, þegar fært væri, að taka farþegaflutningana með ströndum fram í hendur landsmanna. En það, sem ég hefi rannsakað málið og fengið út úr viðtölum við þá menn, sem þessu máli eru kunnugastir, hefir gert það að verkum, að ég hefi ekki álitnið fært ennþá að flytja slíkt frv. En þetta frv., sem hér liggur fyrir, stefnir nú þannig, að ég sé ekki nokkurn möguleika á því, að verða að neinu leyti samferða flm. þess, því að í raun og veru er það sitt hvað, sem þetta frv. stefnir að, og sú hugmynd, að binda

farþegaflutningana við íslenskt skip, því að frv. bannar einnig íslenskum skipum að flytja farþega með ströndum fram. Að vísu er það svo, að fyrst um sinn er það ekki tilgangurinn að banna Eimskipafélagi Íslands að flytja farþega, en hins vegar öllum öðrum skipum, sem ekki njóta ríkissjóðsstyrks. En það er kunnugt og allir vita, sem nokkurn skapaðan hlut þekkja til fólksflutningsþarfa landsmanna, að það hefir geysimikla þýðingu fyrir almenning í landinu að geta notað allskonar ferðir, sem þeim gefst kostur á, en frv. algerlega bannar. Og mér virðist sá andi vera yfir þessu máli, að það þýði ekkert fyrir aðra, sem þó hugsa sér að koma þessum flutningum í hendur landsmanna, að ætla sér að eiga um það nokkra samvinnu við þessa flm., því að það er alveg sérstök stefna, sem kemur fram í frv., sem er að binda allt við ríkisrekstur, bæði þessar og aðrar framkvæmdir landsmanna. Þess vegna er það, að ég sé ekki neina ástæðu til að greiða þessu frv. atkv. til 2. umr. eða n. Ég býst ekki við, að það leiði til neins samkomulags.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Út af því, sem hv. þm. Mýr. sagði, þá er sjálfsagt að taka tillit til þeirra samninga, sem gilda á milli ríkja um siglingar og samgöngur. En eigi að síður álit ég, að það sé fullkomlega hægt að ganga þessa leið fyrir því. Við verðum að styrkja Eimskipafélagið, það má ekki undir höfuð leggjast, og gera það svo myndarlega, að það geti borið uppi þær samgöngur hér við land, sem nú eru starfræktar hér af erlendum skipum, og þurfi ekki að biða af því neitt tjón. Jafnvel þótt það fyrirkomulag yrði að hafa, að láta þá, sem ferðast með Eimskipafél., greiða þennan skatt, þá er hægt að láta það koma fram í auknum styrk til félagsins. Út af því, sem hv. þm. Vestm. sagði, að þessi skattur á fargjöld manna væri til þess að torvelda samgöngurnar, en bifreiða- og benzinskatturinn væri til þess að bæta samgöngurnar, get ég ekki skilið, hvernig í því liggur, að svona freklega aukinn kostnaður við samgöngurnar á landi verki öfugt við samskonar skattaálagningu á sjósamgöngur. Þessi skattur renn-

ur í ríkissjóð. Það má líka láta hann renna í sérstakan sjóð, sem væri svo var-
ið til að bæta samgöngurnar á sjó, annað
hvort með auknum styrk til Eimskipafél.
Íslands, sem ég teldi sjálfsgagt, og svo til
þess að standa undir öðrum kostnaði við
bættar samgöngur á sjó. Við það að
hækka benzínskattinn verður dýrara að
ferðast á landi. Bílstjórinn getur ekki
annað en bætt því ofan á fargjöldin.
(JJós: Hv. þm. komst að annari niður-
stöðu með skipin). Þar sem benzínskatt-
urinn hefir verið lagður á, hefir hann
einnig komið niður á félögunum sjálf-
um. Svipað myndi fara þarna. En að svo
miklu leyti sem benzínskatturinn yrði til
þess að auka kostnaðinn við bílana, þá
kemur það auðvitað fram í hærri flutn-
ingsgjöldum. Alveg sama gildir um
flutninginn á sjónum. En við það er þó
nokkuð unnið, sem sé fjármagnið, sem
við það skapast til bættra samgangna.
Ég lít ekki svo á, að í þessu frv. felist
nein yfirlýsing um það, að allir flutning-
ar á sjó eigi að vera með ríkisrekstrar-
sniði. Þetta er fyrirkomulagsatriði, sem
ég geri ráð fyrir, að hv. flm. hafi viljað
hafa núna fyrst um sinn, á meðan þeir
sáu sér ekki fært að gera það á annan
hátt, t. d. vegna jafnréttisákvæðanna við
Danmörku, á meðan þau gilda. Yfirleitt
verður erfitt að komast hjá því, nema
með einhverjum krókaleiðum. Það er í
eðli sínu réttmætt, að þeir, sem flytja
fólk milli þeirra hafna, sem bezt borga
sig, hafi annaðhvort lægri fargjöld eða
greiði af þeim skatt til ríkissjóðs. Þeir,
sem vilja heldur ferðast með þessum
skipum, verða þá að greiða eitthvað sér-
stakt fyrir það.

Ég er mjög hlynntur því, sem hv. 1.
þm. Reykv. hélt fram, að við eigum að
hafa okkar eigin fólksflutningaskip, og
við gætum komið því í það horf, ef við
erum ekki allir hræddir við allskonar í-
myndaða drauga í þessu sambandi.

Það getur verið erfitt að koma þessu
í það horf, að það verði engum til íþyng-
ingar að óþörfu. En þegar til fram-
kvæmda kæmi, hlytu gallarnir að koma
í ljós, og þá er auðvitað hægt að lagfæra
þá, ef ekki verður komið í veg fyrir þá
í byrjun. Þetta málefni er þannig vaxið,
að það er sjálfsgagt að hugsa það og ræða

sem bezt; og það verður að gera meira,
það á að breyta til og reyna fyrir sér, á
hvern hátt er hægt að koma í framkvæmd
þeirri hugmynd, sem hér liggur til grund-
vallar.

Flm. (Eysteinn Jónsson): Ýmsir hv.
þdm. hafa haldið því fram, að tilgangur
okkar flm. með þessu frv. væri sá, að
skaða Eimskipafélag Íslands, en ég tók
það einmitt skýrt fram í minni framsögu-
ræðu, að það væri ekki gert ráð fyrir
neinni breyt. frá því, sem nú er, um að-
stöðu Eimskips til farþegaflutninga hér
við land. Undanþágan frá þessum skatti
á fargjöldum er einmitt miðuð við skip
Eimskipafélagsins og önnur skip og báta,
sem njóta styrks úr ríkissjóði. En ástæð-
an til þess, að rétt þótti, að ríkið fengi
alveg farþegaflutninga með ströndum
fram, er sú, að það er ekki á annan hátt
hægt að útiloka til fulls erlendu gufu-
skipafélögin. En ef menn hefðu viljað
sýna Eimskipafél. fjandskap, þá þurfti
ekki að viðhafa neinar „kúnstir“ til þess.
Þá hefði blátt áfram verið hægt að flytja
frv. um að hanna Eimskipafél. farþega-
flutninga hér við land. Þessir hugarórar
hv. þdm., um að í þessu frv. felist árásir
á Eimskipafél. Íslands, eru algerlega
gripnir úr lausu lofti. Hv. þdm. eru farn-
ir að sjá drauga um hábjartan dag.

Ýmsir hv. þdm. hafa talað um þetta
mál eins og strandferðir hér við land
væru eitthvert keppikefli. En hingað til
hefir það nú ekki verið talið svo, enda
hefir jafnan þurft að halda þeim uppi
með riflegum styrk úr ríkissjóði,

Þessir hv. þdm. hafa talað um, að með
frv. væri verið að vekja upp einokunar-
drauga. En slíkt eru aðeins slagorð. Hing-
að til hafa menn ekki verið hræddir við
að láta ríkið annast strandferðir.

Út af því, sem hv. þm. Mýr. sagði, að
þetta frv. kæmi í bága við hina gagn-
kvæmu siglingasamninga okkar við ná-
grannabjóðirnar, skal ég taka það fram,
að mér hefir verið skýrt svo frá, að við
Íslendingar hefðum alls ekki rétt til
strandferðaflutninga í Noregi og Dan-
mörku t. d., en ef þetta er ekki rétt, þá
geta þeir leiðrétt það, sem betur vita. Þar
sem Norðmenn og Danir veita sínum
gufuskipafélögum einkarétt til strand-

flutninga hjá sér, þá get ég ekki séð, að þetta frv. sé brot á gagnkvæmum samningum við þær þjóðir. (Dómsmrh.: Hér er ekki talað um að veita neinum einkarétt). Jú, hér er verið að gera tillögur um einkarétt handa ríkisstj., sem hún getur síðan veitt öðrum aðilum. Í þessum efnum getur því ekki verið um gagnkvæman rétt að ræða, þar sem ég veit ekki til, að íslensk skip hafi leyfi til að flytja fólk og vörur með ströndum Danmerkur og Noregs.

Að lokum vil ég vænta þess, að þrátt fyrir hræðslu einstakra þdm. fái frv. að ganga til n.

Dómsmrh. (Magnús Guðmundsson): Hv. aðalflm. hélt því fram, að í frv. fælist engin skerðing á réttindum Eimskipafél. til farþegaflutninga með ströndum fram. Þó stendur það í 2. gr. frv.: „að meðan íslenska ríkið hafi ekki nægilegan skipastól til þess að annast farþegaflutningana, þá geti ríkisstj. veitt öðrum skipum leyfi til farþegaflutninga milli hafna á Íslandi, gegn því, að greitt verði í ríkissjóð 20% af fargjöldum“. M. ö. o., þegar ríkissjóður hefir eignast nægilegan skipastól, þá er Eimskipafél. útilokað frá öllum farþegaflutningi með ströndum fram. Þetta er þannig orðað í frv., af því að hv. flm. vill, að ríkissjóður taki alla farþegaflutninga að sér.

Það er því í meira lagi einkennilegt af hv. flm. að halda því fram, að frv. sé ekki stefnt gegn Eimskipafél., því að gera verður ráð fyrir, að hv. þm. viti, hvað í því frv. felst, sem hann hefir sjálfur flutt. Annars er mjög erfitt að finna nokkurt samræmi á milli þess, sem hv. flm. segir, og frv. — Í frv. er gert ráð fyrir því, að skip, sem fá leyfi til að flytja farþega á milli hafna, skuli greiða 20% af fargjöldum í skatt til ríkissjóðs. En hv. flm. sagði í ræðu sinni, að hingað til hafi íslensk skip ekki viljað annast strandferðirnar án þess að fá styrk úr ríkissjóði. En nú vil ég benda hv. flm. á, að meðan skipin geta ekki annast strandferðirnar styrklaust, þá er ekki hægt að búast við, að þau geti greitt skatt af flutningum milli hafna, a. m. k. verða þá siglingar Eimskipafél. skipanna á smærri hafnir útilokaðar. Ef nokkur meining á

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

að vera í því ákvæði frv., að ríkisstj. taki einkarétt á farþegaflutningum með ströndum fram, þá hlýtur að vera ætlað til þess, að ríkissjóður afli sér fleiri skipa í framtíðinni til að framkvæma þá. En það verður að teljast mjög óheppilegt að greina þannig fólksflutninga- og vöruflytninga. (EystJ: Það er ekki meining frv.). Það getur ekki annað verið meining frv. en það, sem í því stendur, og ég er að tala um það.

Bjarni Ásgeirsson: Ég vil aðeins láta þess getið, út af því, sem hv. 1. þm. S.-M. sagði, að ég hefði ekki farið rétt með, hvaða ákvæði gilda um strandflutninga í hinum gagnkvæmu verzlunar- og siglingasamningum okkar við nágrannaþjóðirnar, að hann fer þar villur vegar, og stafar það af vanþekkingu hans, en hann getur aflað sér fyllri upplýsinga um þetta. (EystJ: Höfum við þá rétt til farþegaflutninga við strendur Noregs?). Já, bæði við strendur Noregs og Danmerkur. En hitt hefir komið fyrir, að íslenzku skipi hefir verið neitað um að flytja farþega á milli hafna í Noregi af viðkomandi yfirvöldum þar í landi. En það stafaði af því, að þeim var ekki kunnugt um þessi samningsákvæði, og síðar var þetta svo leiðrétt og beðið afsökunar á því. Það liggur því ljóst fyrir, að við höfum þennan rétt samkv. milliríkjasamningum, og hv. þm. getur aflað sér fullra upplýsinga um það, ef hann trúir mér ekki.

ATKVGR.

Frv. felld frá 2. umr. með 13:10 atkv.

2. Áfengt öl til útflutnings.

Á 14. fundi í Nd., 20. nóv., var útbýtt: Frv. til 1. um einkaleyfi fyrir firmað Ölgæðina Egil Skallagrímsson í Reykjavík til þess að búa til og selja áfengt öl til útflutnings (þmfrv., A. 83).

Á 16. fundi í Nd., 22. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 17. fundi í Nd., 23. nóv., var frv. aftur tekið til 1. umr.

Flm. (Bjarni Ásgeirsson): Fyrir Alp. í hitteðfyrri lá mál, nokkuð svipað þessu, sem nú liggur hér fyrir. Að því leyti var það þó öðruvísi, að þá var farið fram á að mega selja áfengt öl innanlands, sem framleitt væri í landinu sjálfu. Það mál mætti mótspyrnu í þinginu, og fyrir ofriki mótstöðumanna þess láuk ekki 1. umr. um það, svo að málið sálaðist út af. Og á síðasta þingi var því ekkert hreyft.

Nú er málið flutt í annari mynd. En aðstaðan er breytt frá því í hitteðfyrri að því leyti, að nú hefir þjóðin samþ. afnám bannl. með miklum atkvæðamun. En þrátt fyrir það er hér ekki farið fram á söuleyfi innanlands á þessu öli, heldur er aðeins farið fram á að mega framleiða það til útflutnings.

Eins og í grg. frv. er tekið fram, stendur hér svo sérstaklega á, að hér er eitt firma, Ölgerðin Egill Skallagrimsson, sem á fullkomin hús og tæki til að framleiða þetta öl. Hér er einnig ágætur ölgerðarmaður, sem stendur ekki að baki öðrum ölgerðarmönnum erlendis. Af þessum ástæðum er ölgerð þessi ágætlega til þess fallin að framleiða 1. fl. öl til útflutnings. Ennfremur má geta þess, að við Íslendingar höfum eitthvert hið bezta vatn í heiminum. Að öllu þessu athuguðu finnst mér, að ef það tækist að fá leyfi til að framleiða hér gott öl til útflutnings, þá séu miklar líkur til þess, að hér megi koma upp fyrirmyndar ölgerð fyrir erlendan markað. Um þetta hefi ég góðar vonir, og yrði þá þetta svo að segja eina íslenska iðngreinin, sem líkur eru til, að mundi geta skapað okkur útflutningsvöru fyrir erlendan markað.

Ég get ekki séð, að meginástæður séu hinar sömu á móti þessu máli nú eins og síðast, sem voru bindindisástæður. Og þar sem vitanlegt er, að öl er bruggað og drukkið fyrir þúsundir og jafnvel milljónir kr. um allan heim, þá get ég ekki séð, hvaða vit er í því fyrir íslenska löggjafa að setja þroskuld í veg fyrir það, að við Íslendingar getum notað okkur þá atvinnu eins og aðrar þjóðir, sem af þessari iðngrein má hafa.

Ég vil leyfa mér að benda á það, að eins og í grg. er tekið fram, eru líkur til þess, að með þessu fengist atvinna

fyrir nokkra landsmenn og auk þess tekjur fyrir ríkissjóð, án þess að það komi í bága við gildandi áfengislög, hvernig sem þau verða gerð. Ég get ekki annað séð, að öllu athuguðu, en að frv. þetta ætti að fá einróma fylgi hér í þessari hv. d. Geri ég það að till. minni, að málinu verði vísað til iðnn. að aflokinni þessari umr.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 15 shlj. atkv. og til iðnn. með 17:2 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: TT, Þorlj, ÞÞ, BSt, BÁ, EystJ, GSv, HStef, HJ, HG, JakM, JJós, JÓl, JP, JS, MG, ÓTh.

nei: FJ, JörB.

PO, TrÞ greiddu ekki atkv.

Sjö þm. (ÁÁ, BJ, Gf, HV, IngB, PHalld, VJ) fjarstaddir.

Á 22. og 23. fundi í Nd., 29. og 30. nóv., var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 24. fundi í Nd., 2. des., var frv. enn tekið til 2. umr. (A. 83, n. 169 og 188).

Frsm. meiri hl. (Guðbrandur Ísberg) [óyfirl.]: Frv. þetta hefir iðnn. haft til athugunar, en ekki getað orðið sammála um afgreiðslu þess. Meiri hl. leggur til, að frv. verði samþ. með nokkrum breyt., sem eru á þskj. 159, og mega breytingarnar skoðast sem umorðun á frv.greinunum, en ekki um efnisbreyt. að ræða. Í þessu frv. ræðir um að skapa möguleika til að skapa nýja framleiðslu á iðnaðarvöru til útflutnings. Verði þetta svo sem gert er ráð fyrir, þá fæst aukin atvinna innanlands, erlendum gjaldeyrir og síðast en ekki sízt aukin fjölbreytni í útflutningsvörum landsmanna. Til skamms tíma hefir það verið svo, að hér hefir einungis verið um tvo atvinnuvegi að ræða, landbúnað og sjávarútveg. Nú er þriðji atvinnuvegurinn að skjóta upp höfðinu, þ. e. a. s. iðnaðurinn. Hann er ennþá á bernskuskeiði, en okkar iðnaðarmenn hafa sýnt, að þeir þola allan samanburð hvað dugnað og smekkvísi snertir. Og það svo, að við getum mikils vænt af þeim í framtíðinni, ef þeir mæta skilningi al-

mennings og löggjafarinnar, sem þeir eiga skilið og er þjóðarnauðsyn að sýna þeim. Atorka og framtak þessara manna hefir beint að því að framleiða vörur til notkunar innanlands, og það er eðlilegt, að byrjað sé á því. En það er ekki nóg. Við verðum að gæta þess, að við kaupum mestallt af hráefnum, sem þarf, erlendis frá. Eins má benda á, að ennþá kaupum við megnið af þeim iðnaðarvörum, sem notaðar eru innanlands, frá útlöndum. Því hygg ég ekki úr vegi að athuga möguleikana til þess að flytja út í staðinn eitthvað það, sem vegið gæti upp á móti erlendum vöru- og hráefna-kaupum. En þegar um slíka framleiðslu er að ræða, er líka jafnframt rétt að taka tillit til þess, að allir markaðir heimsins eru nú svo að segja fullir af iðnaðarvörum, sem leitað er kaupenda að. Það er því ekki sama, að hvaða iðnaði er beint í þessu efni. Það getur ekki verið nema einhver vörutegund, sem við höfum sérstaka aðstöðu til að framleiða og möguleika til að fá markað fyrir erlendis. Og hvað ölið snertir, eru sérstakir möguleikar fyrir hendi hér á landi. Sérfræðingar fullyrða, að við stöndum alveg sérstaklega vel að vígi hvað ölframleiðslu snertir, þar sem við höfum betra vatn en nokkursstaðar annarsstaðar er að finna. Þessa aðstöðu eigum við að nota okkur. Og hvað markað snertir má benda á, að ein af stærstu nágrannabjóðum okkar — Englendingar — kaupir mjög mikið af öli til eigin nota. Danir og Þjóðverjar flytja inn geysimikið af öli. Ef hægt væri að hefja ölframleiðslu, eru miklar líkur til, að við myndum geta unnið þarna markað svo að fáum árum liðnum gæti verið hér um hundr. þús. eða um millj. kr. útflutning að ræða. Þetta atriði er þess vert, að hv. þdm. taki það til athugunar. Ég vil svo með tilliti til 1. gr. frv., þar sem farið er fram á 10 ára einkaleyfi til handa Ölgerðinni Agli Skallagrímssyni, benda á, að nú framleiðir þessi ölgerð allt það öl, sem við notum innanlands, svo að hér er um beina aukningu að ræða. En einkaleyfisbeiðnin stafar af því, að dýrt er að vinna vörum markað erlendis, og það væri mjög óþægilegt og óeðlilegt, að ný ölgerðarhús færu að keppa um þessa framleiðslu nú þegar, þar sem hér er um

að ræða firma, sem um langan tíma hefir starfað að þessu. Fyrir fáum árum reis hér upp ölgerðin Þór, en gafst upp eftir lítinn tíma og mun nú vera runnin saman við Egil Skallagrímsson. Þetta tíu ára einkaleyfi er nauðsynleg hlunnindi til þess að gera firmanu mögulegt að heita sér fyrir, að vöurnar vinni markað erlendis.

Hvað 3. gr. snertir, þar sem farið er fram á, að af þessu öli verði ekkert framleiðslugjald greitt, þá eru það líka sjálf-sögd hlunnindi, þegar um er að ræða vöru til útflutnings á erlendan markað, og hvað ríkið snertir, þá tapar það hér engu í, vegna þess að hér er einungis um aukna sölu að ræða á erlendum markaði.

Sú grein, sem fjallar um nauðsynlegt eftirlit með því, að l. verði ekki brotin, á þann hátt að ölið verði selt hér innanlands, á meðan það er ekki leyft með sérstakri löggjöf, þarf ekki skýringar við. — Ég vil svo að lokum leyfa mér að undirstrika það, sem ég sagði í upphafi, að ef þetta frv. verður samþ., þá er hér um að ræða allstóran atvinnumöguleika, aukinn erlendan gjaldeyri og aukna fjölbreytni í útflutningsvörum. Þar sem hér er um að ræða framleiðsluvöru á erlendan markað, þá verður ekki lengur staðið á móti því, að þessi framleiðsla hefjist og því betra, sem hún getur hafizt fyrr. Ég vil því vænta þess, að hv. dm., sem styðja vilja innlendan iðnað, bregði ekki fæti fyrir frv., en lofi því að ganga áfram.

Frsm. minni hl. (Héðinn Valdimars-son): Við höfum tveir í n. ekki orðið sammála hinum um þetta mál, heldur litum svo á, að það eigi ekki á þessu þingi að ganga frá því, heldur bíða átekta og sjá, hvernig áfengislöggjöfin verður afg. Þá verður væntanlega tekið til athugunar um tilbúning öls eða sterkari drykkja og hvort það sé heppilegt að hafa það hér. Það er engin ástæða til að hraða þessu máli svo mjög, að það geti ekki beðið. Minni hlutinn leggur því til, að málinu verði haldið opnu á þann hátt, að því sé aðeins vísað til stj.

Ég vil bæta því við, að ég álit ekki heppilegt að fara að auka framleiðslu áfengra drykkja í landinu, hvort sem það er áfengt öl eða brennivín eða annað

slikt. Það eru margir aðrir framleiðslumöguleikar, sem mundu skapa meiri og heppilegri atvinnu fyrir landsmenn.

Ég tel líka mjög ólíklegt, að það, sem vakir fyrir ölgerðinni, sé það eitt, að stofna til útflutnings öls, því það er enginn viss markaður fyrir slikt, en með því að hafa tryggt sér framleiðsluleyfi til útflutnings er langt komið inn á þá braut að tryggja ölgerðinni sölu í landinu sjálfu. A. m. k. er erfiðara að neita því þá.

Ég álit því, að þetta gefi tilefni til þess, að málið verði vandlega rannsakað áður en það er afgr. á þingi.

Pétur Ottesen: Það má segja, að sá vilji, sem liggur til grundvallar fyrir því að skapa möguleika fyrir nýja vinstrauma inn í landið, komi fram í till. hv. þm. á þessu þingi, bæði í tíma og ótíma. Það hafa komið 3—4 till. um að opna allt upp á gátt fyrir sterkum drykkjum, og er atkvgr., sem fram fór á síðastl. hausti, höfð til skálkaskjólts fyrir því, að á þessu megi ekki verða nein bið. Svo siglir þetta frv. náttúrlega í sama kjölfarið, þó ekki sé hægt að bera þar fyrir sig neina atkvgr., því það hefir engin atkvgr. farið fram um að setja á stofn nýja bruggun.

Ég vil mjög taka undir það með hv. frsm. minni hl., að þingið fari ekki að taka ákvörðun um þetta mál, fyrr en sýnt er, hvernig áfengismálunum reiðir af í heild.

Sú bruggun, sem hér á að hefja, á svo sem einungis að vera til munns og handa útlendinga, en ekki landsmanna sjálfra. En þetta er vitanlega ekki annað en beita, sem sett er á öngulinn, því vitanlega mun annaðhvort viljandi eða óviljandi svo og svo mikið af þessu renna beint niður í kverkarnar á landsmönnum sjálfum. Það er engum blöðum um það að fletta, að landsmenn mundu ekki fara varhluta af áhrifum þessa áfengis; hitt er miklu hæpnara, að standast myndu áætlanirnar um þær millj. kr., sem hv. frsm. meiri hl. var að gera sér vonir um, að myndu streyma inn í landið fyrir þessar tiltektir.

Ég vil ennfremur taka það fram, að þó kannske væri hægt að fleka útlendinginn eithvað í þessu efni, þá getur verið töluvert varasamt að stuðla að því að koma upp lögverndaðri bruggunarstétt í

landinu, því það mun vitanlega leiða til þess, að erfiðara yrði um allar framkvæmdir í þá átt að vinna á móti vinnautn heldur en ef hér væri einungis við að stríða óvin frá öðrum löndum.

Með tilliti til þessa vil ég leyfa mér að leggja til, að málið verði afgr. með rökstuddri dagskrá, sem ég vænti, að allir hv. dm. geti fallizt á, og hún hljóðar svo:

Með því að frekar ber að kosta kapps um að kveða niður bruggun áfengis í landinu en að ýta undir slíka starfsemi, tekur d. fyrir næsta mál á dagskrá.

Frsm. meiri hl. (Guðbrandur Ísberg) [öyfirl.]: Mér kom það ekki á óvart, þó hreyft yrði andmælum gegn þessu frv. Hv. 2. þm. Reykv. byggir andmæli sín gegn frv. á því, að engin ástæða sé til þess að skapa atvinnu innanlands með ölframleiðslu; það sé hægt á einhvern annan hátt. Það má vel vera, t. d. með því að kaupa togara. En það hafa heyrzt raddir um, að svo geti farið, að sala á okkar fiski stöðvaðist, og eins landbúnaðarafurðum. Þess vegna er það almennt viðurkennt, að lífsnauðsyn sé fyrir okkur að auka fjölbreytni í framleiðslunni. Þessu vænti ég, að hv. 2. þm. Reykv. treysti sér ekki til að mótmæla. Hér er um eina slíka leið að ræða, og ég vil skora á hv. þm. (HV) að benda á einhverja aðra leið, sem hann telur færa á næstunni. Hér eru möguleikar fyrir hendi til þess að skapa mjög góða vöru, sem líkur eru til að geti rutt sér til rúms á erlendum markaði. Þetta vil ég leyfa mér að benda hv. þm. á.

Hvað því viðkemur, sem hv. þm. Borgf. hélt fram, þá hirði ég ekki um að svara honum.

Það er kunnugt, að menn geta drukkið frá sér vit, en það er líka kunnugt um marga templara, og þar á meðal hv. þm. Borgf., að hann getur komizt í það ástand, að hann stingur skynseminni í vasann og talar af tömu óviti bara ef hann heyrir talað um áfengi.

Jakob Möller: Ég hefi mælt með því, að frv. verði samþ., af því að ég er ekki meiri bannmaður en svo, að ég tel nægja, að íslenzkir bannmenn bindi sína starfsemi við landhelgina. Þar, sem nú er leyfð framleiðsla áfengra drykkja ótakmörk-

uð, geri ég ekki ráð fyrir, að það hafi mikil áhrif á drykkjuskap þeirra þjóða, þó leyft sé að flytja héðan eitthvað af áfengu öli. Nú er í frv. aðeins heimilt að framleiða öl til útflutnings. En það má náttúrlega halda því fram, að því verði misbeitt, en þá mætti alveg eins misbeita þeirri ölframleiðslu, sem nú er leyfð í landinu.

En annað mál er það, að ég hefi litla trú á þessu fyrirtæki sem atvinnufyrirtæki. En ég sé enga ástæðu til að meina fyrirtækinu að reyna þetta. Við vitum, að það hefir verið reynt að flytja héðan út svipaða drykki, gosdrykki, en þær tilraunir hafa misheppnast, og ég er hræddur um, að líkt fari um þetta, þó það sé kannske eitthvað meira brúkað, sem ég veit þó ekki, heldur en gosdrykkir. Ölið er dálítið dýrara og þess vegna meiri möguleikar til þess að hafa eitthvað upp úr því. En þessi tröllatrú á því, að vatnið hér sé svo gott, að það fáiist hvergi annað eins, held ég að sé oftrú og hún sviki þá menn, sem byggja allar sínar vonir á því.

Hinsvegar er ég fyllilega þeirrar skoðunar, að ekki sé heppilegt, að framleitt sé sterkara öl til neyzlu innanlands en nú á sér stað, og ég hygg, að ölneytendur geri sig yfirleitt ánægða með þann styrkleika öls, sem nú er, og kæri sig ekki um það sterkara. Ég get því ekki séð neina ástæðu til þess að leggjast á móti því, að leyft verði að framleiða þetta öl til útflutnings.

Frsm. minni hl. (Héðinn Valdimarsson): Ég þarf mjög litlu að svara hv. frsm. meiri hl. Hann talar um það, að markaður gæti brugðizt fyrir fisk og kjöt. En þó er gamall markaður fyrir, þar sem bæði íslenskt kjöt hefir selzt um langan aldur og fiskur, og enn hefir það ekki farið svo, að við höfum framleitt meiri fisk heldur en selzt hefir. En aftur á móti er hvað ölið snertir, sem hér er um að ræða, enginn markaður til; hann er eftir að vinna, og allar þær glæsivonir, sem hv. frsm. er að gera sér, eru hreinar skýjaþorgir.

Hv. 1. þm. Reykv. kvaðst vera með þessu vegna þess, að hann vildi með bindindisstarfsemi sinni ekki ná út fyr-

ir landhelgina. En ég lit svo á, að ef ölgerðinni yrði leyft að flytja út áfengt öl, þá myndi fljótlega fengið leyfi til þess að selja það innanlands. Ég ímynda mér, að því mundu fylgja nokkuð sterk rök, þegar þar að kæmi, og þætti hart, að innlent framleiðslufyrirtæki fengi ekki að selja framleiðslu sína í landinu, en mætti selja hana út úr landinu. Annars er það dálítið einkennilegt um þessa 2 ræðumenn, hvað þeir virðast vera fíknir í að gefa einstökum fyrirtækjum einkaleyfi, eins og þeir eru þó fjandsamlegir því, að þjóðin sjálf hafi einkaréttindi á slíku.

Jóhann Jósefsson: Mér fannst forsendurnar fyrir því að vísa málinu til stj. hjá hv. 2. þm. Reykv. vera nokkuð óljósar. Ég sé ekki, ef á annað borð á að leyfa tilbúning öls í landinu, að ekki mætti þá eins selja það innanlands eins og að flytja það út. (PO: Á, var ekki svo!). Þjóðin er búin að gefa álit sitt um áfengismálin í heild sinni, og það þýðir það, að þingið getur ekki til lengdar, án stórrar vandsæmdar, skotið sér undan því að fara að vilja þjóðarinnar hvað snertir hina sterkari drykki. Og þá finnst mér það óskynsamlegt að hanna mönnum aðgang að öli, sem hefir sæmilegan áfengisstyrkleika. Það getur verið, að þetta hneyksli vissa menn, sem endilega vilja láta þjóðina drekka þetta „landa“sull, sem á boðstólum er bæði til sjós og sveita nú orðið. Ég leyfi mér að nota þetta orð um veikt öl, að það hafi sæmilegan áfengisstyrkleika. Til þess að kveða nánar á um það, skal ég upplýsa, að víða um lönd er mikil hreyfing í þá átt að drekka frekar öl heldur en brennivín, whisky og aðra sterkari drykki. Öl, sem hefir 3½% styrkleika, er ekki mjög áfengt, en nægilega áfengt til þess, að ölið geti geymzt óskemmt. Þúsundir manna í þeim héruðum, þar sem öl er framleitt, gera sig ánægða með þennan veika drykk og mundu, ef þeir hefðu hann ekki, drekka annað sterkara. Hv. 1. þm. Reykv. upplýsti það, að hér á landi væru menn fyllilega ánægðir með þann styrkleika, sem það öl hefði, sem hér er selt. Ég veit ekki, hvað um það skal segja. Ölið er brúkað á ýmsan hátt. Þeir, sem kannske hafa eitthvað til að láta út í það, geta gert sig

ánægða með þetta ónýta öl. En ég vil benda hv. þm. á það, að hægt er að sanna og sýna fram á, að öl með eins litlu áfengismagni verður beinlínis óhollur drykkur við geymslu. Það myndast í því óholl efni vegna þess að áfengi skortir. (P-Halld: Er það verra en áfengi?). Áfengi í hæfilegum skammti er ekki það óhollasta, sem maður lætur ofan í magann.

Ég held, að það yrði lítið á það sem einkennilega ráðstöfun þingsins, af öllum, sem skyn bera á þessi mál, ef leyft yrði að flytja inn í landið allra handa sterka drykki, en leyfa alls ekki að drekka veikt öl. Ég veit ekki, hvernig aðrir bindindissinnaðir menn en ég líta á þetta mál, en ég er þess fullviss, að meðal annara menningarþjóða myndi það þykja mjög óviturleg ráðstöfun, ef um leið og leyft er að flytja inn sterka drykki, væri mönnum meinað að drekka veikt öl, en þó nægilega sterkt til að það sé ekki beinlínis óhollt til neyzlu, þegar það er orðið nokkurra vikna gamalt.

Af þessum ástæðum vil ég fallast á að vísa málinu til stj., en vil gera það með þeim forsendum, að stj. taki það með í reikninginn við undirbúning áfengislöggjafarinnar, að það sé leyft að búa til það, sem ég kalla hæfilega sterkt öl, með 3—3½% áfengismagni, jafnframt og farið verður að vilja þjóðarinnar um að leyfa innflutning sterkari drykkja. Í því trausti vil ég greiða atkv. með þeirri till. sem hér liggur fyrir, að vísa málinu til stj.

Dagskrá hv. þm. Borgf. álit ég ekki umtalsverða. Það er þýðingarlaust að ætla sér að útrýma bruggun hér á landi með öðru móti en því, að fólki sé gefinn kostur á að drekka eitthvað, sem betra er og hollara. Annars heldur fólkið áfram að drekka þann óþverra, sem bannlögin hafa skapað hér um margra ára skeið.

Jakob Möller: Einhver sú einkennilegasta grautargerð, sem ég hefi komizt í kynni við, er ræða hv. þm. Vestm.. því hann blandar saman hinum óskyldustu hlutum. Ég sé ekki, að þetta frv. hér komi nokkuð hinni nýafstöðnu atkvgr. við. Það er engin afstaða látin í ljós með þeirri atkvgr. gagnvart því, hvort eigi að leyfa framleiðslu á sterku öli til sölu í landinu. Hitt vitum við, að alstaðar meðal menn-

ingarþjóða, eins og hv. þm. komst að orði, stefnir að því að framleiða veikara og veikara öl. Hv. þingmaður talar um, að það eigi að leyfa að brugga veikt öl, en hann meinar sterkt öl, sterkara en það, sem nú er bruggað í landinu. Þess vegna segi ég það, að þetta er einkennileg grautargerð. Yfirleitt skil ég ekki, hvað hv. þm. meinar með því að blanda þessum óskyldu málum saman. Það kemur vitanlega til kasta þingsins á sinum tíma að ákveða, hvort eigi að leyfa bruggun á sterkara öli til sölu innanlands. Ef hv. þm. hefði komið með brtt. við frv. um að leyfa bruggun á sterkara öli til sölu innanlands, hefði verið öðru máli að gegna. En hann er svo fanatiskur í þessu máli, að fyrst hann getur ekki sjálfur fengið að kaupa sterkara öl en nú er hér leyft, þá vill hann ekki heldur láta útlenda menn eiga kost á því. Þetta finnst mér frekar bera vott um fanatisma og ofstæki hjá honum sjálfum en það, sem hann brigzlar bæði mér og öðrum hv. þdm. um. — Að lokum get ég sagt, að mér liggur í nokkuð léttu rúmi, hvað af þessu frv. verður. Ég veit ekki, hvort það er svo mikið þjóðnytjamál sem gumað hefir verið af; og ég efast um, að það sé hér um verulegt ágóðafyrirtæki að ræða. En ef svo skyldi vera, þá sé ég ekkert því til fyrirstöðu, að það verði rekið af einstökum mönnum, ekki sízt þegar athugað er, að í ríkissjóð eiga að renna 25% af ágóðanum. Um það get ég ekki verið sammála hv. 2. þm. Reykv., þegar hann má ekki heyra slíkt nefnt.

Bjarni Ásgeirsson: Ég ætlaði mér ekki að taka til máls við þessar umr. — hélt, að ekki væri þörf á því —, en ég get samt ekki stillt mig um að láta í ljós undrun mína yfir þeirri hörðu andspyrnu, sem þetta frv. verður fyrir af hálfu hv. bannmanna hér í d. Hér er um mál að ræða, sem ekki brýtur á nokkurn hátt í bág við gildandi áfengislög; það hefir ekki minnstu áhrif á bindindismál þjóðarinnar. Það er ekki farið fram á annað en að Íslandi verði gert kleift að taka þátt í framleiðslu á varningi, sem svo mikil eftirspurn er að í heiminum, að hundruð þúsunda og jafnvel milljónir manna drekka á degi hverjum. Ég get ekki séð,

að rétt sé að hindra Íslendinga í því að setja á fót arðvænan atvinnuveg; í þeim efnum er Íslandi ekkert frekar til fyrirstöðu en öðrum þjóðum. En til þeirrar fjarstæðu, að þetta fyrirtæki muni hafa skaðleg áhrif á bindindisbaráttuna eða stefnuna í heiminum, er helzt að jafna sögunni um bónda nokkurn, sem þorði ekki að hlaða garð norðanvert við túnið sitt til varnar ágangi af sjávarvöldum, vegna þess að hann var hræddur um, að sjórinn mundi af þessu hækka sunnanvert við jörðina og flæða frekar yfir. Það er alveg hliðstætt dæmi þessu, ef menn ætla, að þetta öl muni hafa einhver hækkanði áhrif svo að miklu muni á áfengismagnið í heiminum. Það hefir verið fært fram gegn þessu máli, að óttast beri að binda hagsmuni manna hér við framleiðslu og sölu áfengra drykkja, af því að örðugt reynist þá að glima við það fjármagn, sem þá yrði andvigt bindindisstarfsemi í landinu. En ég get ekki séð, að það geti orðið örðugra en að glima við þá hagsmuni, sem standa að sölu hins erlenda áfengis. Þessi löggjöf veldur þar um engum auknum erfiðleikum. En hinsvegar er alveg sjálfsagt að haga sölu og framleiðslu áfengis og öls þannig, að sem mestar tekjur renni í ríkissjóð, á meðan ekki er hægt að þurrka landið. Andstæðingar þessa máls sjá þar ekkert annað en áfengið og aftur áfengið, en gæta þess ekki, að aðalatriði málsins er að gera íslenska ölið útflutningshæft, en það getur það ekki orðið nema að auka nokkuð áfengisstyrkleikann, svo að það þoli betur geymslu án þess að skemmast.

Dagskrártill. hv. þm. Borgf. get ég hinsvegar ekki tekið alvarlega. Það nær ekki nokkurri átt að setja þetta á bekk með þeim ógeðslega óþverra, sem heima-bruggið er, og flestum óspilltum mönnum byður við, því ölið er meinlaus og hollur drykkur, sem nýtur álitis um allan heim og milljónir manna drekka með góðri lyst.

Frsm. meiri hl. (Guðbrandur Ísberg) [óyfirl.]: Eins og menn geta greinilega séð, ef þeir lesa frv., þá er í því aðeins farið fram á heimild til þess að framleiða áfengt öl til útflutnings. Hitt, hvort leyfa skuli síðar sölu þess innanlands,

liggur alls ekki fyrir, og þess vænti ég, að hv. þdm. beini ekki málinu inn á þá braut. Ákvörðun um það verður engin tekin fyrr en áfengislögin verða samín á ný. Hv. 2. þm. Reykv. bar það fram, að enginn markaður væri til fyrir þessa vöru erlendis. Það er að nokkru leyti, en það eru möguleikar til þess að vinna þennan markað. Ég hefi þegar bent á, að við höfum skilyrði til þess að framleiða betra öl en völ er á erlendis, og á því höfum við byggt að miklu leyti möguleikana fyrir þessum nýja markaði. Raunar finnst mér það undrum sæta, að nokkur þm. skuli leyfa sér að bera annað eins og þetta fram fyrir d., að benda á það, að markaður sé ekki fyrir vöru, sem aldrei hefir verið til, þegar farið er fram á að veita heimild til að framleiða vöruna í fyrsta skipti. En viðvíkjandi tilraunum til útflutnings vil ég benda á, að ofurlítið hefir þegar verið flutt út til reynslu af léttu öli og hefir gefizt vel, en nógu góður árangur hefir ekki náðst vegna þess, að ekki er gott að geyma þetta veika öl; til þess útheimtist töluvert meira alkoholinnihald en nú er leyft, því að alkoholið er nauðsynlegt til þess að varðveita ölið frá skemmdum. Það er ekki farið fram á meira alkoholinnihald vegna áfengisins sjálfs, heldur af því, að það er nauðsyn fyrir útflutningshæfileika ölsins. Léttu ölið eins og það er nú er ekki hæft til útflutnings. — Dagskrá hv. þm. Borgf. tel ég hreinustu firru og geri mitt til þess að kveða hana niður.

Ingólfur Bjarnarson [óyfirl.]: Ég get sagt sama og hv. þm. Mýr., að ég ætlaði ekki að taka til máls við þessar umr. En þau orð, sem fallið hafa, knýja mig til þess að leggja orð í belg. Hv. þm. Mýr. virtist furða sig mjög á hinni „hörðu andspyrnu“, sem hann sagði, að við bindindismenn hefðum haft í frammi. Hún er þó ekki harðari en það, að við viljum, að afgreiðslu málsins verði frestað til næsta árs, þegar áfengislögunum í heild verður endurskipað. Ég get bent á það, að ekki harðsnúnari bindindismaður en hv. þm. Vestm. féllst á þetta. Hinsvegar stórfurðar mig á þeirri ákefð, sem er í meðmælendum þessa frv. að koma því fram

nú. Það er vitanlega vegna þess, að þeir vilja vera búnir að tryggja félaginu þennan einkarétt áður en áfengismálin verða endurskoðuð og afgreidd. Ég held því fram, að þeir hafi sjálfir enga trú á því, að þessi heimild verði ölgerðinni til nokkurs hags, og því síður ríkissjóði. Það, sem fyrir þeim vakir, er að fá þennan anga af löggjöfinni fastbundinn áður en nýtt skipulag verður gert. Það er vitanlega allveg fráleitt að hugsa sér að skapa nokkrar tekjur af því að senda þessa vöru út úr landinu til sölu. Ég er hræddur um, að samkeppni erlendu risafyrirtækjanna í þessari grein reyndist nokkuð erfið viðureignar. Eitt er enn, sem sýnir, að ekki er trúin rík hjá hv. flm., og það byggi ég á því, hvernig haga á tekjuöfluninni í ríkissjóð, en það er ákveðið, að í ríkissjóð renni 25% af nettóágóðanum. Já, ég hefði gaman af að sjá þá áætlun eða efnahagsskýrslu, sem sýndi greinilega, hver nettóágóðinn er af útflutningnum einum sér. Ég held, að fáum detti í hug, að hér sé um nokkra tekjulind að ræða fyrir ríkissjóð; það er salan innanlands, sem á að tryggja með þessu. Á næsta ári stendur til að leyfa þá sölu, og þá er ekki amalegt að hafa einkaleyfi til þess í 10 ár. (JakM: Það gildir bara um útflutning). Já, ég veit það, en ég býst við, að þá þætti ákaflega sanngjarnt, úr því fyrirtækið hefir einkaleyfi til útflutnings, að bæta þessu við. Ég sé ekki ástæðu til þess að orðlengja um þetta frekar, en vil benda hv. dm. á það, að engin nauðsyn er til þess að koma þessu máli í gegn endilega á þessu þingi, því að það er einkaleyfi til sölu innanlands og ekkert annað, sem vakir fyrir flm., þótt þeir láti það síður skína í gegn.

Jóhann Jósefsson: Hv. 1. þm. Reykv. áleit, að ég talaði óljóst, og þykir mér leitt, ef svo var. En meaning mín er, að um leið og leyft er að búa til öl til útflutnings, sem mér þætti mikill ávinningur, tel ég alls ekki sanngjarnt að neita þjóðinni um þennan drykk, sem eftir þessu á að verja skemmdum með auknu áfengisinnihaldi. Mér þykir það raunar engin furða, þó að bannmennirnir hneykslist á því, að nokkur þm. skuli leyfa sér að halda þessum drykk fram

móti landanum og óþverranum, sem eru skilgetin afkvæmi bannlaganna; að nokkur þm. skuli styðja það, að bruggað skuli löglega gott öl, hollt öl, öl, sem ekki skemmist, öl með 3½% styrkleika. Nei, þessi framkoma þeirra er í fullu samræmi við brjálsemi þeirra í áfengismálunum yfirleitt. Ég veit vel, að þjóðaratkvgr. snerist ekki um ölið, heldur um það, hvort þjóðin vildi leyfa innflutning sterkra drykkja. En dettur nokkrum lífandi manni í hug, að sú þjóð, sem heimtar whisky og brennivín, skuli ekki vilja leyfa sæmilega sterkt öl? Halda bannmennirnir, að menn vilji helst af öllu sterku drykkina? Ég held, að svo sé ekki, og mér sýnist ekki, að nein skynsamleg ástæða sé til þess að neyða mann, sem ætlar að gleðja sig, til þess að kaupa rándýr spánarvín, rándýrt whisky og rándýrt brennivín í staðinn fyrir gott og ódýrt öl, með hæfilegum styrkleika. Það er einmitt ein tegund bindindisstarfsemi að fá menn til að neyta heldur veikari drykkja en hinna sterku. Það er viðurkennt annarsstaðar, þar sem öldrykkja er mikil, að ölið er góður drykkur, ekki sízt vegna þess, hve mikið næringargildi það hefir. Ég álit og, að það tvennt fari saman, þó óbeinlínis sé, að þegar innflutningur sterkra drykkja er leyfður, þá fylgi því um leið framleiðsla á hæfilega sterku öli. Og til að hv. 1. þm. Reykv. þurfi ekki að eyða tíma sínum og þingsins í að hártoga þetta orð, vil ég taka fram, að með hæfilega sterku öli á ég við öl með nógu miklum áfengisstyrkleika til að það sé fullkomlega varið skemmdum, þó það geymist lengri tíma. Ef ölið er of veikt og skemmist við geymslu, þá myndast í því ýms skaðvæn efni, og þá er jafnóhollt að láta það ofan í sig og að eta myglað brauð eða úldinn fisk. Ég ítreka, að ég vil ekki fara út í neinar deilur um leyfi eða einkaleyfi, en ég vil, að málinu verði vísað til hæstv. stj. í því skyni, að hún undirbúi löggjöf um, að framleiða megi öl af þessu tægi í landinu, bæði til neyzlu innanlands og útflutnings. Þá er og að athuga, að heppi-legast er, að öl til útflutnings sé nokkuð sterkara, eins og venja er með „export“ öl, eða það, sem til útflutnings er ætlað, t. d. ½% sterkara. Öl það, sem nú er

leyft, hefir ekki nema 1,8% styrkleika, og það er óskynsamlegt lágmark, því að svo veikt öl liggur undir skemmdum. Það er aðeins farið fram á það, að ölið sé haft svo sterkt, að það skemmist ekki, en til þess þarf það að vera um 3½% að þyngdarstyrkleika. (JakM: Þvættingur). Þetta kann að vera þvættingur í eyrum þessa hv. þm., en svo er ekki um þá, er nokkurt vit hafa á þessu. Ég er enginn sérfræðingur í þessu efni, en það þarf ekki að vera til að vita um jafneinfalt og alþýðlegt atriði og hér um ræðir. Ég vona nú, að hv. þm. hafi skilið, hvað ég meina, og hvort sem hann kallar það þvætting eða ekki, þá hvika ég aldrei frá, að þetta er rétt í öllum aðalatriðum, er ég hefi hér haldið fram.

Frsm. meiri hl. (Guðbrandur Ísberg) [öyfirl.]: Mér finnst einkennilegt þetta tal hv. þm. um sölu öls innanlands. Hv. þm. Vestm. ris hér upp og lýsir því yfir, að hann fari fram á, að leyfð verði sala innanlands á öli. Hann hefir engar till. borið fram um þetta; hann gerir ekki annað með ræðuhöldum sínum en að flækja málið og þvæla fyrir því. Hann styður meira að segja rökstudda dagskrá, sem fer fram á, að málinu sé vísað til stj. Hv. þm. S.-P. var á sömu villigötum, en fór þó lengra. Hann lýsti yfir því, að tilgangurinn með þessu frv. hefði aldrei verið að bæta hag þjóðarinnar, og að við flm. tryðum ekki á það, og okkur hefði aldrei dottið það í hug. Hvernig stendur á því, að hann leyfir sér að bera slíkar staðhæfingar fram á Alþingi, og hvar eru rök fyrir þessu? Hann slær því fram, að sér þætti gaman að sjá þessi 25% í framkvæmdinni og að nokkuð lítið muni úr þeim verða. Það er að óverðskulduðu, sem hann ber þetta á hlutaðeigendur og hæstv. stj., sem á að hafa eftirlit með þessu og sjá um, að því sé framfylgt. Hitt er annað mál og ég get gjarnan viðurkennt það, að fyrst um sinn munu litlar eða engar nettótekjur vera af fyrirtæki þessu, vegna þess hve miklum kostnaði þessar framkvæmdir eru bundnar, og þess vegna finnst mér og öðrum, að sanngirni mæli með því, að einkaleyfið standi í 10 ár, svo að hægt verði að ná þessum kostnaði. Þetta er mín afstaða til Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

málsins eins og það liggur fyrir, en ekki með tilliti til innanlandssölunnar; og ég hefi ákveðna trú á, að þetta fyrirtæki verði til mikilla hagsbóta fyrir ríki og þjóð.

Jakob Möller: Grauturinn er nú farinn að brenna við hjá hv. þm. Vestm. Það er alveg sama úr þessu, hversu mikil og duglega sem hv. þm. hrærir í honum, þá bjargar það ekki málstað hv. þm. Það, sem gerir hv. þm., er það, að hann blandar saman tvennu ólíku: innflutningi vína og sölufyrirkomulagi innanlands. Það hefir t. d. engin þjóðaratkvgr. farið fram um það, hvort leyfa skyldi staupasölu á brennivíni, svo sem eitt sinn var. En að leyfa sölu á sterku öli er í raun og veru alveg hið sama og að leyfa staupasölu. Í báðum tilfellum er nokkuð sterkt áfengi selt í smáskömmtum. Hv. þm. ruglar því saman tveim óskyldum málum: hvort vera skuli aðflutningsbann og hvernig sölu skuli hagað. Ég vona, að hv. þm. skilji, að á þessu tvennu er munur.

Hv. þm. Vestm. vill láta styrkleika þessa öls fara eftir því, sem framleiðendur þess telja hæfilegt. Þeir fara vitanlega eftir því, hvað þeir telja sér mest til hagnaðar, og má þá vera, að þeir vilji hafa ölið nokkuð sterkt. Nú veit hv. þm. Vestm. sjálfsagt, að erlendis er framleitt öl í stórum stíl, sem hefir minna en 3½% vinandamagn. Þetta er gert, jafnvel þó meira áfengismagn sé ekki bannað þar. Þetta bendir til þess, að ölið þoli geymslu enda þótt áfengismagnið sé ekki mikið. Væri sönnu nær, að leitað væri álits efnafræðinga, sem óvilhallir eru um þetta mál og skýrðu það frá visindalegu sjónarmiði. Til slíkra ráðunauta einna getur þingið verið þekkt fyrir að leita. Ég mun svo ekki ræða þetta meir. Ég hygg óþarft að hafa ölið svo sterkt, að nemi 3½%. Hinsvegar má vera, að hentugt sé að hafa það örlítið sterkara en nú er gert. Það eitt, sem liggur fyrir, er að leyfa framleiðslu á slíku öli til útflutnings. Öðru, sem fram hefir komið, er alger óþarfi að blanda saman við það mál.

ATKVGR.

Brtt. 188 felld með 14:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: TT, TrÞ, ÞorlJ, ÞÞ, HStef, HJ, HG, HV, IngB, JJós, JörB.

nei: PHalld, PO, VJ, ÁÁ, BSt, BÁ, EystJ, FJ, GSv, GÍ, JakM, JÓl, JP, JS.

Þrir þm. (ÓTh, BJ, MG) fjarstaddir.

Rökst. dagskráin frá þm. Borgf. felld með 16:9 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: EystJ, FJ, HG, IngB, PO, TrÞ, VJ, ÞorlJ, JörB.

nei: GSv, GÍ, HStef, HJ, HV, JakM, JJós, JÓl, JP, JS, PHalld, TT, ÞÞ, ÁÁ, BSt, BÁ.

Þrir þm. (MG, ÓTh, BJ) fjarstaddir.

Britt. 169,1 (ný 1. gr.) samþ. með 13:5 atkv.

— 169,2 (ný 2. gr.) samþ. með 14:2 atkv.

— 169,3 (ný 3. gr.) samþ. með 15 shlj. atkv.

— 169,4 (ný 4. gr.) samþ. með 15 shlj. atkv.

— 169,5.a (ný gr., verður 5. gr.) samþ. með 14:1 atkv.

— 169,5.b (ný gr., verður 6. gr.) samþ. með 15 shlj. atkv.

— 169,6 samþ. með 15 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 14:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GÍ, HStef, HJ, JakM, JJós, JÓl, JP, JS, PHalld, ÞÞ, ÁÁ, BSt, BÁ, GSv.

nei: HG, HV, IngB, PO, TT, TrÞ, VJ, ÞorlJ, EystJ, FJ, JörB.

Þrir þm. (MG, ÓTh, BJ) fjarstaddir.

Á 25. fundi í Nd., 4. des., var frv. tek-ið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 26. fundi í Nd., 5. des., var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 274).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 14:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BÁ, GSv, GÍ, HStef, HJ, JakM, JJós, JÓl, JP, JS, MG, ÁÁ, BJ, BSt.

nei: IngB, PO, TT, TrÞ, ÞorlJ, JörB.

Átta þm. (EystJ, FJ, HG, HV, ÓTh, PHalld, VJ, ÞÞ) fjarstaddir.

Frv. afgr. til Ed.

Á 26. fundi í Ed., s. d., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 274).

Á 28. fundi í Ed., 7. des., var frv. tek-ið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 8:3 atkv. og til iðnn. með 6:3 atkv.

Á 29. fundi í Ed., 8. des., var frv. tek-ið til 2. umr. (A. 274, n. 346 og 355).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Frsm. meiri hl. (Jónas Jónsson): Þetta mál gat ekki haft langan tíma í n. Meiri hl. n. komst að þeirri niðurstöðu, að það ætti fram að ganga, og fljótt, ef kostur væri.

Ég er ekki viss um, að n. hefði klofn-að eins og raun varð á, ef hér hefði ver-ið um framleiðslu öls að ræða fyrir inn-lendan markað. En með tilliti til þess, að hér í Rvík eru óvenju góð skilyrði til þess að framleiða gott öl, vegna þess hvað vatnið er gott, þá ætti þetta að geta orð-ið arðvænt fyrirtæki og atvinnuvegur fyrir nokkra menn. Ég býst ekki held-ur við, að það hafi áhrif á drykkjuskap erlendis, þó að við framleiðum öl til út-flutnings, því að stórpjódírnar framleiða hvort sem er nægilega mikið. En okkar öl ætti að geta orðið úrvalsvara, af því að drykkjarvatnið hér er svo gott.

Frsm. minni hl. (Guðrún Lárusdóttir): Grundvallarskoðun mín er sú, að áfengi sé skaðlegt, og get ég því ekki léð atkv. mitt til þess að auka á framleiðslu þess, hvort heldur sem er fyrir innlendan eða útlendan markað. Ég lit svo á, að ef ekki er hægt að mæla með vörunni við nokk-urn, þá eigi heldur ekki að greiða fyrir tilbúningi hennar.

Sumir álíta, að öl sé óskaðlegur drykk-ur, en ölið hefir þó kennt mörgum mann-inum að drekka sterkari drykki, ölkrús-in hefir mörgum mannum vísað leið-ina inn að ölturum Bakkusar.

Ég hefi nýlega lesið það einhversstaðar í ensku tímariti, að konur nokkrar, sem

stofnað hafa hæli fyrir ofdrykkjukonur í Lundúnum, þeim til bjargar og viðreisnar, hafi kynnt sér það, hvað það var fyrst og fremst, sem leiddi konur þessar til ofdrykkju og út í allt það volæði, sem af henni hlýzt. Hælið gat hýst 200 konur í einu. Við rannsóknina kom það í ljós, að af þessum 200 konum höfðu 175 byrjað á að drekka öl, og við neyzlu þess fengið tilhneigingu til að drekka sterkara vin, unz tilhneigingin varð að óviðráðanlegri ilöngun, sem leiddi af sér allskonar eynd og lesti.

Með þetta og ótal margt fleira af sama tægi fyrir augum hlýt ég að leggjast á móti frv., sem hér liggur fyrir.

ATKVGR.

1. gr. felld með 6:5 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JónasJ, MJ, PM, BKr, EE.

nei: GL, JBald, JónJ, PHerm, BSñ, IP.

Þrír þm. (JónP, KS, EÁrna) fjarstaddir.

Frv. þar með fallið.

Lagafrumvörp ekki útrædd.

1. Kreppulánasjóður (frv. JP og GSv).

Á 7. fundi í Nd., 11. nóv., var útbýtt:
Frv. til l. um breyt. á l. nr. 78 19. júní 1933, um Kreppulánasjóð (þmfrv., A. 19).

Á 8. fundi í Nd., 13. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Jón Pálmason): Háttvirtu þingdeildarmenn! Ég geri ráð fyrir, að ykkur standi það ljóst fyrir augum, af hvaða orsökum löggjöfin um Kreppulánasjóð er sprottin, sem afgr. var á síðasta þingi. Þær orsakir munu vera vel kunnar. Svo að segja öll bændastéttin íslenska er komin í hinar alvarlegustu skuldakröggur. Þetta stafar af því, að á síðustu árum hafa orðið meiri, alvarlegri og geigvænni verðsveiflur en bændur hafa áður þekkt. Við þetta bætist svo, að síðustu árin hefir í þessum eignum átt sér stað óhentug og skökk beiting á ríkisvaldinu. Þriðja orsökinn í takmörkuðum skilningi er ógætni ýmissa þeirra einstaklinga, sem hlut eiga að máli, en almennt er það ekki. Það er því ekki að furða, þótt þetta öngþveiti hafi valdið því, að fjöldi manna er kominn í ytrustu vandræði. Ég skal ekki fara að sinni nánar út í þessi atriði. En hitt veit ég, að á síðasta þingi stóð það mönnum ljóst fyrir augum, að gera þyrfti róttækar ráðstafanir gegn þessum vanda. Lögin um Kreppulánasjóð eru afleiðingin af þeim ráðagerðum og þeim undirbúningi, sem gerður var til hjálpar. Það munu vera skiptar skoðanir um það, hve vandaður frágangurinn er á þessari lagsmið, en það finnst mér ekki undarlegt.

Það er kunnugt, að Alþingi það, er nú

situr, er að miklum meiri hl. skipað þeim sömu mönnum, sem afgr. þessi lög í fyrri, og það er þess vegna ekki aðgengilegt að fara fram á breyt. nú til að koma þeim fram. Það er sem sé oft svo, að menn, sem nýbúnir eru að afljúka verki, liti yfir afrek sín og þyki þau harla góð. Þessir hv. þm. munu því án efa telja löggjöfina góða, og þykir það hinsvegar til of mikils ætlazt, að farið sé fram á breyt. við hana. En afstaða okkar flm. grundvallast á þeim hugsunarhætti, að það séu svik að þegja við því, sem við álitum rangt, án þess að taka tillit til, hvaða viðtökur við fáum. Þess vegna getur meira en vel verið, að þeir hv. þm., sem unnu að samþykkt þessara laga, liti svo á, að þessar till. séu eintóm hótmyndni frá okkar hálfu. Um þetta skal ég eigi fjölyrða meir, heldur snúa máli mínu að þeim breyt., sem felast í því frv. sem fyrir liggur. Þær felast aðallega í tveim atriðum og fjalla í fyrsta lagi um þær kröfur, sem gerðar eru til lánbeiðanda, og í öðru lagi um afstöðuna til stjórnar stofnunarinnar.

Það mun kunnugt, að fyrir ári síðan var hafin umfangsmikil starfsemi til þess að afla upplýsinga um eignir og skuldir bænda á landinu og allan hag þeirra yfirleitt. Svo fast var gengið fram í þeirri leit, að allar lánsstofnanir gáfu skýrslu um skuldir og ábyrgðir. Í öllum verzlunum var leitað, og framtali manna um skuldir einstaklinga söfnuðu oddvitar í hverri sveit. Í umr. um þessar ráðstafanir á síðasta þingi lét hv. þm. Str. svo um mælt, að þessi grg. mundi vera mjög svo tæmandi. Svo var samin spjaldskrá yfir allt saman, er á að sýna hag hvers manns, og skýrsla síðan

prentuð í þingliðindum um allt saman. Í þriðja lagi ætlast lögin svo til þess, að héraðsnefndir fari yfir lánbeiðnirnar, og er gert ráð fyrir því, að þær meti síðan eignir mannsins og skuldir. Þá er og heimtuð drengskaparyfirlýsing um, að rétt sé fram talið og engu sleppt. Það er auðvitað ekki nema eðlilegt, þar eð hér ræðir um lánveitingu gegn betri kjörum en áður hafa þekkt. En þrátt fyrir þetta á að auglýsa nöfn umsækjenda þrisvar sinnum í Lögbirtingablaðinu og kalla þar eftir skuldum þeirra. Virðist það fyrst og fremst gert með það fyrir augum, að leita upplýsinga um það, hvort rétt og satt hafi verið sagt til um þessi efni, m. ö. o. það er verið að véfengja drengskaparyfirlýsingu lánbeiðanda. Í þessum efnum virðist vera svo langt gengið, að það er satt að segja engin furða, hve mikla óánægju þetta hefir vakið. Og það get ég sagt, að margir bændur, mér persónulega kunnugir, hafa látið í ljós við mig, að þeir hefðu orðið fyrir sárum vonbrigðum, þegar það fréttist, hvernig Alþingi hafði gengið frá þessum lögum. Það er náttúrulega svo, að ekki verður hjá því komizt, að álit lögfræðinga, að auglýsa nöfn þeirra lánbeiðenda, sem ekki eiga fyrir skuldum, af því að gert er ráð fyrir að fella af skuldum þeirra. En þess er að gæta, að þeir eru ekki fleiri en 1118 í þessu tilfelli. Í brtt. okkar er farið fram á, að þessu sé komið í sanngjarnara horf, þannig að ekki séu þeir auglýstir, sem eiga fyrir skuldum eftir skattaframtali 1932 eða mati héraðsnefnda. Það liggur í augum uppi, að engin þörf er til þess, að þeir séu auglýstir, því að ekki er um það að ræða, eða a. m. k. eru mjög litlar líkur til þess, að þeir fái eftirgjöf á skuldunum. En eins og þessi ákvæði eru nú úr garði gerð, er eigi annað sýna en að með þeim sé stofnaður nýr skiptaréttur fyrir bændastéttina íslenzku eingöngu. Með þessu hefir verið sett af stað þýsna mikil skriffinniska, sem engum kemur að gagni, en skemmir heldur fyrir. Það er auðvitað ágætt, að þessi sjóður var stofnaður, en þar með er ekki sagt, að það hafi verið gert á þann hátt, að búast megi við, að menn séu ánægðir með skilyrðin. Margir segja sem svo: Ég er neyddur til þess að leita þessarar hjálp-

ar og verð að setta mig við þessa meðferð, í þeirri von, að mitt nafn drukknir í fjöldanum. Sælt er sameiginlegt skipbrot. — Það er ekki skemmtilegt fyrir menn að vera settir á bekk með gjaldþrotamönnum fyrir þá sök eina, að þeir hafa ekki síður þörf á ódýru lánsfé en aðrir menn. Ég tel, að skilyrðin séu alls ekki réttlát, og það virðist alveg sjálf-sagt, að þeir séu látnir sitja fyrir, sem lakasta aðstöðu hafa. Og það er ekki heldur rétt að meta aðstöðu þeirra eftir eignunum einum; það er margt, sem hefir mikil áhrif á hana, annað en eignirnar, svo sem hve mikla ómegð þeir hafi á sinu framfæri, hvaða skilyrði og aðstöðu til markaðs þeir eigi við að búa og séu færir um að afla sér. Svo er enn eitt; ef lögin halda gildi sinu óbreytt og gengið er út frá því, að aðeins þurfi einfaldan aneiri hl. til þess að knýja fram afslátt á skuldum, þá er satt að segja mjög hætt við því, að þetta leiði til ósanngirni gagnvart ýmsum lánardrottnum, en það atriði mun ég ekki fjölyrða um að þessu sinni.

Þá kem ég að öðru aðalatriðinu, en það er, að stjórn Búnaðarbankans annist stjórn Kreppulánasjóðs án sérstaks endurgjalds. Þetta er ekki nema sanngjörn sparnaðarráðstöfun og ætti að réttu að njóta hylli hv. þm. Ég lít svo á um þetta, að Búnaðarbankinn sé ekki svo stór stofnun, að það sé ósanngjarnt að fara fram á það við hann, að hann bæti við þessu verki, því að verkahringur hans mun ekki svo margbrotinn. Mér þykir því óþörf eyðsla að kosta fé til þess að launa sérstaka stjórn fyrir sjóðinn. Enn mætti og taka það fram, að óþarft virðist að eyða fé til héraðsnefnda fyrir starf, sem ég álit, að gæti vel fallið undir verkahring yfirvalda, sem til eru og vel hefðu getað unnið þetta starf fyrir mun minna. En að leggja til breytingar í þessa átt héðan af sáum við okkur eigi fært.

Ég mun láta þetta nægja fyrst í stað, en þá ósk vil ég láta í ljós, að hv. dm. liti á þessar brtt. með velvilja og viðsýni og sýni jafnframt réttan skilning á hugsunarhætti þeirra manna, sem komizt hafa í fjárkröggur af ósjálfráðum orsökum, þó þeir eigi meira en fyrir skuldum, en hafa svo sterka sjálfstæðismeðvitund og

rika sómatilfinningu í fjárhagsefnum, að þeir vilja eigi láta fara með sig sem van-skilamenn, nema einskis annars sé úrkostur. Ég vil að lokum leggja til, að málinu verði vísað til landbúnaðarn. og 2. umr.

Tryggvi Þórhallsson: Nú eru um 5 mánuðir liðnir frá afgreiðslu Kreppulánasjóðslaganna. Sú afgreiðsla gekk mjög ágreiningslitið; hafi nokkur atkv. verið greidd gegn málinu, voru þau a. m. k. afar fá. Þessi löggjöf var mjög rækilega undirbúin, skýrslum var safnað og það var mikil vinna lögð í að finna leiðir út úr vandræðum þeim, sem yfir vofðu. Um þetta mál hafa margir aðilar fjallað, m. a. bændapingið. Nú eru heimtáðar stórar breyt. á þessum lögum með till. þeirri, er nú liggur hér fyrir. Ég vil benda á það, að engin ósk í þessa átt hefir komið frá stjórn sjóðsins. Við nánari athugun hefir komið í ljós, að eitt framkvæmdaratriði hefði mátt fara betur, nefnilega um veð í lausafé. Í því efni hafa 2 hv. þm. í Ed. borið fram brtt., en annars hefir ekki á neinu misjöfnu borið, og engin ný vandkvæði komið í ljós og engar nýjar óskir af þeirra hálfu, sem um þetta mál fjalla. Framkvæmdir eru þegar byrjaðar, um 700 umsækjendur hafa verið auglýstir, og stjórn sjóðsins hafa horizt svo margar umsóknir í viðbót, að líklegt þykir mér, að talan verði komin á þriðja þúsund um áramótin. Það er engum vafa bundið, að bændastéttin vottar bæði skilning og samúð í þessu máli og ber traust til þess, að löggjöfin komi að miklu gagni. Ennfremur vil ég minna á það, að nágrannar vorir, Svíar, hafa sett með sér löggjöf mjög líka þessari fyrir sína bændastétt. Ég vil og undirstrika það, að því fer fjarri, að frá hálfu þeirra, sem hér eiga hlut að máli, hafi komið fram nokkur ósk eða ábendingar um, að svona stórfelldar breyt. væru æskilegar.

Ég ætla þá að fara nokkrum orðum um þau 2 aðalatriði í brtt., sem ég held, að feli í sér stórskemmdir á löggjöfinni. Þá er fyrst till. um, að fellt sé burt ákvæði um auglýsinguna. Það ákvæði var rætt í fyrri bæði hér og eins í búnaðarþinginu, og þar voru allir sammála um, að þetta mætti ekki fella niður. Auglýsingin er

einmitt höfuðtryggingin fyrir því, að lánveitingin komi að notum, og fyrir, að lánþegi eigi vísa sæmilega afkomu á eftir; og enn er hún trygging gagnvart ríkissjóði. Ef ekki er auglýst, þá getur alltaf átt sér stað, að kröfur komi á eftir af ásettu ráði af hálfu þeirra kreditora, sem skapa sér þar með sérstöðu. Þá er engin trygging fyrir, að það fjármagn, sem ríkissjóður hefir af hendi látið, komi að notum.

Hv. flm. lét svo um mælt, að auglýsingin væri ráðstöfun, gerð til þess að fá að vita, hve mikið hefði verið sagt ósatt. Þetta er eintómur misskilningur. Þessi ráðstöfun er gerð með það fyrir augum, að menn geti verið alveg öruggir um, að enginn komi á eftir og gangi að þeim og rýri þannig eða ónýti allt það gagn, sem af sjóðnum leiðir.

Það er langt frá því, að hið árlega framtal til skatts sé óbrigðul skýrsla. Og það eru margir, sem um sínar sakir tala, sem eiga yfir höfði sér kröfur, sem þeir vita ekki um; þær geta komið alveg á óvart — t. d. kom það nú nýlega fyrir í Búnaðarbankanum, að allt í einu kom fram krafa, sem hvergi var finnanleg í veðmálalabókum. Þetta getur jafnvel komið fyrir um þinglýstar kröfur í fasteign. Svo getur líka komið fyrir, að menn gleymi visvitandi; það getur verið freistandi að bæta sinn hag í annara augum. Þetta er um skuldirnar að segja, en svo má ekki gleyma ábyrgðunum. Hvaða gagn er að því, að gert sé upp eftir munnlegri sögusögn, þegar alltaf má búast við, að gleymzt hafi að geta um einhverja ábyrgðina. Ég býst við því, að það séu ekki svo margir bændur, sem hafa allar sínar ábyrgðir nákvæmlega í huga hvenær sem er. Þessar ábyrgðir geta fallið á hvenær sem er. Ég get sagt um sjálfan mig, að ég gæti ekki nú að vörmu spori talið fram allar ábyrgðir, sem snerta sjálfan mig. Viðskiptalífið er orðið svo flókið, að ómögulegt er að treysta á minnið. Og þegar ríkið leggur fram margar millj. króna mönnum til hjálpar, þá er ekkert vit í því að eiga það undir minni manna einu, hvort sú hjálp tekst eða ekki. Ríkið verður að hafa tryggingu fyrir því, að hjálpin komi að notum, og einstaklingarnir fyrir því, að þeir, sem kröf-

ur eiga á hendur þeim, komi ekki með þær eftir á.

Það er alveg rétt, sem hv. 1. flm. sagði, að nokkur óánægja var um þetta. Mér er kunnugt um það, því að hundruð manna hafa komið til mín til að tala um þetta, en það er áreiðanlegt, að nú orðið er ekki nema 10% eftir af þeirri óánægju. Því betur sem menn velta þessu fyrir sér, því betur sannfærast menn um, að með þessu er lagður tryggastur grundvöllur fyrir því, að þessi hjálp geti komið að fullum notum.

Annað atriði, sem hv. 1. flm. kom inn á, var það, að hann vildi að visu láta gefa út þessar auglýsingar, en hann vildi ekki láta þær ná til annara en þeirra, sem ekki ættu fyrir skuldum. Sú hugsun liggur hér á bak við, að þeir einir, sem ekki eiga fyrir skuldum, eigi að fá afslátt af skuldum sínum. Ég álit, að ef þetta hefði verið sett í lög, þá hefði það dregið þann dilk á eftir sér, að mikill fjöldi bænda hefði ekki getað orðið þessarar hjálpar aðnjótandi, en ég álit það skyldu okkar, sem um þessi mál eigum að sjá, að reyna að láta sem allra flesta njóta þessarar hjálpar, hvort sem þeir eiga fyrir skuldum eða ekki. Má með einföldu dæmi sýna, að þetta er rétt.

Þegar Landsbankinn gefur út verðbréf, þá eru það vissir peningar. En af þeirri ástæðu einni, að féð er bundið, er það selt með e. t. v. 25—30% afslætti. Eins er það með bónda, sem skuldar 10 þús. kr. og telur sig eiga 10 þús. kr. Það er alls ekki vist, að sú eign sé vissir peningar, því að ef ætti að halda uppboð á eignum bændna í stórum stíl, þá mundi fara fjarri, að þeir fengju fyrir þær eins mikið verð og þær eru virtar á. Og þegar nú á að „konvertera“ þessum lánum yfir í kreppulán með lægri vöxtum, hvað er þá eðlilegra en að sjóðstjórnin heimili einhver svipuð og ekki minni afföll af þeim og þeim verðbréfum, sem Landsbankinn gefur út.

Ég álit það okkar fyrstu skyldu að heimta veruleg afföll af skuldunum, og það er enginn vafi á því, að flestir skuldheimtumenn viðurkenna, að þetta er rétt. Hversu mikils virði er það ekki fyrir þá að fá verðbréf Kreppulánasjóðsins í sínar hendur sem fullgildan gjaldeyri upp í

skuldir. Við vitum, hvernig það gengur með gamlar verzlunarskuldir. Ég get nefnt sem dæmi verzlun í mínu kjördæmi, sem var rekin fyrir nokkrum árum. Þar söfnuðust miklar skuldir, og fyrir tveimur árum hætti hún og skuldirnar voru seldar. Og hvað voru þær seldar dýrt? Þær voru seldar fyrir 10%. Og eins og skuldaeigendur hafi undir þeim kringumstæðum, sem hér um ræðir, minni ástæðu til að gefa eftir af skuldunum. Ég þykist vita, að hv. flm. gangi gott eitt til með þessari till., en ég vil slá því föstu, að ef á að auglýsa þá eina, sem eiga ekki fyrir skuldum, þá er þar með stór óleikur ger.

Hv. flm. sagði, að þetta væri ósanngirni í garð lánardrottna. Þar getur verið um ástæðu að ræða. En hinsvegar verð ég að benda hv. þm. á það, að þessi l. voru sett fyrst og fremst til að hjálpa bændum landsins, en ekki lánardrottnum. Ég hygg líka, að það hafi fyrst og fremst verið bændur, sem sendu hv. þm. A.-Húnv. á þing, svo að honum ber skylda til að hugsa fyrst og fremst um bændanna gagn. Tilgangurinn með þessari lagasetningu var fyrst og fremst sá, að hjálpa þessum mörgu þúsundum manna, sem eiga að sjá fyrir svo mörgum fjölskyldum, og koma atvinnu þeirra á fastan grundvöll.

Frá mínu sjónarmiði vil ég því segja það, að ég er reiðubúinn að greiða atkv. um þetta frv. þegar í stað. Ég er reiðubúinn að fella frv. þegar í stað, af því að ég álit, að það sé á misskilningi byggt. Hitt atriðið skal ég ekki tala um nú, hvort rétt sé að fela stjórn Búnaðarbankans þessi störf, en skal aðeins geta þess, að í n. var ég samþykktur því, sem þar var lagt til um það atriði.

Gísli Sveinsson: Herra forseti! Ég er með flm. að þessu frv. Má segja, að nokkuð fljótt sé af stað farið, að vilja nú gera breyt. á lagabálki, sem settur var á síðasta þingi og afgr. að því er virðist með nær einróma samþykki Alþingis. Þó mun það ekki vera allskostar rétt hjá hv. þm. Str., að ástæðan fyrir því, að ekki megi breyta þessum l., sé sú, að allir hafi verið samhuga um þessi l. á þinginu í fyrra, því að það er alveg vist, að um þetta mál urðu um skeið allmjög skiptar skoðanir, eins og hv. þm. ætti að vera kunnugt um.

Hv. þm. taldi enga ósk hafa komið frá stjórn sjóðsins um að breyta þessum l., og það er vitanlegt, að stjórn sjóðsins hefir ekki óskað neinna breyt. fram yfir það, sem tveir sjóðstjórnarmeðlimir hafa flutt till. um í Ed., en það er enginn mælikvarði á það, hvort rétt sé að gera breyt. á þessum l. Hitt hlýtur að verða aðalatriðið, hvað heppilegast verði fyrir þá menn, sem þessara l. eiga sérstaklega að njóta.

Hv. þm. Str. færði það fram sem mótbáru, að nú þegar væri byrjað á framkvæmdum, svo að erfitt væri vegna þess að fara nú að breyta l., og minnst einnig á það, að bændastéttin hefði ótvírætt látið í ljós skilning og samúð með þessum l. Það er rétt. Það er nú þegar byrjað á að framkvæma þessi l. og fulllangt komið í því til þess að breyt. komi að fullu haldi, en þó ekki svo, að vel má enn koma fram nauðsynlegum breyt. En um skilning og samúð frá bændum getur hann ekki vitað frekar en aðrir, nema frá þeim, sem beiðast þessara lána, og þeim skýrslum, sem þar með fylgja. Og það liggur í augum uppi, að bændur, sem verða að sækja um þessi lán, fara ekki um leið og þeir beiðast lánsins að skrifa ásökunarskjal á hendur þeim, sem þessi l. settu, og þá um leið þeim, sem úrskurða eiga, hverjir þessi lán skuli fá. Það hefir ekki heldur verið farið fram á það við bændur landsins, að þeir létu uppi álit sitt á þessum l. Og fjöldi bændna, sem nú verða að gefa sig undir þessi l., eru ekki þannig í stakkinn búnir, að þeir finni hjá sér sjálfstæða hvöt til að gera aths. eða koma með aðfinnslur um þessa löggjöf. Það er engin von, að þeir geti risið upp til neinna andmæla, af því að þeir eru kúgaðir menn af skuldum.

Það er til þeir menn, sem þykjast eiga fyrir skuldum, þó að þeir séu stórskuldugir. Mikill hluti landsmanna er svo, að þeir vilja ekki láta kaffæra sig af öðrum. Þeir vilja nota þessa stofnun til að koma sér upp úr feninu, en vilja ekki láta ausa yfir sig að óþörfu. Þeir vilja, að stj. bjargi þeim á land, en sé ekki að útata þá meira en þeir hafa að ófyrirsynju orðið að þola áður.

Fyrst ég tók hér til máls, vil ég ekki láta hjá líða að minnast á það, að ég álit,

að þessi l. séu að ýmsu leyti á röngum grundvelli reist. Ég álit, að þetta mál hefði átt að taka miklu róttækara frá grunni. Öllum þeim, sem þekkja eitthvað til um fjárhag bændna nú, er það ljóst, að mikill hluti þeirra er nú svo sokkinn í skuldir, að engar líkur eru til, að þeir nokkurntíma geti bjargað sér út úr þeim, svo nokkru nemi. Spurningin er því sú, hvort þýði að hjálpa þeim með því að færa niður skuldir þeirra eftir einhverju mati.

Nú er það vitanlegt, að skuldir bændna eru að mjög miklum mun við verzanir. Verzanirnar þekkja svo vel fjárhag þessara manna, að þær vita, að þeir borga aldrei. Þær eru margar búnar að gera það upp við sig, að þessar skuldir fái þær aldrei. Á nú að hjálpa þessum mönnum? Sé þeim hjálpað á þann hátt, sem gert er ráð fyrir í þeim l., sem hér um ræðir, þá verður það þannig í framkvæmdinni, að verzanirnar fá borgaðar skuldir, sem þær eru búnar að tapa og eru hættar að telja með. Og ef nú á að fara að veita bændum lán til slíkra hluta, þá verður það til þess, að þeir geta ekki staðið við greiðslur sínar, sem verða miklar eftir sem áður, og verða eftir nokkur ár e. t. v. komnir aftur í sama farið. En ef farin væri sú leið að strika út allar skuldir, þá væri hreint borð hjá bændum. Þá gætu þeir staðið á hreinum grundvelli og fundið sig sem frjálsa menn, en verzanirnar engu tapað fram yfir það, sem tapað var, og þá mætti hjálpa þeim sómasamlega, sem geta staðið. En þessi leið var ekki farin, heldur kákleiðin, að hjálpa öllum, eða þykjast hjálpa, lána öllum, þó að þeir séu þess ekki umkomnir að fá lán af sögðum sökum. Þessu verður ekki um þokað héðan af, nema sjóðstjórnin taki nú þessa stefnu hreint og beint með heimild þeirri, sem þessi l. gefa, og fari yfir á þann hreina grundvöll, eyða skuldum þessara manna án þess að þeir, sem lánað höfðu, fái nokkuð upp í þær skuldir, sem þeir þegar hafa tapað.

Það getur verið, að segja meg, að með þessum hætti verði sumar verzanir hart úti. Þetta getur orðið óþægilegt fyrir þær verzanir, sem halda sér uppi á því að telja fram eignir sínar á fólkskum grundvelli, telja það eign, sem vitanlegt

er, að aldrei fæst. En það væri þá ekki svo mikill skaði, þó að einhver verzlun færi um, og jafnvel þótt það væri kaupfélag. Og það væri þá líka nær að láta skuldastofnanir þeirra, t. d. bankana, fá einhvern slatta af þessum milljónum, sem nú á að lána mönnum, sem eftir nokkur ár verða komnir í sama skuldafernið og þeir eru í nú. En þó að einhverjar einstakar verzlunir velti um, þá gerir það ekki svo mikið til, ef landslýðurinn frelsast.

Þá vil ég litilsháttar taka til athugunar það, sem hv. þm. Str. sagði um efni þessa frv. Hv. þm. taldi auglýsingarnar á þessum mönnum svo bráðnauðsynlegar, að ekki yrði hjá þeim komizt. Frv. fer fram á, að frá þessum auglýsingum séu þeir undanskildir, sem samkv. skattaframtali eða eftir mati héraðsnefndar teljast eiga fyrir skuldum. Hv. þm. getur ekki neitað því, að það hlýtur þó að teljast rétt, að þeir menn, sem kannske eiga miklu meira en fyrir skuldum, séu þó undanteknir þessum auglýsingum, því að við getum ekki gengið inn á, að rétt sé, að allir landsmenn fái niðurfærslu. Hugs-um okkur það, sem nú stendur til. Það eru ekki einungis bændur, sem hér getur orðið um að ræða. Það var samþ. á siðasta þingi að rannsaka einnig hag sjávarútvegsins. Hvað mun koma þar upp? Er ekki líklegt, að þeir verði þar talsvert margir, sem telja sig góða, ef þeir geta talið sig eiga fyrir skuldum, en verða langt þar fyrir neðan, ef þeir eru gerðir upp eftir lágmati.

En síðasta þing lét ekki sitja við þetta eitt. Það samþ. líka að láta rannsaka hag allra þurrabúðarmanna, verkamanna og iðnaðarmanna í kaupstöðum og kaupþúnum landsins. Og frá þessu sjónarmiði séð mun vera langt frá, að margir þessara manna eigi fyrir skuldum. Og ef á nú eða í framtíðinni að fara að færa niður skuldir allra þessara manna, auglýsa þá sem hálf- eða heil-gjaldþrota, þá er komið inn á svo háskalega braut, að það er orð i tíma talað að taka þegar í taumana, eins og hér er lagt til.

Það eru vissar stofnanir, sérlega fáar í hverju héraði, nefnilega lánsstofnanirnar, sem reyndar eru mestmegnis á einum stað, í Rvík, sem hægt er að fara til og fá

upplýsingar hjá, enda verður sjóðstj. að snúa sér til þeirra hvort sem er. Tökum dæmi. Skýrsla kemur frá lánbeiðanda, þar sem hann tilgreinir sínar skuldir, og ekki verður í sjálfu sér efað, að hann geri það rétt. Hvað gerir sjóðstjórnin þá? Hún snýr sér auðvitað samt sem áður til þeirra lánsstofnana, sem lánbeiðandi hefir tilgreint, til þess að bera saman það, sem lánbeiðandi hefir gefið upp, og skuldina við stofnunina. Þar getur sjóðstjórnin einnig fengið uppgengið, í hverjum ábyrgðum lánbeiðandi stendur. Með því að snúa sér til sparisjóðanna í héruðum og lánsstofnananna í Rvík má fá að vita, í hvaða ábyrgðum hver maður í hverju héraði stendur. Með því móti mætti komast hjá að auglýsa aðra en þá, sem nauðsyn ber til. En hv. þm. Str. gerði lítið úr þeirri sómatilfinningu, sem gæti verið hjá þessum mönnum, sem nú eru svo illa staddir, að þeir verða að sækja um lán úr sjóðnum. Það er nú svo, að mörgum mönnum er ekki sama um þessar auglýsingar, enda ætti ekki að ýta undir að gera menn lélegri en þeir í raun og veru eru. Séu menn í erfiðleikum, ættu þeir heldur að hressast upp við þær aðgerðir, sem þeim eru til hjálpar, þó ekki sé öðruvísi en siðferðislega. Nú vitum við, að eftir þeirri löggjöf, sem gilt hefir, er ekki siður að semja og gefa út skuldainnköllumarauglýsingar um nokkurn lifandi mann, nema um þrotabú sé að ræða eða „likvidation“. Það er aðeins þegar menn eru gerðir upp í lifanda lífi eða dánarbú, að slíkar auglýsingar koma til greina. Nú vil ég benda á, að þegar um er að ræða mat á eignum manna, þá gefur að skilja, að menn verða að sætta sig við, bæði þeir, sem þar eiga hlut að máli, og þeir sem meta eiga, að gera algerlega nýtt mat, miðað við ástæður manna og afkomu. Það er alls ekki nóg að vitna í skattaframtalið; „eða eftir mati“, segjum við líka í brtt. okkar. Það er ekki nóg að vitna í fasteignamatið, þótt það sé hið löggilta mat. Í þessum tilfellum verður sjóðstj. að láta meta af nýju, því að það er allt annað, hvað menn eiga eftir hinu löglega mati, eða mati, sem réttmætt þykir í slíkum kringumstæðum sem nú eru. Fasteign getur verið rétt metin á einum tíma, en ofmetin á öðrum, og það er al-

kunna, að núgildandi fasteignamat er þannig í mörgum héruðum. Það vita allir, að ómögulegt er víða að selja nokkra jörð við fasteignamati, nema sérstakar ástæður séu fyrir hendi, og yfirleitt eru jarðir bænda óseljanlegar sem stendur, og jafnvel afurðir þeirra líka. Þeir, sem eitthvað hafa haft með uppboð búa að gera, vita, hvornig sölumöguleikar eru nú, og eru menn þó aldrei eins fíknir í kaup og á uppboðum. Matið verður að byggjast á ástæðum, sem fyrir hendi eru, og mun þó ekki víða of í lagt. Segja mætti, að sá stæði sig sæmilega, sem það mat stæðist, því að það verður að vera lágmat.

Hann talaði um það, hv. þm. Str., að þingið ætti að vera stutt. Mér finnst nú ekki allar aðgerðir hans flokksmanna á þessu þingi miða að því, að svo verði, og þykir ýmsum, sem það háttalag muni standa fyrir skjótri afgreiðslu og framkvæmdum á þessu þingi.

Ég verð að víkja loks með nokkrum orðum að framtíðinni, hvað gera skuli, hvort menn telja þetta nú nóg og fullkomið, sem þegar hefir verið afrekað á seinasta þingi, sem þó er einskonar sambland af hugmyndum manna um þessi efni, og þó ekki þannig, að allir væru ánægðir með það. Halda menn, að það sé nægilegt að láta sitja við þá káktílaun, sem kreppulöggjöfin að mörgu leyti er? Halda menn, að nóg sé að láta halda áfram með þessum nýju lánum og allt veltast svo í sama ósómanum? Verði það gert, fá menn eftir nokkur ár alla veltuna yfir sig á ný. Nei. Það þarf að reisa skorður við því, að verzlunarskuldur haldi áfram að myndast og safna á sig háum vöxtum og vaxtavöxtum. Ég mun á þessu þingi leyfa mér að bera fram frv. um, að verzlunarskuldur geti ekki haldið áfram að myndast eins og áður, enda ættu þær framvegis að vera bannfærðar í þessu landi.

Bjarni Ásgeirsson: Þótt þessi lagabálkur, sem hér er verið að flytja brtt. við, hafi hlotið meiri og rækilegri undirbúning á sínum tíma en flest önnur lög, munu margir hafa litið svo á, að tæplega yrði hjá því komizt að endurskoða l. bráðlega, þegar farið væri að starfrækja þau

og reynsla væri fengin um ýmis atriði, og sérstaklega bjóst ég við, að eftir þá eldraun, sem lagabálkur þessi varð að fara í gegnum í vor við kosningarnar, eins og reynt var að „kritisera“ þau og tortryggja, að ekki þyrfti lengi að bíða eftir tillögum til breytinga á honum frá þeim mönnum, sem inn í þingið flutu með aðalaðfinnslurnar á vörunum. Þær brtt., sem fyrir liggja, bæði hér og í hv. Ed., sýna hinsvegar hve undursamlega vel hefir tekizt að ganga frá lögnum. Í Ed. eru smábreyt. frá 2 mönnum úr sjóðstjórninni. Hefir n. þar skilað áliti í málinu, og allir eru sammála um að samþ. þessar breyt.

Ég skal ekki fara mikið út í þær brtt., sem fyrir liggja hér, því að hv. þm. Str. hefir tekið þær svo rækilega í gegn, að ég þarf þar ekki mörgu við að bæta. Það, sem sérstaklega hneykslar hv. flm., eru auglýsingarnar: að birta skuli nöfn þeirra manna, sem sækja um lán úr Kreppulánasjóðnum. Þetta var eitt viðkvæmasta atriði í frv. frá upphafi, og mjög mikill kurr varð út af þessu ákvæði. En er menn höfðu velt þessu fyrir sér, þá hefir flestum farið svo, að þeir ekki einungis hafa sætt sig við það, heldur sannfærzt um, að fram hjá þessu yrði ekki komizt, og fyrir því eru þau rök, sem hv. þm. Str. bar fram og ég ætla ekki að endurtaka. En þó vil ég aðeins drepa á það, að nú þegar þessar auglýsingar eru byrjaðar og margir eru búnir að sækja um lán úr sjóðnum, fleiri hundruð manna, sem verða auglýstir næstu daga, og ef svo ætti að fara að grauta í þessu nú, yrði það einungis til að stórseinka framkvæmd laganna. Flutningsmenn ætlast til þess að þeir einir verði auglýstir, sem ekki eiga fyrir skuldum. En er nokkur víska fyrir því, að sjóðstj. sjái undir eins og umsóknir koma, hvoru megin þessi eða hinn er við línuna?

Svo vil ég aðeins benda á eitt, og það er það, að þótt þeirra uppgerð liggja fyrir og til dæmis samkvæmt fasteignamati því, sem nú er á jörðum, og mati á öðrum eignum, sýni, að fjárhagur þeirra sé svo, að þeir eigi fyrir skuldum, þá er yfirleitt ekki neitt vit í fasteignamatinu, svo að þótt hægt væri að sýna fram á, að menn eigi fyrir skuld-

um samkv. fasteignamati, þá er það engin sönnun fyrr en farið hefir fram endurmat á jörðunum og sannast hefir, hvers virði þær eru. Ég býst við, að sjóðstj. muni notfæra sér heimild í l. til þess að færa niður fasteignamat á jörðum bænda, svo að það liggur ekki fyrir í upphafi, hvort þeir eigi fyrir skuldum eða ekki. Hv. aðalflm. frv. gat þess til, að meiningin með auglýsingunum myndi vera sú, að sjá, hversu rangt menn hefðu sagt til um sínar skuldir, þegar sótt var um lánið, og það finnst honum goðgá, að ætla mönnum slíka hluti. Nú hefir hv. þm. Str. sýnt fram á, að þótt menn vilji, þá er engan veginn víst, að þeir geti alltaf sagt upp á hárf um allar skuldir sínar, og þó allra sízt ábyrgðir, sem oft eru engu betri en beinar skuldir. Þetta er því alls ekki rétt hjá hv. flm., að ástæðan fyrir þessu ákvæði sé það, að bændur séu yfirleitt vændir um svik í framtali sínu. En ef þetta væri nú svo, því bera hv. flm. frv. ekki fram till. um að sleppa auglýsingum hjá öllum lántakendum sjóðsins, líka þeim, sem ekki eru taldir eiga fyrir skuldum? Ég hefi aldrei heyrt því slegið föstu fyrr, að sannleiksást manna fari eftir því, hvort þeir eiga fyrir skuldum eða ekki. Ég hygg, að sannsöglin skiptist ekki eftir þeim línunum. Ef á nokkurn hátt er hægt að gera þetta mál viðkvæmt fyrir bændurna, þá er það á þann hátt að skipta þeim þannig í tvo flokka, þá, sem ekki eiga fyrir skuldum, og þá, sem eiga fyrir skuldum. Ef á að fara að velja úr hina fátækari og auglýsa, en sleppa hinum efnaðri, þá fyrst er bændum orðið málið viðkvæmt og óvinsælt. Eins og nú standa sakir hafa menn gert sér ljóst, að erfiðleikarnir eru yfirleitt ekki sjálfskaparvíti, heldur sameiginlegir, áfall af orsökum, sem þeir hafa ekki ráðið yfir. Peningarnir, sem þeir tóku fyrir 3—5 árum að láni, eiga nú að greiðast með tvöföldu verði. Það er fjármálapólitík landsins, og fjármálapólitík heimsins, sem hefir orðið þessa valdandi, að koma nú öllum þorra bænda á kaldan klaka. Ríkið hefir gert sitt til þess að halda verðgildi peninganna uppi. Þrátt fyrir það að öll framleiðsla og eignir, sem á henni byggjast, hafi stórlækkað. En sú verðröskun, sem orðið hefir á milli peninganna og

afurðanna, er orsök þess, að bændur geta nú ekki staðið í skilum. Þess vegna bera þeir það kinnroðalaust, þótt þeir þurfi að sækja um lán úr þessum sjóði, sem er réttlát tilraun af ríkisvaldsins hálfu til að færa aftur til nokkurs samræmis verðgildi fjármagnsins og framleiðslutækjanna. Þetta gengur svo að segja yfir allan þorra bænda og má segja, að sætt sé sameiginlegt skipbrot. En ef á að fara að flokka menn í fátæka og efnaðri og auglýsa þann fátæka, en sleppa hinum, þá er málið orðið sárt. Ég hefði getað skilið, að hv. þm. hefði komið með till. um að sleppa alveg auglýsingunum. Slíkt lá fyrir á seinasta þingi, en ég bjóst aldrei við, að hann vildi gera þetta að verulegu sársaukamáli fyrir hlutaðeigendur. Hv. þm. V.-Sk. talaði um, að verið væri að útata bændur landsins með þeim auglýsingum og litillækka þá siðferðislega og andlega. Eftir þessu hefði mátt vænta, að hann hefði viljað sleppa auglýsingum, en svo er ekki. Að hans dómi má litillækka hina fátækari bændur bæði andlega og siðferðislega.

Um stjórn Kreppulánasjóðs skal ég lítið segja. Ég vil einungis taka það fram, að allir hljóta að gera sér það ljóst, að ef á að afgr. þetta á einu ári eins og l. gera ráð fyrir, þá hafa 3 menn, þótt svo þeir hefðu ekkert annað með höndum, nóg með að ganga frá uppgerðum þeirra mörg þúsund bænda, sem sækja um lánin, og af þeim ástæðum sé ég ekki annað en að það yrði stór styrkur fyrir stofnunina að fá einn mann, sem engum öðrum störfum hefði að sinna en vinna að þessu, því að hinir 2, sem í stj. eru, hafa öðrum störfum að gegna, sem hljóta að tefja þá. Það, sem stuðlaði að því, að stj. var skipuð eins og hún varð, er, að það var talinn bændum styrkur að hafa þar a. m. k. einn bónda, sem ekki væri háður neinni stofnun í landinu, sem kröfur hefir annars almennt á bændur landsins, mann, sem getur komið þarna fram einungis sem fulltrúi bændastéttarinnar með hennar hagsmuni eina fyrir augum. Bjóst ég satt að segja síðast við, að krafa um að ryðja þessum bónda úr stjórninni kæmi frá bónda og bændafulltrúa, fyrr en hann hefði þá brotið eitthvað af sér.

Ég skal lítið fara út í hina löngu ræðu

hv. þm. V.-Sk. Mér fannst hún vera einskonar námskeið fyrir sjóðstjórnina, sýna henni, hvernig hún ætti að haga sér eftir l. o. s. frv. Ætla ég að láta stj. eftir að dæma um það, hve miklu meira hún þykist hafa til brunns að bera eftir „námskeiðið“ en áður en það hófst.

Pétur Ottesen: Ég þóttist verða þess töluvert var í sambandi við kosningarnar síðustu, að ýmsir frambjóðendur, sem ekki höfðu átt sæti á síðasta þingi, gerðu sér mikið far um að reyna að kitla eyru bændna með því að gera lögin um Kreppulánasjóð tortryggileg og óvinsæl og kasta þar með skugga og rýrð á þá af frambjóðendum, sem unnið höfðu að þessari löggjöf. Árásir þessar voru mjög svo á misskilningi byggðar. Hitt kom og berlega fram, að þeir, sem harðast deildu á, höfðu sjálfir ekkert það til brunns að bera, er gert hefði afgreiðslu málsins farsælli, þótt þeir hefðu um fjallað. Þetta var svo þar, sem ég þekki til persónulega, og hefi ég spurt, að svona hafi það verið allviða í kosningunum. Nú hafa 2 hv. dm. borið fram brtt. við þessi l. Annar flm. hefir gert grein fyrir breyt., og hv. þm. V.-Sk. vildi sýna fram á, að löggjöfin væri ranglega byggð upp. Virtist mér koma fram hjá honum líkt og ég hafði orðið var við í kosningunum og hefi nú lýst, að er að miklu leyti spröttið af misskilningi.

Hv. þm. V.-Sk. lýsti yfir því, að eiginlega væri þessi löggjöf kák að því leyti, að leggja eigi fé til bjargar ómögulegum mönnum, en ekki áherzla á það lögð í l. að bjarga þeim, sem sýnt væri, að væru þess verðir að fá hjálp. Þetta er á misskilningi byggt hjá hv. þm. Það er alls ekki meiningin að lána fé til þess úr Kreppulánasjóði að greiða skuldir, sem alveg eru tapaðar, skuldir, sem enginn eigindómur stendur á bak við. Það er ekki heldur ætlunin að fara með þessari ráðstöfun að halda í þá menn við búrekstur, sem hafa sýnt vitavert hirðuleysi og trassaskap. Í frv. eru ýmis ákvæði, sem benda fullkomlega á þetta. Þungamiðja þessara l. er sú, að hjálpa þeim, sem vinningur er að fyrir þjóðfélagið, að hjálpað sé, og koma í veg fyrir, að þeir flosni upp frá jörðum sínum og

verði af þeim sökum að flytja úr sveitinni á mölina, þar sem víðast hvar er nú fullsetið áður, með þeim atvinnutækjum, sem þar eru nú. Mér kemur sérstaklega undarlega fyrir sjónir, að hv. þm. V.-Sk. skuli svo mjög misskilja þessi ákvæði laganna, og því undarlegra finnst mér það, að hann skuli leggja til að fella niður ákvæði 5. gr., sem einmitt eru til þess sett og miða að því að fyrirbyggja, að það geti komið fyrir í framkvæmd laganna, sem gagnrýni hans beinist að.

Með upplýsingum héraðsnefnda um þau atriði, er hér að lúta, á að vera hægt að leggja grundvöll að skynsamlegri og heppilegri notkun lánsfjárins að þessu leyti.

Hv. þm. Str. tók það að ég ætla nægilega skýrt fram áðan, að það er að sjálf-sögðu tilgangur sjóðstjórnarinnar, og er það algerlega í samræmi við löggjöfina, að reyna eins og hægt er og forsvaranlegt að hjálpa bændum, með því að koma fram lækkun á skuldunum, fá kröfuhafana til þess að gefa eftir og ganga eins langt og hægt er í þeim efnum. Nei, það er áreiðanlegt hvað viðvikur þessari ráðstöfun, að þá verða þær skuldir, sem nú eru algerlega tapaðar, ekki greiddar með lánum úr Kreppulánasjóði. Framkvæmd laganna um Kreppulánasjóð á að vera í því fólgin, að það af skuldum bændna, sem er raunverulega tapað, verði afskrifað, en að þeir eigi þess kost að öðru leyti að komast að sem hagkvæmustum samningum um þann hluta skuldanna, sem líkur eru til, að þeir geti staðið straum af samfara heilbrigðum búrekstri, og forða þeim frá því, að að þeim verði gengið, sem hlyti að hafa orðið í fjölda-mörgum tilfellum, ef engar slíkar ráðstafanir sem þessar hefðu verið gerðar. Þetta var óhjákvæmilegt eins og málið horfði við á síðasta þingi, enda er það líka skilyrðislaust tekið fram í lögum, að löggjöfin byggist upp á lánastarfseisgrundvelli, á þann hátt, þótt það megi að ýmsu leyti telja það galla, að sá maður, sem ekkert veð hefir að setja, kemst ekki undir ákvæði þessara laga. Það getur verið í ýmsum tilfellum mjög þess vert fyrir þjóðfélagið að gera ráðstafanir til þess að bjarga mönnum, sem þannig er ástatt fyrir. En þar sem sjóðurinn

byggist á lánastarfsemi, en ekki styrkveitingum, þá er ekki hægt að samræma það þessari löggjöf. Ég vildi taka þetta fram, til þess að sýna fram á þann miskilning, sem mér virtist koma fram hjá hv. þm. V.-Sk. um starfsemi þessa sjóðs.

Ég þarf ekki að fara langt út í þær breyt., sem hér liggja fyrir. Hv. þm. Str. benti svo rækilega á, að það væri nauðsynlegur og óhjákvæmilegur liður til þess að þetta gæti orðið til þeirrar hjálpar fyrir bændurna, sem nú er ætlað til, að auglýsa eftir kröfum á hendur þeim, m. a. af því, að tryggt sé, þegar viðkomandi maður hefir verið gerður upp, að ekki komi fram, hvorki beinar skuldir, sem hann sjálfur hefir stofnað til, né ábyrgðir, sem hann hefir gengið í fyrir aðra, sem geti hnekkst og gert að engu það viðreisnarstarf á hans hag, sem felst í þessum ráðstöfunum. Því að ef ekki er um slíkar auglýsingar að ræða, þá er vitanlegt, að það er engan veginn fyrir það girt, þrátt fyrir framtal, að það geti komið fram kröfur á manninn, sem geri þetta starf að engu, auk þess sem það er ranglátt, að þeir menn, sem ekki hafa borið fram kröfur sínar fyrr, gætu fengið skuldir sínar að fullu greiddar, þegar aðrir hefðu orðið að slá svo og svo mikið af sínum kröfum. Þetta tryggir auglýsinga-aðferðin, og verður hún á þann hátt óaðskiljanleg við þann grundvöll, sem þessi hjálparstarfsemi byggist á, og hér eru sjálfir bændurnir að verki. Það er rétt, að það getur verið sárt að láta auglýsa sig á þennan hátt, og bændastéttin er engu síður en aðrar stéttir viðkvæm fyrir virðingu sinni, og þá með tilliti til þess, að í þeim einum tilfellum hér á landi hefir verið auglýst, þegar bú hafa verið tekin til gjaldþrotaskipta. Ég hefi ekki orðið var við mikla óánægju út af þessu; menn sætta sig við það, en hinsvegar er ég viss um, að ef á að fara að aðgreina þannig í Lögbirtingablaðinu, hverjir eigi fyrir skuldum og hverjir séu gjaldþrota, þá fer málið að verða viðkvæmt, en eins og nú er, eru nöfn allra þeirra manna, sem óska eftir láni úr þessari sérstöku lánsstofnun, auglýst, en með þessu á að gera þann greinarmun, sem ég veit, að veldur miklum sársauka. Ég held þess vegna, að frá sjónarmiði bændanna sé

það ekkert umbótaatriði að gera þennan greinarmun, og þeir, sem kunna að vera eitthvað betur staddir en aðrir, eru ekkert viðkvæmir fyrir því, þó að nöfn þeirra séu birt á prenti við hliðina á þeim, sem kunna að vera eitthvað verr staddir.

Hv. flm. þessa frv. gera ráð fyrir því, að það megi leggja tvennt til grundvallar fyrir mati á eignum bændanna, skattframtalið eða mat héraðsnefndanna. Það er rétt, að sjóðstjórninni og héraðsnefndum er heimilt að meta upp á ný eignir bændna, og þ. á m. fasteignir. En ég er viss um, að ef héraðsnefndir tækju það upp í sinn verkahring að meta upp fasteignir bændanna, ykist tala þeirra manna, sem ekki ættu fyrir skuldum, og þar af leiðandi þyrfti að auglýsa, að miklum mun fyrir þær sakir, og yrði það því ekki til þess að smeygja bændum undan því að verða auglýstir.

En það virðist vera miklu eðlilegra, þegar einhver bóndi er „gerður upp“, að það sé metið, hve fær hann er um að standa undir skuldum sínum, af stjórn Kreppulánasjóðs annarsvegar og kröfuhöfum hinsvegar, og mætast svo þessir tveir aðilar á þeirri leið um að meta eignir bóndans, og fer það eftir því, hversu sammála þeir verða, hvernig gengur að fá samninga fyrir bóndann. Ef svo meiri hl. þeirra, sem kröfur hafa á bóndann, vill ekki ganga að þeim samningum, sem stjórn Kreppulánasjóðs telur rétta, þá stranda samningarnir og bóndinn sæti eftir undir þeim kringumstæðum, sem allir bændur þessa lands sætu í, ef ekkert hefði verið gert í þessu efni. Þá virðist ekkert annað liggja fyrir en að bú þess manns verði tekið til gjaldþrotameðferðar og selt, eða þá að öðrum kosti komið á nauðasamningum. Ég held þess vegna, að sú stefna sé heppilegri, að láta þessa aðila báða meta hag og afkomumöguleika viðkomandi manns og byggja sitt samkomulag á því, heldur en að láta héraðsnefndirnar meta fasteignirnar hverja á sínum stað og leggja það svo til grundvallar, sem kröfuhafar þurfa ekki að taka tillit til, frekar en þeim sjálfum sýnist.

Hv. þm. V.-Sk. talaði um „kúgun“ í sambandi við þessa löggjöf og að menn vildu ekki láta „kaffæra“ sig, og hafði

önnur slík orð, sem ég veit, að eru alls ekki töluð út frá hugsun bændanna, því að þeir skilja það, að með þessum lögum er verið að leysa þá undan kúgun og forða þeim frá kaffæringu úrræðaleysis, efnaleysis og vesaldóms, sem leiddi til, ef ætti að gera upp hú þeirra á venjulegan hátt og selja afurðir þeirra og eignir á þeim verðleysistímum, sem nú hafa gengið yfir þetta land. Ég vil því mót-mæla harðlega, að orð hv. þm. V.-Sk. séu töluð út frá hug og hjarta bændanna, og að verið sé að fremja neitt með þessari löggjöf, sem slík orð gætu hljóðað upp á.

Þá er einn liður þessa frv. sá, að fela stj. Búnaðarbankans stjórn Kreppulánasjóðs. Ég bar fram, bæði í n., sem við stóðum að, hv. þm. Str. og ég, till. í þessa átt, og einnig í þinginu, en um þetta atriði náðist ekki samkomulag. Hinsvegar varð fullt samkomulag um það, að aðalbankastjóri Búnaðarbankans ætti sæti í stjórn sjóðsins, og auk þess tveir menn, sem atvmrh. skipaði eftir till. landbn., og þar með leystist þetta mál með góðu samkomulagi, eins og yfirleitt allt, sem snerti afgreiðslu þessara laga á síðasta þingi. Nú eru þeir, sem skipa stjórn sjóðsins, fyrst og fremst búnir að undirbúa starfsemi sjóðsins, og sé ég því alls ekki, að um það sé að ræða að breyta til, þó ég viðurkenni, að af því geti leitt, eins og ég ætlaðist til samkv. mínum till., að það yrði nokkuð kostnaðarminna, en hinsvegar er ég þess fullviss, að að fara að breyta þessu gæti orðið til þess að koma glundroða á þessa starfsemi, og ég vil ekki eiga neinn þátt í því, sem getur orðið til þess að draga úr gildi þessarar löggjafar, og af þeim sökum er ég á móti því, að þessar breyt., sem nú liggja fyrir, verði að lögum.

Það er talið nokkuð hastarlegt að greiða atkv. á móti því, að mál fari til nefndar, og ég mun ekki fyrir mitt leyti sporna á móti því, að þetta mál fari til landbn., af því að ég veit, að hún hefir svo góðan skilning á þýðingu og gagnsemi þessarar löggjafar, og það er vitanlega alveg sama, hvar málinu er skapaður aldurtili, en ekkert erindi á það þangað.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Ég get að mestu leyti fallið frá orðinu. því að það,

sem ég vildi minnast á, er þegar búið að taka allrækilega fram, og vel má vera, að hv. þm. Borgf. hafi gert það líka, en ég varð að fara frá meðan hann hélt sína ræðu.

Ég verð að segja það, að ég er alveg grallaralaus yfir hv. flm. þessa frv. Hv. þm. V.-Sk. hélt hér langa ræðu, og í raun og veru var fæst af því, sem hann sagði, í sambandi við það frv., sem hér liggur fyrir. En mér fannst það vera eitthvað svipað því að vera kosningajarmur austan úr Skaftafellssýslu, sem og gætti víða úti um land við síðustu kosningar.

Það vantaði svo sem ekki, að það risu hinir og aðrir upp til þess að telja Kreppulánasjóðinn gagnslausan, sérstaklega fyrir fátækari bændur. Það yrði að ráði kommúnista, sem alls ekki vildu hurðast með þessi kreppulán, að strika út skuldirnar. Þegar svo þessir menn voru spurðir að því af hinum, sem töldu erfitt að hjálpa fátækari bændum, hvort þeir aðhylltust kommúnistastefnuna í þessu efni, sóru þeir og sárt við lögðu, að þeir væru ekki í nokkru tygi við þá menn. En ég sé ekki, hvernig á að fara að framkvæma hjálp til fátækari bænda, ef ekki á þennan hátt, að hjálpa þeim um lán til þess að greiða þær skuldir, sem þeir annars telja sig ekki færa um að standa undir.

Hv. þm. A.-Húnv. sagði, að það væru í raun og veru svik við kjósendurna, ef þeir hreyfðu ekki hér á þinginu því, sem þeir teldu ábótavant við þessi lög. Ég veit, að kjósendur norður í Húnavatnsýslu töldu það helzt ábótavant, að þau næðu ekki til fátækari bænda. En hvað gera svo hv. flm. þessa frv. fyrir fátæku bændurna? Það er svei mér ekki svo lítið! Þeir ætla að draga þá út úr og auglýsa þá fyrir þjóðinni, að þetta séu mennirnir, sem þurfi að hjálpa og þurfi að fá eftirgjöf á skuldum sínum. Þeir mega nú ekki lengur teljast með hinum, sem ekki eru svo illa farnir efnalega, að þeir þurfi nauðsynlega að fá eftirgjöf á skuldum sínum. Þetta er nú hjálpin, sem þeir ætla að færa kjósendum sínum með þessari lagasmíð. Ég get ekki séð, í hverju sú hjálp er fólgin, a. m. k. er ekki verið að gera neitt fyrir fátækari bændur. Það hefir líka verið bent á, að með þessu frv.

er kippt burt þeim möguleika, sem nú er fyrir hendi, um að þeir menn, sem að visu eiga fyrir skuldum, en samt sem áður eru ekki þess megnugir að risa undir þeim, fái eftirgjöf. Svo það er ekki eingöngu, að hér sé verið að bekkjast til við þá allra fátækustu, heldur líka þá í betri floknum, sem verst eru staddir. Ég skil ekki þessa föðurlegu umhyggju fyrir kjósendunum, sem hv. flm. þykjast sýna, og þessari tilraun þeirra um að litillækka þá, sem verst eru staddir, ætti hæst. Alþ. að svara með því að fella frv. strax við þessa umr.

Það hefir mikið verið talað um síðara atriði þessa frv., sem er um stjórn Kreppulánasjóðs. Ég var fylgjandi því á sínum tíma, að stjórn Búnaðarbankans hefði með höndum stjórn sjóðsins, en nú, þegar búið er að skipa þessum málum á annan hátt, get ég lýst því yfir, að ég fyrir mitt leyti er sammála hinum, sem um það hafa talað, að það sé ekki hægt að gera graut í þessu, enda eru þeir, sem skipaðir voru til þessa starfs, búnir að vinna svo mikið til undirbúnings málinu. Það má auðvitað benda á, að þetta frv. kemur nokkuð seint fram, t. d. vegna auglýsinganna, svo sennilegt er, að þegar það er orðið að lögum, ef svo illa tækist til, væri búið að auglýsa mikinn meiri hl. af þeim, sem væntanlega sækja um lán.

Ég get svo að endingu flutt hv. flm. skilaboð frá einum bónda, sem átti tal við mig um þetta mál í morgun, að hann álitir það heppilegast fyrir hv. flm. að taka frv. aftur og geyma það þangað til ef svo illa færi, að önnur kreppa kæmi, og að þá yrðu gerðar svipaðar ráðstafanir og nú, ef það ætti fyrir þeim að liggja að sitja á þingi þá.

Ég ætla svo ekki að fjölyrða frekar um þetta mál, en mér finnst, eins og ég hefi þegar tekið fram, að höfuðatriðin, sem frv. fjallar um, séu svo fjarri öllu lagi, að ekki geti komið til greina, að það verði samb. Og þau eru gagnstæð því, sem þessir sömu menn héldu fram við kosningarnar í vor, því að þeir sögðu, að ekki væri gert nægilega mikið til þess að hjálpa þeim fátækustu, en meira gert fyrir hina, sem betur voru staddir, en nú ætla þeir fyrst og fremst að fara að **svívirða** þá

fátæku, eins og hv. þm. V.-Sk. komst að orði um auglýsingaaðferðina.

Flm. (Jón Pálmason): Það fór eins og ég gerði ráð fyrir, að fara mundi, að þeir menn, sem áttu mestan þátt í að setja þessi lög, vilja engar breyt. á þeim, og allra sízt þær, sem hér er farið fram á. Hv. meðflm. minn hefir þegar svarað ýmsum aths., sem fram komu frá hv. þm. Str., en ég vil samt vikja að örfáum atriðum.

Hv. meðflm. minn minntist á það, að nú sæti nefnd á rökstólum til þess að gera till. til ráðstafana út af fjárþröng sjávarútvegsins og verkalýðsstéttarinnar. Ég gæti hugsað mér, að það rynnu tvær grímur á suma hv. þm., sem hafa orðið þess valdandi, að gengið væri út á þessa braut, þegar þeir sæju fram á annan kreppulánasjóð fyrir sjávarútveginn og þann þriðja fyrir verkalýðsstéttina. En hvað sem þessu liður, þá er ekki um það að ræða nú, heldur hitt, hvort það eru réttmæt rök, sem fram hafa verið borin af meðhaldsmönnum þessara laga óbreyttra, og skal ég þá vikja að nokkrum atriðum, sem áður hefir verið drepit á.

Það virðist hafa vakað fyrir öllum, sem talað hafa gegn þessu frv., að ekki gæti komið til mála annað en að slegið yrði meira eða minna af skuldum þeirra manna, sem vitað er, að eiga fyrir skuldum. Þessu erum við að mestu leyti ósammála. Hv. þm. Str. og fleiri, sem talað hafa í þessu máli, hafa lagt ríka áherzlu á þá hættu, sem af því gæti stafað, ef fram kæmu kröfur á viðkomandi mann, eftir að hann væri gerður upp, og skuldir hans reyndust meiri en sagt hefði verið, eða á hann félli ábyrgð, sem ekki hefði verið vitað um. En hver er nú þessi hætta? Hún er ekki önnur en sú, að þessir menn, sem um er að ræða, hafa fengið lán gegn fullri tryggingu með 4% vöxtum. Og þeir hafa fengið það lán án þess að með þá væri farið eins og gjaldþrota menn. Það verður að athuga, að lögin gera ráð fyrir fullri tryggingu fyrir lánveitingunni, og ég fæ því alls ekki séð, að það sé nokkrum háska bundið fyrir rikissjóð, þó að fátæklingar, jafnvel þótt þeir hafi illa aðstöðu, vilji ekki beygja sig undir hin ómannúðlegu skilyrði, sem

eru fyrir þessari lánveitingu, sem þar á ofan er, eins og þegar er tekið fram, gegn fullri tryggingu, jafnvel þó að ekki sé komið í veg fyrir það, að ábyrgðir kunni að falla á þá siðar. Þetta er aðalágreinsingsatriðið, og það kom ljóslega fram í ræðum þeirra hv. þm. Str. og hv. þm. Mýr., að þeir lögðu ekki réttan skilning í þetta atriði, og yfirleitt virtust þeir gera lítið úr því, hvort skýrslur lánbeiðanda væru réttar eða rangar. Ég get reyndar ekki sagt, að það hafi komið mér mjög á óvart, en ég hefði vænt þess, að þó að þessir hv. þm. virði æruorð og drengskaparheit ekki mikils, þá sýni þeir skilning á því, að menn vilja ekki þegjandi þola það, að fjárhagsleg sómatilfinning þeirra sé troðin undir fótum.

Þá kem ég að þeim aths., að uppgjöf eða eftirgjöf á skuldum geti komið hart niður á ýmsum lánardrottnum. Það mun vera rétt hjá hv. þm. Str., að tilgangurinn með þessari lagasetningu og sjóðstofnun hafi verið sá, að vernda bændur og þeirra hag, en ekki lánardrottna. En ég vil benda hv. þm., og einkum hv. þm. Str., á það, að bændur hafa líka tapað á öðrum bændum og ábyrgðum fyrir þá, svo að það er ekki útilokað, að það ranglæti, sem leiðir af framkvæmd laganna, komi niður á bændum sjálfum, og mun þá verr farið en heima setið. Ég gæti sett upp lítið dæmi í þessa átt; við skulum hugsa okkur, að maður skuldi 10—11 þús. kr. Nokkurn hluta af þeim skuldar hann þeirri verzlun, sem hann á skipti við, en nokkurn hluta ábyrgðarmönnum á vixli, sem hann nauðsynlega þurfti að taka til þess að koma í lag öðrum hlaupandi skuldum. Setjum svo, að verzlunin taki það ráð, til þess að fá sitt fé, að hún slær af skuldinni 25—30%. Þá yrðu ábyrgðarmennirnir neyddir til þess að sætta sig við það sama, ef lögin gilda í þeirri mynd, sem þau nú hafa. En þessar aðfarir virðast með öllu óþarfar og ósæmilegar, þegar athugað er, að nú eru allar afurðir að hækka í verði heldur en hitt, og fleira virðist benda í þá átt, að betri horfur séu fyrir dyrum. Ég skal taka það fram, sem vitað er, að ég hefi enga lögfræðilega þekkingu til að bera í þessum efnum, en undarlega kemur mér þó fyrir sjónir sú niðurstaða, að ef þessi

lög með hinum nýju skiptaréttarákvæðum halda áfram að gilda óbreytt, þá verða framkvæmdir eftir þeim mögulegar, sem koma alveg gersamlega í bága við nauðasamningalögin. Ég skal ekki hafa fleiri orð um þetta atriði. Um það munu hv. lögfræðingar geta gefið skýringar, en ég veit, að í þessu efni munu margir ekki láta sér nægja minna en hæstaréttardóm.

Hv. þm. Mýr. og hv. þm. V.-Húnv. héldu því fram, að hér væri gengið inn á þá braut að gera fátæklingum erfiðara fyrir að fá lán, og að ég vildi draga þá út úr, sem ekki eiga fyrir skuldum, með því að auglýsa þá eingöngu. Ég vil játa það, að ég álit, að hægt sé að komast hjá auglýsingum. En lögfróðir menn segja, að ekki sé hægt að fella niður skuldir án þeirra, og óhjákvæmilegt er að auglýsa þá, sem ekki eiga fyrir skuldum. En því er þá verið að heimta af mönnum drengskaparyfirlýsingu alveg að óþörfu, ef ekkert á að leggja upp úr henni? Það er líka vitað, að mestur fjöldinn af þeim, sem á þessari aðstoð þurfa að halda, eru fátækir, en hinir aftur á móti fáir, sem ekki eiga fyrir skuldum; og samt er ætlað til þess, að eitt sé látið ganga yfir alla. Svo er mér umhugað um, að hv. þm. sé það ljóst, að það verður að vera og er óhjákvæmilegt skilyrði fyrir því, að þessar ráðstafanir komi að gagni, að þeir sitji fyrir, sem erfiðasta aðstöðu hafa. Því ég er hræddur um, að þeir bændur, sem telja má talsvert efnaða, komist annars langbezt út úr því, vegna þess, hve góða tryggingu þeir geta sett.

Þá vék hv. þm. Borgf. að því í ræðu sinni, að honum þætti nokkurt ósamræmi í því að fella niður ákvæðið um það, að stjórn sjóðsins skuli meta það, hvort bændur séu færir um að reka búskap framvegis. En það er ekki í ósamræmi við neitt. Ákvæðið vil ég, að falli niður, af því að það er einskisvert, það er dauður bókstafur. Ég álit alls ekki, að sjóðstjórnin sé fær um að meta þetta. Svo getur komið til, að þessu ákvæði verði mjög ómannúðlega beitt í framkvæmdinni, því að það er mikill fjöldi bændna, sem í raun og veru er ekki fær um að halda búrekstinum áfram, enda þannig víða á þessum árum, að enginn búrekst-

ur þer sig, og því ekki um neinn heilbrigðan búrekstur að ræða. En þó væri ósanngjarnt að beita ákvæði þessu, því að það eru almennt alls ekki sjálfskaparviti, sem hafa orsakað þetta, heldur ósjálfráð atvik, fyrst og fremst auðvitað verðlagið og svo ill stjórn og allt ráðlag ríkisstjórnarinnar yfirleitt á síðustu árum.

Það er í raun og veru ekki mikið fleira, sem ég hefi að segja að sinni, þrátt fyrir þau andmæli, sem þegar hafa komið fram; en ég vil þó víkja nokkrum orðum að stjórn sjóðsins. Það virðist hafa verið síður hingað til, að þegar búið er að veita einhverjum launað starf, þá er sleginn hringur um það og allra bragða neytt til að vernda fyrir breytingum þá einstaklinga, sem hlut eiga að máli. Tveir hv. þm. sýndu við afgreiðslu málsins í fyrra nokkurn lit á því að fylgja þeirri reglu, sem við stingum nú upp á, en þegar var komið í það horf, sem nú er, gáfust þeir upp við breytingatilraunir. Nú vilja þeir enga breyt. Þeir þögðu og gerðu ekki neitt frekar, þó að þeir viti, að fé er hér á glæ kastað. Það finnst mér hinsvegar ekki undarlegt, þótt hv. þm. Mýr. sé þessu mótfallinn, því hann er ekki sá maður, að hann taki að sér aukastarf án sérstaks endurgjalds. Það er gott að eiga í þessu máli að etja við heilan flokk manna, sem er haldinn þeirri sýki, að launastörf megi aldrei fara forgörðum, og er þetta mál-efni þó aðeins örlítið brot af þessa flokks handaverkum. — Þetta frv. hefi ég borið fram með það fyrir augum að gefa þjóðinni og löggjafanum kost á því að forða sér úr þeim glundroða, sem nú vofir yfir, og ég þykist hafa gert allt, sem í mínu valdi stendur, svo að nú er undir hv. þm. komið, hvernig þetta mál verður til lykta leitt. Aðeins vil ég minnst á þau ummæli hv. þm. Str., að óeðlilegt þætti að bera slíkt fram á þessu þingi, vegna þess að það ætti að vera svo stutt, en ég vil benda á það, að hingað til hefir hvorki hann né hans flokksmenn unnið að því, að þingið standi stutt, því að vér höfum setið iðjulausir hér fram til þessa.

ATKVGR.

Fr. vísar til 2. umr. með 13:6 atkv. og til landbn. með 17 shlj. atkv.

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

2. Framfærslulög.

Á 8. fundi í Nd., 13. nóv., var útbýtt:
Fr. til framfærslulaga (þmfrv., A. 22).

Á 10. fundi í Nd., 15. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Halldór Stefánsson): Við höfum þrír þm. borið fram frv. þetta á þskj. 22. Þarf ekki langan formála fyrir því, með því að það er hv. þdm. þegar nokkuð kunnugt orðið. Frv. er nær samhljóða frv., sem við nokkrir þm. bárum fram á þinginu 1932, en þá náði ekki afgreiðslu. Auk þess fylgir frv. allýtarleg grg.

Þótt frv. sé fullkominn texti á framfærslulögunum, er ekki svo að skilja, að hér sé um alveg gagnræðar breyt. að ræða, heldur hefir svo verið gert vegna orðabreyt. á ýmsum hugtökum, svo sem framfærslulög fyrir fátækralög, framfærslustyrkur fyrir fátækrastryrkur o. s. frv., orða, sem oft koma fyrir. Annars vil ég geta þess, að orðalag frv. er að miklu leyti sniðið eftir orðalagi frv. þess um sama efni, sem Alþýðuflokkurinn hafa borið fram hér á þingi.

Það eru einkum tvö atriði, sem frv. breytir. Fyrri breyt. er sú, að heimilið ráði um rétt og skyldu til framfærslu í stað fæðingarhrepps eða tiltekinna dvalar. Hitt atriðið er að jafna framfærslukostnaðinn milli hinna einstöku héraða meir en nú er gert.

Fátækaframfærslan er almenn skylda, sem ákveðin er í stjkskr., og á því að réttu lagi að falla á landsmenn á sama hátt og önnur almenn opinber útgjöld. Það hefir þótt hagnýtt fyrirkomulagsatriði að skipta landinu í mörg og smá framfærsluhéruð, með þeirri hugsun, að með því móti yrði framfærslubyrðin minni í heild. Hefir því fæðing í hreppnum eða ákveðin dvöl verið gerð að skilyrði fyrir framfærslurétti allt til þessa tíma. Þetta fyrirkomulag er vitanlega einnig að

nökkru leyti leifar af þeirri gömlu stefnu, sem einu sinni var ríkjandi, að fjötra menn við áttthagana; ætti það eitt út af fyrir sig að vera næg ástæða til að nema úr lögum þessar leifar áttthagafjötranna. Afleiðing skipulagsins um þetta atriði hefir svo orðið fátækraflutningarnir, sem með réttu eru illa þokkaðir um allt land.

Annar agnúinn á þessu fyrirkomulagi er sá, hve álögurnar hafa fallið misjafnt á hin einstöku framfærsluhéruð, jafnvel svo, að einstöku framfærsluhéruð hafa orðið ósjálfbjarga fjárhagslega af þessum ástæðum. Menn munu minnst þess, að á síðasta þingi þurfti að setja lög til að rétta við og styðja einstök sveitarfélög, sem komin voru í fjárprot, fyrst og fremst og aðallega af þessum sökum.

Áhrif þessarar breyt., að lögheimilið eitt ráði framfærslurétti, yrðu fyrst og fremst þau, að fátækraflutningarnir hyrfu alveg úr sögunni. Önnur afleiðing yrði sú, að framfærslubyrðin félli af sjálfu sér jafnar á framfærsluhéruðin. Fólksflutningarnir um landið liggja þannig, að fólkið flytur þangað, sem atvinnuskilyrði eru betri eða bezt, þaðan sem þau eru rýr eða rýrari. Það er líklegt, ef sveitfestisákvæði frv. yrði að lögum, að fátækraframfærið yrði aldrei yfir meðallag þar, sem fólkið streymir að vegna þess, að atvinnuskilyrðin eru þar betri en annarsstaðar. Hitt er öfugt við alla sanngirni og hróplegt ranglæti, að þegar fólk hefir flutzt til staða, þar sem atvinnuskilyrði eru betri, frá öðrum stöðum, þar sem þau eru lakari, þá sé það flutt aftur sem fátækrastyrkþurfar á hina lakari staði, ef það ber upp á sker í atvinnunni fyrr eða síðar af einhverjum ástæðum.

Á Alþingi 1932 var samþ. breyt. við fátækralögin til að gera nokkurn jöfnuð milli einstakra framfærsluhéraða með ríkissjóðsframlagi. Þessi breyt. nær þó allt of skammt og við viljum gera þennan jöfnuð meiri með frv. okkar. Ég hygg, að sá jöfnuður náist án þess að auka framlag ríkissjóðs, ef frv. okkar verður að lögum. Höfum við tekið jöfnunarákvæði laganna frá 1932 upp í þetta frv. nær óbreytt.

Ég vænti þess, að málinu verði að lokinni umr. vísað til 2. umr. og allshn.

Jón Pálmason: Það er kunnugt mál, að það, sem þjakar einna mest mörgum héruðum, er það, hve fátækraframfærslan hvílir þungt á þeim, vegna þess hve mjög hún kemur misjafnt niður á hinum ýmsu héruðum. Það er því fyllilega kominn tími til að gera breyt. á framfærslulöggjöfinni, og er ég flm. fyllilega sammála um það, að heimilið eigi að ráða framfærslurétti, en ekki fæðingarhreppur né viss dvalartími. En ég vil benda hér á viss atriði, svo að þau verði athuguð í n. þeirri, sem fær þetta mál til meðferðar. Eins og hv. flm. skýrði frá, voru á þingi 1932 samþ. lög til að jafna framfærslubyrðina nokkuð innan héraða með ríkissjóðsframlagi. Þetta var látið koma í staðinn fyrir stærri og eðlilegri breytingar á fátækralöggjöfinni. En ég verð nú að efast um, að heppilegt sé að láta ríkissjóð kosta alveg þessa jöfnun. Ég hallast að því, að betra sé að jafna milli hinna einstöku hreppa innan hverrar sýslu, en ef framfærslukostnaður er mjög misjafn milli sýslu- og bæjarfélaga, mætti jafna þann mismun með framlagi úr ríkissjóði.

Þá er vafasamt, hvort rétt er í sambandi við þetta að fella niður ríkissjóðsstyrk til að kosta sjúkrahúsvist þurfa-linga. Þessi atriði tel ég, að þyrfti að athuga í nefnd, en annars vil ég mæla með því, að frv. verði afgr. með því að mér er annt um, að aðalatriði þess komist í lög.

Jóhann Jósefsson: Það er rétt hjá hv. flm., að tilhöguninni á framfærslumálum okkar er orðið harla ábótavant. Undanfarin ár hafa sveitirnar hrundið af sér framfærslubyrðunum með styttingu sveitfestistímans. En mál þetta er meira vandamál en svo, að það verði leyst með þessu frv., sem hér liggur fyrir. Vegna reynslu bæjanna í þessum efnum mun margur helst hallast að því, að landið verði gert allt að einu framfærsluhéraði.

Með þessu frv. er opnuð leið enn betur en áður fyrir sveitirnar til þess að koma af sér óefnilegum mönnum á framfærslu í bæjunum. Það er hægt að benda á dæmi þess, að sveitirnar hafa styrkt þá menn, er líklegir voru til að verða þeim til byrði, til þess að komast að sjónum og verða sveitfastir þar. Þetta verður enn

auðveldara en áður, ef frv. verður samþ. Ég býst við, að eina afleiðingin af samþykkt frv. yrði sú, að enn skýrar kæmi fram en áður nauðsyn þess að gera allt landið að einu framfærsluhéraði.

Mörg bæjarfélög eru nú að kíkna undir framfærslubyrðunum. Kröfur á aðra hreppa eru til einskis nýtar nema til að skrifa um þær. Það hefir reynt ómögulegt í fjölmörgum tilfellum að fá endurgreiddan sveitarstyrk frá sveitunum. Fátækraflutningar eiga sér ekki stað lengur, nema á pappírnum, og hverfa alveg af sjálfu sér, ef allt landið verður gert að einu framfærsluhéraði.

ATKVGR.

Fr. v. sáð til 2. umr. með 15 shlj. atkv. og til allshn. með 16 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

3. Bæjarútgerð Reykjavíkur.

Á 9. fundi í Nd., 14. nóv., var útbýtt:

Fr. til 1. um ríkisábyrgð vegna bæjarútgerðar Reykjavíkur (þmfrv., A. 29).

Á 10. fundi í Nd., 15. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Flm. (Héðinn Valdimarsson): Mál þetta lá fyrir síðasta þingi en fékk þá ekki afgreiðslu. Eins og kunnugt er, er Rvíkurbær í hættu staddur vegna þess, að togaraflotinn fer minnkandi frekar en hann aukist, eins og þó þyrfti að vera til að halda til jafns við vöxt bæjarins. Eina leiðin út úr þessum vandræðum er bæjarútgerð. Það mál stendur nú yfir í bæjarstjórn, og hefir verið skipuð n., sem fjallar um það, en álit frá henni er enn ókomið. En til þess að tefja ekki framgang málsins um of, þá er nauðsynlegt, að heimild sé fyrir hendi handa ríkisstj. til þess að ábyrgjast lán fyrir bæinn, ef

til kemur. Þess vegna er þetta frv. flutt hér, því að annars yrði líklega að fresta aðgerðum í þessu efni þangað til í okt. næsta ár. Ég vil svo leggja til, að frv. verði vísað til 2. umr. og til sjútn., að þessari umr. lokinni.

Jakob Möller: Aðalflm. þessa frv. hefir gert grein fyrir því, að frv. sé ekki tímabært. Hann tók það fram, að málið væri í nefnd í bæjarstj. til rannsóknar. Nefndin á að rannsaka möguleikana fyrir því að auka útgerð í bænum og hver tegund útgerðar beri sig bezt. Þessi nefnd hefir ekki lokið störfum, og er það ein ástæðan fyrir því, að frv. er ótímabært. En það eru fleiri ástæður til þess. Fyrst og fremst er það sú ástæða, að engin beiðni um þetta liggur fyrir frá bæjarstjórn. En það virðist eðlilegt, að slík beiðni hefði átt að koma frá þeim aðila, sem hér á að njóta góðs af, áður en farið væri að bera fram frv. um málið. Hinsvegar hefi ég ekkert á móti því, að málinu verði vísað til n., svo að hv. þdm. fái aðstöðu til þess að kynna sér þetta mál og hvort rétt sé af bænum að halda uppi með fjárframlagi atvinnuvegi, sem ekki ber sig, og valda með því óeðlilegri stækkun Rvíkur á kostnað annara landshluta.

Flm. (Héðinn Valdimarsson): Ég geri ekki ráð fyrir því, að flokkarnir hér í þingi verði sammála um þetta frv. Sjálfstfl. mun leggjast á móti þessu, eins og hann hefir lagzt á móti samvinnufélögum sjómanna um útgerð. Nú eiga bæjarstjórnarkosningar að fara fram í vetur í Rvík, og getur þá svo farið, og er líklegt, að hún verði öðruvísi skipuð en sú, sem nú fer með völdin. Þá gæti svo farið, að beiðni kæmi frá henni um þessa ábyrgð, og þá væri of seint að taka hana til greina, þar sem þá verður búið að slíta þinginu. Hinsvegar, ef sá meiri hl., sem nú er í bæjarstjórn, stendur eftir kosningarnar, þá skaðar ekki þessi ábyrgðarheimild, því að þá þyrfti bæjarstj. ekki að neyta hennar fremur en henni sýndist, og ég efast ekki um, að slíkur meiri hluti mundi forðast þessi bjargráð. Annars er mér spurn út af ummælum hv. 1. þm. Rvkv. um togaraútgerðina: á hverju lif-

ir Rvík, úr því togaraútgerðin ber sig ekki? Er það ekki einmitt hún, sem hefir borið Rvík uppi alla tíð, sem aðrar atvinnugreinir allar hvíla á, undirstaða Rvíkur? Hvað verður um Reykjavík þegar útgerðin er þaðan farin?

Jakob Möller: Ég vildi aðeins leiðrétta þann misskilning hv. 2. þm. Reykv., að Sjálfstfl. hefði lagzt á móti samvinnuútgærð sjómanna. Þetta er alls ekki rétt. Í því sambandi má minna á það, að þegar ábyrgðarheimildin fyrir samvinnuútgærð Ísfirðinga var veitt, greiddu ýmsir sjálfstæðismenn atkvæði með þeirri heimild, og svo hefir verið um fleiri slíkar.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17:1 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu
já: HV, JP, MG, PHalld, TrP, VJ, ÞorlJ, ÞP, BSt, EystJ, FJ, GSv, GÍ, HStef, HJ, HG, JörB.

nei: PO.

JakM, ÓTh, TT greiddu ekki atkv.

Sjö þm. (IngB, JJós, JÓl, JS, ÁÁ, BJ, BÁ) fjarstaddir.

Frv. vísað til sjútvn. með 13:9 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: TrP, VJ, ÞorlJ, BSt, BÁ, EystJ, FJ, GÍ, HStef, HJ, HG, HV, JörB.

nei: MG, ÓTh, PHalld, PO, TT, ÞP, GSv, JakM, JP.

Sex þm. (ÁÁ, BJ, IngB, JJós, JÓl, JS) fjarstaddir.

Á 24., 25. og 26. fundi í Nd., 2., 4. og 5. des., var frv. tekið til 2. umr. (A. 29. n. 229).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

4. Lax- og silungsveiði.

Á 10. fundi í Nd., 15. nóv., var úthýtt:

Frv. til 1. um breyt. á l. nr. 61 23. júní 1932, um lax- og silungsveiði (þmfrv., A. 36).

Á 11. fundi í Nd., 16. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 16 slj. atkv.

Pétur Ottesen: Því var spáð bæði af mér og ýmsum öðrum 1932, þegar laxveiðalöggjöfin var sett, að gallarnir á þessari löggjöf mundu brátt segja til sín. Síðan er ekki liðið nema eitt ár, og nú finnur ríkisstj. sig knúða til þess að fara fram á 3 breyt. Ég tel það víst, að þessar breyt. séu nauðsynlegar, en það er ýmslegt fleira í þessari löggjöf, sem þyrfti ekki síður að taka til athugunar. Ég flutti á síðasta þingi brtt. við ýms ákvæði laganna, og ef þær breyt. hefðu þá verið samþ., þá hefði ekki þurft að bera fram tvær af þeim brtt., sem hér liggja fyrir nú. Ég held, að þetta eigi við um 1. og 2. brtt. Ég vil hér benda á, að það hefir komið fram við framkvæmd þessara laga, sem ég sagði þegar í upphafi, að einstakir laxveiðamenn hafa tapað miklum tekjum og orðið af mikilsverðum hlunnindum án þess að fá nokkuð á móti. Mér var það ljóst, að þetta hlýti að koma fram, og benti á ósamræmi í lögnum, þar sem í öðrum tilfellum er gert ráð fyrir bótum, ef menn verða fyrir barðinu á þessum lögum. En þetta hafði þá ekki áheyrn hjá hv. d. T. d. gera lögin ráð fyrir, að fyrir missi selveiðinytja skuli koma fullar bætur. Laxveiðendur geta krafizt þess, að selveiði verði eyðilögð, þar sem selur er til spillis fyrir laxgengd, en fullar bætur eru greiddar fyrir þennan hlunnindamissi. Ennfremur geta þeir, sem við árósa búa, krafizt þess, að laxveiði í sjó skammt frá árósum verði niðurlögð, gegn fullum bótum til þeirra, er þá veiði eiga. Nú veit ég, að ýmsir, sem hlut eiga að máli, hafa borið sig upp við hæstv. atvnrh., og þar sem hann hefir tekið sér fram um breyt. á löggjöfinni, vildi ég beina til hans þeirri fyrirspurn, hvort ekki væri sanngjarnt, að tryggingarákvæði yrðu sett inn í frv., til þess að bæta eitthvað upp þann skaða, sem einstakir menn verða fyrir vegna ákvæða í lögnum, einmitt þeir menn, sem missa alla veiði án þess að fá nokkrar bætur fyrir. Ég vildi aðeins skjóta þessu bæði til hv. n. og hæstv. atvnrh., en krefst hinsvegar ekki svars við þessu nú, heldur vil ég

mælast til, að þetta verði athugað til 2. umr., og vænti þess, að ég fái þá tækifæri til þess að gefa frekari skýringar.

Atvmrh. (Þorsteinn Briem): Þetta frv. er borið fram að minni tilhlutan til þess að kippa í lag smáágöllum á laxveiðalög-gjöfinni. Viðvíkjandi því, sem hv. þm. Borgf. drap á, er ég ekki reiðubúinn til þess að gefa full svör á þessu stigi málsins, en mun hinsvegar athuga þetta í samráði við hv. n.

Jón Pálmason: Ég vil aðeins taka það fram, að það fer fjarri því, að þessi breyt. á laxveiðalögunum sé nægileg. Ég tel löggjöfina meingallaða, og þeir gallar eru svo miklir, að ég tel vafasamt, að hægt verði að bæta úr þeim á þessu þingi. Ég sé ekki ástæðu til að fara nánar út í þetta að svo komnu máli, en vildi óska eftir því að vera í samráði við hv. þm. Borgf. og aðra, sem bera vilja fram brtt. við 2. umr. málsins.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 15 shlj. atkv.

Á 13. fundi í Nd., 18. nóv., var frv. tek-ið til 2. umr.

Bjarni Ásgeirsson: Fyrir hönd n. óska ég þess, að málið verði tekið af dagskrá.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 15. fundi í Nd., 21. nóv., var frv. aft-ur tekið til 2. umr. (A. 36).

Jón Pálmason: Ég vil aðeins skýra frá því, að landbn. hefir ekki ennþá athugað þetta mál, og hv. form. n. er ekki held-ur viðstaddur hér nú.

Frsm. (Jón Sigurðsson): Landbn. hef-ir tekið frv. þetta til flutnings samkv. ósk atvmrh. og Pálma Hannessonar. Frv. felur í sér þrjár breyt., sem er með öllu óumflýjanlegt að gera á núgildandi lax-veiðalögum og hafa komið í ljós við framkvæmd laganna. Hér er ekki farið inn á að þessu sinni nein þau atriði, sem breyta stefnu þessara l., og væri þess þó

full þörf. Þau atriði, sem hér er farið fram á að breyta, eru: Í fyrsta lagi að setja ákvæði um, hve lengi megi veiða lax á stöng fram eftir hausti, en slík ákvæði vantar með öllu. Í öðru lagi um gamlar lagnir, að mat skuli skera úr, hver skuli vikja, ef 2 eða fleiri eiga og of stutt er á milli þeirra samkv. ákvæð-um laganna.

Þá er hér ákvæði um það, er menn þurfa að fá seiði til klakhúsa. Í núgild-andi l. er veiði til klaks aðeins heimiluð í því fiskihverfi, sem klakið er í. En þrá-faldlega verður að koma upp klakhús-um, þar sem enginn kostur er stofnfiskj-ar, og verður því að leita þar til annara. Í þessu frv. er því lagt til, að þessu verði breytt, en þó svo vægilega í sakirnar farið, að veiði til klaks í öðru fiskihverfi en þar, sem klakið er, er því aðeins heim-iluð, að viðkomandi veiðieigendur og fiskiræktarfélag samþykki.

Ég held því ástæðulaust að taka málið af dagskrá nú. Breyt. þær, sem frv. felur í sér, eru engar stórvægilegar, en óá-nægja yfir l. eins og þau eru er það mik-il, að nauðsyn er að breyta þeim nú þegar.

Pétur Ottesen: Við 1. umr. skaut ég því til hv. n., hvort hún vildi ekki athuga í sambandi við atvmrh. eitt eða tvö atriði í þessu máli, sem mér er kunnugt um, að leitað hefir verið til ráðuneytisins um. Nú vil ég spyrja n., hvort hún hafi orðið við þessum tilmælum mínum, að tala við atvmrh. um þetta, og ef svo er ekki, hvort hún ætlar að gera þetta eða ekki.

Frsm. (Jón Sigurðsson): Hv. form. n. er ekki við, en ég vil geta þess, að ég er þess fullviss, að n. vill verða við þessum tilmælum, en enn sem komið er mun þetta ekki hafa verið gert.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 15 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 16 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 15 shlj. atkv.

Á 17. fundi í Nd., 23. nóv., var frv. tek-ið til 3. umr.

Frsm. (Jón Sigurðsson): Þar sem brtt. frá n. er enn í prentun, óska ég eftir því, að málinu verði frestað.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 18. fundi í Nd., 24. nóv., var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 36, 134, 137).

Pétur Ottesen: Ég minntist á það við 1. umr., og ítrekaði það við 2. umr. þessa frv., að það hefði komið í ljós við framkvæmd þessara l., að einstaka veiðieigendur hafa misst alla aðstöðu til laxveiða vegna ákvæða l. Nú verður því varla neitað, að það sé nokkuð hart að setja l., sem taka af mönnum mikilsverða fjáröflunarmöguleika, án þess að þeir sömu menn eigi þess nokkurn kost að fá skaða sinn bættan. Tilgangurinn með þessari laxveiðalöggjöf og takmörkunum þeim, er hún setur við laxveiði, var sá, að bæta þannig aðstöðuna, að veiði gæti orðið meiri í framtíðinni. Og það er vel trúlegt, að menn setti sig við þessar takmarkanir, er þeir eiga von á aukinni veiði þeirra vegna þegar fram liða stundir. En fyrir þá, sem l. hafa svipt öllum veiðiréttindum, nær sú huggun skammt. Þarna er tekinn af þeim réttur, sem þeir hafa átt og notfært sér um margra ára skeið, verðmæti, sem þeir hafa keypt með jörðinni. Og þetta er gert án þess að ráð sé gert fyrir neinum bótum. — Það er því ekki fjarri lagi, að menn hafa talað um það, hvort þarna sé ekki gengið of nærri því ákvæði stjkskr., sem á að vernda eignarrétt þegnanna. Það má auðvitað segja, að þeir menn, sem verða fyrir barðinu á þessum l., gætu leitað til dómstólanna. En nú er að því að gæta, að margir þeirra eru fátækir menn, — og það er erfitt fyrir fátæka menn að leggja út í svo umfangsmikil og kostnaðarsöm málaferli sem þessi gætu orðið, því að búast má við, að slík mál gengju í gegnum bæði undirrétt og hæstarétt. Því er það, að ég ber fram brtt. á þskj. 134, þess efnis, að þeir menn, sem misst hafa alla aðstöðu til veiða vegna ákvæða l., geti gert kröfur til skaðabóta úr rikissjóði, eftir mati samkv. reglum 83. gr. laxveiðal. Ég held, að því verði ekki í móti mælt, að þessir menn eigi sanngirniskröfu á hendur rikissjóði, og því fremur, sem gert er ráð

fyrir, að í sumum tilfellum verði þeim, sem biða tjón eftir ákvæðum l. þessara, bættur skaðinn. Ég vænti, að hv. d. líti á þetta sömu augum og ég.

Annars er það svo með þessi l., að margt í þeim orkar mjög tvímælis, enda er almenn óánægja með þau. Ég hefi ekki séð mér fært að koma með gagngerðar brtt. á þessu stigi málsins. Enn er ekki nema ársreynsla fengin fyrir l., og ég er viss um það, að eftir því sem fram liða stundir koma ágallar þeirra skýrar í ljós, og verður þá hægara fyrir með nauðsynlegar endurbætur og breytingar. — Ég fjölyrði svo ekki meira um þetta að sinni, en vænti þess, að brtt. minni verði vel tekið.

Frsm. (Jón Sigurðsson): Það liggur fyrir brtt. frá landbn. á þskj. 137. Hún er þess efnis, að möskvastærð neta verði færð niður. Nú er gert ráð fyrir því, að milli hnúta á blautu neti skuli vera 4,5 cm., og er það allstór riðill. Að visu kemur smálax í slík net, en þeir, sem silungsveiði stunda, eru að miklu leyti útilokaðir frá veiði vegna þessa ákvæðis. N. hefir borið þetta mál undir Pálma rektor Hannesson, sem mest hefir haft við þessi mál að gera, og gekk hann inn á þessa breyt. fyrir sitt leyti.

Hv. þm. Borgf. flytur brtt. þess efnis, að þeir, sem missi rétt til veiða vegna l., geti gert skaðabótakröfu til rikissjóðs. N. hefir óbundnar hendur um þessa till. Ég get sagt það fyrir mig, að mér finnst þessi till. eðlileg, en óttast á hinn bóginn, að henni fylgi alllangur hali áður lýkur. Ég harma það, að ekki skyldi vera sett þannig ákvæði í l., að þeir, sem hefðu hagnað af ákvæðum l., bættu þeim upp, sem fyrir skaða verða vegna l.; þegar veiðiréttindi eru blátt áfram tekin af einum og gefin öðrum, þá finnst mér ekki nema eðlilegt, að þar verði reynt að jafna eitthvað á milli. En þessa hefir ekki verið gætt, og nú er svo komið, að sennilega verður rikissjóður að borga brúsann. Og ég teldi ekki ólíklegt, að það yrðu nokkuð stórar upphæðir, ef til kæmi. Á hinn bóginn tel ég það mjög illa að farið og ekki geta komið til mála, að svipta menn eignum eða hlunnindum, sem fylgt hafa jörðum þeirra um ómunatið.

Atvmrh. (Þorsteinn Briem): Eftir að hafa borið mig saman við veiðimálan. um brtt. á þskj. 137 get ég lýst því yfir, að ég er henni samþykkur. Viðvíkjandi brtt. hv. þm. Borgf. vil ég láta þess getið, að lögfræðingur sá, er sæti átti í nefnd þeirri, er undirbjó laxveiðalögin, og er kennari í ábúðarrétti við háskólann, taldi enga ástæðu til þess að veita þeim mönnum, er till. nefnir, rétt til skaðabóta. Ég geri ráð fyrir, að hann hafi gætt þess vel, að þar væri ekki brotið í bág við stjkskr. landsins.

Hitt er annað mál, þó að ýmsir kunni að líta svo á, að þessir menn, sem laxveiðalögin svipta veiðirétti, hafi áður tekið hann frá öðrum ólöglega, þá er það þó rétt, að sumir þeirra hafa keypt jarðir sínar hærra verði fyrir það, að þessi forni veiðiréttur fylgdi þeim, sem nú hefir verið tekinn af veiðieigendum með laxveiðalöggjöfinni. Og þó svo megi líta á, að þessir menn, sem hafa orðið fyrir barðinu á þessari löggjöf, geti leitað réttar síns fyrir dómstólum, er þess vart að vænta, að efnalitlir menn leggi út í það. Af þessum ástæðum verð ég að viðurkenna, að það er að nokkru leyti sanngirnismál, sem brtt. hv. þm. Borgf. fer fram á, þó að hinsvegar verði hér að gæta allrar varúðar, einkum vegna þess, að það mun reynast svo í framtíðinni, að þau orð ræfast, sem hv. 2. þm. Skagf. sagði, að það getur orðið nokkuð langur hali á þessari brtt., ef hún verður samþ. Ég hefði þess vegna óskað, að ákvæðin í brtt. væru nokkuð á annan veg, og ef frv. verður samþ. óbreytt nú við 3. umr. málsins hér í d., þá vildi ég reyna að koma að brtt. í Ed., sem kvæðu fastara á um þetta efni.

Ég hygg, að ef ríkissjóður á að greiða skaðabætur einn, þá muni þetta verða svo í framkvæmdinni, að menn munu gera fyllri kröfurnar, þegar ríkið á að greiða þær, heldur en þegar sækja á í einhvern annan sjóð. Þess vegna hygg ég, að þarna þyrfti að setja um nánari ákvæði, eins og t. d. að skaðabætur skuli miða við, hve mikið hlutaðeigandi jarðir muni lækka í verði að fasteignamati við missi veiðinotanna, eða einhver slík ákvæði, sem tryggðu það, að hér yrði ekki gengið lengra en góðu hófi gegndi.

Jafnframt virðist mér það eðlilegt, eins og hv. 2. þm. Skagf. benti á, að þeir veiðieigendur, sem fá væntanlega auknar hagsbætur við það, að veiðirétturinn er tekinn af öðrum, tækju þátt í að greiða þessar skaðabætur, t. d. þannig, að bætur væru greiddar að hálfu úr ríkissjóði og að hálfu af veiðieigendum, eða af þremur aðilum, ríkissjóði, sýslusjóði og veiðieigendum. Af því að málið er hér til 3. umr., þá koma þessar aths. ekki fyllilega til greina hér í d., en ef þessar brtt. verða samþ. hér, þá mundi ég í Ed. reyna að koma að brtt. í þessa átt.

Pétur Ottesen: Ég minnst þess, að þegar rætt var um þetta á þinginu 1932, þá var því mjög haldið á lofti, að fullkomið öryggi ætti að felast í því, að í slíku ákvæði sem þessu væri ekki gengið svo langt, að það kæmi í bága við stjkskr. að því er snertir friðhelgi eignarréttarins, að í þessari laxveiðanefnd hefði setið lögfræðingur, sem þar að auki væri líka prófessor við háskólann. Það getur vel verið, að leggja megi svo strangan og einstrengingslegan skilning í löggjöfina um þetta efni, að siglt verði framhjá þessu skeri, en ég verð þó að segja það, að þegar athuguð er 63. gr. stjkskr., þá hygg ég, að í ljós komi, að sá skilningur er mjög einstrengingslegur.

Með leyfi hæstv. forseta ætla ég að lesa þessa grein: „Eignarrétturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína nema almenningsþörf krefji; þarf til þess lagafyrirmæli, og komi fullt verð fyrir“. Nú er eignarréttur þessara manna í stórum stil tekinn af þeim gersamlega, án þess að nokkrar bætur komi í staðinn. Þess vegna finnst mér nokkuð einstrengingslegur skilningur á þessum ákvæðum stjkskr., að það sé í fyllsta máta hægt að samrýma þessi eignarréttarskerðingarákvæði laxveiðalöggjafarinnar við 63. gr. stjkskr.

Ég skal svo ekki fara lengra út í þetta atriði, en ég býst a. m. k. við því, að umkomuleysi og getuleysi sumra þeirra manna, sem hafa orðið fyrir barðinu á þessari löggjöf, muni verða þess valdandi, að á þetta verði ekki reynt.

Hæstv. atvmrh. tók mjög vinsamlega í þessar till., og þau nánari ákvæði, sem

hann talaði um, að þyrfti að setja, hefi ég ekkert við að athuga. Ég sé vel, að þar sem svo margir menn eru hart leiknir, þá getur þetta orðið töluverð upphæð. Það má hinsvegar engan veginn hafa áhrif á hugi manna í þessu efni, þó að svo verði, þar sem þetta er sanngirniskrafa gagnvart þeim mönnum, sem ranglæti eru beittir, og eftir því verða menn að haga atkv. sínum, en ekki eftir hinu, hve viðtæk áhrif þetta getur haft í för með sér fyrir rikissjóð.

Ég tel þó vitanlega sjálfsagt að við hafa allar varúðarreglur til þess að þetta verði ekki misnotað, því að um það er mér eins annnt og hæstv. atvmrh.

Bjarni Ásgeirsson: Ég vil eingöngu geta þess, vegna þess að landbn. hefir óbundnar hendur um þessa brtt. frá hv. þm. Borgf., að ég fyrir mitt leyti fylgi henni. Ég hefi orðið var við það, að menn vegna þessara laga hafa misst ekki einungis einstakar lagnir, heldur alla veiðimöguleika, sem þeir höfðu áður í öllu sínu landi. Ég get því ekki séð annað en að það sé alveg hárrétt, sem hv. þm. Borgf. heldur fram, að ríkið sé skyldugt að bæta þeim mönnum það tjón að einhverju leyti, sem ákvæði laga þessara hafa svipt eignarrétti sínum.

ATKVGR.

Brtt. 137 samþ. með 18 shlj. atkv.

— 134 samþ. með 13:7 atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 15:3 atkv. og afgr. til Ed.

Á 19. fundi í Ed., 25. nóv., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 158).

Á 20. fundi í Ed., 27. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 8 shlj. atkv. og til landbn. með 8 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

5. Verzlunarskuldur.

Á 10. fundi í Nd., 15. nóv., var útbýtt:

Frv. til 1. umfyrning verzlunarskuldna og um vaxtatöku af verzlunarskuldum (þmfrv., A. 38).

Á 11. fundi í Nd., 16. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 12. fundi í Nd., 17. nóv., var frv. aftur tekið til 1. umr.

Flm. (Gísli Sveinsson): Herra forseti! Ég býst við, að flestir, ef ekki allir, séu nú orðnir sammála um það, að verzlunarskuldur almennings á landi hér séu ekki einungis orðnar óhæfilega miklar, heldur líka séu þær í hæsta máta geigvænlegar. Ef menn ættu að hugsa sér það, að áfram héldi á þeirri braut, sem nú um allmörg ár hefir verið farin — viljandi eða óviljandi — í þessu efni, þá er ekki annað fyrirsjáanlegt en að hrun komi ofan á hrun, og það með tiltölulega stuttu millibili, hjá þeim, sem verzla og hafa viðskipti við þær aðalviðskiptastofnanir, sem nú eru úti um héruð landsins.

Það má ýmislegt segja um það, að óhjákvæmilegt hafi verið að verzla á þennan veg. Það má segja, að ekki hafi verið hægt að ráða bót á fyrirkomulaginu — þótt ekki sé tekið með, að það virðist vera stefna ýmissa verzlana og jafnvel heils félagsskapar að verzla ekki skuldlaust, — ekki kleift að hugsa til þess, af þeirri ástæðu, að landsfólkið, með þeim möguleikum, sem það hafði um sölu afurða, hafi ekki verið til þess bært að inna af höndum sínar greiðslur eins og vera bar.

En nú er svo komið, eins og hv. þm. og öðrum er kunnugt, að nú er stofnað til sérstakra aðgerða, í þeirri von og sem tilraun til að létta af ákveðinni stétt hinum þyngstu skuldabyrðum. Það er enn óráðið, að hve miklu leyti þetta geti orðið. En fullvist er, að Kreppulánasjóður hefir í fyrsta lagi það verkefni, að lána almenningi, bændum, til þess að lina á slíkum skuldum. Það er sem sé víst, að langmestur hluti af skuldum almennings úti um sveitir er einmitt verzlunarskuld-

ir, og eigi niðurfærsla skulda að verða að marki hjá þessu fólki, koma fyrst og fremst verzlunarskuldir til greina.

Spurningin er þá sú, hvort þm. séu ekki sammála um að reyna að sporna við því, að þetta fari aftur í sama horfið, sem það illu heilli hefir verið í. Menn munu yfirleitt sammála um það, að það eru ekki heilbrigð viðskipti, að verzlunarskuldum sé safnað að nokkrum mun. Það eru ekki heilbrigð viðskipti fyrir viðskiptastofnanirnar, sem verða að þola þetta, og því siður heilbriggt fyrir viðskiptamenn og almenning allan, sem við þær verzlur.

Þetta kemur mönnum vel saman um, en það getur verið, að menn greini á um það, hvernig hægt er að sporna við því, að þetta haldi áfram. Menn hafa ekki séð nein ráð ennpá, nema þá helst, að löggjöfin setji einhverjar hömlur. Ýmsir kaupmenn og kaupfélagsstjórar mundu verða allir af vilja gerðir til þess að lagfæra verzlunarástandið, ef þeir hefðu nokkra stoð af hálfu löggjafarvaldsins til þess. Það gefur að skilja, að ein og ein verzlun stendur mjög illa að vígi að taka fyrir að hætta að lána, þegar aðrar verzlunir og viðskipti í kring ganga þannig fyrir sig, að ekkert heldur aftur af í því efni. Ég býst við, að verzlunir verði fegnir því, ef fundin yrðu einhver ráð trygg í löggjöfinni, sem þær gætu notað til leiðbeiningar á þeim ófarnaði, sem svo lengi hefir við gengizt. Hér á þingi hafa að visu tvisvar verið borin fram frv. um fyrningu verzlunarskulda, í fyrra skiptið 1928 og í seinna skiptið 1932. Hv. meðflm. minn að þessu frv., hv. 2. þm. N.-M. (HStef), bar þau bæði fram. Hann taldi — og sjálfsagt margir með honum — rétt að fara inn á þessa braut, eingöngu vegna verzlunarskulda. Frv. var að visu í því formi þá, að breyta fyrningarl. frá 1905 grein fyrir grein, en tilætlunin var sú sama. 1928 fór þetta mál í nefnd. N. skilaði álit og var því greinilega öll meðmælt, að þetta næði fram að ganga, en taldi þann hanka á, að ekki er enn búið að sjá fyrir, að almenningur ætti aðgang að neinni rekstrarlánastofnun til þess að geta greitt úr viðskiptum sínum í tæka tíð. Þau frv., sem voru borin fram áður, voru því á

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

sömu braut og þetta frv. Þau ákvörððu fyrningarfrest skulda eitt ár. En eins og kunnugt er, er fyrningarfrestur ósamningsbundinn skulda nú að lögum 4 ár. Þetta frv. gerir nú ráð fyrir því, að þær skuldir, sem almennt eru kallaðar verzlunarskuldir, fyrnist á einu ári, og það eins þótt þær séu viðurkenndar og gerður samningur um þær, og einnig þótt viðskiptin haldi áfram milli kaupanda og seljanda. Er þetta í samræmi við áður nefnd frumvörp. Það kemur ekki að neinu haldi að hafa fyrningartímann stuttan, ef ekki er tekið fyrir það, að hægt sé að komast undan lögunum með einfaldri samningsgerð. Eins er hitt, að ef framhald viðskiptanna rýfur fyrninguna, þá hangir allt í sama horfinu. Fyrir þetta hvorttveggja verður að taka.

Þessi ákvæði eiga við allar slíkar skuldir, öll viðskipti, sem gerast eftir að 1. eru komin í gildi. En svo eru í 3. gr. ákvæði um skuldir, sem þegar eru gerðar, að þær falli undir þessi ákvæði, nema seljandi og kaupandi geri upp viðskipti sín eða semji um þau. Nú má gera ráð fyrir, að mikið af þessum skuldum verði gert upp hvort sem er hjá öllum búand-lyð landsins, einmitt með kreppulánunum. Margir bændur geta þar með e. t. v. komizt á hreinan grundvöll eða hreinni en áður, og byrjað nýtt líf. Hinsvegar er víst, að mikið getur skort á, að allir verði þess um komnir að standa í skilum, nema með aðstoð, og fer það nokkuð eftir árfærði í viðskiptum. Þess er þó að gæta, að allir hafa ársfrest til þess að leiðrétta sín viðskipti frá fyrra ári. Og hefir það að visu verið kölluð smuga fyrir þá, sem vildu fara í kringum lögin, að þeir gætu á næsta ári eftir að skuld safnaðist látið sín innlegg eftir samkomulagi við verzlunina koma upp í hina gömlu skuld, en gætu skuldað aftur í næstu árslok vegna sinnar úttekta, og þannig koll af kalli. Þetta er satt. En aðrir hafa talið þetta kost við ákvæðin, því að þá yrðu þau ekki eins ströng í framkvæmdinni. En hinsvegar má lita svo á, að allir, sem verzlur, hafi hagsmuna að gæta — og það ríkra hagsmuna, eftir því sem tímar liða — að koma viðskiptunum á réttan kjöl, en láta menn ekki skulda mjög mikið, þótt eitthvað yrði fyrst um sinn. Einnig

er það líklegt, að þetta reki á eftir því, að eitthvað verði gert til þess að útvega bændum aðgang að rekstrarlánastofnunum, til þess að geta staðizt sín viðskipti frá ári til árs. Þykir mér líklegt, að hv. þdm., sem áður hafa fjallað um þau mál, mundu fúsir til að gera eitthvað í því efni að gefnu tilefni.

Annað höfuðákvæði frv. er um vextina, og er þar algerlega bannað að reikna vexti af verzlunarskuldum, og eins þótt samið sé um þær. Það er alkunnugt um þessa verzlunarvexti, að þeir hafa reynzt örðugir og óþolandi í viðskiptum almennings. Það er kunnugt, að ýmsar verzlarnir hafa fyrir löngu tekið upp á því, aðrar fyrir tiltölulega skömmu (að því er ætla má af því, að þær hafi talið sig neyddar til), að reikna vexti, og það háa vexti, af öllum viðskiptum. Þessir vextir hafa orðið svo þungbærir, að ekki er viðlit, að menn geti risið undir þeim. Hinir skuldugu menn geta ekki minnkað skuldirnar og sama sem ekkert greitt í vexti, en þeir eru orðnir mjög háir og skipta fljótt hundruðum, ef um þúsunda skuld er að ræða. Mikill hluti bænda hefir átt að greiða vexti og vaxtavexti til jafnaðar mörg hundruð króna hin seinustu ár, en þetta hafa ekki verið tiltök, því að aðeins fáir hafa getað greitt nauðsynlega úttekt sína og ekki meira. Þessi vaxtakka hefir orðið óvinsæl hér á landi, og ég geri ráð fyrir, að almenningur úti um land, og þá eins fulltrúar almennings hér í þingsalnum, viti það, að ekki er til neins að haga viðskiptunum á þennan hátt. Það er ekki til neins fyrir verzlarnir að ætla sér að reka sín viðskipti með miklum skuldum og þungum sköttum. Skuldabyrðin verður fljótlega svo þung, að óbærilegt má kallast, og allt lendir í því, sem nú er komið að og meiningin er að laga og bæta eða leiðrétta að einhverju leyti. Það má því fullsanna, að þótt verzlarnirnar reikni þessa vexti, þá fá þær þá aldrei, þær fá sem sé hvorki vexti né höfuðstólinn, nema með sérstakri aðstöðu, eins og nú hagar til; og svo mun reynast framvegis, að þótt skuldum sé safnað og vextir reiknaðir, þá eru þar af verzlunum blátt áfram viðhöfð svik í taflí, ef færa á á reikning það, sem alls ekki kemur inn og allir

vita, að ekki getur greiðzt. — Ég vænti því, að frv. þetta fái sæmilegar viðtökur í þessari hv. d., og ég vil leyfa mér að leggja til, að því verði vísað til 2. umr., að þessari lokinni, og til allshn.

Héðinn Valdimarsson: Þetta frv. er gömul afturganga hér í d. og hefir einungis skipt um flm., þannig að sá, sem vanur er að vera flm. og eini stuðningsmaður þess, er nú annar í röðinni, en hefir nú fengið tvo nýja í lið með sér af hinum nýkjörnu. Það, sem vakir fyrir flm., er áreiðanlega það, að gott sé að hafa skuldlausu verzlun, og sérstaklega, að það sé gott fyrir verzlarnirnar. Þeir taka aðeins ekki með í reikninginn, hvernig viðskiptin gerast hér á landi, því að um leið og þeir vilja banna verzlunarskuldur, þá gera þeir engar ráðstafanir til þess, að þeir menn, sem þurfa á slíkum lánum að halda, geti fengið vörur í verzlunum, og þessi sami galli hefir verið á frv. frá upphafi, svo að það hefir alltaf verið skoðað endileysa. Við skulum einungis hugsa okkur, hvernig ein aðalstéttin, bændur, ættu að fara að, ef þeir hefðu halla af búskapnum og þyrftu á lánum að halda, eða útvegsmenn, sem lifa á lánum að mjög miklu leyti, bæði stórútvegurinn og smáútvegurinn, sem alls ekki er víst, að geti gert upp fyrir áramót, enda vita allir, að árferði sjávarútvegsins er mjög misjafnt. Eitt árið geta menn greitt, en ekki annað. Eða þá verkamenn, sem víðast úti um land, og hér í Rvík að nokkru leyti, verða að nota verzlunarlán, hvað ættu þeir að hafa fyrir sig að leggja á tekjuleysistímum? Ekki er fé fánlegt í slík lán í bönkum. Ekki hafa verkamenn atvinnuleysisstyrk. Og þeir menn, sem styðja þetta frv., vildu sjálfsagt ekki leggja fé til frekari atvinnubóta og tryggja þeim að geta haft ofan af fyrir sér. Það hlyti því að verða sú afleiðing af þessu frv., að um leið og það gengi í gildi hættu öll verzlunarlán hér á landi, ekki einungis til neytenda, heldur til bænda, verkamanna og sjávarútvegsmanna, og ekki einungis frá smásölunum, heldur einnig frá heildsölunum. Það yrðu allir að hafa nægilegt handbært fé til að geta verzlað. Það væri auðvitað æskilegt, ef þessir flm. gætu útvegað öll-

um, sem nú nota sjálfsagt tugi milljóna króna, fé til verzlunarviðskipta, en ég hygg, að þeim sé það ofviða, enda hugsa ekki út í þá hlið málsins. — Viðvíkjandi því að banna vexti af slíkum skuldum, þá myndi það hafa þau áhrif, að vöruverð yrði þeim mun hærri, því að auðvitað myndu verzlunirnar leggja á fyrir þeirri áhættu og kostnaði. Ég segi því fyrir mitt leyti, að mér finnst frv. þetta skjóta svo langt frá markinu, að ástæðulaust sé að láta það ganga til n.

Eysteinn Jónsson: Ég dreg ekkert í efa, að það hafi vakað fyrir flm., að gott væri að geta stemmt stigu fyrir verzlunarskuldasöfnun, eins og svo mjög hefir verið talað um í þessu landi, að væri mönnum til ófarnaðar. En það, sem ég rek fyrst augun í, er, að í 1. gr. frv. stendur, að „verzlunarskuldur“, þ. e. skuldur, sem stafa af úttekt í búðum og verzlunum, fyrnast á einu ári“. Þetta út af fyrir sig tel ég ekki nægilegt til að ná því marki, sem flm. ætlast til. Mér virðist, að halda mætti áfram þrátt fyrir þetta svipað og gengið hefir, einungis með því að breyta lánunum í víxillán, því að með þessu er víxilrétturinn ekkert skertur. Því væri hægt að láta úttakanda samþ. víxil fyrir úttektinni og þannig að komast í kringum ákvæði laganna. Nú gæti verið, að leiðrétta mætti þetta atriði, og ætla ég að gera ráð fyrir, að svo sé og frv. næði þannig tilgangi sínum, sem í raun og veru er sá, að öll lánsverzlun falli niður. Hv. 2. þm. Reykv. hefir nokkuð farið inn á það, sem ég ætlaði að taka fram í því sambandi. Ef lánsverzlun félli niður, þá verða einhverjar stofnanir að taka upp þá lánastarfsemi, og verður þá að gera þær þess megnugar. Ég vænti, að hv. flm. hafi reynt að gera sér það ljóst, hve mikið fé er þarna um að ræða og ekki nærri allt upphaflega komið frá okkar hönkum, heldur frá erlendum hönkum í gegnum verzlunarfyrirtæki. Og þessa lánastarfsemi þyrftu því okkar bankar að geta tekið upp jafnskjótt og frv. öðlast lagagildi. T. d. fá sjávarútvegsmenn ákaflega mikið af sínu veltufé frá verzlunum með vörulánum. Það hefir verið svo, að þeir, sem sjávarútveginn stunda, hafa stundum orðið að snúa sér til verzl-

ana með öll lán, til þess að geta haldið útgerðinni gangandi. Og það hefir verið svo oft og tíðum, að þau lán, sem bankarnir hafa veitt, hafa ekki verið veitt fyrr en húið var að veðsetja þeim veiddan fisk. En verzlunirnar hafa orðið að lána áður en fiskurinn var veiddur. Ég bendi einungis á það, að um leið og þessari leið er lokað, sem hefir orðið til þess, að margir hafa getað stundað atvinnu, sem ella myndi ómögulegt, þarf að opna aðra leið, svo að af þessu hljótist ekki atvinnustöðvun. Ég get einnig tekið undir það, sem hv. 2. þm. Reykv. sagði um aðra en sjávarútvegsmenn, nefnilega bændur. Þeir þurfa líka á lánum að halda. Þeirra framleiðsla kemst ekki í verð fyrr en seint og um síðir. Þeir þurfa lán bæði til framleiðsluvörukaupa og neyzluvörukaupa, þangað til vörur þeirra komast á markað. Og meðan ekki eru gerðar aðrar ráðstafanir til þess að þeir geti fengið þau, er ég algerlega mótfallinn þessu frv. Ég skal ekki segja, hvað ég gerði, ef ég sæi fram á, að jafnhliða kæmi fyrirkomulag, sem gæti tekið að sér það hlutverk, sem verzlunirnar hafa haft hingað til. Menn hafa hér á landi notað orðið „verzlunarskuldur“ mjög sem slagorð, og því hefir verið haldið fram, að menn hafi gengið lengra í stofnun verzlunarskulda en ástæða væri til. Nú hafa kaupmenn og kaupfélög haft þá reglu, að láta sem allra minnst safnast af þessum skuldum, því að það er stofnunum til óhagnaðar, þar eð mikið af skuldunum tapast eins og afkomumöguleikum er háttað. Það er því ekki vafi á því, að orsök verzlunarskulda er fyrst og fremst getuleysi manna og fátækt, og þá einkum bænda og annara vinnandi manna hér á landi. Og það er sennilega alveg sama, þótt lokað væri fyrir það, að menn gætu stofnað til verzlunarskulda. Ef mönnum eykst ekki geta frá því, sem nú er, mundi skuldasöfnunin auðvitað endurtaka sig, en þá bara hjá öðrum aðilum. Aðalatriðið í þessu verzlunarskuldamáli er að vinna að því sem djarflegast að auka tekjur þeirra manna, sem vegna tekjuleysis og slæmrar afkomu hafa neyðzt til að stofna til verzlunarskulda. Ég hika ekki við að fullyrða, að meginþorri verzlunarskulda er stofnaður vegna getuleysis, en ekki vegna

eyðslusemi eða löngunar til að skulda. Það er vitanlegt, að bændur þessa lands eru yfirleitt ákaflega sparsamir menn og hafa lagt mikið að sér til þess að spara, og þeirra verzlunarskuldir eru af þessum rötum runnar. Ég skal ekki fara út í það að dæma um, hvort heppilegra sé, að menn safni verzlunarskuldum eða víxilskuldum og lausaskuldum, hvort sérstök stofnun eigi að annast þessi lán eða sitja við hið sama. En ef þetta frv. fer til nefndar, þá vil ég mælast til, að sú n. taki til athugunar þær afleiðingar, sem þetta hlyti að hafa í för með sér á atvinnustarfsemi manna, og athugi þá eins möguleikana fyrir því, að hægt sé að láta lánastarfsemina fara fram í öðrum stofnunum. Ef afgr. ætti svona mál út af fyrir sig, þá er ég því algerlega mótfallinn. Ef hinsvegar jafnhliða kæmu till. um lánastarfsemi, sem ég gæti fellt mig við, mundi ekki loku fyrir það skotið, að ég fylgdi þeirri hugmynd, sem í frv. felst.

Jón Pálmason: Það mál, sem hér liggur fyrir, er í raun og veru eitt mesta vandamál okkar þjóðfélags, en það er, hvaða ráðstafanir þurfi helzt að hafa til að koma í veg fyrir skuldasöfnun. Það er kunnugt mál, að verzlunarviðskiptin í landinu eru þau mál, sem ekki hafa sízt þýðingu fyrir fjárhag landsmanna í einu og öllu. En það er líka kunnugt mál, að sú viðskiptaregla hefir verið hér á landi, að veltufé þjóðarinnar út til einstaklinganna hefir fyrst og fremst farið í gegnum þann farveg, sem kallaður er verzlunarstétt, sem eru viðskiptin við kaupmenn og kaupfélög. Orsökina til þess, að skuldir hafa safnast jafnmikið og raun er á orðin við þessi fyrirtæki, er sú, að í stað þess, að peningaskipti væru almennt viðhöfð, þá hafa viðskiptin gengið á þann hátt, að það hefir verið leyflegt bæði til sjávar og sveita að skrifa úttektina í reikning og greiða svo eftir því, sem ástæður hafa leyft. Þessi viðskiptaregla hefir leitt til þess, að verzlunirnar hafa freistast til samkeppni hver við aðra í því að reyna að koma út þessum lánum og þar af leiðandi orðið að binda sig við þá reglu að vera ekki mjög kröfuharðar um greiðslu, fyrst í stað a.

m. k. Það hefir einnig orsakað, að almenningur, sem hefir átt við það að húa að álita sig ekki þurfa um leið að greiða úttektina, hefir orðið talsvert ógætnari í úttektum en elli myndi. Til þess liggja eðlilegar orsakir í hugsunarhætti manna. Að koma í veg fyrir þetta er óhjákvæmilegt verkefni þeirra manna, sem með alvöru og einbeittni vilja vinna að því, að fjárhagur þjóðfélagsins komist í betra horf. Það má vel vera, að það sé rétt hjá hv. 1. þm. S.-M., að það séu ekki nægileg tök, sem þetta frv. hefir á verkefninu til þess að leiða það til þeirrar niðurstöðu, sem menn óska. En sú hugsun liggur að baki þess hjá okkur flm., að bein peningaskipti komist á í landinu og verði upptök að nýjum verzlunarháttum í þjóðfélaginu. En nú er það svo, að það út af fyrir sig að koma því á, að fyrningarfresturinn styttest, er spor í áttina. Það er tilraun til þess að krefja kaupmenn og kaupfélög varfærni í þessum efnum. Þótt það sé ekki fullnægjandi til að koma í veg fyrir skuldasöfnun. Hitt, að banna að taka vexti af skuldum, er einnig spor í áttina, en það er að sjálfsögðu rétt, að það er heldur ekki fullnægjandi til þess að koma í veg fyrir það, sem hér um ræðir. Örugast væri að banna lánsverzlun og koma lánastarfseminni undir banka og sparisjóði, sem almenningur gæti haft aðgang að eftir sínum þörfum. En ég held, að þótt það sé víst, að þetta frv. sé ekki nein fullnægjandi ráðstöfun til þess að koma í veg fyrir það bölg, sem hér um ræðir, þá sé það þó vissulega í þá átt, og athugavert, hvort ekki er rétt að reyna þetta spor til að knýja fram aðrar röttækar ráðstafanir og koma viðskiptunum á fastan grundvöll. Nú er það svo, eins og allir hv. þm. vita, að veltuféð gengur frá lánsstofnunum til verzlunanna og þaðan til einstaklinganna. M. ö. o. verzlunirnar eru þarna milliliður. Til þess að því verði breytt þarf aðstoðar löggjafarinnar til að veita í heppilegt horf þessum málum. Vænti ég, að hv. þm., sem hér eru staddir, hafi flestir svo mikla þekkingu á viðskiptamálum okkar þjóðfélags, að þeir sjái, að ástandið, sem nú ríkir og ríkt hefir undanfarið, getur ekki staðist áfram, ef ganga á út frá því, að okkar þjóðfélag standi á fjárhagslega traustum grund-

velli á komandi tímum. Hv. 1. þm. S.-M. tók það fram, að hann teldi ekki verzlunarstéttina geta gert að því, að svo væri komið sem komið er. Það væru ekki kaupmenn og kaupfélög, heldur þröngur fjárhagur einstaklinganna, sem lægi til grundvallar þessu böli. Í þessu máli er ég gagnstæðrar skoðunar, því að þótt það sé rétt, að tekjurnar hafi verið og séu takmarkaðar miklu meira en þörfin krefur, og knýjandi nauðsyn beri til, að úr því sé bætt, þá er það víst, að þetta verzlunarskipulag, sem verzlunarstéttin hefir haft, hefir orsakað hið illa ástand, sem nú er komið á daginn. Og þótt kaupmenn séu í þessu efni sekir um að láta verzlunina ganga þannig, þá eru kaupfélögin okkar, sem ég ber auðvitað velvildarhug til og virðingu fyrir, miklu sekari, og það vegna þess, að þessi félagskapur er rekinn sem félagsskapur, er á að koma í veg fyrir þau viðskiptavandræði, sem almenningur hefir frá fornu fari, allt fram á þennan dag, átt við að búa. Kaupfélögin settu sér það takmark í upphafi að reka skuldlausu verzlun, og því hafa þau haldið fram á síðasta áratug, eða fram til 1920. En síðan hefir tekið allveg steininn úr, og þó að sumu leyti hafi verið stofnað til skuldanna af orsökum, sem þessum félagsskap eru óviðráðanlegar, þá hefir þó reynslan verið sú, að ekki hefir verið tekið þeim tókum á þessu sem vera ber, og félagsskapurinn á vissulega stóra sök á því.

Ég skal ekki fara mikið meira út í þetta viðtæka mál að sinni, en ég vænti þess, að hv. þdm. athugi þetta mál og sjái að því loknu, að hér er verið að gera þær ráðstafanir, sem að haldi komi, og ég skal verða manna fúsastur til þess að taka í hendina á hverjum sem er, hvort sem hann er sjálfstæðismaður, framsóknarmaður eða jafnaðarmaður, ef ég finn, að hann vill koma á hreinum peningaviðskiptum, með hvaða heilbrigðum ráðum, sem að því er stefnt. Þess vegna óska ég, þótt ágreiningur sé að sjálf-sögðu um þá leið, sem þetta frv. stingur upp á, að málið fari til n. og athugist vel, því að þótt tími vinnist ekki til að afgr. það á þessu þingi, sem á að vera stutt, þá er hér verkefni, sem hefir mikla þýðingu fyrir fjárhagslega velgengni þjóðarinnar.

Flm. (Gísli Sveinsson): Ég bjóst í sjálfu sér við því, að þetta frv., sem að sumu leyti er allmikið nýmæli, þó að nokkur hluti þess hafi komið áður fram á þingi að efni til, myndi þegar fá aðfinnslur og aths. við þessa umr., en mér þykir furðu lítið bragð að því, og finnst það vottur þess, að hv. þdm. séu í raun og veru á líkri skoðun og við flm. um þetta mál.

Ég skal aðeins geta þess til andsvara hv. 2. þm. Reykv., að frv., eins og það í raun og veru skýrir sig sjálft, á alls ekki við heildsöluviðskipti, heldur aðeins við búðarviðskipti og smásöluviðskipti, og mun líka vera fullvíst, að heitið „verzlunarskuldir“ er ekki almennt notað yfir önnur viðskipti, enda tel ég það svo skýrt tekið fram í 1. gr. frv., að við megi hlíta og ljóst sé, hvað hér er átt við. Að öðru leyti tel ég aths. hans ekki snerta meginatriði málsins, svo að á þessu stigi þurfi að ganga inn á þær.

Það er gefið, að almenningur er þess ekki í kasti umkominn að borga upp sínar skuldir, en eins og ég tók fram, þá er mikill hluti almennings, sem sé bændur, kominn á annan rekspól.

Það er tilgangurinn með Kreppulána-sjóði að veita skuldugum bændum lán til þess að lækka skuldir þeirra. Sé það nú gert og verði það gert á þann veg, að verzlunarskuldir hverfi að miklu leyti hjá bændum, þá er ekki hægt að tala um verzlunarskuldir hjá þeim í svipinn. Það eru þá orðnar skuldir, sem standa í öðrum stofnunum. Spurningin er þá aðeins sú, hvort þessir sömu menn eigi að halda áfram, og hvort nokkur vill styðja að því, að þeir haldi áfram á þeirri óheillabraut, sem þeir voru á, eða hvort menn vilja taka höndum saman til þess að finna ráð til að sporna við því, að svo verði.

Ég get ekki fallist á, að það sé svo naumur tími, sem mönnum er gefinn með þessu frv., eins og hv. 1. þm. S.-M. talaði um, að þeim sé ekki kostur að greiða skuldir sínar frá ári til árs, jafnvel þó ekki væri um annað að tala en skuldir fyrir framhaldandi og nauðsynlega úttekt. Skuld, sem stofnuð er á þessu ári, ætti eftir frv. að byrja að fýrnast frá næstu áramótum, en allt næsta ár er til þess að greiða skuldina, ef möguleikar

eru fyrir hendi, og það má fullyrða, að afurðir landsmanna, eða bænda, eins og hv. þm. talaði um, eru komnar alla leið og uppgerð viðskipti fyrir þær. Þegar kemur fram á næsta ár, og a. m. k. áður en því ári lýkur, ef þeir eru þess umkomnir að greiða viðskipti fyrir árið með söluandvirði afurða sinna, er það allt komið í kring þegar hættutíminn nálgast. Í annan stað, eins og ég tók fram áðan, geta menn, ef það er samkomulag við verzlunina, haldið áfram einhverju af sínum skuldum. Sumir telja þetta galla, en aðrir telja það kost, að möguleikar séu fyrir hendi, ef menn geta ekki greitt úttekt sína, að halda skuldinni að einhverju áfram, með því að greiða af innlegginu, fyrst gömlu skuldina og síðan með samkomulagi nýju skuldina á næsta ári. Ég segi ekki, að þetta sé ákjósanlegt, en þetta er mögulegt og ekki hægt að setja undir þann leka, en ég geri ráð fyrir, að enginn kaupmaður eða verzlun vilji vinna að þeirri stefnu, að skuldir haldi áfram nema í sem allra smæstum mæli. En hitt er áframhaldandi atriði til umhugsunar, hvort ástæður landsmanna eru orðnar svo, að þeir komist aldrei út úr ógöngunum, og þá er spursmálið orðið viðtækara. En ég fullyrði, að við megum ekki gera ráð fyrir því, að þessu verði að halda áfram — ekki gera ráð fyrir því, að almenningur sé svo aumlega staddur með atvinnuvegi sína, að honum sé ókleift að hafa viðskipti án þess að safna skuldum, sem verða eyðsluskuldir, eða fá lán, sem verða eyðslulán. — Hvað sem menn segja um það, að menn hafi ekki tekið, eins og hv. 1. þm. S.-M. talaði um, og muni ekki taka neinn óþarfa úr búð, þá vitum við allir, að þegar opnar eru verzlunir til þess að lána, taka menn einatt meira út en þeir nauðsynlega þurfa. Dæmin eru víða deginum ljósari, og það kemur ekki til mála, að því verði mótmælt með rökum. Það getur verið, að meginíð af skuldum manna sé af nauðsyn og neyð til komið, en það verður að finna ráð til þess, að allt fari ekki út í hreina ófæru, því að ég fullyrði, að það er á þeirri leið, ef þessu óheilbrigða ástandi verður haldið við, en ég og meðflm. mínir mundum verða andmælendum þessa frv. þakklátir, ef þeir gætu bent á

einhlitt ráð til að ná sama marki og stefnt er að í því frv., sem hér liggur fyrir, en það hefir ekki komið fram enn, og ég tel, að ekki sé hægt að stofna til annara eða frekari aðgerða um sinn en þeirra, sem talað er um í frv., til þess að komast eitthvað áleiðis.

Ég tel ekki þörf á að ræða frekar um þetta mál á þessu stigi þess, nema sérstakt tilefni gefist til þess, og býst ég við, að því verði vísað þá leið, sem ég fór fram á.

ATKVGR.

Fr. v. vísað til 2. umr. með 16:1 atkv. og til allshn. með 18 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

6. Virkjun Fljótaár.

Á 10. fundi í Nd., 15. nóv., var úthýtt:

Fr. til l. um virkjun Fljótaár (þmfrv., A. 40).

Á 12. fundi í Nd., 17. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Bernharð Stefánsson): Ég bjóst við því í fyrstu, að þetta aukaping mundi ekki taka önnur mál til meðferðar en stjórnarskarmálið og þau mál, sem standa í nánustu sambandi við það. Ég var því talsvert hikandi við að bera fram þetta frv., sem hér liggur fyrir, og það þrátt fyrir það, að ég hafði fengið eindregnar áskoranir um að gera það, frá því bæjarfélagi, sem hlut á að máli. En nú sé ég, að lagafrv. og þáltill. svipaðs efnis og þetta frv. hafa verið borin fram hér á þinginu, og þá sé ég ekki lengur ástæðu til að neita kjösendum mínum um að bera fram þetta frv.

Um efni frv. og rök þau, sem til þess liggja, að það er framborið, læt ég nægja á þessu stigi að vísa til grg. þeirrar, sem frv. fylgir. En ég vona, að hv. þdm. sé það ljóst, að hér er um mesta nauðsynjamál að ræða fyrir Siglufjarðarkaupstað. Ég ætla aðeins að benda á, að samkv.

þeirri áætlun, sem fyrir liggur — fari svo, að af þessari framkvæmd verði, sem frv. fjallar um —, fær bærinn tíu sinn-um meira rafmagn en hann hefir nú, en það rafmagn mundi ekki kosta nema tvöfalt meira en það, sem hann hefir nú. En bærinn hefir hina mestu þörf fyrir aukið rafmagn. Má einnig geta þess í því sambandi, að fyrirtækjum ríkisins sjálfs á Siglufirði er hin mesta nauðsyn að fá aukið og ódýrt rafmagn. Ég vænti þess, að hv. þd. lofi þessu máli að ganga áfram til 2. umr. og vísi því til n., og ég vil þá mælast til við þá n., sem fær það til meðferðar, að ég fái að ræða um það við hana á fundi. Ég tel þá tilhögun réttari heldur en að fjölyrða mjög um þetta mál í hv. d. nú við þessa umr. Að sjálfsögðu getur það komið til greina, að hentugra þyki að gera ýmsar breyt. á þessu frv., og ég get sagt það, ef mér virðast þær breyt. sanngjarnar og réttmætar, að þá mun ekki standa á mér að fallast á þær. Sérstaklega get ég búið til við, að viðkomandi aðstöðu Holtshrepps og Skagafjarðarsýslu geti komið einhverjar breyt., og er ég vitanlega fús til samninga um það efni.

Ég ætla, að slíkt mál sem þetta eigi að réttu lagi heima í fjhn., og geri ég það að till. minni, að málinu verði vísað þang- að að umr. lokinni.

Jón Sigurðsson: Það mál, sem hér liggur fyrir, er um virkjun Fljótaár. Í fljótu bragði má ætla, að það sé fyrst og fremst mál Siglufjarðar, en svo er þó engan veginn. Eins og hv. flm. drap á, er ætlað til, að virkjað verði vatnsfall í öðru héraði og tekinn eini fossinn, sem líklegur er til þess að koma að notum þar á mjög stóru svæði; þess vegna er ekki nema sjálfsagt að taka tillit til þeirra sveita, sem þar eiga hlut að máli. En nú er það svo, að frv., sem hér liggur fyrir, er algerlega samið af Siglufirðingum, — af bæjarfógetanum þar, að ég hygg —, með hagsmuni Siglufjarðarkaupstaðar fyrir augum. Frv. virðist sniðið eftir lög- unum um Sogsvirkjunina, en því smíði er þannig háttáð, að það má telja, að öll þau ákvæði séu felld niður, sem tryggja hagsmuni ríkissjóðs og almennings. Ég skal aðeins í þessu sambandi nefna tvö dæmi. Þrátt fyrir það, að ríkissjóði er

ætlað að ábyrgjast um 700 þús. kr., þá er felld niður 2. gr. þessara áðurgreindu laga, þ. e. ákvæði, sem taka til um, að ríkissjóður og atvmrh. hafi íhlutunar- vald um undirbúning verksins og um það, hvernig það sé unnið, til þess að gæta hagsmuna almennings og ríkissjóðs. Í 2. gr. frv. eru sömuleiðis felld niður ákvæði, sem tryggja nærliggjandi sveitum að geta fengið rafmagn, annaðhvort frá aflstöð- inni eða frá spennistöð á línunni til Siglufjarðar. Þetta ákvæði er geysimikils virði. Vegna þessa ákvæðis stendur t. d. Sunnlendingum opið, þegar Sogsvirkjun- in er komin í framkvæmd, að fá rafmagn hvenær sem þeir eru undir það búnir að geta tekið það heim til sín. Aftur á móti er sett í þetta frv. ákvæði um, að Holts- hreppur geti átt rétt á að fá allt að 200 hö., ef hann leggur fram hlutfallslegan stofnkostnað þegar í upphafi. Ég verð að lýsa því yfir, að eins og nú er ástatt, eru engar líkur til, að þessi hreppur muni geta notfært sér þetta á næstu árum, en eðlilega vilja íbúar þessarar sveitar ekki á nokkurn hátt sleppa þeim réttindum, sem þeir telja sig að réttu lagi eiga, til þess að geta haft aðgang að rafmagni, þar sem það er tekið í miðri sveitinni.

Það er þess vegna, að við þm. Skagf. munum bera fram brtt. við þetta frv. síð- ar meir, sem mun fara í þá átt að tryggja viðkomandi sveit, að hún geti fengið raf- magn, þegar ástæður hennar leyfa, með þeim takmörkunum, sem þarf að gera gagnvart því, að ekki séu gerðar of mikl- ar kröfur til Siglufjarðar. Ég skal í þessu sambandi geta þess, að nú fyrir nokkrum árum var gert yfirlit yfir, hvernig þessum málum yrði bezt komið fyrir í Skaga- fjarðarsýslu, og vegamálastjórinn og Steingrímur Jónsson rafmagnsstjóri á- ætluðu, að þar yrði aðallega komið upp tveimur aflstöðvum, annari frammi í firði og hinnari við Skeiðsfoss. Þá var gengið út frá því, að Siglufjörður og út- hreppar héraðsins yrðu í félagi og þar væri um nægilegt afl að ræða fyrir báða þessa aðila. Þetta er að vísu framtíðar- áætlun, en að þessu á að stefna í okkar rafveitumálum, og munum við þm. Skagf. flytja brtt. í þessa átt við frv.

Ég skal svo að lokum geta þess, að ég efast ekki um, að það geti orðið gott sam-

komulag milli okkar þm. Skagf. og hv. 1. þm. Eyf. um að breyta frv. í þessa átt.

Það á kannske ekki við að geta þess við þessa umr., að ég skil tæpast upphaf 6. gr. frv., málið er svo snúið og flókið, að það er lítt skiljanlegt, við hvað er átt, en ég saka hv. flm. ekki um það, því að hann mun hafa flutt frv. óbreytt. Ég mun svo, eftir að hafa gert grein fyrir minni afstöðu, greiða frv. atkv. til 2. umr. og n.

Flm. (Bernharð Stefánsson): Hv. 2. þm. Skagf. taldi, að þetta mál væri ekki sérmál Siglufjarðar, og ég get verið því sammála að nokkru leyti. Það er rétt, að hér er um að ræða að virkja fallvatn, sem er í öðru héraði, en frv. ber það með sér og ætlast til, að þetta hérað, eða sá hreppur, sem fallvatnið er í, geti verið með í þessari framkvæmd og notið hennar og haft sitt gagn af því. Það er rétt, sem hv. 2. þm. Skagf. gat til, að frv. er aðallega samið af bæjarfógetanum á Siglufirði, og mér þótti rétt að láta frv. koma fyrir hv. d. í þeim búningi, sem Siglufirðingar sjálfir kjósa, að það sé í, en það er annað mál, eins og ég gat um í upphafi, að ég sem flm. mun vera fús til þess að ganga inn á þær breyt., sem mér finnst, að rök mæli með og sanngjarnar séu. Hv. 2. þm. Skagf. var að tala um, að í þessu frv. væri Holtshreppi aðeins veittur réttur til þess að fá að njóta þátttöku í þessu fyrirtæki. En út af því, sem hann talaði um það, vil ég benda á, að Siglufjarðarkaupstaður á þarna vatnsréttindi, og þau réttindi hefir hann eignast á alveg löglegan og eðlilegan hátt. Það, sem hv. þm. tók fram, að hann skildi ekki upphaf 6. gr. frv., getur verið rétt, að orðalagið sé ekki sem heppilegast á greininni, en ég hygg þó, að það sé alveg ljóst, við hvað er átt, sem sé, að Siglufjarðarkaupstaður megi ekki leggja neinar kvaðir á Holtshrepp vegna notkunar á rafmagni fram yfir 6% af því fé, sem Siglufjörður leggur sjálfur fram. M. ö. o. ef hreppsfélagið leggur fram tiltölulega af stofnkostnaðinum, sem svarar til rafmagnsnotkunar þess, þá getur Siglufjörður engar kvaðir lagt á það, en ef Siglufjarðarkaupstaður leggur fram allan stofnkostnað, þá sé það áskilið, að hann megi ekki leggja á Holtshrepp nema 6%

af tiltölulegum stofnkostnaði, miðað við það rafmagn, sem Holtshreppur kann að fá, og virðast það vera ágæt kjör.

Það er svo bæði með 6. gr. og allt frv., að það stendur til bóta í n., og ég býst við, að ég og hv. 2. þm. Skagf. getum sætt á að láta málið ganga til n. og ræða svo við hana um þær breyt., sem hentugt þætti að gera. Og tilgangur minn er vitanlega ekki sá, að stuðla að því að bera rétt Holtshrepps fyrir borð eða annara, sem þar eiga hlut að máli, og hygg ég, að Siglufjarðarkaupstaður óski þess ekki heldur. Þar af leiðandi vona ég, að gott samkomulag geti orðið um þetta mál og að það geti orðið afgreitt af þessu þingi.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til fjhn. með 16 shlj. atkv.

Á 20. fundi í Nd., 27. nóv., utan dag-skrár, mælti

Bernharð Stefánsson: Ég vildi leyfa mér að spyrjast fyrir um það, hvað liður frv. til 1. um virkjun Fljótaár, sem vísað hefir verið til meðferðar fjhn.

Halldór Stefánsson: Þessu frv. var vísað til fjhn. 17. þessa mán., og á fundi í n. nokkru síðar, 23. þ. m., var málið tekið fyrir og sent til umsagnar rafmagnsráðunaut ríkisins, en umsögn hans í málinu hefir ekki horizt ennþá. Átti ég tal við ráðunautinn í gær um málið, og tjáði hann mér, að umsögnin mundi koma í dag. Hinsvegar hefir n. ekki séð sér fært að gera neinar till. í málinu fyrr en henni hefir horizt umsögn ráðunautsins.

Bernharð Stefánsson: Það er gleðilegt, að svo virðist sem þess sé að vænta, að hv. fjhn. afgr. þetta mál bráðlega. Ég get annars ekki stillt mig um að benda á það, að hv. fjhn. virðist ekki alltaf leggja svo mikla áherzlu á að afla sér fagþekkingar á málum, áður en hún gerir till. í þeim. eins og í þessu tilfelli, því að n. brá ólíkt fljótar við um afgreiðslu annars samskonar máls, sem nú er í þann veginn að fá afgreiðslu þingsins.

Halldór Stefánsson: Það virðist svo, sem hv. fyrirsprjandi sé óánægður við fjhn. fyrir það, að hún skuli ekki nú þegar hafa skilað áliti um þetta mál hans. Ég held nú, að jafnvel þó að mál þetta væri ekki eins mikið vandamál og það í raun og veru er, þá sé ekki rétt að vera óánægður við n., þó að hún hafi ekki afgr. það ennþá, því að það þekkist tæplega hér á Alþingi, að nefndir afgreiði mál svo að segja strax og þeim hefir til þeirra verið vísað. Hv. þm. var að vísa til máls í Ed., sem hann taldi svipað þessu, en hefði fengið þar mjög fljóta afgreiðslu. Um það mál er það að segja, að það er komið mjög langt í framkvæmd, en mál hv. þm. er ennþá aðeins í hugum manna, auk þess sem ágreiningur er um það milli nánustu aðilja, svo sem sýslunefndarinnar í Skagafjarðarsýslu og Siglufjarðarkaupstaðar. Er því ekki nema eðlilegt, að það þurfi meiri athugun en mál, sem þegar er komið til framkvæmda.

Bernharð Stefánsson: Ég býst við, að ágreiningur sá, sem hv. form. fjhn. var að tala um, að væri milli sýslunefndar Skagafjarðarsýslu og Siglufjarðarkaupstaðar um mál þetta, verði því ekki til fyrirstöðu, því að hann mun þegar vera jafnaður. Vænti ég því, að nál. komi á morgun frá hv. n., og læt ég mér það lynda.

Á 27. fundi í Nd., 6. des., var útbýtt nál. frá fjhn., á þskj. 306, en frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

7. Mjólkursala og rjóma (frv. landbn. Nd.).

Á 11. fundi í Nd., 16. nóv., var útbýtt: Frv. til l. um breyt. á l. nr. 97 19. júní 1933, um heilbrigðisráðstafanir um sölu mjólkur og rjóma (þmfrv., A. 46).

Á 12. fundi í Nd., 17. nóv., var frv. tekið til l. umr.

Of skammt var liðið frá úthýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

Frsm. (Bjarni Ásgeirsson): Ég skal geta þess, að þegar landbn. ákvað að flytja þetta frv., var einn nm., hv. þm. Seyðf., ekki við. Ég þori því ekkert að fullyrða um fylgi hans við málið, en býst við því, að hann verði málinu ekki mótfallinn, þar sem frv. var afgr. frá síðasta þingi ágreiningslitið. Þær breyt., sem nú er farið fram á, eru eiginlega ekki annað en lagaskýringar á þeim l., er nú þegar gilda. Meðferð þessa máls varð sú hér í fyrra, sem kunnugt er, að þegar málið var hér um bil komið í gegn, var felldur niður allur lagabálkurinn nema fyrsta og síðasta gr., og þetta var gert í svo miklu flaustri, að ýms ákvæði l. urðu ekki eins skýr og annars hefði getað orðið.

Í framkvæmdinni hafa menn rekizt á ýmislegt, sem orkar mjög tvímælis, og því er nú farið fram á, að ýms ákvæði l. séu gerð skýrari en þau nú eru. 1. gr. hefir í sér fóligna aðallega þá breyt., að þar sem nú er í l., að öll mjólk og allur rjómi, sem seldur er í kaupstöðum, skuli vera gerilsneydd, þá er nú sett inn það ákvæði, að þessi gerilsneyðing skuli fram fara í fullkomnum viðurkenndum mjólkurbúum. Sé þetta ákvæði ekki í l., er hægurinn hjá að setja upp málamyndagerilsneyðingarstöðvar og fara þannig í kringum l. Önnur breyt., sem felst í þessari gr., er sú, að undanþegin þessu banni skuli vera mjólk frá mjólkurbúum, ef að dómi atvrmrh. er sérstök aðstaða til að framleiða hana undir fullkomnu heilbrigðiseftirliti og koma henni óskemmdri á markað að hreinsun lokinni. Það er orðað svo í núgildandi l., að þessi undanþága skuli veitt búum, sem hafi sérstakar aðstæður til hreinsunar mjólkur. En það var ekki meiningin, heldur sú, að þau búin, sem beztar aðstæður hefðu til heilbrigðiseftirlits við framleiðslu mjólkurinnar, fengju undanþágur frá ákvæðum l. — Loks er hert á ákvæðunum um það, hverjir skuli meta það, hvort gerilsneyðingarstöðvar séu fullkomnar eða ekki. Öll þessi ákvæði eru bráðnauðsynleg, því að það riður á, að þessi gerilsneyðing sé ekki neitt „humbug“.

Þá er lagt til, að í l. komi ný grein, sem kveði á um það, hvernig fara skuli með mál, sem risi út af brotum á l. þessum og reglugerð. Þessi gr. var í frv. í

fyrri, en var felld niður af vangá. Þetta er engin efnisbreyt., heldur aðeins formsatriði. — Ég sé ekki ástæðu til þess að fara um þetta fleiri orðum. Mál þetta var rætt ýtarlega á síðasta þingi, og þetta frv. er aðeins skýring á því, sem þá var samþ.

Jakob Möller: Ég verð að lýsa því yfir, að mér koma þessar brtt. hv. landbn. við l. frá síðasta þingi undarlega fyrir sjónir, með hliðsjón af nafni frv. Það heitir „um heilbrigðisráðstafanir um sölu mjólkur og rjóma“. Ég fæ ekki séð, að þær breyt., sem n. vill gera, snerti nokkuð heilbrigðisráðstafanir, heldur fjalli um allt annað, og þá það, sem vitanlega hefir alltaf verið tilgangurinn með þessum l., nefnilega einokun mjólkurbúanna á allri mjólkursölu til bæjanna. Það á að krefjast þess, að öll mjólk sé gerilsneydd, en ekki bara það, heldur að hún sé gerilsneydd í vissum mjólkurbúum. Ef um heilbrigðisráðstafanir væri að ræða, þá hefðu ákvæði l. frá því í fyrri, þau, að öll mjólk skyldi gerilsneydd, alveg dugað. Svo tekur n. til þess skritna bragðs að setja reglur um kröfur þær, er gera skuli til sérstakra gerilsneyðingarstöðva, eftir að búið er að taka fram, að gerilsneyðingin skuli aðeins fara fram í þessum fullkomnu, viðurkenndu mjólkurbúum. Vitanlega hefði verið ástæða til þess að setja slíkt ákvæði í l. í fyrri, en varla nú. Frá mínu sjónarmiði eru þessar breyt. á lögnum því mjög svo óréttmætar, en ég er á móti einokun á mjólk eins og öðru.

Haraldur Guðmundsson [óyfirl.]: Hv. frsm. tók það réttilega fram, að ég hefði ekki verið viðstaddur í n., þegar ákveðið var að flytja þetta frv. En mér fannst hv. frsm. ekki segja allan sannleikann um meðferð þessa máls á síðasta þingi, þar sem hann sagði, að það hefði verið afgr. mótmælalaust. Ég man ekki betur en að frv. væri upphaflega flutt með annari fyrirsögn en síðar var samþ. Það hét þá frv. um sölu mjólkur og rjóma, og átti að bæta aðstöðu framleiðenda á mjólkurmarkaðinum. Meginmál þess frv. var síðar fellt niður, og aðeins fyrsta og síðasta gr. látnar standa. Fyrirsögninni var líka breytt og frv. endanlega kallað frv. til l. um heilbrigðisráðstafanir um

sölu mjólkur og rjóma. Og þetta var alls ekki samþ. með samhlj. atkv.

Þá þykir mér rétt að benda á það, að l. þessi eru ekki komin til framkvæmda enn. Og mér finnst það meira en lítið bráðlæti að fara að heimta breyt. á l. áður en þau hafa nokkuð fengið að sýna sig í reyndinni, og held ég, að þessar breyt. hefðu öllum að skaðlausu mátt bíða næsta þings. Aðalbreyt., sem farið er fram á, eru tvær. Þetta frv. kveður nánar á um það, hvar skuli gerilsneyða mjólkina, sem sé, að nú skuli það aðeins gert í fullkomnum, viðurkenndum mjólkurbúum framvegis. Ennfremur, að undanþágu frá gerilsneyðingarákvæðinu skuli aðeins veita þeim mjólkurbúum, sem hafi gerilsneyðingaráhöld til, en ekki þeim, sem engin slík áhöld hafa, þó að á þeim sé gætt fullkomins hreinlætis. En auðvitað eru það þau síðarnefndu, sem þurfa helzt undanþágunnar við. Ég skal játa það, að mikil þörf er á skýrum ákvæðum um meðferð mjólkur og rjóma af heilbrigðisástæðum, og rétt sé að krefjast þess, að mjólk sé gerilsneydd, nema tryggt sé, að hún geti ekki verið saknæm. En ég sé ekki betur en að með þessum breyt. á l. sé mikill þorri mjólkurframleiðenda útilokaður frá mjólkursölu til bæjanna. Með þessu er framleiðendum þeim, sem þannig fá einkaleyfi á mjólkursölunni, gert hægara fyrir með að setja neytendunum stólinn fyrir dyrnar með mjólkurverð og slíkt. Hér í Rvík er aðeins ein slík stöð, Mjólkurfélag Reykjavíkur. Landbn. hafa borizt tvö bréf, þar sem kvartað er yfir þessu fyrirkomulagi. Annað bréfið er frá manni, sem um mörg undanfarin ár hefir selt hér mjólk frá um 20 bændum. Bréfið er langt, og ætla ég því aðeins að lesa kafla úr því:

„.... Sumar mjólkurbúðirnar, sem ég hefi nú á leigu, er samið um til meira en árs hér frá, og auk þess hefi ég margt fólk í minni þjónustu, sem er ráðið hjá mér, sumt um ákveðinn og sumt um óákveðinn tíma. Væri mér bugað frá mjólkursölunni eins og nú standa sakir, yrði ég skaðabótaskyldur gagnvart mínum viðskiptavinum, og það í svo stórum stíl, að ég fengi ekki undir því risið, og auk þess færi heimili mitt á vonarvöl.

Eyjólfur Jóhannsson, forstjóri Mjólk-

urfélags Rvíkur, hefir gengið fram í því nú undanfarið, að nefndum lögum frá síðasta þingi yrði framfylgt og tekinn yrði réttur af einstökum mönnum um sölu ógerilsneyddrar mjólkur og þar með loka mig og aðra, sem gera mjólkursölu og mjólkurframleiðslu að atvinnu sinni, frá starfanum. Ég hefi farið þess á leit við hann, að mjólkurfélagið, sem hann veitir forstöðu, tæki af mér mjólk til gerilsneyðingar, svo ég gæti óáreittur haldið áfram sölunni, en hann hefir þverneitað mér um þá hjálp. Það ég hann þá að selja mér mjólk, svo ég gæti haldið áfram sölunni, meðan sá timi væri að renna út, sem ég hefi samið um mjólkurbúðirnar og vistráðið fólk, en hann (Eyjólfur Jóhannsson) gaf mér þvert nei við því.

Nú eru það tilmæli mín til hins háa Alþingis, að færi nú svo, að hinar fyrirhuguðu breytingar á lögnum yrðu samþykktar á þessu þingi, þá yrði því bætt inn í löginn, að mjólkurbúinn utan Rvíkur og í Rvík yrðu skylduð til þess að gerilsneyða mjólk fyrir einstaka menn, sem stunduðu mjólkurframleiðslu eða mjólkursölu eða hvorttveggja, fyrir hæfilegt gjald, sem ekki færi fram úr tveimur aurum á litrann eða það sem löggjafinn teldi hæfilegt gjald eftir ástæðum.

Það skal ennfremur tekið fram, að ég hefi farið þess á leit við önnur mjólkurbú en Mjólkurfélags Rvíkur, að þau gerilsneyddu fyrir mig nýmjólk þá, sem ég hefi til sölu, en fengið þvert nei við . . .“

Mér er nú spurn: Hvað á að gera við þessa menn? Þeir mega ekki selja mjólkinu ógerilsneydda. Þeir eiga það á hættu að verða alveg að hverfa með sína mjólk af markaðinum. Af þessu leiðir, að Mjólkurfélag Rvíkur og Korpúlfsstaðabúið fá óbundnar hendur um mjólkurverð í Rvík. Þessir menn benda báðir á það með réttu, að l. séu ótæk þannig, án þess að jafnframt séu sett inn ákvæði þess efnis, að mjólkurbúunum sé gert að skyldu að gerilsneyða mjólk fyrir alla, sem fara fram á það. Ríkisstj. eða bæjarstj. gætu svo haft hönd í bagga um það, að gerilsneyðingin yrði ekki seld svo dýrt, að mjólkurframleiðandinn gæti staðið straum af þeim kostnaði með venjulegu mjólkurverði.

Ég hefi svo ekki fleira um þetta mál að segja í bráð, en vonandi tekur landbn. bréfin fyrir, og gerir þær ráðstafanir, sem gera þarf.

Frsm. (Bjarni Ásgeirsson): Ég skal ekki halda langa ræðu nú að þessu sinni. Aðalandstæðingur frv. á sæti í landbn., og getum við talast við þar. Ég vil árétta það, sem ég sagði í fyrri ræðu minni, að l. frá því í fyrra hefðu komizt í gegn móttöðulitið. Hitt er rétt, að frv. var upphaflega borið fram í annari mynd og fékk þá sterkan móthbyr. En hann hvarf, þegar frv. var breytt í það horf, sem það síðar var endanlega samþ. í. Hv. þm. gat um tvö bréf, sem n. höfðu borizt, annað frá mjólkurframleiðanda, hitt frá mjólkursala, og las upp kafla úr öðru þeirra. Þeir höfðu snúið sér til Mjólkurfél. Rvíkur með beiðni um að gerilsneyða mjólk þeirra, en það hefði neitað. Við höfum nú aðeins heyrt annan málspartinn, og sjaldan er nema hálfsgöð sagan, þegar einn segir frá. Það má vel vera, að þurfi að setja í l. ákvæði um þetta. En ég vil benda á það, að þessir mjólkurframleiðendur geta gengið í mjólkurfélögin hver á sínu framleiðslusvæði, og er ekkert vandara um það en öðrum framleiðendum á félagssvæðinu.

Hv. 1. þm. Reykv. talaði um það, að þessar brtt. kæmu eiginlega ekki heilbrigðiseftirliti við. Þetta er ekki rétt. Það er ekki svo lítilsvert fyrir heilbrigðishlið þessa máls, að ákveðið sé, hvar gerilsneyðingin skuli fara fram. Það má segja, að flóuð mjólk sé gerilsneydd, en sé svo farið óvarlega með hana, getur hún fyllt af bakteríum og óhreindum. Það er ekki heldur þýðingarlaust fyrir heilbrigðishlið málsins, að settar séu strangar reglur um eftirlit með því, hvað séu fullkomnar gerilsneyðingarstöðvar. Þótt það sé tekið fram í frv., að gerilsneyðingin megi aðeins fara fram í viðurkenndum mjólkurbúum, má alltaf hugsa sér, að upp risi nýjar gerilsneyðingarstöðvar, og þarf þá að hafa eftirlit með því, að þær séu nógu fullkomnar. — Annars skal ég ekki ræða meira um þetta mál hér, þar sem kostur gefst á því í n. að ræða öll helztu ágreiningsatriði þess.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 14:1 atkv.

Á 14., 15. og 17. fundi í Nd., 20., 21. og 23. nóv., var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

8. Ábúðarlög.

Á 11. fundi í Nd., 16. nóv., var útbýtt:

Fr. til 1. um breyt. á ábúðarlögum, nr. 87 19. júní 1933 (þmfrv., A. 53).

Á 13. fundi í Nd., 18. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Eysteinn Jónsson): Eins og allur þingheimur kannast við og kunnugt er öllum hér á landi, var á síðasta Alp. samþ. mikið lagabálkur, sem gekk út á það, að gera islenskum bændum kleift að stunda áfram framléiðslu á jörðum sínum þrátt fyrir mikið verðfall á afurðum þeirra. Ég ætla ekki að fara frekar út í það, hvað það var, sem kom Alp. til þess. En það, sem kom mér til að flytja þetta litla frv. á þskj. 53, var það, sem nú skal greina.

Áður en áðurnefnd lög komu til framkvæmda var það svo, að ýmsar lánsstofnanir í landinu gengu að bændum og tóku jarðir þeirra upp í skuldir. Þar, sem ég er bezt kunnugur á landinu, urðu nokkur brögð að þessu, gengið að allmörgum bændum og teknar af þeim jarðirnar. Ég skal ekki segja, hvort þessir bændur hefðu fengið þá stoð með þessari löggjöf, sem hefði orðið nægileg til þess, að þeir hefðu getað setið áfram á jörðum sínum. En hér var ekki um slíkt að ræða, að þeir fengju neitt svigrúm til að reyna að notfæra sér löggjöf þessa, ef möguleiki hefði verið til að halda jörðunum með hjálp hennar. Ennfremur má gera ráð fyrir, að þótt löggjöf þessi reynist allvel og geti afstýrt ýmsum vandræðum, þá geti þó svo farið, að bændur missi jarðir sínar í hendur lánsstofnunar. Öllum er það kunnugt, sem til

þekkja, að fátt getur örðugra komið fyrir bónda, sem lagt hefir á sig og sína mikinn þrældóm til þess að geta borgað niður jörð sína, en að missa síðan jörðina, sem hann hefir um margra ára skeið verið að reyna að eignast, og ofan í kaupið fyrir fullt og allt mörg þúsund krónur, sem hann hefir lagt í jörðina. Allt skeður þetta fyrir það eitt, að ófyrirsjáanlegar ástæður hafa orðið þess valandi, að viðkomandi gat ekki staðið í skilum. Ég ætla að tilfæra eitt dæmi, til þess að gefa hv. þm. nokkra hugmynd um þetta.

Ég þekki mann, sem fyrir 7 árum síðan keypti jörð fyrir 12 þús. kr. Þessi maður var í haust búinn að borga þessa jörð niður í 5400 kr., og var því búinn að borga 6600 krónur. Þessi maður hefir lagt sérlega hart að sér til þess að geta haft undan kröfum banks, sem hann skuldaði, en þegar verðfallið á landbúnaðarafurðunum kemur til sögunnar, hættir þessi bóndi að geta staðið nægilega í skilum. Og hvað skeður? Endalokin verða þau, að bankinn gengur að þessum bónda og tekur af honum jörðina. Og það þarf ekki að taka það fram, að fyrir allt það erfiði og strit, sem bóndinn hefir lagt á sig til þess að geta greitt þessar 6600 krónur, fær hann ekkert í aðra hönd, ekki einu sinni rétt til þess að sitja áfram á jörðinni. Mér virðist, að öllum ætti að vera það ljóst, hvílkir erfiðleikar eru þessu samfara; a. m. k. er bændum það ljóst. Ef þing og stjórn sýna ekki í verki skilning sinn á þessum vandamálum þeirra, finnst þeim sú vernd, sem stjórnarvöldin gætu veitt þeim, vera sér harla litils virði.

Þegar ég heyrði um aðfarir þessar að bændum, þá fór ég að hugsa um, hvort ekki mundi finnast leið til þess, að bændur, sem yrðu að láta jarðir upp í skuldir til banka, gætu fengið samilega ábúð áfram á þessum jörðum, sem þeir hafa haft svo mikið fyrir, eins og t. d. bóndinn, sem ég gat um áðan. Eins og sjálfséign manna á jörðum er nú mjög víða komið, þá er leiguliðaábúð undir góðum ábúðarskilmálum í mörgum tilfellum sízt verri en sjálfseignarábúð, því að oft verða sjálfseignarbændurnir að dragast með mjög þungan skuldabagga, eins og tilfært

dæmi sýndi. En þegar ég fór að athuga möguleikann fyrir því, að þessir menn þyrftu ekki að hrekjast frá jörðunum, þá sá ég, að þótt almenna reglan í ábúðarlögunum væri sú, að jarðir skyldu leigðar í lífstíðarábúð, þá eru undantekningar frá þessu um þær jarðir, sem sérstaklega stendur á um, og er hætt við því, að þar verði jarðir bankanna taldar heyra undir. Enda er það svo í framkvæmdinni nú, að jarðir þær, sem bankarnir taka, eru leigðar til eins og eins árs í einu. Þessu fylgir auðvitað það, að bændur hafa ekkert öryggi um ábúðina, og hvort þeir fá að halda ábúðinni, fer jafnan eftir því, hvort nokkur kaupandi býðst að henni. En mér finnst, að ekki megi minna vera en að bóndi, sem eins eða svipað er ástatt um og bóndinn, sem ég gat um áðan, hafi tryggingu fyrir því, að þótt banki taki jörð á þennan hátt, fái hann þó að halda ábúðinni. Og brtt. mín tekur ekki til annara jarða.

Mér er það ljóst, að það, sem aðallega mun verða fært fram gegn frv. mínu um þessa breyt. á ábúðarl., er, að ef bankarnir verði lagðir undir þessa skyldukvöð, muni verða örðugra að fá sæmilegt verð fyrir jarðirnar, og því rýrna veðhæfi þeirra. Í sambandi við þessa mótbáru vil ég benda á það, að hér mundi verða, ef þetta frv. yrði að l., alveg eins ástatt og um jarðir yfirleitt, sem eru í leiguábúð, því að eftir gildandi löggjöf er skylt að leigja þær til lífstíðar.

Ég vil taka það fram, að ég óska, að þessi till. mín til breyt. á ábúðarl. verði byrjunarskref í þá átt, að ríkið keypti þær jarðir, sem annars falla undir banka og liggja undir skemmdum vegna tíðra ábúendaskipta, og ætlaði ég að bera fram þá till. um það efni. En hv. 2. þm. N.-M. hefir flutt frv. á þskj. 58, sem, að mér skilst, gerir ríkissjóði að skyldu að kaupa þessar jarðir eftir fasteignamati.

Ég hafði hugsað mér, að þessi breyt. á ábúðarl. yrði byrjunarskref og til verndar bændum, sem komnir eru í þá aðstöðu, sem ég hefi lýst, á meðan verið er að koma því í kring, að ríkið kaupi þær jarðir, sem lenda í höndum bankanna, og ég tel nauðsynlegt, að Alp. setji löggjöf um það hið fyrsta.

Ég legg til, að málinu verði vísað til

landbn. að aflokinni þessari umr., og vil um leið skora á þá hv. n. að rannsaka, hvernig koma megi því svo fyrir, að maður eins og sá, sem ég tilfærði dæmi um, geti komizt hjá því að þurfa að hrekjast í burt af ábýlisjörð sinni.

Ennfremur vil ég beina því til Alp., að það verður ekki til þess að auka traust manna á þingræði og lýðræði, ef hv. Alp. sýnir engan lit á að leysa þau vandræði, sem steðja að í þessu efni. Til þess að slikt traust skapist, þurfa menn að finna, að á þingi sé vel farið með mestu vanda-mál þeirra og reynt að leysa þau á þann hátt, sem best kemur að liði.

Tryggvi Þórhallsson: Það var aðallega þess vegna, sem ég kvaddi mér hljóðs, að ég óska að fá að tala við landbn. áður en hún afgr. þetta frv. Það er engum vafa undirorpið, að miklar afleiðingar geta orðið af því, ef þetta frv. yrði að l. Ef það væri samþ. í núv. mynd þess, þá gæti það orðið til þess að miklu leyti að kippa í burt möguleikanum til fasteignalánastarfsemi til landbúnaðarins.

Ég ætla ekki að fara út í að ræða þetta mikið nú, því að mér gefst tækifæri til þess í n. En það getur ekki komið til mála, að löggjöf eins og þetta verði samþ. á þessu þingi.

Ég vil taka það fram út af ræðu hv. þm., að það er af ókunnugleika mælt, ef hann heldur því fram, að Alþingi hafi ekki sýnt neina alúð í sambandi við löggjöfina um þetta efni. Fyrir nokkrum árum var skipuð mþn. til þess að fjalla um þetta mál. Hæstv. forseti þessarar d. var form. þeirrar n., sem lagði mjög mikla rækt við starf sitt. Síðan hefir málið legið fyrir þremur eða fjórum þingum og verið lögð í það ákaflega mikil vinna og alúð. Er því erfitt að saka þingið um, að það hafi ekki sýnt alúð og góðan vilja við afgreiðslu ábúðarlaganna.

Þeim ummælum, að bankarnir hafi með sínum ráðstöfunum orðið til þess, að jarðir lentu í niðurniðslu, og gengið mjög hart að bændum, vil ég algerlega mótmæla að því er snertir þá lánsstofnun, sem ég veiti forstöðu. Það hefir undantekningarlaust verið tekið fyllsta tillit til þeirra manna, sem lent hafa í örðugleikum með jarðir sínar, enda býst ég

ekki við, að hv. flm. hafi beint orðum sínum sérstaklega til Búnaðarbankans. Endurtek ég svo þá ósk mína að mega eiga tal við hv. landbn. áður en hún afgreiðir þetta mál.

Flm. (Eysteinn Jónsson): Þegar ég talaði um, að gera yrði þær kröfur til Alp., að það sýndi alúð í meðferð þessara mála, þá átti ég ekki við afgreiðslu ábúðarlagarfrv., heldur átti ég þar við jarðamálið sjálft. Ég átti við, að taka yrði hér á Alþingi til rækilegrar athugunar og yfirvegunar, hvaða úrræði ætti að hafa í jarðamálunum yfirleitt, og rannsaka, hvort ekki er rétt að fara þá leið, sem fjöldamargir bændur hafa bent á, að keppa að því, að sem flestar jarðir komist í eigu ríkisins. Ég hafði ætlað mér að bera fram till., sem miðaði í þá átt, en sýnist nú, að það muni vera óþarfi, vegna frv. hv. 2. þm. N.-M.

Mér þykir rétt að taka það fram, að þau dæmi, sem ég tók áðan, áttu ekki við Búnaðarbankann, heldur útibú Landsbankans á Eskifirði. Mér er ekki eins kunnugt um, hvernig Búnaðarbankinn heldur á þessum málum. Það, sem ég hefi yfirleitt sagt um þetta, er miðað við það, sem ég þekki hezt til, en það eru frekast aðgerðir útibús Landsbankans á Eskifirði.

Atvmrh. (Þorsteinn Briem): Út af till. þeirri til breyt. á ábúðarlögunum, sem hér liggur fyrir, vil ég einungis taka það fram, að ég tel það ekki forsvaranlega meðferð á þessu máli, ef hv. landbn., sem væntanlega fær það til athugunar, leitar ekki umsagnar þeirra lánsstofnana, sem hér eiga sérstaklega hlut að máli, en það eru Búnaðarbankinn, Landsbankinn og e. t. v. Söfnunarsjóður Íslands. Það eru á þessu máli tvær hliðar. Annarsveggar er löggjöfinni skylt að vernda sem best hag leiguliðanna, sem hér er um að ræða, en hinsvegar verður löggjöfin og að viðurkenna þá skyldu sína, að gera þeim, sem jarðir eiga, sem auðveldast að fá lán. Þess vegna verður að gæta allrar varúðar í því efni að takmarka veðhæfni jarða, og finnst mér því ekki viðlit, að þingið afgreiði þetta mál án þess að leita rækilegrar umsagnar

ar þeirra höfuðlánsstofnana, sem lána gegn fasteignaveði.

Að svo komnu máli sé ég ekki ástæðu til þess að taka fleira fram.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til landbn. með 18 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið frammar.

9. Laun embættismanna.

Á 12. fundi í Nd., 17. nóv., var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á l. nr. 62 8. sept. 1931 [Laun embættismanna] o. fl. (þmfrv., A. 56).

Á 13. fundi í Nd., 18. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Flm. (Haraldur Guðmundsson) [óyfirl.]: Eins og kunnugt er, falla niður l. um dýrtíðaruppbót embættismanna í lok þessa árs. Dýrtíðaruppbótin er nú komin niður í 15%, og verður ekki sagt, að hægt sé að fella hana niður með öllu, vegna þess, hvernig launakjör embættis- og starfsmenn ríkisins hafa yfirleitt við að búa. Sú endurskoðun á launalögunum, sem boðuð hefir verið hér þing eftir þing, hefir enn ekki farið fram, og er ekki sýnilegt, að hún fari fram svo fljótt, að breyt. komist í gegn á næsta ári. Með þessu frv. er farið fram á að framlengja l. um dýrtíðaruppbót til ársloka 1934. En þar sem dýrtíðaruppbótin er nú orðin svona lág, 15%, er bersýnilegt, að hinir lægst launuðu starfsmenn ríkisins fá ekki framfleytt sér og sínum á laununum. Enda mun ríkisstj. þetta ár og jafnvel hið síðasta líka hafa greitt hinum lægst launuðu nokkru hærri uppbót en tilskilið er í l., án sérstakrar samþykktar frá þinginu; hygg ég, að hún hafi borið sig saman við fjvn. þessarar d. um það efni. Ég hélt, að uppbótin hefði verið miðuð við 25% af launum, sem ekki fara

yfir 3000 kr. En síðan hefi ég fengið upplýsingar um, að dýrtíðaruppbótin hafi verið reiknuð 25%, ef ekki hefir farið yfir 3500 kr. launin og dýrtíðaruppbótin til samans, og hefi ég ekkert á móti, að sú breyt. sé gerð á frv.

Legg ég svo til, að málinu sé vísað til fjhn. að lokinni þessari umr.

Fors.- og fjmrh. (Ásgeir Ásgeirsson): Fyrir síðasta þing lagði stj. frv. áþekkt þessu, um framlenging l. um dýrtíðaruppbót. Það frv. náði ekki afgreiðslu. Var það álit stj., að rétt væri, ef reglulegt Alþingi kæmi saman 15. febr. n. á., að greiða sömu dýrtíðaruppbót og áður 2 fyrstu mán. ársins, þar til þingið gerði ótvíðæða ályktun um þetta mál. Nú hefir þingið verið kvatt saman fyrr en við var búizt, og er ekki væntanlegt, að reglulegt Alþingi komi saman fyrr en að áliðnu næsta sumri. Kemst þetta þing því ekki hjá því að taka ákvörðun um dýrtíðaruppbótina, sem stj. svo er bundin við að fylgja. Mín tilætlun var sú, að tala við fjvn. þingsins þessa dagana og óska eftir, að þær flyttu þáttill. um greiðslu sömu launa og á yfirstandandi ári. Það er nýbúið að reikna út þá dýrtíðaruppbót, sem koma ætti til útborgunar næsta ár, og mun hún reynast 14%%. Yfirstandandi ár er hin lögakveðna dýrtíðaruppbót 15½%. Það einfaldasta í þessu máli er því það, að fjhn. breytti þessu frv. í þáttill., sem gengi í gegnum báðar d. með tveimur umr., og heimilaði stj. að greiða sömu launauppbót á næsta ári og greidd var á yfirstandandi ári. Það munar svo litlu á síðasta árs uppbót og hinni útreiknuðu fyrir næsta ár, að það tekur því ekki að breyta til.

Um það atriði, sem hv. þm. drap á, að í tvö ár hefir verið greidd nokkru hærri dýrtíðaruppbót til þeirra starfsmanna, sem lægst eru launaðir, er það að segja, að það á rót sína að rekja til þáttill., sem samþ. var árið 1931. Þá hafði um þriggja ára skeið verið greidd 40% dýrtíðaruppbót til starfsmanna landsins, en á þinginu 1931 var gerð sú breyt., að þessi 40% uppbót skyldi aðeins greidd hinum lægst launuðu starfsmönnum, en aftur skyldu þeir, sem hefðu yfir 3000 kr. föst laun, ekki fá hærri dýrtíðaruppbót en

lög stóðu til, sem þá var 30%. Þarna munaði um 10%, og þegar hin útreiknaða uppbót lækkaði á næsta ári, var uppbót láglaunamanna lækkuð að sama skapi. Þetta hefir svo haldizt síðan, enda var þess getið af fjmrh. 1931, að þessi skipun mundi á höfð þangað til Alþingi gerði aðra ályktun í þessu máli.

Nú er ég alveg sammála hv. flm. þessa frv. um það, að a. m. k. láglaunamennirnir mega ekki við því undir neinum kringumstæðum, að klipið sé af þeim launum, sem þeir hafa nú. Þeir starfsmenn ríkisins hér í Rvík, sem hafa samtals undir 3000 kr. stofnlaun til þess að framfleyta fjölskyldu sinni á, hafa ekki orðið fyrir neinum þeim höppum eða lækkun á framfærslukostnaði, að þeir megi við því, að dýrtíðaruppbótin lækki eða falli niður. Tel ég því sjálfsagt, að hv. þm. komi sér saman um, að sú skipun, sem haldizt hefir með litlum breyt. frá því 1919, fái enn að standa, a. m. k. fram yfir kosningarnar. Mun heppilegast, að ekki séu gerðar breyt. að svo stöddu, og ekki fyrr en af nýjum þingmeirihluta. Vænti ég, að þetta mál verði samþ. nú, þó tæplega gengi með afgreiðslu þess í vetur sem leið, og að breyt. á launakjörum, eins og svo mörgum öðrum aðkallandi breytingum, verði frestað til næsta þings. Þannig fær þjóðarviljinn mestu ráðið.

Flm. (Haraldur Guðmundsson) [óyfirl.]: Ég hefi í sjálfu sér ekkert á móti því, sem hæstv. fjmrh. drap á, að fjvn. taki til athugunar að breyta þessu frv. í þáttillform, ef hæstv. stj. er eitthvað ljúfara að greiða þetta eftir þáttill. heldur en lagafrv. Ég get tekið undir það, að það mætti alveg eins ákveða, að óbreytt héldist sú dýrtíðaruppbót, sem greidd er á yfirstandandi ári, en það má alveg eins gera á þann hátt, að framlengja lögin. Skiptir engu máli, hvor leiðin er farin.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til fjhn. með 16 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið frammar.

10. Forkaupsréttur á jörðum.

Á 12. fundi í Nd., 17. nóv., var útbýtt:
Frv. til l. um breyt. á l. nr. 55 15. júní 1926, um forkaupsrétt á jörðum (þmfrv., A. 58).

Á 13. fundi í Nd., 18. nóv., var frv. tek-
ið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv.
— Afbrigði leyfð og samþ. með 16 shlj.
atkv.

Flm. (Halldór Stefánsson): Því er lýst
í grg. þessa frv., hversu löggjöfin hefir
viljað stuðla að sjálfsábúð í landinu með
ýmiskonar lagasetningu, og ég geri ráð
fyrir, að sú stefna sé enn ráðandi í hug-
um löggjafanna. En það hefir vantað
nokkuð í þá löggjöf, að því er ég tel,
sem sé ákvæði til þess að tryggja það, að
jarðir haldist í sjálfsábúð, eða a. m. k. sé
höfð hönd í bagga með því, hvað af jörð-
unum verður, ef þær ganga úr sjálfsábúð.
Reynslan hefir orðið sú, að margar jarð-
ir hafa gengið úr sjálfsábúð í leiguábúð,
tíð eigendaskipti án sjálfsábúðar, verð-
hækkun og brask, sem sumir kalla. Þetta
getur ekki hafa verið meining löggjaf-
anna, og ber því að bæta úr því.

Ef í lögum væru ákvæði lík því, sem
hér er lagt til, þá mundi ekki verða nema
um tvennt að gera, er frá liði, allar jarðir
yrðu annaðhvort í sjálfsábúð og ábúð
nánustu ættingja eða venzlamanna, eða
þá í eigu hins opinbera að öðrum kosti.
Í frv. eru einnig ákvæði um verð jarða,
þegar til þess kæmi, að þær væru endur-
keyptar í opinbera eign. Á það að miðast
við fasteignamat jarðanna á þeim tíma,
sem kaupin fara fram. Virðist ekki réttara
að miða við annað en það mat, sem ríkið
sjálft hefir löggilt.

Ég hefi svo ekki lengri formála um
þetta frv., en óska, að málið fái að ganga
áfram til 2. umr. og landbn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 16:2 atkv. og
til landbn. með 15 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki
á dagskrá tekið frammar.

11. Innflutningsbann á nokkrum vörutegundum.

Á 14. fundi í Nd., 20. nóv., var útbýtt:
Frv. til l. um innflutningsbann á
nokkrum vörutegundum (þmfrv., A. 81).

Á 16. fundi í Nd., 22. nóv., var frv. tek-
ið til 1. umr.

Flm. (Pétur Ottesen): Ég vil um leið
og ég vísa til grg. frv. leggja til, að mál-
inu verði að lokinni þessari umr. vísað til
hv. fjhn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 15 shlj. atkv.
og til fjhn. með 15 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki
á dagskrá tekið frammar.

12. Varðskip landsins.

Á 15. fundi í Nd., 21. nóv., var útbýtt:
Frv. til l. um breyt. á l. nr. 63 7. maí
1928, um varðskip landsins og skipverja
á þeim (þmfrv., A. 93).

Á 17. fundi í Nd., 23. nóv., var frv. tek-
ið til 1. umr.

Flm. (Haraldur Guðmundsson) [óyf-
irl.]: Eins og grg. ber með sér, er mikill
munur á launakjörum yfirmanna á varð-
skipum ríkisins annarsvegar og strand-
ferðaskipum ríkisins og Eimskipafélags-
skipunum hinsvegar. Munur þessi er svo
mikill, að ólíklegt er, að jafngóðir menn
muni veljast í stöðurnar á þessum skip-
um öllum.

Hér liggur fyrir umsókn frá yfirmön-
num varðskipanna um, að launakjör
þeirra verði færð í samræmi við það, sem
er á skipum Eimskipafélagsins og öðrum
eimskipum. Eina breytingin frá gildandi
l. er sú, að stýrimenn, vélstjórar, fullgild-
ir hásetar, kyndarar og aðrir skipverjar
skuli hafa sömu laun og gerist á strand-
ferðaskipum ríkisins. Það sama er látið
yfir alla ganga, að undanteknum skip-

herra, líka háseta og kyndara, og er þetta eðlilegast, svo að hv. þm. geta eflaust fallið á það. Þá er þess og getið, að starfsmenn á varðskipunum skuli njóta sama réttar til eftirlauna og aðrir embættismenn, enda greiði þeir árlegt gjald í lífeyrissjóð.

Að því er snertir matsveina, bryta og loftskýtamenn, er enginn samamburður gerður um launakjörin, enda held ég, að þar sé ekki um mikinn mun að ræða.

Ég leyfi mér að leggja til, að frv. verði að lokinni umr. vísað til fjhn.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til fjhn. með 16 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Nd., 2. des., var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 25. fundi í Nd., 4. des., var frv. aftur tekið til 2. umr. (A. 93, n. 226, 233).

Frsm. (Jakob Möller): Það má til sanns vegar færa um þetta frv., að það fari fram á hækkuð laun, umfram það, sem farið var fram á í till. þeirri, er samþ. var hér áðan, því að það er óneitanlegt, að farið er fram á hækkun launa yfirmanna varðskipanna. Í grg. hefir verið gerð svo rækileg grein fyrir aðstöðu þessara manna, að óþarfi er að fara frekar út í það. Ég vil aðeins undirstrika, til hvers það leiðir, ef gerður er greinarmunur á starfsmönnum varðskipanna og hliðstæðum starfsmönnum á öðrum skipum. Það stefnir óhjákvæmilega til þess, að yfirmenn á varðskipunum verða smátt og smátt annars flokks menn og lakari en hinir, því að það er hverjum manni eðlilegt að leita sem beztra kjara. Þetta er auðvitað óheppilegt, því að óviða eða hvergi er meiri þörf duglegra manna og samvirkusamra en þarna. Hv. þm. geta af grg. sannfærzt um, að launin eru svo lág, að hæpið er, að viðunandi sé. Það er og viðurkennt, að mönnum, er vinna sömu verk á öðrum skipum ríkisins, er greitt herra kaup. Þessir yfirmenn á varðskipunum heita reyndar að vera starfsmenn ríkisins og hafa þar af leiðandi einhver réttindi í sambandi við líf-

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

eyrissjóð. En svo er nú hverjum manni farið, að hann hugsar meira um líðandi stund en elliárin og sækir því þangað, sem bezt kjör bjóðast í svipinn. En hér ber og á það að líta, að samskonar starfsmenn hjá Eimskipafél. hafa einnig slík eftirlaunaréttindi. Meiri hl. n. hefir því orðið sammála um að mæla með frv. Einn nm. hefir að vísu borið fram brtt., sem fer fram á, að þótt svo sé fyrir mælt í frv., að starfsmenn varðskipanna skuli njóta sömu launakjara og starfsmenn á öðrum ríkisskipum, þá skuli það ekki taka til þeirrar uppbótar, sem kölluð hefir verið strandferðauppbót. Um þessa till. hefir n. ekki tekið afstöðu. Þó er ekki að vita nema ástæða sé til að veita þessum mönnum einhverja uppbót vegna sérstakra erfiðleika, því að benda má á það, að starfið á varðskipunum er oft erfiðara og hættulegra en á strandferðaskipum. Hinsvegar hefir n. aðallega ætlað til þess, að hinn fasti kauptaxti, sem gilt hefir á strandferðaskipunum, næði einnig til varðskipanna. Tel ég sjálfsagt að miða kjörin á varðskipunum við strandferðaskipin, en ekki skip Eimskipafél., því að hjá Eimskipafél. geta orðið breytingar, sem þingið ræður ekki við. En um öll ríkisskipin getur þing og stjórn ráðið öllu.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Ég gat ekki orðið sammála hv. samnm. mínum um afgreiðslu þessa máls. Má vera, að laun þessara starfsmanna hafi verið of lág og að þar þurfi endurbóta við. En ég held ekki, að sú þörf sé svo aðkallandi, að breyta þurfi á þessu þingi, þar sem fyrir liggur, að þessar launagreiðslur sem aðrar verði athugaðar næsta ár. Býst ég þó við, að málið muni ná fram, þar sem svo mikill hl. n. mælir með því. Þó vildi ég gera eina breyt., sem ég tel nauðsynlega, til þess að ekki skapist óþarfa ósamræmi. — Ég tek það fram, að ég er samþykkur brtt. á þskj. 233, sem ég tel sjálfsagða. Mér skildist líka á hv. frsm., að hann skildi frv. svo, að uppbót sú, sem menn á strandferðaskipunum fá, eigi ekki að teljast með í launum þeim, sem laun starfsmanna á varðskipunum eiga að miðast við.

Ég held, að það hafi verið á þessu ári,

sem skipaútgerð ríkisins tók upp þá reglu að lækka laun skipverja um 25% þann tíma, sem skipin liggja í höfn. Þessi lækkun kæmi vart til greina, ef frv. yrði samþ. óbreytt. Þessi launalækkun virðist eðlileg, enda hefir vist almennt verið litið svo á, þar sem þetta mun vera samkomulagsatriði milli starfsmannanna og skipaútgerðarinnar. Ég hefði því kosið, að í frv. kæmi ákvæði um, að launin yrðu færð niður um 25% þegar skipin liggja inni.

Annars vil ég taka það fram, að þegar verið er að gera samanburð á starfi þessara tveggja flokka, þá er þar ólíku samman að jafna. Ég jata, að starfið er oft erfitt á varðskipunum, en á strandferðaskipunum er það ekki síður erfitt. Hygg ég, að þeir, sem kunnugir eru, telji það ólíkt verra verk. Þessir menn verða allan ársins hring, hvernig sem viðrar, að sigla hér með ströndum fram. Komið er við á mörgum stöðum og stuttan tíma í einu, svo að hvíldartími er lítill. Verður að viðhafa ýtrustu gætni, ef skipunum á ekki að hlekkjast á við á hér með ströndum fram. Hefir það því verið keppikefli manna að komast af þessum skipum á önnur.

Ég vil, með leyfi hæstv. forseta, lesa upp brtt. mína, þar sem orðið er of seint til þess að henni verði útbýtt. Aftan við brtt. á þskj. 233 bætist:

„Verði varðskipum lagt upp um lengri eða skemmri tíma, skal allt kaup á þeim lækka um 25% þann tíma, sem skipin liggja uppi“.

Með þessu móti er líka tryggt, að hægt sé að komast að svipuðum samningum við skipverja á strandferðaskipunum. En ef þetta ákvæði kemst ekki að, þá eru minni líkur til, að hægt sé að komast að samningum um lækkun á strandferðaskipunum, svo að í staðinn fyrir lækkun kæmi raunveruleg hækkun.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 297) leyfð og samþ. með 15 shlj. atkv.

Halldór Stefánsson: Ég hefi skrifað undir nál. með fyrirvara. Fyrirvarinn liggur ekki í því, að ég fallist ekki á meginástæður nál., þær, að samræmi eigi að

vera í launum háseta á varðskipum og strandferðaskipum. Fyrirvarinn hnígur að því, er fram kemur í brtt. minni á þskj. 233. Get ég verið stuttur um þessa brtt., því að bæði hv. frsm. n. og hv. þm. V.-Húnv. hafa minnzt á hana og að öllu leyti sagt rétt frá.

Menn hafa tekið eftir því, að í grg. við frv., sem fer þó fram á, að laun yfirmanna á varðskipum séu söm og á strandferðaskipum ríkisins, er þó ekki miðað við strandferðaskipin, heldur skip Eimskipafélagsins. Nú fékk n. upplýsingar um það hjá útgerðarstj. strandferðaskipanna, að kaup yfirmanna er þar hærra en hjá Eimskipafél. Ástæðan er sú, að það er gömul og ný venja að greiða yfirmönnum á strandferðaskipum sérstaka kaupuppbót vegna aukaerfiðleika, er þeir hafa. Eftir því sem framkvæmdastjóri strandferðaskipanna sagði, nemur hún 10% af kaupi stýrimanna og 8% af kaupi vélstjóra. Eins og málið er rökstutt í grg., held ég, að aldrei hafi verið mein-ing yfirmanna eða Vélstjórufélagsins að fara fram á hærra kaup en Eimskipafél. greiðir. En ef frv. yrði samþ. óbreytt, þá fengju þeir sama kaup og greitt er á strandferðaskipunum, að meðtalinni þessari strandferðauppbót. Til þess að taka af allan vafa um það, að svo eigi ekki að vera, þar ég fram brtt. mína. Annaðhvort er ekki sérstök ástæða til þessarar uppbótar, eða þá að það er ekki rétt að greiða yfirmönnum á varðskipum jafnmikið og á strandferðaskipunum að viðbætti þessari uppbót.

Nú gæti, eins og hv. frsm. tók fram, komið til mála að miða þetta í texta frv. við Eimskipafélagsskipin, en þar sem ríkið ræður ekki yfir kaupgjaldi á þeim, er það ekki fært. En þá er líka rétt að samþ. brtt. mína.

Hv. þm. V.-Húnv. bar fram brtt. við mína till. um að draga frá 25% kaupsins, þegar skipin liggja í höfn. Ástæðunni hefir hann lýst, en hún er sú, eftir því sem forstjóri ríkisskipaútgerðarinnar hefir sagt, að þessi kauplækkun hefir verið framkvæmd á strandferðaskipunum, þegar þau hafa ekki verið í förum. Veit ég ekki, hvort fyrir þessu er lagaheimild, en það hefir orðið samningsmál. Ef kjörin eru gerð sambærileg á þessum

skipum, ætti það að koma af sjálfu sér, að skipsmenn varðskipanna hlittu sömu reglum um þetta og þeir á strandferðaskipunum. Gæti þetta þó orkað tvímælis, ef það er ekki tekið fram. Mun ég því samþ. till. hv. þm. V.-Húnv., þó að hún sé ekki beinlínis nauðsynleg.

Ef brtt. mín verður ekki samþ., þykir mér nauðsyn þessa máls ekki svo mikil eða brýn, að það megi ekki bíða næsta reglulegs þings.

Haraldur Guðmundsson [óyfirl.]: Ég þakka n. afgreiðslu frv., en um brtt. á þskj. 233 og hina skrifl. brtt., frá hv. 2. þm. N.-M. og hv. þm. V.-Húnv., verð ég að segja þetta: Ég sé ekki betur en að till. hv. þm. V.-Húnv. sé óþörf. Hygg ég, að hann muni fallast á það, ef hann kynnir sér frv. eins og það er orðað. Hún segir, að lækka megi laun um 25%, þegar varðskipin liggja í höfn, eins og gert sé á strandferðaskipum ríkisins. Veit ég ekki, hvernig þessu er þar háttað, en ég geri ráð fyrir, að þetta sé rétt með farið hjá hv. þm. í 2. málsg. 1. gr. frv. segir:

„Kaupgreiðslur til stýrimanna, vélstjóra, fullgildra háseta, kyndara og annara skipverja skulu hafðar í samræmi við slíkar greiðslur á strandferðaskipum ríkisins“.

Við þetta er engu að bæta. Ef svona er, sem hv. þm. segir, á strandferðaskipunum, þá á það eftir frv. að vera eins á varðskipunum. Annars gæti þetta sérstaklega fram tekna ákvæði verið einskonar bending til stj. um að spara með því að láta varðskipin liggja sem mest inni.

Um till. hv. 2. þm. N.-M. er svipað að segja. Ég verð að játa, að mér er ekki kunnugt um, hvað meint er með þessari sérstöku strandferðauppbót. Veit ég ekki, hvort hún er samningsatriði eða eitthvað annað. Er mér nær að halda, að henni sé bætt á með sérstökum samningi með tilliti til yfirvinnu yfirmanna, er þeir hafa á höfnum. Veit ég ekki, hvort samamburðurinn á laununum í bréfi stýrimanna og Vélstjórafélagsins tekur tillit til þessa eða ekki. Ég sé því ekki nokkra ástæðu til að samþ. brtt. þessa hv. þm., því að orðalag frv. er í þessu efni fullskýrt. Að sjálfsögðu verður þess gætt, þegar geng-

ið verður frá samningum, að fullt samræmi verði haft á þessum launagreiðslum, eins og tekið er fram í frv.

Viðvikjandi því, sem hv. þm. nefndi um aðra skipverja, vil ég endurtaka það, sem ég sagði við 1. umr. þessa máls, að breyt., sem farið er fram á í frv., að gerð verði á gildandi l., á einungis við yfirmenn skipanna aðra en skipstjóra, því að kjör háseta og kyndara á varðskipunum eru nú þegar í samræmi við launagreiðslur slíkra manna á strandferðaskipunum. En á launum skipherra er engin breyt. gerð í frv. frá gildandi lögum.

Mér er ekki fullkunnugt um, eftir hvaða reglum launauppbót sú, sem hv. 2. þm. N.-M. talaði um, að greidd væri yfirmönnum á strandferðaskipunum, er greidd. En ég geri ráð fyrir, að hún miðist við þá aukavinnu, sem þeir hafa vegna hinna mörgu viðkomustaða og tíðu ferða út og inn á hafnir. Ef um svipað eða hliðstætt kynni að vera að ræða hjá yfirmönnum varðskipanna, þá geri ég ráð fyrir, að líka verði að taka tillit til þess.

Jón Pálmason [óyfirl.]: Ég er ekkert undrandi yfir því, að þetta frv. er komið fram, því að það er í nákvæmu samræmi við þann anda eða þá stefnu, sem virðist hafa ríkt hjá þinginu á undanfórnum árum, — og þetta þing virðist starfa í sama anda. Þessi stefna er að hafa laun há. Og þegar kemur fram misræmi á milli launagreiðslna við ýmsar stofnanir, vegna þess að störf við nýrri stofnanir eru hærra launuð en störf við hinar eldri, þá hefir stefnan verið og virðist enn vera sú, að jafna þetta misræmi með því að hækka laun þeirra starfsmanna, sem lægri hafa launin.

Hv. 1. þm. Reykv. sagði, að nauðsynin, sem þarna lægi til grundvallar, væri m. a. sprottin af því, að þegar það kæmi fram, að einhver flokkur manna hefði lægri laun en aðrir hliðstæðir flokkar, þá yrði það til þess, að þeir, sem lægri launin hefðu, leituðu sér annarar atvinnu. Þessari röksemd hefir oft verið slegið fram af hálfu þeirra manna, sem vilja, að laun þau, sem ríkið greiðir starfsmönnum sínum, séu allra launa hæst. Í raun og veru er þetta í flestum tilfellum blekking ein.

Ég efast ekki um það, að skipverjar

varðskipanna séu alls góðs maklegir. En ég tel engar líkur til þess, þótt laun þeirra séu ekki aukin frá því, sem nú er, því að þau munu vera um eða yfir hálf tniunda þús. kr., ég tel, að engar líkur séu til þess, að þeir fyrir það færu frá störfum sínum og leituðu annars. Það liggur hér fyrir till. um að setja mann inn í starf á varðskipi, sem áður hefir verið við það, en nú er frá því. Þetta sýnir, að þessi maður hefir ekki tækifæri til að hverfa að öðru starfi.

Ég er þannig sinnaður, að ég vil drepa frv. ásamt öllum þess brtt., með þeim forsendum, að ekki er ástæða til, eins og nú standa sakir, að hækka þessi laun. Endurskoðun launamálanna liggur fyrir, og ég tel, að lækka eigi laun starfsmanna á strandferðaskipunum, til þess að þau séu í samræmi við laun starfsmanna á varðskipunum. Það er upplýst af hv. 2. þm. N.-M., að starfsmenn á þessum strandferðaskipum hafa hærri laun heldur en hliðstæðir starfsmenn á skipum Eimskipafél. Ísl.

Viðvíkjandi því, sem hefir verið minnt á það, að starfsmenn á strandferðaskipunum hafi lakari aðstöðu en starfsmenn á varðskipunum, þá get ég ekki gengið inn á, að svo sé. Hinir fyrirtöldu hafa þó fasta áætlun að fara eftir, en hinir síðartöldu ekki. En það, hversu mikla erfiðleika starfsmenn varðskipanna hafa við að etja, fer eftir því, hve vel þeir rækja starf sitt og hve marga örðugleika af því leiðir.

Hv. síðasti ræðumaður minntist á, að hann vildi alls ekki, að brtt. hv. þm. V.-Húnv. næði fram að ganga. Þessi brtt. er um það, að verði varðskipunum lagt upp um lengri eða skemmri tíma, skuli allt kaupgjald á þeim lækka um 25% þann tíma, sem skipin liggja uppi. Taldi hv. síðasti ræðumaður, að hætta mundi geta verið á því, að stj. léti skipin vegna þessa ákvæðis verða minna í rekstri. En þó að ég hafi litið traust á stj., þá hefi ég ekki svo litið traust á henni, að ég álití, að þetta komi til greina. Ég tel sjálfsagt, að þörfin verði látin ráða um rekstur varðskipanna, en ekki þessi launalækkun. Ef samþ. verða nokkrar brtt. um þetta mál, þá tel ég sjálfsagt að samþ. þessa till. En eftir því sem atkv. féllu hér í öðru máli,

snertandi launagreiðslur úr rikissjóði, þá býst ég við, að þetta verði einnig samþ.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Hv. þm. Seyðf. vildi halda því fram, að ákvæðin í brtt. minni fælust í frv. sjálfu. En þetta er misskilningur. A. m. k. eru miklar líkur til þess, að starfsmenn á varðskipunum mundu segja, að í frv. væri einungis átt við þau föstu laun, sem starfsmenn strandferðaskipanna væru ráðnir fyrir. Þeir mundu því mótmæla því, að slíkir samningar, sem gerðir væru eftir á, væru gildandi fyrir sig. Þetta fyrirkomulag um strandferðaskipin er alveg réttmætt og eðlilegt. Það sést bezt á því, að þetta hefir orðið að samkomulagi á milli starfsmanna á strandferðaskipunum og forstjóra þeirra. Af þessum ástæðum vil ég heldur ýta undir, að slíkt skipulag verði látið haldast heldur en að draga úr því. Með því að setja ákvæði í frv. um þessi lækkuðu laun, þegar skipin eru uppi, er dálítið meiri trygging fengin fyrir því, að þetta fyrirkomulag haldist áfram hjá strandferðaskipunum. Þess vegna er það, að ég hefi komið með þessa brtt., að ég vil hafa fyrirkomulagið í þessu efni eins og það er. Því að ef varðskipin gætu andmælt þessari lækkun, þá mundi síður verða hægt að fá tilsvarendi lækkun á launum starfsmanna strandferðaskipanna. Það væri heldur ekki réttmætt að lækka laun þeirra, ef starfsmenn varðskipanna hefðu með því móti hærri laun.

Ég get vel skilið aðstöðu hv. þm. Seyðf., út frá þeirri forsendu, að hann vill yfirleitt hækka laun, að hann er ósamþykkur því, að fyrirkomulag það, sem tekið hefir verið upp um lækkun launa við strandferðaskipin, sé látið gilda yfirleitt um öll skipin, strandferðaskipin og varðskipin, þegar þau liggja uppi. En mér finnst ekki síður rétt að styðja þann sparnað í þessu efni, sem ekki er ósanngjarnari en það, að starfsmenn strandferðaskipanna hafa gengið inn á samninga um þessa kauplækkun af fúsum vilja. Ég held fast við það, að ástæða sé til að samþ. þessa till. mína, en mun annars greiða atkv. á móti frv.

Frsm. (Jakob Möller): Ég er sömu skoðunar og hv. þm. Seyðf. um það, að

þessar brtt., sem fram hafa komið við frv., muni vera óþarfar. En ég vildi taka það fram, að þó að þær yrðu felldar, þá tel ég ekki rétt að skilja það svo, að það megí fyrir því alls ekki haga framkvæmd þeirra mála, sem þær fjalla um, eins og þar er gert ráð fyrir. Ég geri ráð fyrir, að það verði látið gilda, sem í frv. segir um að kaupgreiðsla til starfsmanna þeirra á varðskipunum, sem taldir eru upp í frv., verði hagað eins og kaupgreiðslu til starfsmanna á strandferðaskipunum, jafnvel þótt till. hv. þm. V.-Húnv. verði felld. Og eins er það um strandferðauppbótina, að ef það er rétt, að hún sé gerð með sérstökum samningum og hún miðuð við eitthvert sérstakt starf, þá mundi það heldur ekki ná til starfsmanna varðskipanna, jafnvel þótt svo færi, að brtt. hv. 2. þm. N.-M. yrði felld.

Viðvikjandi því, sem hv. þm. A.-Húnv. sagði um það, að þegar nýjar launastöður væru myndaðar af ríkinu með hærri launum en greidd hefðu verið hliðstæðum starfsmönnum við eldri stofnanir, þá væri alltaf farið þessa sömu götu, að hækka laun hjá hinum eldri til samræmis við nýrri stofnanirnar, — viðvikjandi því vil ég taka það fram, að þegar ríkið stofnar samskonar fyrirtæki sem einstaklingar hafa áður stofnað, þá á þetta við og þá verður þetta að vera svo, því að annars fengi ríkið lakari starfsmenn en þessi einstaklingsfyrirtæki. Hv. þm. má ekki miða till. sínar í þessu efni við það vandráðastand, sem nú er. Það getur verið, að í svipinn, nú á þeim erfiðleikatímum, sem yfir standa, sé hægt að fá nóga menn og góða til þessara starfa. En við megum bara ekki miða við slíkt ástand, sem nú er. Þegar setja á l. um launagreiðslur, sem gilda eiga fyrir framtíðina, þá verður að ákveða þau þannig, að miðað sé við ástandið eins og það er bezt, svo að ríkisfyrirtækin verði samkeppnisfær einnig þegar bezt gengur atvinnurekstur. Ef miðað er við okkar vandráðatíma í atvinnumálum í þessu efni, þá mundi það óhjákvæmilega leiða til þess, fyrr eða síðar, að beztu starfsmennirnir færu eitt-hvað annað, en hjá ríkisstofnununum yrði eftir úrkastið. En slíkt má alls ekki koma fyrir. Það er því á fullum rökum

byggt, sem um það hefir verið sagt, að þetta misræmi þurfi að leiðrétta.

Jón Pálmason [óyfirl.]: Aðeins örfá orð út af síðustu atriðum í ræðu hv. 1. þm. Reykv. Hv. þm. telur, að í þessu efni megí alls ekki miða við það vandráðastand, sem nú ríkir í atvinnuvegunum, þegar sett eru ákvæði um launakjör á þessu sviði. Í þessu er ég hv. þm. mjög ósammála. Ég tel, að á hverjum tíma eigi að miða við það ástand, sem þá er. Það hefir sýnt sig á undanförmum árum, að engir örðugleikar hafa verið á því, þegar vel gengur, að hækka laun starfsmanna ríkisins. En hinsvegar eru alltaf örðugleikar á því að lækka launin frá því, sem lög ákveða, og það jafnvel hvernig sem atvinnuvegir ganga í landinu og hagar ríkissjóðs er.

Að endilega þurfi að taka ákvörðun um þessa launahækkun nú á þessu aukabíngi, það er hlutur, sem ég fæ ekki skilið. Hlutverk þessa aukabíngs er að mínu áliti ekki það, að auka byrðar ríkissjóðs að nauðsynjalausu. En að því er snertir útgjöld úr ríkissjóði, þá er nauðsynin að-allega sú, eins og nú standa sakir, að styrkja með þeim framleiðsluna. Þessi þáttill. getur að mínu áliti beðið og ætti að biða næsta þings.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Það er aðeins örstutt aths. Um launaákvörðun, við hvað hana eigi að miða í sambandi við gengi atvinnuveganna í landinu, er ég ósamykkur þeim báðum, hv. þm. A.-Húnv. og hv. 1. þm. Reykv. Annar segir, að þær ákvarðanir beri að miða við ástandið eins og það er nú, en hinn segir, að miða eigi við ástandið eins og það geti verið allra liflegast og þegar mestir möguleikarnir eru fyrir einstaklingsframtakið. En þessar launagreiðslur eiga auðvitað að miðast við nokkurn veginn „normalt“ ástand. Það leiðir til þess, að greiðslurnar geta stundum orðið minni og á öðrum tímum meiri en í réttu hlutfalli við möguleika til atvinnu í landinu.

Það, sem hér skiptir máli, er, hvort menn óska, að það skipulag, sem tekið hefir verið upp í launagreiðslum til starfsmanna við strandferðaskipin, verði tekið upp viðkomandi varðskipunum eða

Varðskip landsins. — Hafnarlög Ísafjarðar. — Bráðabirgðaútflutningsskýrslur.

ekki. Hv. þm. Seyðf. vill þetta ekki. Þess vegna vill hann ekki auka möguleikana til þess, að þetta fyrirkomulag geti haldizt, sem ég geri till. um með brtt. minni.

ATKVGR.

Brtt. 297 samþ. með 13:7 atkv.

— 233, svo breytt, samþ. með 13:7 atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 13:8 atkv.

2. gr. samþ. með 13:3 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 13:5 atkv.

Á 26. fundi í Nd., 5. des., var frv. tekið ið til 3. umr. (A. 298).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið frammar.

13. Hafnarlög Ísafjarðar.

Á 16. fundi í Nd., 22. nóv., var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á hafnarlögum fyrir Ísafjörð, nr. 34 19. júní 1922 (þmfrv., A. 110).

Á 17. fundi í Nd., 23. nóv., var frv. tekið ið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 16 shlj. atkv.

Flm. (Finnur Jónsson): Þetta frv. var flutt hér á síðasta þingi eftir till. hafnarn. Ísafjarðar. Að þessu sinni er ekki farið fram á fjárveitingu til að koma upp fiskibátahöfn og dýpka innsiglinguna, þó að vitanlega liggi fyrir að gera það seinna og frv. sé borið fram með tilliti til þess. Frv. miðar að því að samræma hafnarlög Ísafjarðar við önnur hafnarlög, sem hv. Alþingi hefir afgr. hin síðari árin. Sé ég ekki ástæðu til að fjölyrða um þetta mál, en mælist til þess, að því verði vísað til 2. umr. og sjútnv.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 16 shlj. atkv. og til sjútnv. með 15 shlj. atkv.

Á 20. fundi í Nd., 27. nóv., var útbýtt nál. frá meiri hl. sjútnv., á þskj. 178, en frv. var ekki á dagskrá tekið frammar.

14. Bráðabirgðaútflutnings-skýrslur.

Á 16. fundi í Nd., 22. nóv., var útbýtt: Frv. til l. um bráðabirgðaútflutningsskýrslur (þmfrv., A. 120).

Á 21. fundi í Nd., 28. nóv., var frv. tekið ið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 22. fundi í Nd., 29. nóv., var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 15 shlj. atkv.

Ólafur Thors: Ég vildi beina þeim til-mælum til hæstv. forseta, að hann taki málið út af dagskrá. Það er flutt af sjútnv., og kemur ekki annað fram en að hún standi öll að því, en þar gætir nokkurs misskilnings. Nú hafa nm. komið sér saman um, að málið gangi ekki lengra á þessum fundi, og óskar n. að taka það til nánari athugunar.

Dómsmrh. (Magnús Guðmundsson): Þetta mál er svo skammt komið áleiðis, að ég sé ekki, að það geti náð fram að ganga, ef það er tekið af dagskrá nú, nema þá að hv. n. vilji samþ., að það verði tekið fyrir aftur á morgun eða hinn daginn.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið frammar.

15. Símalagabreyting.

Á 4. fundi í Ed., 9. nóv., var útbýtt:

Fr. til l. um breyt. á l. nr. 35 20. okt. 1913, um ritsíma- og talsímakerfi Íslands (þmfrv., A. 12).

Á 7. fundi í Ed., 11. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Ingvar Pálmason): Ég flyt hér frv. á þskj. 12, sem að sumu leyti er aðeins breyt. á gildandi símalögum, þannig að farið er fram á tilfærslu á því, hvernig lína verði lögð, sem þegar er komin inn í símalögin. Og um leið hefi ég notað tækifærið til þess að fara fram á, að ný lína verði tekin upp í lögin. Í grg. frv. er því nokkuð lýst, hverjar ástæður liggja til þess, að farið er fram á, að Dalatanga-viti komist í símasamband við Brekku í Mjóafirði, en ekki eins og ráðgert er í símalögunum við Skálanes við Seyðisfjörð. Til viðbótar því, sem fram er tekið í grg., vil ég benda á það, að þessi lína liggur mjög utarlega, eins og mörgum mun kunnugt. Hún liggur út á næstyzta tanga Austfjarða. Ef línan yrði lögð yfir fjallgarðinn um Seyðisfjörð að Dalatanga, þá mundi verða mjög mikil ísingarhætta á því svæði. Það mundi einnig verða nokkur ísingarhætta, þó hin leiðin yrði farin, en hún yrði þó miklu minni, vegna þess að þá liggur línan meðfram sjó.

Ég geri ráð fyrir, að hæstv. Alþingi finnist ekki nein ástæða til að halda því fast fram, að þessi lína verði lögð yfir þennan fjallgarð, og gangi því að athuguðu máli að brtt. minni. Ég tel því ekki ástæðu til að fjölyrða mikið um þessa brtt.

Aftur á móti vil ég taka það fram um hina brtt., þar sem farið er fram á að bæta við nýrri línu frá Neskaupstað til Sandvíkur, að fyrir henni er mjög mikil þörf. Hún á að liggja, eins og drepíð er á í grg., til tveggja verstöðva, Barðness og Sandvíkur. Þessar verstöðvar hafa verið taldar þær fiskisælustu á Austfjörðum fyrir smábáta. Það hefir í mörg ár verið svo og verður sjálfsagt meðan róðrabátunum er viðhaldið, að menn úr Neskaup-

stað hafa legið við í Sandvík yfir sumar-mánuðina, og sú viðlega hefir lukkast vel, að undanteknum þeim erfiðleikum, sem stafa af símasambandsleysinu milli þessara staða, og vegalengdin á sjó er nokkuð mikil, um 8—9 sjómílar, og er yfir röst að fara, sem oft er mjög slæm yfirferðar.

Ég skal geta þess, að síðastl. sumar var meðal annara báta, sem lágu við í Sandvík, einn róðrabátur með 2 mönnum — og annar var unglingur —, sem veiddi í 5 vikur 35 skpd. af fiski. Af þessu sjá allir, hversu hagkvæmt það er fyrir fátæka menn að geta átt kost á að stunda aflabrögð þarna. Þess má einnig geta, að fóst byggð er þarna í vikinni, 3 bæir, og er þar að miklu leyti stundaður landbúnaður, því á seinni árum er mannfæðin orðin svo mikil, að þeir geta að mjög litlu leyti notað sér aflann.

Ég skal geta þess, að á síðasta hausti var þessi lína mæld upp af Brynjólfi Eiríkssyni verkstjóra á Seyðisfirði, og mældist hún vera rúmir 20 km.

Ef þessi lína yrði lögð, kæmust einnig í símasamband 2 afskekktar sveitir, sem að visu eru ekki fjölmennar, Viðfjörður og Hellisfjörður. Allir, sem farið hafa meðfram Austfjörðum, sjá fljótt, hverjir samgönguerfiðleikar eru á landi, og þeir, sem kunnugir eru veðráttufarinu, geta líka skilið, að oft eru samgöngur á sjó alveg bannaðar, þó innanfjarðar sé.

Ég held því, að margar stoðir renni undir þá sanngirniskröfu, að þessi lína verði tekin í símalögin og að það megi teljast fyllilega tímabært að bera þá kröfu fram nú. Og þó þetta sé aukabíng, þá tel ég samt sem áður, að sinna beri slíku máli sem þessu, og vænti því, að hæstv. Alþingi taki brtt. mínum vel.

Ég tel eðlilegast, að máli sem þessu sé vísað til samgmn., og legg því til, að því verði vísað þangað, að þessari umr. lokinni.

Fr. vísað til 2. umr. með 12 shlj. atkv. og til samgmn. með 11 shlj. atkv.

Á 18. fundi í Ed., 24. nóv., var frv. tekið til 2. umr. (A. 12, 44, 47, 50, 54, n. 129, 148).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. og brtt. 148. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Frsm. (Páll Hermannsson): Sangmn. hefir íhugað þetta frv. og komið að þeirri niðurstöðu, að hún geti mælt með síðari liðnum, en yrði hinsvegar að leggja á móti þeim fyrri.

Það má að visu líta svo á, að breytingar á símal. mættu dragast til næsta reglu-legs Alþingis, þar sem enn eru fjölmargar af línunum í símalögunum ólagðar. Þá má og benda á það, að ekki eru miklar líkur til þess, að breyt. á símal. verði samþ. á þessu stutta aukapingi. Þrátt fyrir þetta hefir n. þó talið rétt að taka til greina sanngjarnar till. í þessu efni, til þess að sýna með því sinn vilja, þótt ekki verði þær að lögum á þessu þingi.

Síðari liður frvgr. fjallar um nýja línu frá Neskaupstað um Sveinsstaði, Viðfjörð og Stuðla til Sandvíkur. Er línan um 20 km. og liggur um strjálbyggt svæði, sem ólíklegt er, að einkasími verði lagður um. Hinsvegar eru þarna verstöðvar, sem máli skiptir fyrir að fá síma. Það er því sýnilegt, að full þörf er fyrir þessa línu. N. leggur því til, að þessi lína verði samþ., svo að gera megir ráð fyrir, að hún komi á sínum tíma.

Fyrri liður frvgr. felur í sér breyt. á línustæði Dalatangasímans, sem n. getur ekki fallið á. Þar er viti og þokulúður, sem línunni er ætlað að gefa til kynna, ef hann bílar eða eitthvað annað sérstakt kemur fyrir, og skilja allir, sem þekkja til sjóferða, hvílik nauðsyn er á, að slík leiðarmerki séu í lagi fyrir sjófarendur. Eins og línan er áætluð nú, verður hún í beinu sambandi við lands-símastöðina á Seyðisfirði, sem er mjög heppilegt, því að sú stöð er lengi opin og kemur því að meira liði að þessu leyti en aðrar stöðvar. Ef línan hinsvegar er lögð eins og frvgr. gerir ráð fyrir, verða 3 landssímastöðvar á leiðinni, og gerir það að verkum, að vitinn getur orðið í verra sambandi en ella við endastöðina. Ennfremur er á það að líta, að kunnugir menn telja, að línustæðið sé ótryggara eftir fjarðarströndinni, vegna skriðuhættu, heldur en ef línan er lögð yfir Dalaskarð. Ég skal þó ekkert fullyrða í

þessum efnum, en bendi aðeins á þetta, af því að betra er að vera viss í sínu máli áður en línustæðinu er breytt. Þá kemur og það til greina í þessu sambandi, að línan verður $3\frac{1}{2}$ km. lengri, ef leið frv. er valin, en ég jata þó, að það er ekkert atriði út af fyrir sig, ef nokkrir bæir með því móti komast í betra símasamband.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fjölýrða frekar um þetta. Eins og menn vita, hafa komið fram fjölmargar aðrar brtt. við frv. Hefir n. athugað þær, og mun ég síðar lýsa skoðun n. á þeim, en ekki fyrir en flm. hafa gert grein fyrir þeim.

Ingvar Pálmason: Ég get að ýmsu leyti verið n. þakklátur fyrir undirtektir hennar við málið. Hún virðist hafa tekið frv. með skilningi, þótt hún hinsvegar hafi ekki getað fallið á frv. eins og það er borið fram. Huga ég þó, að hér valdi mestu um ókunnugleiki n. á staðháttum þarna eystra, enda mátti ráða í það af þeim ástæðum, sem hv. frsm. færði fram fyrir afstöðu n. til frv.

Mér virðast aðalmótbárurnar einkum vera tvær. Önnur er sú, að ef valin er leiðin frá Brekku að Dalatanga, yrðu tvær 2. og 3. flokks stöðvar á línunni. Þetta er rétt, en svona hagar til á landssímalínunni allri. Þannig er 3. flokks stöð í Mjóafirði á línunni milli Neskaupstaðar og Seyðisfjarðar. Þetta er því engin ástæða. Hin ástæðan er sú, að meiri hættur séu af náttúruvöldum á leiðinni frá Brekku að Dalatanga en frá Seyðisfirði. En það er líka snjóflóðahætta á þeirri leið, en um skriðuhættu er á hvorugri leiðinni að ræða. Þá er og til þriðja mótbáran, að leiðin frá Brekku sé lengri en hin. Þetta er rétt, en á móti því vegur, að ef farið er Dalaskarð, verður að leggja jarðsíma einn km. á lengd, og auk þess er dýrara að flytja efni upp bratt fjall en meðfram sjó. Tel ég því alveg ósannað, að lengri línan verði dýrari. Hinsvegar skal ég viðurkenna, að nú horfir málið þannig við, að rétt er að líta svo á sem það sé ekki fullrannsakað, og vildi ég því gera það til samkomulags að leggja til, að báðum leiðum yrði haldið opnum, og mun ég bera fram skrifl. brtt. þess efnis. Yrði þá heimild í lögunum til að leggja línuna frá Brekku, ef rannsókn sýndi, að slíkt væri

hagkvæmara. Nefndarmenn hafa látið í ljós við mig, að þeir geti fallið á þetta.

Landssímastjóri segir, að línan verði aldrei lögð frá Skálanesi, heldur frá Bæjarstæði. Ég vil benda á, að þetta er mjög lítið rannsakað og ég efast um, að simaverkfræðingurinn á Seyðisfirði hafi athugað þetta gaumgæfilega. Get ég því sætt mig við, að frv. verði afgr. þannig, að velja megí um leiðirnar að undan-genginni rannsókn.

Pétur Magnússon: Í brtt. á þskj. 44 legg ég til, að tekin sé upp í símalögin lína frá Efra-Hvoli um Strönd, Odda, Fróðholtshjáleigu og Hólabæi í Þykkva-bæ.

Til skýringar fyrir ókunnuga skal ég geta þess, að ætlað er til, að línan liggi frá Efra-Hvoli út Hvolhrepp, yfir neðan-verða Rangárvelli og eftir Vestur-Land-eyjahreppi til Þykkvabæjar. Brtt. er borin fram eftir óskum fjölmargra manna í Rangárvallasýslu, enda er þetta áhugamál allra þeirra, sem njóta eiga, og raunar fleiri en þeirra, sem beint eiga að njóta, því að þessi lína er nauðsynleg til þess að linur, sem fyrir eru, komi að fullu gagni. En annars eru það einkum tveir hreppar, sem símans eiga að njóta, og þörfin er mikil. Fyrir Rangárvelli, sér-staklega neðanverða, er ákaflega nauð-synlegt að fá síma að Odda. Hinn forn-frægi staður er á ýmsan hátt „miðstöð“ hreppsins. Presturinn þar hefir auk prestskaparins mörg opinber störf á hendi, er hreppsnefndaroddviti, á sæti í kreppulánasjóðsnefnd o. fl. o. fl. En frá Odda til næstu símastöðvar eru 12 km. Prestinum er oft ómögulegt að koma í síma, þótt hann sé kallaður. Fyrir Rang-árvelli og neðri hluta af Hvolhreppi er þetta því hin mesta nauðsyn, en vega-lengd frá Hvoli að Odda er 15 km. Milli Hvols og Odda er Strönd, en þar er nú nýreist mjög myndarlegt barnaskólahús. Verður það heimavistarskóli fyrir Rang-árvallahrepp og jafnframt þinghús hreppsins. Þarf naumast að lýsa, hver nauðsyn það er bæði fyrir skólann og enda hreppsbúa að fá síma þangað. En þörfin er þó enn brýnni í Vestur-Land-eyjahreppi fyrir bætt símasamband. Þar eru tvær símastöðvar, í norðaustur- og

suðvesturhorni hreppsins. En hreppurinn liggur sem kunnugt er milli Þverár og Hólsár annarsvegar og Affallsins hins-vegar. Með brúargerðinni yfir Þverá komst hreppurinn í vegasamband, þótt ófullkomið sé. Hreppsbúar ætla sér nú að fara að selja mjólk, en til þess að slikt sé mögulegt, er þeim nauðsynlegt að hafa aðgang að síma. Fáir bæir geta notað þessar tvær stöðvar, og verða þeir því að fara í síma til Þykkvabæjar yfir Hóls-á. Fyrir þennan hrepp er því hið mesta nauðsynjamál að fá simann á hrepps-enda, og er þá orðið örstutt yfir í Þykkva-bæ og sjálfsagt að leggja linuna þangað.

Ég hefi þá skýrt aðra ástæðuna fyrir því, að ég flyt þessa brtt. En hin ástæðan er sú, að símafyrirkomulagið innan sýslunnar er ákaflega óheppilegt. Símastöðv-arnar innan sýslunnar ná yfirleitt ekki sambandi hver við aðra öðruvisi en gegn-um símastöðina við Ölfusá, og þá venju-lega margar millistöðvar. Ef t. d. Kirkju-bær á Rangárvöllum þarf að ná í Þykkva-bæ, verður fyrst að fá samband við Efra-Hvol. Efri-Hvoll svo að ná í Miðey, Miðey í Ölfusá, Ölfusá í Þjórsá og stöðin þar svo loks í Þykkvabæ. Þegar þess nú er gætt, að venjulega er mjög mikið að gera á aðallinu, gefur að skilja, að oft tekur langan tíma að ná sambandi. Er því megn óánægja með þetta ástand, sem eðlilegt er. Því er nauðsynlegt, að feng-izt gæti beint samband milli stöðvanna innan héraðs. Ef þessi lína er lögð, myndi hún bæta úr þessu að talsverðu leyti. Stöðvarnar í miðsýslunni þyrftu þá að-eins að ná í Efra-Hvol til að fá samband við útsýsluna.

Ég get ekki sagt um það að svo stöddu, hvað þessi lína myndi kosta, enda yrði hún ekki öll lögð þegar í stað. Þyrfti fyrst að leggja línu suður fyrir Þverá að Fróð-holtshjáleigu. Landssímastjóri áætlað kostnað við þá línu 5600 kr. Staurar eru uppsettir á töluverðum hluta þessarar leiðar.

Fer ég svo ekki fleiri orðum um þessa brtt., en vænti þess, að hv. þdm. sjái, að það er ekki ófyrirsýnju, að farið er fram á þessa aukningu símakerfisins.

Björn Kristjánsson: Ég á hér eina brtt. um að taka upp í símalögin tvo spotta í

minu kjördæmi, og ber hana fram eftir ítrekuðum óskum fjölda manna.

Önnur línan á að liggja frá Skinnastað að Austaralandi og er 6 km. á lengd. Hin á að liggja frá Skinnastað að Garði í Kelduhverfi, og er sú vegalengd 18 km. Þó er aðgætandi, að þessar tvær línur liggja saman frá Skinnastað að Jökulsárbrú, og mætti nota á þeirri leið sömu staura og sömu línu.

Þessar brtt., eins og aðrar við þetta frv., eru bornar fram af nauðsyn héraðsbúa. Fyrst er síminn var lagður, voru óskir um þessar línur ekki háværar, af því að allir sáu, að rétt var að leggja fyrst og fremst áherzlu á langlínusambandið. En eftir að sími kom frá Kópaskeri að Skinnastað fóru menn að láta í ljós mjög eindregnar óskir um þessar línur. Þessar línur myndu að engu leyti spilla langlínusambandinu, þar sem þær mundu verða framlenging á aukalínu, sem ekki stendur í beinu sambandi við langlínuna. Ég skal ennfremur bæta því við, að önnur línan, að Austaralandi, liggur að bæ við fjölfarinn fjallveg milli Hólsfjalla og Axarfjarðar. Þarna er kominn bílfær vegur, sem verður enn fjölfarnari, þegar búið er að bæta inn í hann þætti á Jökuldal og að Möðrudal og þannig tengt saman vegakerfi Norður- og Austurlands. Eftir að Reykjaheiðarvegur var fullgerður hófst þegar mikil umferð um Hólsfjöll strax í sumar. Ef Austfirðir bætast við vegakerfið, verður ferðamannastraumurinn ákaflega mikill. En báðar þessar símalínur liggja fast við þjóðveginn. Hér í grennd eru sumir hinna fegurstu staða á landinu, svo sem Dettifoss og Ásbyrgi, sem draga að sér fjölda fólks. Ég held óhætt sé að fullyrða, að þetta verði eftirsóttir staðir af ferðafólki framvegis, enda hefir mér skilizt á vegamálastjóra, að hann ætlaði að leggja afleggjara upp að Svinadal og Dettifossi. Þætti mér ekki ólíklegt, ef sá vegur verður lagður, að við Svinadal mundu verða reistir sumarbústaðir, þegar tímar liða. En sá aukni ferðamannastraumur, sem ég hér geri ráð fyrir, mundi bæði auka þörfina fyrir símasamband og tekjuvonir af því. Ég hefi talað við landssímastjóra og hann við samgmn., og mælti hann með brtt.

Eiríkur Einarsson: Brtt. mín er ekki stórvægileg né margbrotin. Svo er ákveðið í símalögum, að símalína sé lögð upp í Gnúpverjahrepp, og ætti því að vera óþarfi að lögfesta, að sú lína næði að Ásólfstöðum, sem eru þar í sveit. En Ásólfstaðir liggja á hreppsenda, og væri það því að teygja lögin til hins ýtrasta að skrá þau svo, að síminn ætti að liggja þangað. En einmitt af því, að Ásólfstöðum er síminn mjög nauðsynlegur, álit ég lögfestingu á síma þangað æskilega.

Ástæðurnar fyrir brtt. minni eru þessar: Á Ásólfstöðum hefir nýlega verið reist gott gistihús með ærnum kostnaði. Var orðin þar svo mikil gestkoma, að húsbóndinn, hinn mesti risnumaður, átti ekki nema um tvennt að velja: að hverfa af jörð sinni eða koma upp gistihúsi. Honum tókst, sem betur fór, hið síðara, með myndarlegri aðstoð hins opinbera. En til þess að gistihúsið geti notið sín, er sími bráðnauðsynlegur. Margir gestir leggja ekki út í að fara til Ásólfstaða, af því þeir vita ekki nema þar sé húsfyllir eða vegir ófærir. Meðan sími er ekki lagður þangað tekur því ríkið aftur með annari hendinni það, sem það gaf með hinni. Ég vil líka minnst á annað merkilegt atriði í sambandi við þetta mál. Við túngarðinn á Ásólfstöðum virðist vera hráefni til merkilegs framtíðariðnaðar. Það er vikur, sem farið er að nota til innveggjaklæðnaðar á steinsteypuhús, en til þess að flutningur á því geti notið sín sem skyldi, er nauðsynlegt að hafa síma til þeirra stöðva. Vegalengdin til núverandi næstu símastöðvar er 12—13 km., og yrði það línulengdin. Nokkrir aðrir bæir myndu njóta góðs af. Bærinn Ásólfstaðir liggur hið næsta Sprengisandsvegi, og er gott og nauðsynlegt, að símalínan nái að síðasta áfangastað áður en lagt er á fjallveginn, eða til hins fyrsta, er að norðan kemur. Samgmn. vill styðja þetta mál, og landssímastjóri er því hlynntur, svo að ég tel því vísan framgang á Alþingi, ef nokkur breyting verður gerð á símalögnum.

Einar Árnason: Ég flyt hér eina litla brtt. við frv. og ætla að láta örfá orð fylgja henni til skýringar. Þessi brtt. er um það, að bæta við einni landssímastöð

í Öngulsstaðahreppi til viðbótar við þá einu, sem þar er fyrir. Svo hagar til í Eyjafirðinum, að Öngulsstaðahreppur liggur meðfram hlíðinni austan Eyjafjarðarár, en landssímalínan liggur fram fjörðinn að vestan og kemur þess vegna að meiri notum þeim megin. Hinsvegar hefir verið lögð ein þverlína austur yfir ána og landssímastöð sett á Öngulsstöðum, en sú stöð er því sem næst á öðrum enda Öngulsstaðahrepps, en hreppurinn er allur milli 20 og 30 km. á lengd. Allur norðurhluti þessa hrepps hefir því mjög lítil not af þessari línu.

Það, sem ég fer fram á í brtt., er, að sett verði upp önnur stöð norðan við miðju hreppsins, sem þægileg væri fyrir norðurhluta hreppsins til afnota. Þetta mundi kosta eitthvað h. u. b. 6 km. langa línu að setja stöðina á þann stað, sem ég tel heppilegastan, en það er á Þverá í Öngulsstaðahreppi. Þar er þinghús hreppsins og aðalsamkomustaður. Það hefir þótt vera mjög til бага, hve þessi samkomustaður er langt frá símasambandi, því þar er lítið sem ekkert gagn að þeirri einu stöð, sem er í hreppnum.

Nú hefi ég sjálfur flutt brtt. á þskj. 148 við þessa aðalbrtt. á þskj. 54, sem ég nú hefi talað um. Þessi brtt. á þskj. 148 er um það, að fastbinda ekki till. um nýja stöð í Öngulsstaðahreppi við neinn vissan bæ, og flyt ég þessa till. fyrir það, að ég hefi heyrt sagt, að landssímastjóri telji það óhentugt að binda með lögum, að stöðvar skuli vera á ákveðnum hæjum. Þetta get ég vel skilið. Ég legg ekkert kapp á, að það sé sett í lögin, að stöðin skuli vera á Þverá, af því ég efast ekkert um, að þar muni hún verða. Sem sagt, þó að brtt. þessi verði nú samþ., þá kemur hún vitanlega ekki strax til framkvæmda fremur en ýmsar aðrar símalínur, sem komnar eru inn í lögin. — Ég sé svo ekki ástæðu til þess að fara fleiri orðum um þessa litlu brtt. Vilji hv. dm. sinna henni, þá hygg ég réttara, að fyrst verði samþ. brtt. við hana á þskj. 148.

Frsm. (Páll Hermannsson): Hv. flm. frv. hefir nú borið fram skrifl. brtt. við fyrri málsgr. frv. Ég hygg, að ég megí segja, að samgmn. líti með sæmilegum velvilja til þeirrar brtt. Þó ég fullyrði

ekki, að n. fallist á hana einróma, býst ég við, að meiri hl. n. fylgi henni. Ég vil geta þess, ef þessi brtt. verður samþ., þá verður brtt. í nál. óþörf. Hv. flm. vildi halda því fram, að brtt. n. og undirtektir við fyrri málsgr. frv. væru spröttar af ókunnugleika. Ég skal játa, að ég er ekki persónulega kunnugur á þessum stöðvum, en það, sem fyrir n. vakir, er það eitt, að tryggja sem bezt símasambandið við Dalatanga. Hv. flm. vildi ekki mikið gera úr því, að þessar millistöðvar gætu skemmt það samband. Ég skal ekki segja, að það sé víst, að stöðvarnar Brekka og Fjörður mundu til muna skemma sambandið, en þó getur það viljað til, og eins þegar verst stendur á, að millistöðvar rjúfa sambandið kannske meiri hluta úr sólarhring. Þeir, sem við síma starfa, þekkja slík dæmi. Það sjá allir, hvernig færi, ef slíkt kæmi fyrir samtímis því, að vitinn á Dalatanga bilaði. Í slíku tilfelli þarf vitinn að hafa öruggt beint samband við Seyðisfjörð, sem svo hefir öruggt samband við Reykjavík. Ég skal geta þess, að landssímastjóri gerði talsvert úr því óhagraði, sem millistöðvar á þessari línu gætu gert, og vitanlega ber hann betra skyn á þessa hluti en hv. flm. og ég. Annars skal ég ekkert fjölyrða um þessi ákvæði frv. og brtt. Ég legg til, að brtt. hv. flm. verði samþ., og verða þá brtt. n. sennilega teknar aftur sem óþarfar.

Þá hafa hv. flm. brtt. á ýmsum þskj. talað fyrir þeim. Það hefir nú viljað svo til, að þeir hafa haft færri tilheyrendur hér í hv. d. en þeir sennilega hefðu óskað. Þess vegna er síður ástæða fyrir mig að fara að fjölyrða um þessar brtt. Það viðurkenna víst allir, að þær nýju línur, sem felast í þessum brtt., eru þarfar, þó að þörfin kunni að vera mismunandi brýn og þó að mismunandi ráð eigi við til að bæta úr þörfinni.

Um brtt. á þskj. 47, frá hv. 2. þm. Árn., er það að segja, að n. mælir með henni. Þessi brtt. er nánast sagt aðeins laga-skýring. Það er sagt í símalögnum, að lína eigi að liggja inn Gnúpverjahrepp, og þá er það í samræmi við það ákvæði, að leggja línuna eftir fyllstu heimild inn að Ásólsstöðum. Hv. flm. hefir fært rök fyrir því, að þörf sé fyrir síma á Ásóls-

stöðum, og vill n. fallast á þau rök og mælir með þeirri brtt. Sama er að segja um brtt. hv. 2. þm. Eyf., að n. mælir með henni, ef samþ. verður brtt. við þá brtt. á þskj. 148, frá sama hv. þm., sem er þess efnis, að ákveða tvær landssímastöðvar í Öngulsstaðahreppi án þess að tilnefna sérstaka bæi, þar sem stöðvarnar eigi að vera. Einnig getur n. fallist á brtt. á þskj. 50, frá hv. þm. N.-Þ., um nýja línu frá Skinnastað, 24 km. vestur Kelduhverfi, og leggur til, að þessar báðar till. verði samþ. og línur þessar lagðar á sínum tíma.

Þá er enn brtt. á þskj. 54, frá hv. 2. þm. Rang., um að ákveða, að leggja skuli nýja símalínu frá Efra-Hvoli í Hvolhreppi að Hólabæjum í Þykkvabæ. Landssímastjóri hefir upplýst n. um, að þetta sé samtals 27 km., frá Efra-Hvoli um Fróðholtshjáleigu að Hólabæjum. N. vill ekki hera á móti því, að þörf muni vera fyrir aukið simasamband í þessum hreppi. Þó mun þessi hreppur hafa simasamband í bezta lagi, eftir því sem gerist hér á landi. Hv. flm. kvartaði yfir því, að það væru aðeins tvær stöðvar í hreppnum. Því miður eru nú til margir hreppar hér á landi, sem ekki hafa tvær símastöðvar. Samt þræti ég ekki fyrir, að þarna sé þörf á betra simasambandi, þó það sé þegar betra þar en viðast hvar annarsstaðar, en meiri hl. n. telur tæplega rétt að bæta úr þessari þörf áður en bætt er úr meira aðkallandi þörf á simasambandi annarsstaðar. N. álitur aftur á móti, að þarna sé sérstaklega upplagt fyrir íbúana að leggja einkasíma. Hv. flm. talaði um, að simasamband innanhrepps væri þarna sérstaklega ófullnægjandi, en þá er einmitt einkasími, sem bændurnir sjálfir ráða yfir, rétta lausnin. Ég vil ekki segja, að n. mæli eindregið á móti þessari brtt. hv. 2. þm. Rang., en meiri hl. n. gerir það. Ég get bætt því við, að landssímastjóri telur litt fullnægjandi að bæta úr þörfinni þarna á þann hátt, sem um er að ræða eftir brtt. Hann segir, að af því leiði fjölgun stöðva einmitt á þeirri línu, þar sem unnið er að því að fækka stöðvum, og eru það rök, sem benda í þá átt, sem ég hefi minnst á, að þarna mundi heppilegasta lausn málsins vera sú, að leggja einkasíma.

Pétur Magnússon: Ég vil aðallega leiðrétta nokkurn misskilning, sem kom fram hjá hv. frsm. í lok ræðu hans. Hann sagði, að nú væri unnið að því að fækka landssímastöðvum á aðalsímalínunni, en till. mín miðaði að fjölgun stöðva á henni. En þetta er misskilningur hjá honum, því hér er um nýja línu að ræða. Löngu áður en þing kom saman hafði ég farið fram á, að landssímastöð yrði sett upp á Strönd, sem liggur svo að segja fast við símalínuna. En vegna þess að landssímastjóri hefir eindregið lagt á móti, að stöðvum yrði fjölgað á þessu svæði, hefir ráðh. ekki séð sér fært að verða við þeim tilmælum, þó hann hafi fullkoml. viðurkennt þörfina. Einmitt af þessum ástæðum flutti ég till. mína um að leggja nýja línu alla leið frá Efra-Hvoli. Þó það sé vitanl. rétt hjá hv. frsm., að úr símaþörf þessara sveita, sem hér eiga hlut að máli, mætti bæta með því að leggja einkasíma, þá er ég ekki viss um, að það sé allskostar sanngjarnt að afgr. málið með slíkri ávísun. Ég benti á það, þegar ég gerði grein fyrir brtt., að símalínunnar er þörf, ekki einungis vegna þeirra manna, sem beint eiga að njóta hennar, þ. e. þeirra, sem næst henni búa, heldur og til þess að koma betra skipulagi á simakerfið innan allrar sýslunnar. Og það mundi naumast verða talið sanngjarnt að heimta fjárframlög í því augnamiði af örfáum mönnum.

Um þörfina á þessari línu get ég annars vísað til þess, sem ég áður hefi sagt, en get þó bætt því við, að fyrir alla útsýsluna væri mikið hagræði að fá beint simasamband við læknissetrið á Stórólfs-hvoli.

ATKVGR.

Brtt. 129 teknar aftur.

— 148 samþ. með 11 shlj. atkv.

— 54, svo breytt, samþ. með 11 shlj. atkv.

— 47 samþ. með 10 shlj. atkv.

— 165 samþ. með 9:1 atkv.

Frvgr., fyrri hl., svo breytt, samþ. með 9:1 atkv.

Brtt. 44 samþ. með 8:2 atkv.

— 50 samþ. með 10 shlj. atkv.

Frvgr., síðari hl., svo breytt, samþ. með 10 shlj. atkv.

Símalagabreyting. — Bygging og ábúð jarða í almannaeign.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 20. fundi í Ed., 27. nóv., var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 21. fundi í Ed., 28. nóv., var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 166, 190).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 190. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Frsm. (Páll Hermannsson): Gert er ráð fyrir, að á næsta sumri verði lögð símalína frá Egilsstöðum á Völlum að Skjöldólfsstöðum í Jökuldal. Verður hún 50—60 km. og mun liggja þvert yfir tvo hreppa Norður-Múlasýslu, Fellahrepp og Tunguhrepp. Það er nú svo ástatt, að þótt Jökuldalshreppur sé með stærstu hreppum á landinu og líklega lengstur allra, þá er þar engin símalína enn, þó að eitt-hvað verði þar bætt úr næsta ár. Fellahreppur er aðalhreppurinn, með um 30 búendum, og hefir engan síma, en Tunguhreppur, sem er neðar í héraðinu, milli Lagarfljóts og Jökulsár, fékk fyrir svo sem þrem árum símalínu frá Hjaltastað fyrir austan fljót yfir að Kirkjubæ, sem er vestanvert við Lagarfljót. Þessi sími kemur Tunguhreppi að nokkru gagni, enda þótt fjarlægðin frá innsta bænum í Tunguhreppi út að Kirkjubæ sé a. m. k. 20 km. Ég fer fram á það í brtt. minni á þskj. 190, að þegar Skjöldólfsstaðalínan verður lögð, þá verði lögð hliðarlína að Rangá í Tunguhreppi. Þar situr hreppstjórinn, maður, sem vinnur talsvert af opinberum störfum og þarf því oft á síma að halda, og þá stöð gætu um 10 bæir í þessum hreppi notað. Vegalengdin, sem við bætist, er nálægt 4 km. Væri þetta mikið hagræði fyrir hreppsþúa. Hefi ég fært þetta í tal við landssíma-stjóra, og sagði hann mér, að þetta myndi ekki valda því, að Skjöldólfsstaðalínan yrði ofsetin, þó að þessi lína myndi vitanlega bæta við starfið á aðallínunni. En það er annars hugsað til að framlengja Skjöldólfsstaðalínuna norður yfir Hólsfjöll, og myndi sú lína tryggja betur landssambandið og starfa betur en línurnar meðfram Haug og meðfram ströndinni.

Ég hefi að visu ekki borið þessa till. formlega undir samnm. mína, en ég held þó, að ég megi gera ráð fyrir því, eftir einkaviðtali, að þeir séu henni ekki mót-fallnir.

ATKVGR.

Brtt. 190 samþ. með 8 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 22. fundi í Nd., 29. nóv., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A. 207).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 16 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til samgmn. með 19 shlj. atkv.

Frv. var ekki á dagskrá tekið framar, en í þinglok skilaði meiri hl. samgmn. álit, sem prentað er á þskj. 378.

16. Bygging og ábúð jarða í almannaeign.

Á 6. fundi í Ed., 10. nóv., var útbýtt:

Frv. til 1. um bygging og ábúð á jörðum, sem eru almannaeign (þmfrv., A. 16).

Á 8. fundi í Ed., 13. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Jónas Jónsson): Þetta mál lá fyrir deildinni síðastl. vetur, en vegna anna landbn. vannst henni ekki tími til að afgr. það. Þó tók n. vel í málið, enda var það orðið vinsælt í landinu, með því að það tryggði rétt nálægt helmings leiguliða, en þeir eru nærri helmingur allra bænda á landinu. Frv. mælir með sér sjálft. Ég vil benda á það, að þar sem þetta þing mun standa a. m. k. hálfan

Bygging og ábúð jarða í almannaeign. — Innflutningshöft (frv. MJ).

mánuð enn, þá ætti að vera hægt að afgr. það og útvega börnum leiguliða þegar í stað nokkra framtíðarbyggingu. Óska ég, að málinu verði, að umr. lokinni, vísað til landbn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til landbn. með 11 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið framar.

17. Innflutningshöft (frv. MJ).

Á 7. fundi í Ed., 11. nóv., var útbýtt:

Frv. til l. um afnám l. nr. 1 8. marz 1920, um heimild fyrir landsstj. til að takmarka eða banna innflutning á óþörf-um varningi (þmfrv., A. 20).

Á 8. fundi í Ed., 13. nóv., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Magnús Jónsson): Þetta mál hefir nú svo mjög verið rætt í blöðum, á fundum og á sjálfu Alþingi, að ég get sneitt hjá langri almennri ræðu um það að þessu sinni.

Menn deilir á um það í þessu máli sem mörgum öðrum, hve heppileg afskipti hins opinbera og inngríp þess í viðskiptalífið séu. Hér sem annarsstaðar er reynslan réttðæmust. Og reynslan er sú, að þótt hægt sé í bili að lagfæra einhverja annmarka með því að gefa út reglur, fer þó oft eins og í sögunum, að tvær illvættir rísa upp fyrir hverja eina, sem lögð er að velli.

Það hefir verið mikið talað um misbeitingu haftanna. Ég skal að svo komnu ekki fara langt út í það efni, en aðeins benda á með fáum dæmum, af hvílíku handahófi þær vörur eru valdar, sem bannaðar eru. Þetta virðist stundum vera gert alveg út í bláinn, án þess að nokkur heilbrigð skynsemi hafi haft þar hönd í bagga. Þannig er t. d. þvílíkt hatur lagt á hnífa, að menn mega ekki kaupa sér borðhnífa, þótt þeir megi hinsvegar fá

sér skeiðar og gaffla. Rakhnífar eru auðvitað bannfærðir líka, en hinsvegar mega menn kaupa rakvélar. Öll leikföng fyrir börn eru harðlega bönnuð. En leikföng fyrir fullorðna eru hinsvegar ekki bönnuð, svo sem tennisboltar, spil, að maður ekki minnst á vín og tóbak. Þó er þess að gæta, að barnaleikföng eru venjulega mjög ódýr í innkaupi, svo að ekki fer nema sáralítill gjaldeyrir út úr landinu fyrir þau í frjálsri verzlun. Þá er mönnum leyft að flytja inn fegrunarvörur, svo sem andlitserème, en aftur á móti er rakcerème bannfært.

Ég skal ekki tilgreina fleiri dæmi, þótt slíkt væri auðvelt. Auðvitað má segja, að þetta mætti lagfæra, en það er þó hægara sagt en gert, því að málið er afar margbrotið, eins og einmitt þessi dæmi sýna.

Annar ágalli innflutningshaftanna er þó miklu alvarlegri, og hann er sá, hve mjög þau hafa truflað viðskiptalífið og valdið atvinnuleysi. Sumum verzlunum hefir verið gert nálega eða alveg ókleift að halda áfram atvinnurekstri sínum. En í stað þeirra hafa komið nýir menn, sem hafa smalað saman heiðnum um þessa og þessa vöru. Afleiðingin hefir því orðið sú ein, að hinar eldri tryggari verzlanir hafa orðið afskiptar af viðskiptunum, án þess að innflutningur hafi raunverulega minnkað nokkuð að ráði. Þannig hefir ritvélaverzlunum verið bannaður allur innflutningur á ritvélu-um, en einstakir menn og verzlanir hafa hinsvegar getað fengið innflutningsleyfi fyrir ritvélu-um til eigin nota, og þessum leyfum hafa svo einstakir menn safnað saman og stofnað þannig til nýrra ritvélaverzlana.

Höftin hafa verið sett í tvennum tilgangi. Annar tilgangurinn er sá, að vernda framleiðsluna. Þannig er t. d. bannaður innflutningur á smjöri, til þess að verð á innlendu smjöri verði hærra en ella myndi. Þetta má nú segja, að sé gott og blessað, en þá er orðið of mikið um þessa vernd, þegar innlenda varan fæst alls ekki, eins og nú á sér stað um íslenzkt smjör hér í bænum.

En þetta er þó ekki aðaltilgangur innflutningshaftanna, og það er ekki þessi vernd, sem hefir valdið því, að ég vil láta

afnema þau. Höftin eru fyrst og fremst sett í þeim tilgangi, að bæta úr gjaldeyrisskortinum, og vegna þess tilgangs hefir þeim verið haldið við til þessa. Ég skal viðurkenna, að með þessum hætti er hægt að spara gjaldeyri í svip, meðan kaupmenn eru að selja upp fyrirbyggjandi vörubirgðir. En heldur ekki nema í svip. Það er aðeins hægt að færa gjaldeyrisþörfina til með þessum hætti, en ekki að bæta úr henni til fulls. Þegar kaupmennirnir hafa selt fyrirbyggjandi birgðir af þeim vörum, sem bannaðar eru, hætta höftin að verka. Ef kaupendur eiga peninga til, fara þeir aðeins aðrar leiðir út úr landinu. Og ef of langt er gengið, getur hreint og beint farið svo, að höftin leiði til þess, að þjóðin noti meiri erlendan gjaldeyri en ella. Og ég hygg, að nú sé svo komið, að innflutningshöftin verki oft og tíðum öfugt. Ég skal færa líkur að þessu með dæmum. Gull- og silfurvörur eru nú bannaðar. Hver verður afleiðingin? Engin önnur en sú, að þeir menn, sem ferðast erlendis, kaupa hjá smásölum þar þessar fáséðu vörur fyrir 100—200% hærra verð en hægt er að fá þær fyrir hjá heildsölum. M. ö. o., þó að innflutningur á óparfavarningi sé minni nú vegna haftanna, þá þarf meiri gjaldeyri fyrir þær vörur út úr landinu en ella, að því ógleymdu, að ríkissjóður, sem hirðir mikinn hluta af verði þessara vara, ef þær eru fluttar inn á frjálsan hátt, tapar alveg tolltekjum. Þar að auki verður þetta leiðinlega fyrirbrigði, sem innflutningshöftin valda, orsök þess, að óprúttni og óráðvendni þeirra, sem fara í kringum lögin, er verðlaunuð. En hinir, sem ekki fá sig til þess að fara þannig á bak við tollalögin og innflutningshöftin, þeir gjalda afhroðið. En verst af öllu er þó það, sem ég áður benti á, að þessir ófrjálsu verzlunarhættir og smápantanir á vörum krefjast meiri gjaldeyris. Áður voru flestar af þessum vörum pantaðar af heildsölum í stórum stíl frá erlendum verzlunarhúsum með góðum kjörum og hagkvæmum; en þetta hefir breytt nú. Forráðamenn hinna stærri verzlunarfyrirtækja hér í Rvík hafa sagt mér, að viðskiptin hafi flutzt frá innlendum heildsölum til ýmiskonar milliliða og verzlunaragenta á Norðurlöndum, sérstaklega

í Danmörku, og að þeir muni hirða 10—50% af þeim gjaldeyri, sem fer úr landi upp í þessar vörur, fyrir millimennsku sína. Og það skiptir áreiðanlega hundruðum þúsunda kr. árlega, sem fer af gjaldeyri út úr landinu að óþörfu af þessum sökum vegna haftanna.

Ég vil nefna eitt dæmi af mörgum þessu til sönnunar, sem er svo tákandi. Eins og kunnugt er, þá er m. a. bannaður innflutningur á bifreiðum, en þó er einstökum mönnum veitt undanþága frá því banni, svo sem læknum og ljósmæðrum, og þeim, sem hafa bifreiðaakstur að atvinnu, þannig að þegar þeir eru búnir að slita sínum bíl. Þá fá þeir leyfi til að kaupa og flytja inn bíl í staðinn. Nú dregst það venjulega fyrir þessum mönnum, að þeir útvegi sér nýjan bíl fyrir en sá gamli er alveg útslitinn. Þá er brugðið við og bifreið pöntuð, og þá vinnst ekki tími til þess að fá bifreiðina frá Ameríku, heldur er hún pöntuð frá einhverjum umboðsmönnum á Norðurlöndum, og verður hún þá 300—500 kr. dýrari. Fyrir eina bifreið þarf allt að 500 kr. meiri gjaldeyri út úr landinu af því að verzlunin er ekki frjáls á þessari vörutegund og af því að innlendum bifreiðasölum er ekki leyft að flytja þær inn óhindrað. Þeir fá ekki að flytja þær inn, jafnvel þó þeir gengjust inn á að geyma þær undir lás og loku, þangað til hin lögleyfðu tækifæri gefast um sölu á þeim til einstakra manna. Þess vegna verður að fullnægja hinni skjótu eftirspurn þessara einstaklinga á þann óheppilega hátt, sem ég gat um. Þetta leiðir einnig til þess, að hin eldri viðskiptasambönd ruglast, en með nýjum viðskiptasamböndum koma nýjar bifreiðategundir, þegar hinir eldri bifreiðasalar fá ekkert að flytja inn af þeim bifreiðategundum, sem hér tiðkuðust áður. Þetta á sér einnig stað um fjölda annara vörutegunda en bifreiðar, svo sem ritvélar, hljóðfæri o. s. frv. En með hverri nýrri tegund verður að hafa fyrirbyggjandi mjög mikið af varahlutum, og það er hverjum manni ljóst, að þetta veldur stórum meiri eyðslu á gjaldeyri út úr landinu. Ég get nefnt ótal mörg dæmi þessu til skýringar, en ég vænti, að hv. þm. sjái, að innflutningshöftin hljóta að vera komin nærri grafarhakk-

anum, þegar þau, í stað þess að spara innlenda gjaldeyrinn, leiða beinlínis til þess, að gjaldeyririnn streymir úr landi svo nemur hundruðum þúsunda kr. árlega fyrir þessar svokölluðu óþarfavörur, umfram það, sem verða mundi í frjálsri verzlun. Þetta er aðalatriði málsins, því þá eru höftin beinlínis snúin á móti tilgangi sínum.

Enn fleira mætti minnst á, og get ég þá t. d. bent á það, sem nýlega hefir komið fram í grein eftir Jóhann Ólafsson heildsala hér í bænum. Hann getur þess, að það eigi sér stað meðal verzlunarmanna ýmiskonar kaup og sala á innflutningsleyfum gjaldeyrisnefndarinnar nú upp á síðkastið. Kaupmenn úti um land hafa fengið innflutnings- og gjaldeyrisleyfi án þess að verzlunarástandið þar hvetji til innflutninga. En þá hafa duglegir kaupmenn hér í Rvík og annarsstaðar, þar sem verzlunin er fjörugri, smalað þessum innflutningsleyfum saman og pantað samkv. þeim miklu meiri vörur en þeir þurftu á að halda í svipinn. Aftur á móti hafa margir af helztu kaupsýslumönnum hér í bænum ekki viljað nota sér þessa möguleika. Þessi misnotkun leiðir af sér margskonar ranglæti í viðskiptalífínu yfirleitt. Sama er að segja um gjaldeyrisleyfin. Þeim er einnig smalað saman af einstökum kaupsýslumönnum, þannig að sumir fá of mikið af þeim, en aðrir eru í mikilli gjaldeyrisþröng. Síðustu missirin mun aldrei hafa komið sá mánuður, að gjaldeyrisleyfin hafi verið notuð öll, og suma mánuðina hefir verið svo mikill afgangur, að skipt hefir milljónum króna. Það er því ástæðulaust að halda í höftin til verndar gjaldeyrisverzluninni.

Samkvæmt bráðabirgðainnflutningsskýrslum er það komið í ljós, að innflutningurinn er orðinn miklu meiri það sem af er þessu ári en á sama tíma í fyrra. Og innflutningsmagnið mun nú vera um það bil það sama eins og það var síðasta árið áður en innflutningshöftin voru sett. Þau hafa því aðeins orðið til þess að auka glundroða í viðskiptum og valda herfilegu misrétti á meðal kaup-sýslumanna í landinu.

Ég ætla svo ekki að fara um þetta fleiri orðum að sinni, en vil aðeins drepa á

það, sem sagt er í grg. frv., að ef einhverjir hv. þdm. líta svo á, að óþarft sé að afnema þessa heimild í l. frá 1921, hitt nægi, að þingið ákveði að fella niður höftin, þá vil ég spyrja: hvers vegna á að láta þessa heimild standa áfram? Ef einhverjar ófyrirsjáanlegar ástæður gera það nauðsynlegt, að gripið sé til þeirra nauðungarráðstafana að hefta innflutning á vörum til landsins, þá á stj. að gefa út bráðabirgðalög og reisa slíkar framkvæmdir á þeim. Þetta hefir áður verið gert, í fyrsta sinni sem innflutningshöft voru sett hér á landi, því að þáv. stj. taldi, að heimildin væri ekki nægilega rík eða ákveðin í lögunum til þess að skella á innflutningshöftum ásamt innflutningsnefnd og öllu því bákni, sem þar fylgdi, og gaf því út bráðabirgðalög til þeirra ráðstafana.

Ég vil svo leyfa mér að óska þess, að frv. verði vísað til 2. umr. og fjhn.

Ingvar Pálmason: Ég vil aðeins taka undir það með hv. flm. þessa frv., að ég tel ekki þörf á að ræða það mjög á þessu þingi, og mun ég sýna það í verki betur en hann gerði, því að hann hefir þegar flutt um það allanga ræðu. Ég mun svo aðeins með atkv. mínu láta það koma í ljós, að ég tel, að það liggi ekki fyrir knýjandi ástæður í landinu til þess að heimta afnám á innflutningshöftunum.

Hv. flm. talaði mikið um, að höftunum hefði verið ranglega heitt. Um það skal ég ekki dæma, en hygg, að ekki hafi verið stórkostlegar misfellur á því, og geri ég ráð fyrir, að það sé mjög orðum aukið. A. m. k. mun það ekki hafa komið í ljós úti um land. Ég er ekki svo kunnugur hér í Rvík, að ég vilji nokkuð fullyrða um framkvæmd þeirra þar. Ég tel mjög varhugavert að fella innflutningshöftin úr gildi, og alveg ástæðulaust að taka það mál til meðferðar á þessu aukaþingi. Ég álit óþarft að ræða meira um málið. Reynslan hefir sýnt og sannað, að höftin eru búin að gera gagn undanfarin missiri. Þau hafa dregið úr eyðslunni í landinu og skuldasöfnun landsmanna erlendis, og þessi rök nægja mér.

Fors.- og fjmrh. (Ásgeir Ásgeirsson): Ég skal ekki bera á móti því, að eitthvað

kunni að mega finna að um framkvæmd innflutningshafta og gjaldeyriráðstafana. Slík lög eða ráðstafanir er erfitt að framkvæma svo, að ekki megi að finna, einkum í byrjun. Ég skal ekki heldur bera á móti því, að betra sé að hafa viðskiptin algerlega óþvinguð, ef þess er kostur. En eins og öllum er kunnugt, þá er ekki venja að beita innflutnings- og gjaldeyrishömlum nema sérstakar ástæður knýi til þess, enda hafa þær ástæður verið fyrir hendi hér á landi nú síðustu árin í rikum mæli.

Innflutningshöftin voru sett til þess að tryggja, að sá erlendi gjaldeyrir, sem til félli, nægði til brýnustu þarfa. Og síðan hafa svo ýmsar aðrar ástæður bætzt við til ákvörðunar um það, hvernig verja skuli gjaldeyrinum, t. d. hverskonar vörur skuli fluttar inn í landið, þegar kaupgeta þjóðarinnar er takmörkuð, og hvaðan þær skuli keyptar. Gerbreyting hefir orðið á síðastl. tveimur árum í viðskiptum þjóða á milli. Það hefir aldrei verið meiri nauðsyn en einmitt nú til þess að geta ráðið við það, hverjar vörur eru fluttar inn í landið og frá hvaða löndum.

Þeir ágallar, sem hv. 3. þm. Reykv. taldi á framkvæmd innflutningshaftanna, geta alveg eins komið fram í sambandi við gjaldeyrisskömmtnuna. Og ef á að nema burt þá agnúa, sem hann talaði um, þá nægir það alls ekki að fella niður innflutningshöftin, heldur verður auk þess að nema allar gjaldeyrishömlur úr gildi.

Það má vel vera, að fluttar hafi verið inn ýmsar mismunandi tegundir af rakvélablöðum og andlitscrème, en lítið af rakhnífum og rakcrème, út í það skal ég ekki fara, enda er ekki hægt að girða fyrir smávægilegt misræmi að fullu, en hitt nær engri átt, að hverfa frá því að hafa stjórn á innflutningnum af þeirri ástæðu.

Ég skal ekki fara ýtarlega út í þau einstöku dæmi, sem hv. flm. nefndi um þær nýju tegundir, sem nú væru fluttar inn af hljóðfærum, ritvélum, bílum o. fl.; ég hygg, að hann geri öllu meira úr því en ástæða er til. En það er rétt, að heppilegra mun að velja hinar betri tegundir og hafa þær tiltölulega fáar. Annars hefir innflutningsnefnd veitt svo fá innflutningsleyfi fyrir hljóðfærum og bílum, að allt tal hv. flm. um tegundafjölda á þeim

sviðum getur ekki átt við rök að styðjast. Innflutningsleyfi fyrir hljóðfærum hafa nær því eingöngu verið veitt gömlum hljóðfæraverzlunum, sem vafalaust hafa notað sömu verzlunarsambönd og áður. Aftur á móti er það að segja um innflutningsleyfi fyrir bílum, að þau hafa aðeins verið veitt einstökum mönnum vegna sérþarfa þeirra, og þó í mjög smáum stíl. Ég geri einnig ráð fyrir, að notuð hafi verið eldri viðskiptasambönd um innkaup á þeim bílum, að öðru leyti en því, að í einstökum tilfellum hafa menn á síðastl. ári komið að sérstaklega hagfelldum kaupum á eldri bílum fyrir lágt verð. En bílakaupin hefðu efalaust gleypt mjög mikið af gjaldeyri síðastl. 2 ár, ef innflutningshöftin hefðu ekki verið þar til varnar.

Það mun rétt, að nokkur skortur hafi verið á smjöri hér í bæ á þessu hausti, og stafar það af þeim sérstöku ástæðum, að á síðasta þingi voru settar reglur um blöndun á smjörliki. Innendar smjörlikisverksmiðjur hafa notað meira af íslenzku smjöri til blöndunar en búizt var við í upphafi. Nú hafa stjórninni borizt beiðnir um að leyfa innflutning á smjöri. Stj. leitaði umsagnar Búnaðarfél. Ísl. og fleiri aðila um það atriði, og niðurstaðan hefir orðið sú, að smjörbúunum sjálfum yrði veitt leyfi til þess að flytja inn smjör. Mér er sagt af forstöðumönnum smjörbúanna, að þetta muni væntanlega ekki koma fyrir aftur. Smjörbúin muni sennilega geta á næsta ári fullnægt þörfinni.

Hv. flm. kvartaði um það, að gamlar verzlarnir hefðu orðið að hætta vörupöntunum og viðskiptum, en nýjar verzlarnir aftur tekið við innflutningi á sömu vörutegundum. Ég skal ekkert fullyrða um það, nema einstök dæmi megi benda á. En meginregla innflutningsnefndarinnar hefir verið sú, að leyfa hinum eldri innflytjendum og verzlunum vörupantanir í hlutfalli við vöruumsetningu þeirra. (Jónþ: Það er hægt að benda á brot þeirrar reglu). Það er ótvírætt, að þessi hefir verið meginregla nefndarinnar. Óhlutdrægur dómur um það, hvort höftin hafi fremur valdið atvinnuleysi eða auk-ið atvinnu í landinu, getur ekki fallið á annan veg en þann, að þau hafa aukið atvinnuna til muna, einkum á sviði iðn-

aðarins í bæjunum. Það yrði þröngt fyrir dyrum hjá iðnaðarmönnum í bæjunum, ef höftin væru felld úr gildi, eigi síður en hjá bændum og öðrum, sem framleiða vörur til sölu innanlands. Það má öllum vera ljóst, hversu höllum fæti framleiðendur stæðu, ef þeir ættu að keppa við erlenda framleiðslu á þeim markaði, sem hér er í bæjunum.

Þegar svo er komið, að húið er að reisa háa tollmúra til verndar landbúnaðinum í flestum löndum, þá er undarlegt, að því skuli vera haldið fram hér, að þjóðfélaginu og löggjafarvaldinu beri engin skylda til að stuðla að því, að bændur fái sem best verð fyrir afurðir sínar og geti lifað bærilegu lífi.

En það er ekki eingöngu þetta, sem á veltur, að haldið sé við atvinnu í bæjunum og bændunum gert kleift að framleiða búnaðarafurðir, heldur hitt, að öll viðskipti okkar og verzlun við aðrar þjóðir er í svo mikilli hættu, að við megum engu vopni sleppa, sem tök eru á, til þess að tryggja útflutningsvörum okkar markað. Í öllum löndum Norðurálfunnar er nú reynt að tryggja útflutningsverzlunina, á þann hátt, að reistar eru fastari skorður við innflutningi vara en áður hefir tíðkæzt, og þá fæ ég ekki séð, að hættandi sé á það fyrir okkur að varpa fyrir borð gjaldeyrishöftunum og öðrum meðulum, sem við höfum til þess að varðveita útflutninginn og tryggja markað fyrir sjávarafurðir okkar erlendis. Það eru ekki eingöngu iðnaðar- og landbúnaðarmenn, heldur útgerðarmenn og sjávarbændur, sem eiga mikið í húfi um það, að verzlunarviðskiptin við aðrar þjóðir falli eftir ákveðnum farvegum. Að visu má segja, að verzlunarstéttin eigi um sárt að binda út af innflutningshöftunum; ég skal sízt neita því. Það er ekki skemmtilegt að þurfa að beita lögbæingun. En þó hygg ég, að hægt sé að sýna fram á, að verzlunarstéttinni sé það líka fyrir beztu, að löggjafarvaldið geri allt, sem unnt er, til þess að tryggja atvinnuvegina í landinu og útflutninginn. Um leið og greitt er fyrir iðnaðarmönnum, bændum og sjómönnum, þá nýtur verzlunarstéttin þess líka. Atvinnurekstur landsmanna gerir henni yfirleitt mögulegt að verzla. Svona er því í raun og veru háttað, þó að ýmsir virðist

ekki koma auga á það, en einblíni á það yfirborðsfrelsi, sem verzlunarstéttin virðist hljóta með afnámi innflutningshafta.

Af þessum ástæðum, sem ég hefi nú rakið, tel ég mjög varhugavert að afnema innflutningshöftin. Og þó að gjaldeyrisskömmtnunin væri látin halda áfram í fullu gildi, þá geta samt safnazt skuldir erlendis, sem bankarnir ættu mjög örðugt með að greiða, og gætu jafnvel ekki greitt á réttum tíma. Innflutningshöftin eru þess vegna nauðsynleg viðbót við gjaldeyrisskömmtnunina, til þess að koma í veg fyrir óþarfa skuldasöfnun erlendis.

En ég legg höfuðáherzluna á það, að viðskiptalífið hefir yfirleitt tekið svo miklum stakkaskiptum á síðustu árum um allan heim, að við megum ekki sleppa neinu vopni, sem við höfum ráð á í þeirri baráttu.

Jón Þorláksson: Ég hafði ekki hugsað mér að taka til máls við þessa umr., þar sem þetta frv. fer væntanlega til þeirrar n., sem ég á sæti í. En það voru nokkrir þættir í ræðu hæstv. forsrh., sem ég tel ekki rétt að láta ósvarað, sérstaklega þeir þættir ræðunnar, þar sem hæstv. ráðh. taldi nauðsynlegt að viðhalda höftunum til tryggingar útflutningsverzlun landsbúa. Ég held, ef nánar er að gáð, að það sé mikill misskilningur, ef hann heldur, að höftin veiti nokkra tryggingu í því efni.

Þessi innflutningshöft, sem hér ræðir um, eiga við innflutning á óþörfum varningi. Það hefir verið tiltekið með reglugerð, hver hann sé, en samt hefir verið farið út fyrir það, sem l. frá 1920 heimila, sérstaklega ef lítið er á þær skýringar, sem gefnar hafa verið á þeim. Verzlunarstéttin hefir samt verið svo háttþrúð, að því hefir aldrei verið skotið undir úrskurð dómstólanna, hvort stj. hafi farið þarna fram úr heimild l. frá 1920. En ég held, að það sé ótvírætt, að það hefir verið gert.

En þegar hæstv. forsrh. heldur, að þessi höft geti átt þátt í að vernda okkar utanríkisverzlun, þá er það byggt á misskilningi. Nú er það að visu svo, að við verðum að tryggja 2 þjóðum nokkurn innflutning, ef þær eiga að kaupa vörur af okkur. Þær hafa að visu aldrei beðið

okkur um innflutningshöft, heldur tryggingu fyrir markaði fyrir tiltekið innflutningsmagn. En af þessum óþarfavörum er svo lítið flutt inn hingað, að ég minnst þess ekki að hafa séð þær nokkursstaðar nefndar, þegar erlendar þjóðir hafa farið þess á leit, að við keyptum af þeim varning. Það hafa einmitt verið nauðsynjavörurnar, sem þær hafa viljað selja okkur. Ég kannast ekki við, að innflutningshöftin á óþarfavörum samkv. l. frá 1920 geti komið til greina í þessu sambandi.

Öðru máli gegnir um gjaldeyris-skömmtnunina. Hana má nota til að tryggja innflutning frá einni þjóð öðrum fremur. En hér er ekki verið að hrófla neitt við valdi stj. til að hafa eftirlit með gjaldeyrisverzluninni.

Þá hafa hæstv. ráðh. og hv. 2. þm. S.-M. haldið því fram, að höftin hafi verið æskileg viðbót við gjaldeyriskömmtnunarákvaðin, til þess að verjast skuldarsöfnun erlendis. Þetta er alger misskilningur. Þegar slík höft á svona litlum hluta af innflutningi landsmanna eru búin að standa eitt ár, er það hætt að hafa áhrif, því að þá er fjármagnið búið að finna aðrar vörutegundir til að verzla með. Það er þá allt komið í starfsemi aftur. Fyrsta afleiðing innflutningshaftanna er sú, að vörubirgðir minnka og fjármagn losnar, þ. e. verzlunin fær laust fjármagn handa á milli, en það fjármagn beinist síðan að öðrum vörutegundum. En þessi tilfærsla á verzluninni kemur oft hart og óeðlilega niður. Ég skal nefna lítið dæmi: Þegar innflutningshöftin voru sett, var hér í Austurstræti örlítil verzlun, sem seldi hanzka. Hana átti stúlka, dóttir embættismanns, sem alið hafði aldur sinn hér í Rvík á þeim árum, þegar embættislaun voru lægri en nú, og af þeirri ætt, sem líklega hefir borið hróður Íslands lengst allra. Hún var veikluð, með lamaðan handlegg, en gat þó fleytt sér á þessari verzlun. Svo komu höftin, og var henni neitað um innflutningsleyfi á þessum varningi, svo að hún varð að loka búðinni. En hanzkar fengust alltaf síðan í hverri búð, er verzlaði með þesskonar varning.

Svo ætla ég að biðja hv. þm., þegar þeir fara héðan út og eru komnir fram-

hjá Hótel Borg, að líta í sýningarglugga, sem þar eru við hliðina á. Þar er komin ný verzlun, sem risið hefir upp síðan höftin komu. Þar eru margskonar vörur á boðstólum og af þeim tegundum, sem ég kann ekki að nefna öðru nafni en skran. Einn daginn eru þar allir gluggar fullir af vörum, sem kosta 1 kr., en annan daginn af vörum, sem kosta 1,50 o. s. frv. Þessi verzlun hefir getað risið hér upp þrátt fyrir höftin, e. t. v. af því, að útlendingur á hana. Það er svo sem ekki af því, að hann hafi þurft hennar með sér til viðurværis, því að hann á hér aðra verzlun fyrir. Samt hefir hann getað stofnað þessa verzlun með tóman óþarfa.

Svona fer, þegar innflutningshöft á ómerkilegum vörutegundum eru búin að standa lengi. Fjármagnið flyzt þá yfir á aðrar vörur, sem ekki hafa verið á bannlista. Þeir, sem hraktir hafa verið frá atvinnu sinni, komast þangað ekki aftur, en aðrir, sem hafa kröftugra athafnalíf, njóta góðs af og sýna, að peningarnir þurfa ekki að liggja dauðir á sparisjóði hjá þeim.

Þá hefir verið sagt, að hér sé um að ræða vernd landbúnaðarins. Það er sama fjarstæðan. Eftir l. frá 1920 held ég áreiðanlega, að ekki sé heimilt að banna innflutning á matvöru. Það hafa verið sett önnur ákvæði til þess að vernda innlenda framleiðslu, og er ekki ætlazt til, að þeim verði haggð. Þessi ástæða er ekki annað en endurtekning á þeirri ástæðu, sem sumir færðu fram fyrir samskonar höftum 1924. Þá mættust tvær mismunandi skoðanir. Önnur vildi gefa innflutninginn frjálsan sem fyrst, en nota óþarfavarningin til tekjuauka fyrir ríkissjóð. Þessari skoðun hélt ég þá fram og rúmlega helmingur þingsins, en á móti stóðu aðrir. Voru átökin aðallega í Nd. milli okkar og nokkurs hluta Framsfl., sem vildi banna algerlega innflutning á þeim vörutegundum, sem teldust óþarfar, svo að ekki mætti veita undanþágur. Held ég, að þessi deila hafi dáíð út á þann hátt, að allir hafi sætzt á að láta aðflutningstolla á óþarfavörum eina um að takmarka innflutning þeirra. Sú stefna varð ofan á, og átti það mikinn þátt í fjárhagslegri velgengni ríkissjóðs 1924 og 1925.

Þegar gripið var til haftanna fyrir 2 árum, varð sú stefna ofan á að hindra innflutning þessara vörutegunda með banni. Bar það nokkurn árangur fyrir gjaldeyrisgetu landsmanna í byrjun. En heldur ekki nema í byrjun, því að nú er fjármagnið búið að finna sér aðrar brautir, og er því nú verzlauð eins mikið og áður í landinu. En ríkissjóður hefir misst tekjustofn, því að dregið hefir úr innflutningi þeirra vara, sem gefa miklar tekjur í ríkissjóð. Því er ég nú sannfærður um, að undir öllum kringumstæðum sé rétt að afnema innflutningshöftin á óparfa vörum. Ég geri ráð fyrir því, að hækkun bráðabirgðaverðtolls, sem stj. fékk samþ. á síðasta þingi, nægi til að hafa hemil á innflutningi þeirra. Hinsvegar álit ég, að gjaldeyrisskömmtnuninni verði að halda og beita henni til tryggingar á útflutningsverzlun landsmanna.

Flm. (Magnús Jónsson): Hv. 2. þm. S.-M. lýsti andstöðu sinni við þetta frv. Fann hann þó ekki annað fram að færa gegn því en það, að ekki lægju fyrir knýjandi ástæður til að afnema innflutningshöftin. Við erum hér á öndverðum meiði. Þar sem annar talar í austri, þar talar hinn í vestri, og eigum við því erfitt með að rökræða þetta mál. Hér er um neyðaráðstöfun að ræða. Held ég, að ekki þurfi knýjandi nauðsyn til að afnema þær, heldur einmitt til þess að setja þær á. Hv. þm. virðast þessi höft vera það hjartans barn, sem undir öllum kringumstæðum beri að halda, meðan þau ekki steindrepa þjóðina.

Hv. 1. landsk. sýndi fram á, að innflutningshöftin væru orðin að steingervingi. Hér er því um tvær gagnólikar skoðanir að ræða.

Hæstv. forsrh. játaði, að höftin væru orsök að mörgum miður æskilegum hlutum. Yrði stundum að grípa til þeirra, en ætti aldrei að halda þeim lengur en brýna nauðsyn bæri til. Ég minnstist áðan á það, að með svona ráðstöfunum væri hægt að ná tvennskónar tilgangi. Ég nefndi það sem aukaatriði, að þær gætu orðið til verndar innlendri framleiðslu. En slíka vernd ætti raunar að framkvæma í allt öðru formi, ekki með því að setja hömlur við verzlun landsmanna almennt.

Ætti að gera það, eins og alstaðar annarsstaðar í veröldinni, með tollum á erlendu vörurnar. Veit ég ekki til, að nokkursstaðar sé beitt banni við erlendum vörum til þess að tryggja innlenda framleiðslu.

Hæstv. ráðh. sagði, að alltaf hlytu að verða misfellur á framkvæmd svona lagadra ráðstafana. En það er þó ekki aðalatriðið, að misfellur hafa orðið á framkvæmdinni, heldur hitt, að hömlurnar eru farnar að hafa áhrif gagnstæð því, sem í upphafi var til ætlað. Það er eftirtektarvert, að hæstv. ráðh. færði í ræðu sinni engar ástæður fram gegn því, sem ég hafði sagt um þetta. Hann sagði, að ef þessi höft væru afnumin, þá yrði líka að afnema gjaldeyrisráðstafanirnar. Ég skil ekki, hvers vegna. Flest af því, sem óheppilegt er við innflutningshöftin, orsakast ekki af gjaldeyrisskömmtnuninni. Þó að pantaðar séu vörur frá öðru landi en hentugast væri, þá kemur það ekki gjaldeyrisskömmtnuninni við. Flest dæmin, sem ég nefndi, sýna þetta líka.

Hæstv. ráðh. sagði, að aðalreglan hefði verið sú, að flestar þær verðlanir, sem selt hefðu erlendar vörur, hefðu fengið innflutningsleyfi. En ég hefi nú heyrt, að farið hafi verið oft og tíðum eftir sérþörfum, að einstakir menn hafi fengið innflutningsleyfi á einu eða fleirum stykkjum ýmsra vörutegunda. Þetta verður til þess, að vörutegundum fjölgar í landinu og varan verður dýrari en ella.

Hæstv. ráðh. nefndi sem dæmi, að ef innflutningur bíla hefði verið leyfður, myndu bílakaup hafa gleypst mikið fé. Ég held, að þetta sé ekki rétt. Get ég nefnt því til stuðnings, að maður nokkur fékk leyfi til að flytja inn bíl, og lá hann óseldur mánuðum saman. Menn hafa yfirleitt ekki svo mikið fé handa á milli, að þeir leiki sér að því að kaupa bíla. Það er sjaldnast gert nema af nauðsyn.

Þessu hefir nú verið mjög misbeitt. Sumir, sem vissu, að lækna og ljósmæður höfðu fengið undanþágur fyrir bíla handa sjálfum sér, fóru til einhvers læknis eða ljósmóður og fengu þau til að útvega sér innflutningsleyfi undir sínu nafni.

Þá er komið að því atriði í ræðu hæstv. ráðh., sem er langmesta aðalatriðið, og

það er, ef innflutningshöftin hafa raunverulega þýðingu í þá átt að bæta aðstöðu okkar með sölu á útflutningsvörum. Þetta er það atriði, sem allar þjóðir í heiminum taka mjög mikið tillit til. Ég get svarað mér frekari umr. um þetta, því að hv. 1. landsk. hefir svarað því, og ég er honum sammála um það, að ómögulegt sé að koma auga á, hvernig innflutningsbann á óþörfum vörum getur haft áhrif á sölu afurða okkar til annara landa. Áreiðanlega myndi það fremur spilla.

Það, sem hér kemur til greina, er, hvort innflutningshöftin greiði fyrir beinum gagnkvæmum viðskiptum milli okkar og einhverra annara þjóða. Þessar takmarkanir ná einmitt ekki þeim tilgangi, því að þegar búð er að veita leyfi til innflutnings á einhverri vöru, þá fylgir ekkert ákvæði um það, hvaðan varan skuli keypt. Höftin eru gagnslaus til þess að beina viðskiptum okkar til þeirra landa, sem við sérstaklega eigum gott upp að unna. Allar kröfur til okkar frá öðrum þjóðum myndu ganga í þá átt, að fá innflutningshöftunum létt af. Það er óhugsandi, að kröfur komi um að viðhalda þeim. Það eru aðrar ráðstafanir, sem hægt er að gera til þess að beina viðskiptum okkar í ákveðnar áttir. Það eru gjaldeyrishömlur, og það verða þær, sem bezt geta beint viðskiptum frá einni þjóð til annarar. Ég álit því, að innflutningshöft séu ákaflega undarlegar ráðstafanir til þess að hvetja aðrar þjóðir til að verzla við okkur. Þau hafa valdið óþægindum, og munu alltaf gera það.

Ein veigamesta ástæðan fyrir afnámi haftanna er tekjuþörf ríkissjóðs. Hv. 1. landsk. minntist á þetta mikilvæga atriði, að einmitt þessar vörur, sem bannaður er innflutningur á, eru sérstaklega heppilegar til að skapa aukinn tekjustofn fyrir ríkissjóð, því að þær eru flestar tiltölulega ódýrar í innkaupum og því ekki gjaldeyrisfrekar. Það má t. d. nefna leikföng, sem eru mjög ódýr í innkaupum og gefa því riflegar tekjur í ríkissjóð. Þessar vörur kaupa þeir einna helst, sem mikla kaupgetu hafa, og tollar af slíkum vörum verka því sem einskonar frjáls tekjuskattur.

Þó að ekki væri nema vegna tekjuþarfa

ríkissjóðs, þá er fyllsta ástæða til þess að að létta nú þegar innflutningshöftunum af og beina verzluninni inn á þær brautir, sem tekjudrýgri eru fyrir ríkissjóð.

Fors.- og fjmrh. (Ásgeir Ásgeirsson): Ég skal ekki lengja mjög umr., en vil byrja á því að minnst á það, sem hv. 1. landsk. sagði um gang tolla- og haftamálanna á Alp. 1924. Mér skildist á honum, að þá hefði staðið deila um, hvort höfð skyldi tolla- eða haftastefna, og að niðurstaðan hafi orðið sú, að þingheimur hafi hallazt að tollastefnunni og hún hafi algerlega sigrað. Þess vegna álitur svo hv. þm., að við eigum nú að taka sömu stefnu.

Á Alp. 1924 var borið fram frv. um verðtoll, og var það eingöngu gert til tekjuöflunar fyrir ríkissjóð. Upphafsmenn þessa frv. voru tveir hv. núv. þm. Sjálfstfl., og frv. var stutt af framsóknarmönnum, í þeim tilgangi að jafna tekjuhalla fjárl. Svo er það ekki fyrr en rímu ári síðar, 1925, sem innflutningshöftin eru afnumin, og þá er þessi sami þm. búinn að vera ráðh. í eitt ár ásamt tveimur sjálfstæðismönnum, frá því að tolllagafrv. var fram borið. Þeir treystu sér því ekki til að afnema höftin fyrr en eftir heilt ár. Og hvers vegna voru höftin þá afnumin? Það var vegna þess, að erlendu gjaldeyrir streymdi inn til bankanna og við sjálfst lá, að bankarnir hræddust alla þessa peninga. Höftin voru því afnumin eingöngu vegna þess, að ekki þurfti að spara gjaldeyrinn, en ekki af því, að ári áður höfðu verið sett lög um verðtoll.

Ég minnst þessa sérstaklega vel, af því að á þinginu 1925 varð ég fyrstur manna af framsóknarmönnum til þess að kveða upp úr um það í Nd., að nú þyrfti ekki lengur að halda í höftin. Ég man, að það glaðnaði yfir þeim, sem óttuðust, að framsóknarmenn kynnu þá að hafa aðra stefnu, og höftin lifðu ekki lengi eftir þetta. Nú vildi ég feginn, einnig í þetta skipti, verða einn af þeim fyrstu, sem lýstu yfir því, að höftin væru orðin óþörf, en það get ég ekki fyrr en gjaldeyririnn er orðinn nógur, eins og hann sannarlega var orðinn þá. Gjaldreyririnn var orðinn það mikill seint á árinu 1924,

að ef stj. hefði viljað hraða sér með að afnema höftin, þá hefði mátt gera það fyrr. Í þetta skipti hefir verið bent á að hafa sömu aðferð og stj. Jóns Þorlákssonar hafði þá, að afnema ekki höftin fyrr en gjaldeyririnn er orðinn nógur, en því miður er langt frá því, að við séum komnir í sömu aðstöðu nú og stj. hafði í árslok 1924 og ársbyrjun 1925. Þetta þykir mér gott fordæmi um það, hvernig stj. eigi að haga sér í þessum málum nú.

Þá hafa hv. 1. landsk. og hv. 3. þm. Reykv. lagt áherzlu á það, að höftin hafi enga þýðingu til að tryggja útflutning okkar eða kaup annara þjóða á honum. Þeir fullyrtu, að höftin spilltu aðeins, sérstaklega hv. 3. þm. Reykv. Ég vil ráðleggja hv. þm. að nota annað orð í þessu sambandi. Ef hann notar orðið innflutningsleyfi, þá skilist honum, að leyfin, sem þýða, að innflutningur getur ekki orðið án leyfis, þau geta hjálpað okkur í utanríkisverzlun okkar.

Ég hefi ekki orðið var við, að stj. nokkurra okkar viðskiptaþjóða hafi amast við innflutningshöftum okkar. Þegar ég spurðist fyrir um þetta hjá ráðuneyti utanríkisverzlunarinnar í London, var mér svarað á þessa leið: „Þið þurfið ekki að óttast, að neinar ráðstafanir verði ykkur til skaða, sem þið gerið til þess að vera vissir um, að þið séuð borgunarmenn fyrir ykkar innflutni nauðsynjavörum, en þið skuluð óttast það mest, að erlendis myndist verzlunarskuldir, sem þið getið ekki borgað“.

Við skulum hugsa okkur eins og hér hefir verið talað um, að gjaldeyris-skömmun verði höfð áfram, en innflutningshöft afnumin. Skilyrði fyrir gjaldeyrisleyfi yrði þá ekki aðeins, hvaða vara er keypt, heldur einnig frá hvaða löndum, og kæmi þá í alveg sama stað niður og þó höftum væri haldið áfram.

Það er nú ekki svo, að þessum höftum sé eingöngu beitt um alóparfar vörutegundir. Þeim er líka beitt um vörur, sem þjóðin getur verið án um tíma, af því að birgðir eru til af þeim í landinu, og eins ef ekki er um alveg nauðsynlega vöru að ræða. Þannig er það með höftin, sem sett voru árið 1920, að undir þau heyra ýmsar vörutegundir, svo sem vefnaðar-

vara, skófatnaður og margt fleira, sem margar viðskiptaþjóðir okkar í Miðjarðarhafslöndunum t. d. mundu helst vilja selja okkur. Það er því augljóst, að höftin geta haft mikla þýðingu fyrir verzlun okkar við Miðjarðarhafslöndin. Meðan við höfum höftin í einhverri mynd, þá höfum við og tök á að stjórna því, hvaðan vara er keypt.

Þegar höftin voru sett 1931, var að visu ekki þessi tilgangurinn, heldur voru þau sett til þess að hægt væri að fá gjaldeyrinn til að hrökkva fyrir brýnustu nauðsynjum. Síðan hafa svo verzlunaraðferðir Norðurálfurikjanna breytt svo gersamlega, að höftin hafa fengið nýjan tilgang, og jafnnauðsynlegan þeim, sem fyrir var. Af þessu er það ljóst, að höftin koma einmitt mjög mikið við alla okkar utanríkisverzlun, hvort sem um er að ræða útflutning eða innflutning, og innflutningshöftin eru þannig nauðsynlegt vopn í viðskiptabaráttunni.

Eins og nú er ástatt í landinu, þá krefjast hagsmunir bænda, útgerðarmanna, iðnaðarmanna og sjómanna þess, að við köstum ekki frá okkur þessu vopni, sem getur reynzt okkur hvað bezt. Min reynsla er sú, að fjöldi kaupmanna sætti sig við þessa þjóðarnauðsyn. Menn eru ánægðir að vita, að framkvæmdum laganna er hagað eftir föstum reglum, og vita, að reynt er á allan hátt að sneiða hjá misrétti.

Umr frestað.

Á 9. fundi í Ed., 14. nóv., var fram haldið 1. umr. um frv.

Jón Þorláksson: Til viðbótar við það, sem ég þegar hefi tekið fram viðvíkjandi þeirri ástæðu hæstv. forsrh., að rétt sé að halda í lögin frá 1920 vegna þess, að ráðstafanir samkv. þeim komi okkur að gagni í viðskiptamálunum við aðrar þjóðir, til þess að tryggja útflutningsverzlunina, vil ég minna á það, að í samningum og samningaumleitunum við aðrar þjóðir hafa legið fyrir stj. og þingi, a. m. k. fyrir utanríkismálan. Þingsins, óskir frá öðrum þjóðum að því er snertir tilhögun á innflutningi nokkurra vörutegunda, og hafa þessar óskir yfirleitt gengið í þá

átt, að tiltekinn hluti af innflutningi okkar væri keyptur af tiltekinni þjóð, líkt og er með kolainnflutninginn af Bretum. Ég minnst þess ekki, að neitt af þeim vörutegundum, sem þetta hefir verið orðað um, á þann veg, að það hafi komið til stj. eða utanríkismálanefndar, falli undir þær vörutegundir, sem heimilt er að banna innflutning á samkv. lögnum frá 1920, heldur er þar um allt aðra og stærri vöruflokka að ræða. Þegar það er því ljóst, að þessi umræddu heimildarlög frá 1920 eru ekki neinn grundvöllur til þess að tryggja útflutningsverzlun okkar, að þær ráðstafanir verða að hvíla á allt öðrum grundvelli, þá sé ég ekki, að ástæða sé til að halda í þau, heldur beri að afnema þau, eins og hér er farið fram á.

Eiríkur Einarsson: Áður en gengið er til atkv. um þetta mál, vildi ég gera grein fyrir afstöðu minni til þess. Ég fyrir mitt leyti lít svo á, að til þess að málið megi ganga áfram hér á Alþingi, þá verði að gera nokkrar takmarkanir frá hinu algerða afnámi heimildarlaganna frá 1920. Sú undantekning snýr að framleiðsluvörum Íslendinga sjálfra, og þá sérstaklega að framleiðsluvörum landbúnaðarins. Þá vernd, sem þær kunna að eiga í lögnum frá 1920, má ekki skerða, nema eitthvað annað komi í staðinn, er jafngildi henni að minnsta kosti. Ég vildi taka þetta frám hér til athugunar fyrir n. þá, sem málið fær til meðferðar, og jafnframt geta þess, að það eru fleiri þm. úr þeim flokki, sem ég tilheyri, sem líta þannig á þetta mál. Við teljum, að í hinum umræddu heimildarlögum felist nokkur vernd fyrir t. d. mjólkurframleiðslu okkar, svo sem smjör og ost, og ennfremur fyrir egg. Til þessara hluta teljum við, að taka beri fullt tillit, svo að sá höggvi ekki, sem hlífa skal.

Það eru ekki nægileg rök fyrir afnámi þessara laga, þó sagt sé, að við getum farið tollaleiðina til þess að vernda þessar framleiðsluvörur okkar, því að ef bráðabirgðalögin verða afnumin nú þegar, þá yrði þó nokkur bið þar til búið yrði að ganga frá lagasetningu um tolllagabreytingar vegna þessarar vöru. En ég tel, og legg áherzlu á, að enginn dagur megi líða

svo, að ekki sé full varzla frá hendi lögjafarvaldsins í þessu efni.

Jón Jónsson: Því hefir verið haldið fram af flm. frv. þessa og ýmsum öðrum hv. þdm., að innflutningshöftin næðu ekki tilgangi sínum, dygðu ekki til þess að rétta við greiðslujöfnuðinn gagnvart útlöndum, en ég hefi bara ekki orðið þess var, að þeir myndu þessum orðum sínum stað, enda mun það harla erfitt. Það er augljósust sönnun fyrir gagnsemi innflutningshaftanna, að síðastl. ár var góður greiðslujöfnuður við útlönd, þrátt fyrir lítinn útflutning vegna lágs afurðaverðs o. fl., en árin þar á undan mjög slæmur, og leikur ekki vafi á því, að höftin hafa átt sinn þátt í því. Hitt má vera, að eitthvað sé til í því, að einhver mistök hafi orðið á framkvæmd þeirra, en til þess að ráða bót á þeim ágalla á ekki að afnema þau, heldur leiðrétta þau atriði í framkvæmd þeirra, jafnframt því, að þau koma í ljós. Hvað frv. það snertir, sem hér liggur fyrir, þá tel ég það, eins og það er borið fram, hreinasta hnefahögg í garð landbúnaðarins. Það er kunnara en frá þurfi að segja, hversu erfitt það hefir verið að selja afurðir landbúnaðarins fyrir viðunandi verð, og verði að því horfið að samþ. frv., þá getur beinlinis orðið stór hætta á því, að sumar framleiðsluvörur landbúnaðarins verði eyðilagðar. Verði t. d. leyfður takmarkalitill innflutningur á smjöri og ostum, þá yrði það til þess að eyðileggja þessar framleiðsluvörur okkar, því að í Danmörku er framleiðslukostnaður þessara vara svo sáralitill, að hann stenzst engan samanburð við framleiðslukostnað þessara vara hér. Nú er smjör frá smjörbúnum hér selt á 3,30 pr. kg., og það vita allir, sem til þekkja, að það verð má ekki lækka, ef bændur, sem þessa vöru framleiða, eiga að geta rekið heilbrigðan búrekstur. Aftur á móti er danskt smjör í innkaupi ekki nema um 2,00 kr. pr. kg., og tollar á því eru hér sáralitlir. Vörutollurinn t. d. ekki yfir 0,06 pr. kg., og verðtollurinn 0,15 pr. kg. af innkaupsverði. Innflutningur á því myndi því óhjákvæmilega lækka verð hins innlenda smjörs sem næst um $\frac{1}{3}$ part.

Menn kunna nú að segja, að það sé

ekki allskostar sanngjarnt að viðhalda svona viðskiptahöftum til verndar einni framleiðslu frekar en annari, og sé því réttara að skattleggja vöruna til þess að gera hana ekki eins hættulega í samkeppninni við hina innlendu. En ég get ekki séð, að það sé neitt óeðlilegt, því að við verðum fyrst og fremst að hugsa um það, að sem flestir þegnar landsins geti lifað heilbrigðu lífi, og burtséð frá því, verður ekki að teljast ósanngjörnt krafa til kaupstaðabúanna, að þeir kaupi framleiðsluvörur bænda með framleiðsluverði. Þeim yrði sízt betur borgið kaupstaðabúunum, þó að bændur yrðu að hrökklast frá búum sínum og flytja til kaupstaðanna. Vinna þeirra myndi rýrna við það og afkomumögulegleikar yfir höfuð. Ég tel það öllum landsmönnum fyrir beztu, að þeir styðji hver annan eftir því sem geta og sanngirni mælir með. Samkv. því, sem ég nú hefi tekið fram, er ég á móti frv. því, sem hér er til umr., tel það eins og sakir standa með öllu óframbærilegt, en væri hægt að benda á aðrar betri leiðir til þess að ná því takmarki, sem innflutningshöftunum er ætlað að ná, þá horfði málið öðruvísi við. En á þær leiðir hefir bara ekki verið bent.

Bjarni Snæbjörnsson [óyfirl.]: Það er eitt atriði, sem gengið hefir verið framhjá, sem ég tel þungamiðjuna í þessu máli. Reynslan er alstaðar sú, þar sem höft eða bönn hafa staðið til langframa og meiri hluti þjóðanna álíta þau ekki réttmæt, að í kjölfar þeirra siglir meiri og minni spilling. Það er heldur ekki vafi á, að höft þau, sem hér er talað um að afnema, hafa valdið töluverðri spillingu í verzlunarháttum landsmanna. Hér verða bændur að athuga það, að höft þessi koma aðallega niður á kaupstaðabúunum. Þeir telja þau ósanngjörnt og reyna því að fara á bak við þau eftir megni. Það er því ekkert hnefahögg í garð landbúnaðarins, þó að rætt sé um að afnema þau. Ég býst nú við, að málið verði athugað í nefnd og vil að sjálfsögðu leggja áherzlu á, að fullt tillit sé tekið til landbúnaðarafurðanna í sambandi við það. Annars er það firra ein, að þeir, sem eru á móti höftum, vilji á nokkurn hátt reiða

hnefahögg að landbúnaðinum. Þeir vilja að sjálfsögðu, að hann megi blómgastr eins og bezt má verða. Hvað verndartollana snertir, þá eru venjulega allskiptar skoðanir um þá, og mun ég því leiða hjá mér að þessu sinni að fara út í þá pólitik. Þá er það eitt í sambandi við þetta mál, sem bændur verða að athuga, og það er, að eftir því, sem verðlag hækkar, eftir því verður kaupgjald allt herra og kostnaðurinn við framleiðsluna því meiri. Ég vænti nú, að hv. dm. lofi frv. þessu að ganga til n. og þaðan fái það góða afgreiðslu, svo það megi verða til þess að ráða bót á þeirri spillingu, sem af höftunum hefir leitt.

Kári Sigurjónsson: Það er líklega viðeigandi, úr því að almennar umr. eru orðnar um þetta mál, og bændur þeir, sem talað hafa í því, virðast líta mjög einhliða á það, að ég segi mína skoðun á málinu, sem dálítið er á annan veg en þeirra annara stéttarbræðra minna, sem hafa látið til sín heyra.

Eftir því, sem ég þekki bezt, þá er það ekki heilbrigður landbúnaðarrekstur, sem ekki þolir samkeppni við erlendar landbúnaðarvörur, þegar bóúð er að hækka þær um $\frac{1}{3}$ hluta frá kaupverði þeirra ytra. Ég hjó eftir því hjá hv. 3. landsk., að verðtollur á erlendu smjöri væri hér um 15%. Auk þess dálítill vörutollur. Sé svo bætt við þetta venjulegri kaupmannsálagningu, þá skilst mér, að þessi erlenda vara fái hart nær 50% viðbótarálagningu frá kaupverði hennar erlendis. Með þessari miklu verðhækkun þessarar vörutegundar tel ég innflutning hennar nægilega heftan gagnvart hinni innlendu framleiðslu. Það má vel vera, að þetta standi ekki heima gagnvart ýmsum öðrum vörutegundum, sem inn eru fluttar, en þá þarf að lagfæra það með breytingu á tollum, en ekki með innflutningshöftum.

Þá hefir það orðið ljóst af umr. þeim, sem fram hafa farið um mál þetta nú, að viðskiptahöftin komi sumpart í bága við viðskiptasamninga okkar við önnur lönd, og úr því svo er, að þau geta orðið þrándur í götu frjálsra samninga milli Íslands og annara ríkja, þá virðist mér, þó ekki væri nema það eitt, sem af þeim leiddi, sjálfsagt að afnema þau.

Fors.- og fjmrh. (Ásgeir Ásgeirsson): Hv. 1. landsk. byrjaði ræðu sína á því að telja viðskiptahöftin gagnslaus gagnvart viðskiptum okkar við aðrar þjóðir, og að þau kæmu í bága við samningaumleitanir okkar við þær. Á þessu endaði hv. 6. landsk. líka, sem nú var að setjast niður. Út af þessum ummælum vil ég gefa þær upplýsingar, að ég sem utanríkis-málaráðh. hefi aldrei orðið þessa var. Veit ég því ekkert, hvaðan hv. ræðumenn hafa þetta. Mín reynsla er þvert á móti sú, að höftin hafa oft beinlínis hjálpað okkur til þess að ná hagstæðum samningum við aðrar þjóðir. Það er nú þessi árin aldrei samið um það, að öll verzlun skuli frjáls milli þjóðanna, heldur hitt, að ein þjóðin kaupi svo og svo mikið af annari. Höftin eru nauðsynleg til að framkvæma slíka samninga og umtöl. Á þennan hátt komu þau t. d. að gagni í sumar gagnvart viðskiptum okkar við Suðurlönd. Þegar viðskiptaráðunautur Ítala var á ferð hér í sumar, þá færði hann í tal, að við gætum veitt undanþágur frá innflutningsbanninu gagnvart vörum, sem framleiddar væru í Ítalíu, en ekki leyfður innflutningur á eins og nú stæðu sakir hjá okkur. Hann fór því alls ekki fram á, að innflutningshöftin væru afnumin, heldur þvert á móti notuð til að beina viðskiptum til þeirra. Sama er að segja um Spánverja. Hér er t. d. einn maður í Rvík, sem sett hefir upp heildsölu með spanskar vörur. Hann telur, að viðskiptahöftin hafi hjálpað sér mikið. Í haust greip stj. til þess úrræðis að gefa sérstakar undanþágur um innflutning frá Suðurlöndum. Um það voru allir á einu máli, að því er bezt varð séð. Þetta hefir haft góð áhrif, sala á vörum frá þessum löndum hefir aukizt töluvert hér, og verði haldið áfram á þessari braut eins og þegar hefir verið byrjað, má vel vera, að það geti orðið til þess, að við komumst hjá harðvítugum verzlunarsamningum við þessar þjóðir, sem við eigum mestan markað undir. Því hefir verið haldið fram í umræðunum, að heimildarlögin frá 1920 séu ekki nægilegur grundvöllur til þess að byggja þessar ráðstafanir á; þau hefðu ekki heldur verið sett í þeim tilgangi. En það er nú þannig um ýms lög, að framkvæmd þeirra lagast nokkuð eftir

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

breyttum ástæðum og breyttu viðhorfi. Eins og ég tók fram áðan, heyrðist t. d. engin rödd um það í haust, að undanþágan gagnvart Suðurlöndum væri brot á þessum gömlum heimildarlögum. Hún þótti svo sjálfsögð. Þeir, sem viðurkenna það, að nauðsyn beri til að hafa vald yfir innflutningnum, eins og sumir hv. þm. hafa gert, en tjá sig þó jafnvel fylgjandi frv. því, sem hér er til umr., verða þá að bera fram nýja og fullkomnari heimild til handa stj., ef þeir vilja fella gömlu heimildarlögin úr gildi. Slíkrar heimildar sakna ég einmitt.¹⁾

Það er einmitt þessi staðreynd, sem hv. þdm. þurfa að taka tillit til. Og það er ekki hægt að gera þær kröfur til islenzks landbúnaðar, að hann standist samkeppni við erlenda framleiðslu hjálparlaust, meðan það er ekki talið kleift fyrir bændur í nokkru öðru landi. Ekkert nágrannaríkið hikaði við að beita hátollum og öðrum hindrunum gegn innflutningi landbúnaðarafurða bændunum til hjálpar. Það sýnist því ekkert óeðlilegt, þó hið sama ætti við einnig hér. Og okkur er það áreiðanlega vissara að sleppa ekki þeim hömlum, sem við höfum sett á innflutninginn, meðan ekki er betur séð en nú er, hverja stefnu milliríkja viðskiptin taka í framtíðinni. Það er sem sé langt frá því, að útlit sé fyrir, að fyrst um sinn verði horfið að því ráði að taka upp tollfrjálsa óþvingaða milliríkjaverzlun í líkingu við þá, sem var fyrir stríð. Á síðastl. vori héldu 63 heimsríki allsherjarráðstefnu í London til þess að ræða um milliríkja viðskipti. Menn gerðu sér fyrirfram vonir um árangur af starfi þessarar ráðstefnu, en reynslan varð sú, að engin ráðstefna hefir reynzt ömurlegri eða máttlausari. En einmitt vanmáttur þessarar stóru ráðstefnu hefir alvarlega bent mönnum á það, að viðskipti og viðskiptasamningar milli ríkja muni í framtíðinni byggjast á öðrum grundvelli en áður var. Hátolla- og haftastefnan er sterkur straumur, sem virðist ætla að skapa hinn nýja grundvöll bæði í viðskipta- og atvinnumálum þjóðanna. Við lifum á tímamótum í þessum efnunum, og við verðum að taka tillit til þess og skilja það, að við er-

1) Hér vantar kafla í ræðuna. — ÁÁ.

um ekki síður en aðrar þjóðir nauðbeygðir til að fylgja straumnum, því við getum ekki gert þær kröfur til bændanna og annara framleiðenda og iðnaðarmanna, er nota innlendan markað fyrir vörur sínar, að þeir verði samkeppnisfærir á öllum sviðum, þegar allar þjóðir hækka innanlandsverð á sömu vörum og halda því langt fyrir ofan útflutningsverðið. Hv. þm. Hafnf. ætlaði, ef við losnuðum við innflutningshöftin, að þá losnuðum við um leið við mikla spillingu, er hann taldi vera þeim samfara. En ég get fullvissað hann um, að lík spilling getur alveg eins þrífzt í skjóli gjaldeyrishafta, en þau vill hv. þm. ekki afnema, og jafnvel hv. flm. frv. ekki heldur. En gjaldeyrislofordin yrðu þá engu síður en nú miðuð við vörutegundir þær, sem þarfari væru taldar. Mundi þá allt verða í sama horfinu eftir sem áður, að öðru leyti en því, að ekki yrði lengur unnt að hindra skuldasöfnun íslenskra verzlana erlendis, skulda, sem fyrr eða síðar þyrftu að greiðast, hversu óhægt sem væri um vik.

Þær fögru vonir, sem sumir virðast gera sér um frv., munu reynast tálvonir. Það mun hafa lamandi áhrif á innlend viðskipti og atvinnu, ef frv. verður samþ. Ég hafði búist við, að frá fulltrúum landbúnaðarins kæmi fram frv. á þessu þingi um hærri tolla á innfluttum landbúnaðarafurðum, svo að ekki myndaðist nein gloppa milli hafta og tolla, ef höftin yrðu afnumin. Ég hefi gert ráð fyrir því, að slíkar raddir kæmu fram frá fleiri stéttum síðar í þinginu, bæði frá iðnaðarmönnum, útgerðarmönnum og fleirum, sem ekki þola að missa þá aðstöðu, sem þeim hefir skapast vegna innflutningshaftanna og gjaldeyrisráðstafananna. En besta stuðning held ég þó, að fulltrúar verzlunarstéttarinnar gætu veitt höftunum, ef þeir gerðu sér ljóst, að þeirra velgengni er fyrst og fremst komin undir kaupgetu fólksins, og kaupgetu þess er ekki betur hægt að vernda á annan hátt en þann, að tryggja og vernda atvinnu þeirra, sem framleiðsluna stunda. En það verður nú að gerast með verzlunarpólitiskum ráðstöfunum.

Umr. þær, sem farið hafa fram hér um frv., hafa verið í gamla stílnum, rétt eins

og hér væri aðeins um að ræða ónógan gjaldeyri, en málið hefir breiðari grundvöll. Við lifum á tímamótum í þessum efnum. Það er að skapast ný stefna í millirikjaverzlun, og við þurfum að vera á verði um að gera ekki neitt, sem ekki er í samræmi við framtíðarstefnu Norður-álfunnar.

Ég skal að síðustu geta þess, að á síðari árum hafa öll ríki sett hjá sér meiri eða minni tolla eða höft á innfluttar vörur, en ekkert einasta ríki hefir horfið að því að slaka til í þessum efnum, nema í sambandi við gagnkvæmar ívilnanir í samningum við aðrar þjóðir. Ef við nú færum að slaka á höftunum, þá gerðumst við undantekning í þessum efnum, og væri það hvorki í samræmi við straum tímans eða hagsmuni og þarfir landsins barna.

Flm. (Magnús Jónsson): Út af því, sem hæstv. forsrh. sagði í gær um innflutningshöftin frá 1920, sem giltu með ýmsum breyt. að ég ætla til ársins 1924 — (Forsrh.: Þau giltu til ársins 1925.), eða 1925, þá vil ég benda á það, að þau höft voru sett vegna þess, að þjóðina skorti erlendan gjaldeyri, en nú er slík ástæða ekki fyrir hendi. Annars vildi ég minnast dálítið á sögu innflutningshaftanna frá 1920, því hún virðist eitthvað farin að dofna í hugum sumra. Þessi gömlu höft giltu í raun og veru ekki nema aðeins eitt ár. Þau voru sett í marz 1920, og var þá strax gefin út reglugerð, er bannaði innflutning ýmsra vara. En stj. þótti heimildin í þessum lögum ekki nógu rík, svo hún tók það ráð að gefa út bráðabirgðalög 15. apr. 1920. Síðan gaf hún út aðra strangari reglugerð, með bakhjarl í þeim lögum, og setti innflutningsnefnd. En það fór svo á þinginu 1921, þegar stj. eftir fyrirmælum stj. skr. lagði bráðabirgðalögin fyrir þingið, að þá voru þau felld með 22 shlj. atkv. í Nd. Enginn þm. greiddi þeim atkv. En þegar svo var komið, áleit stj., að höftin hefðu ekki nægilega stoð í heimildarlögum frá 1920, og lagði því niður innflutningsnefndina. Það má því segja, að í marz 1921 hafi verið hætt að framkvæma lögin frá 1920. Ástæða til þessarar breyt. var aðallega sú, að vörur höfðu mikið lækkað í heim-

inum, en sú lækkun vildi ekki koma fram hér á landi vegna haftanna. Með þessu er sögu gömlu haftanna í raun og veru lokið. Þau voru sett á í marz 1920 og stóðu eitt ár, voru afnumin á þinginu 1921 með falli bráðabirgðal. Ég og fleiri hv. þm. vildum þá þegar afnema heimildarlögin frá 1920, en það fékkst ekki. En þau lög voru þá skýrð svo, að þau heimiluðu aðeins að hefta innflutning á óþörfum eða gagnslausum vörutegundum, en ekki þeim vörum, sem telja má óþarfar af því, að nóg væri til af þeim í landinu sjálfu. Í þessum skilningi var svo farið að banna innflutning á einu og öðru smávegis; það var ungað út fjölda reglugerða um eitt og annað, sem bannað var og stj. kom auga á í þann og þann svipinn. Stundum munaði þetta ekki nema svo sem 10—15 þús. kr., sem innflutningur gat minnkað við eina reglugerð, en allar þessar reglugerðir voru áhrifalausar, því þær voru andvana fæddar og gerðu því ekkert gagn. Á þessu gekk til ársins 1923. Þá var nú fjárhagur landsins kominn í voðalegt öngþveiti í höndum Framsfl. Sá flokkur hafði þá haft tvo fjármálaráðherra, hvorn eftir annan. Var óstjórnin og óreiðan þá svo mikil, að enginn vissi, hvernig efnahagurinn var. En til þess að reyna nú að bæta úr þessu, þá setti stj. nýja afarstranga reglugerð um innflutningsbann á vörum. Mun það hafa verið í byrjun ársins 1924, en þessi reglugerð kom aldrei til framkvæmda. Á því ári varð stefnuþreyt. í þessum málum, er Íhaldsfl. tók við stjórn. Sú stj. gaf þá að visu út aðra reglugerð, sem var miklu mildari en hin, en hún kom ekki heldur til framkvæmda, því um sama leyti kom annað fyrirbrigði, sem svelgdi upp í sig öll áhrif innflutningshaftanna, en það var verðtollurinn. Þá voru og mikil góðæri og innflutningurinn óx. Þessi aukni innflutningur kom fram mest á byggingarvörum, skipum, veiðarfærum, salti, kolum o. fl. Þetta var ekkert skaðlegt. Þjóðarauðurinn var að vaxa, og hann var jafnóðum festur í nauðsynlegum og arðbærum eignum. Þessi aukni innflutningur sýndi á pappírnum óhagstæðan verzlunarjöfnuð, en hann veitti stórfé í rikissjóðinn, og rikissjóðurinn gat borgað niður sínar skuldir.

Því hafði verið spáð árið 1921, ef innflutningshöftin yrðu afnumin, að þá mundi koma ógurleg skriða af óþörfum varningi inn í landið, allt mundi drukkna í óþarfa, — en hvað skeður? Það verður enginn var við neina þreyt.; það verða engir varir við neinn herbrest eða landskjálfta í sambandi við afnám innflutningshaftanna. Það getur náttúrlega skeð, að eitthvað litilsháttar hafi aukizt innflutningur á leikföngum o. þ. h., en það gekk ekki til neitt líkt því, sem hæstv. forsrh. vildi láta það heita. Með stjórnarskiptunum 1924 var bara tekin upp önnur stefna í þessum efnum, stefna, sem dugði þrýðilega. Tollur var mikið hækkaður á óþörfum varningi. Þm. voru öruggir um, að það mundi nægja til að hafa hemil á innflutningnum, og það reyndist rétt, og söluverðið hækkaði ekki sem svaraði tollinum. Þetta var betra en að láta smygla vörum inn í landið, eins og alltaf er mikil hætta á, að gert verði þar, sem höft eru.

Þá vil ég víkja nokkrum orðum að ræðum hv. 3. landsk., hv. 2. þm. Árn. og hv. 6. landsk. Mér finnst þessir hv. þm. ræða málið alveg á röngum grundvelli. Þeir virðast álíta innflutningshöft sett til verndar landbúnaðinum, og eigi þau að hafa samskonar áhrif fyrir hann eins og verndartollar. En þetta er algerlega rangt. Ég gat um það í fyrri ræðu minni, að höftin væru aðeins sett til þess að varna innflutningi á óþarfavörum, og aðeins sem slík gætu þau haft stoð í heimildarlögunum frá 1920. Það væri ekki nokkur minnsta heimild í þeim lögum til þess að banna innflutning t. d. á matvælum eða nokkrum öðrum gagnlegum vörum, heldur aðeins óþarfavörum. Að það hefir samt sem áður verið gert, kemur ekki þessu máli við, því sjálfsagt hefðu verzanir ekki þurft annað en að flytja inn þessar vörur þrátt fyrir bannið, lofa svo stj. að krefja sekta, en neita að greiða og láta dómstólana dæma. Tilgangur heimildarlaganna frá 1920 var frá því fyrsta enginn annar en sá, að spara kaup á óþarfavarningi. Þau lög verða ekki skilin á annan hátt. Það er því svo fjarri því, að hægt sé að segja, að landbúnaðinum sé rétt hnefahögg í andlitið með þessu frv., því að það snertir land-

búnaðinn ekki neitt. Hitt er sér á parti, og má ræða um það sem sérstakt mál, hvort landbúnaðinum sé þörf á vernd fyrir sínar framleiðsluvörur, en það stendur ekkert í sambandi við þetta frv.

Hv. 3. landsk. sagði, að það væri rangt hjá mér, að innflutningshöftin, sem nú gilda, hefðu ekki komið að gagni. Hann sagði, að það þyrfti ekki annað en að líta í verzlunarskýrslurnar til þess að sjá, að þau hefðu gert gagn, því innflutningurinn hefði stórmínkað á fyrsta ári. Ég jataði þetta í fyrri ræðu minni, að ekki hefði verið flutt eins mikið inn og áður fyrsta árið, en þetta var svo aðeins meðan verið var að selja fyrirbyggjandi birgðir af hinum bönnuðu vörum, meðan verið er að eyða nokkurskonar varasjóði verzlana. En nú er reynslan orðin sú, að nú er innflutningurinn orðinn meiri þar sem liðið er af þessu ári heldur en var áður en höftin voru sett og innflutningurinn var frjáls. Það fór í því efni eins og bæði ég og hv. 1. landsk. spáðum þá, að innflutningurinn mundi minnka fyrst í stað, en síðan sækja í sama horfið. En annars er það hæpið að treysta eingöngu á verzlunarskýrslurnar í þessum sökum, því innflutningurinn fer svo mikið eftir árferði. Þannig var það árin 1925 til 1927, að innflutningurinn lækkaði um 17 millj. kr., en á árunum 1927 til 1929 óx innflutningurinn aftur um 29 millj. kr. Þannig getur innflutningurinn sveiflast til um tugi millj. kr. á þeim tímum, þegar allt er frjálst. Það er því ekki örugg sönnun fyrir áhrifum innflutningshaftanna, þó hægt sé að styðja fingrinum niður á eitt ár og segja: Þessu hafa höftin komið til leiðar.

Ég ætla ekki í þessum umr. að tala um þá vernd, sem landbúnaðurinn kann að hafa notið vegna innflutningshaftanna. Ég fullyrði ekkert um það, að þau hafi nokkur verið, en hafi lögin verið notuð til þess að banna innflutning á þörfum varningi, þá er það alveg ósæmilegt, og vilji stj. banna í framtíðinni að flytja inn slíkar vörur, þá verður hún að útvega sér til þess sérstaka heimild hjá Alþingi. En út af þessu vil ég þó aðeins segja, að það fer ekki vel á því, að hinir sömu menn, sem í ræðu og riti básúna út um

landið, hve dýrtiðin sé mikil í Rvík, heimti, að bannað sé að flytja inn ódýr matvæli til þess að Rvíkurbúar séu neyddir til að kaupa vörur bænda. Annars verð ég að segja það, í sambandi við það, sem talað hefir verið um, að ekki mætti verða neitt tímabil á milli þess, að innflutningshöftin væru afnumin, og hins, að ný ráð yrðu fundin til hjálpar landbúnaði og iðnaði í samkeppni við innfluttar vörur, að ég sé ekki betur en það sé opin leið fyrir þá hina sömu n., sem þetta frv. fer væntanlega til, að gera till. um nýjar ráðstafanir í þessum efn-um. Hinsvegar get ég tekið það aftur fram, að ég sé ekki ástæðu til þess, að bannaður verði innflutningur á nauðsynjavörum. Þess er ekki þörf, og það er heldur ekki réttlátt. Hæstv. ráðh. spurði, hvaðan ég hefði það, að innflutningshöftin hér væru óvinsæl meðal annara þjóða, og að þau mundu spilla fyrir okkur. Ég vil svara því, að ég hefi ekki betur getað skilið en að það sé nú keppikefli hvernar þjóðar að viggirða sig sem mest fyrir innflutningi vara frá öðrum þjóðum, en þær þjóðir kosta aftur á móti kapps um að reyna að brjóta niður þær viggirðingar, og hvað okkur snertir, þá veit ég ekki betur en að til sé þjóð, sem vildi flytja hingað inn landbúnaðarafurðir og hefir eftir því leitað. (Forsrh.: Hvaða þjóð er það?). Ég veit ekki, hvort ég má segja það upphátt; ég held, að það sé ekki opinbert mál, en það er svo stutt á milli okkar hæstv. ráðh. hér í þessari hv. d., að ég get hvislað því að honum á eftir. En annað er það, sem er þó opinbert, og ég get fært máli mínu til stuðnings, að við höfum þó orðið að slaka til við Eng- lendinga með því að lækka niður í 15% toll af vefnaðarvörum o. fl., sem hingað er flutt frá Englandi. En úr því að við höfum orðið að lækka okkar tolla til þess að geta náð samningum við þá, þá er auðsætt, að þeir mundu ekki þola okkur það, ef við færum að setja bann á þeirra vörur, enda skaut því upp hjá hæstv. for- srh., að höftin væru vopn, sem við ætt- um ekki ótilkvaddir að fleygja úr hönd- um okkar, og ef þau eru vopn í höndum okkar í viðskiptum við aðrar þjóðir, þá má nærri geta, að þessi vopn, þ. e. a. s. höftin, muni ekki vera vinsæl hjá okkar

viðskiptaþjóðum. Það væri þá kannske þessi ástæða til þess að halda í höftin, að það væri svo gott fyrir okkur að eiga þau til þess að kaupslaga með þau við aðrar þjóðir. En það getur þá bara verið dálítið vafasamt, hvort borgar sig að halda við höftunum þjóðinni sjálfri í skaða, í þeirri von, að hægt verði síðar að verzla með þau. Annars vil ég svara spurningum hæstv. ráðh. og segja honum, hvers vegna hann á ferðum sínum í útlöndum hefir aldrei orðið var við það, að höftin væru óvinsæl.

Aðrar þjóðir hafa aldrei minnst á höftin við okkur, af því að þau eru einsdæmi í veröldinni; þær þekkja ekkert tilsvaramandi hjá sjálfum sér og láta sér því hér um bil á sama standa, en aftur amast þær við tollum og slíku, sem fellur undir það, er þær þekkja hjá sér. Smæð okkar hefir í þessu efni varið okkur gegn ihlutun annara þjóða.

Hæstv. ráðh. minntist á 2 menn frá þjóðum, sem við höfum erfiðar verzlunarástæður við, ítalskan sendimann og Spánverja, sem hann sagði, að ekki hefðu heimtað höftin afnumin. En Miðjarðarhafspjóðirnar geta fátt eitt selt okkur og eiga því erfitt með að gera okkur slíkar kröfur. Hæstv. ráðh. sagði reyndar, að Spánverjar gætu margt selt okkur, enda þótt þeir hefðu ekki sett fram slíkar kröfur. Þetta minnir mig á Spánverjann, sem fékk hér innflutningsleyfi, sem enginn annar gat fengið, að því er sagt var, til þess að koma okkur ekki illa við Spánarstjórn. Get ég skilið, að þessi maður hafi ekki kosið höftin afnumin hjá öðrum, því að hann hefir eflaust grætt á þessu, þar sem hann hafði einn innflutningsleyfi.

Þá upplýsti hæstv. ráðh., að stj. veitti sérstakar undanþágur um innflutningsleyfi frá Miðjarðarhafslöndunum, gegn ákvörðun haftanna. Þessu er ég ekki að amast við út af fyrir sig, vil aðeins að haldið sé áfram og höftin afnumin alveg. Þarna bætist líka enn ein ástæða við gegn þessum höftum. Ef fara á að gefa innflutningsleyfi fyrir sérstakar þjóðir, þá held ég, að þau séu líka farin að syngja sitt síðasta. Hæstv. ráðh. sagði, að haldið myndi áfram á þessari braut. Ég held, að ef halda á áfram á þessari braut, þá muni

höftin verða að hverfa alveg, ef vel á að fara.

Ég vildi stuðla að því, að þetta mál gæti fengið hér skjóta afgreiðslu. En með framkomu þessa frv. tek ég enga afstöðu til þess, hvað gera beri til að vernda innlendan iðnað og framleiðslu. Slíkar ráðstafanir verður að gera óháðar heimildar. Í frá 1920. Þau heimila aðeins að banna innflutning óþarfavarnings, en hafa ekki það hlutverk að vernda innlenda framleiðslu. Ef slíkar ráðstafanir skyldu koma til tals, mun ég verða fús til viðtals og samkomulags. Og ef einhverjir eru hræddir um, að menn fari hér svo mjög eftir vilja sérstakra kjósenda, þá get ég bent á, að ég á líka allmarga kjósendur, sem væru slíku fylgjandi.

Jón Jónsson: Ég skil ekki þá fullyrðingu hv. flm., að í umræddum l. frá 8. marz 1920 felist ekki heimild til að takmarka innflutning vara, sem keppa við íslenskar landbúnaðarvörur. Hann sagði, að þau næðu aðeins til óþarfavarnings. En ég fæ ekki betur séð en að það sé líka óþarfavarningur, sem til landsins flyzt, ef nóg er til af honum í landinu fyrir, framleitt af landsbúum. Stjórnarvöldin hafa bannað innflutning á þesskonar varningi, en það hefðu þau ekki getað, ef ekki hefði verið heimild til þess í lögum.

Hann hélt því líka fram, að höftin verkuðu ekki nema fyrst og að nú væri innflutningur orðinn miklu meiri en í fyrra. Það má vera rétt, en þetta stafar ekki af því, að innflutningshöftin verki ekki nokkuð ennþá, heldur eru nú verzlunarskilyrði þjóðarinnar orðin betri en áður.

Hv. flm. sagði það fjarri sanni, að frv. væri hnefahögg í garð landbúnaðarins, og hv. þm. Hafnf. sagði, að ef svo væri, þá mætti laga það. Auðvitað mætti laga það með því að fella frv., og líka með því að flytja nógu róttækar brtt. við það. En það getur ekki verið tilgangurinn. Frv. liggur nú einu sinni svo fyrir, að með því eru gerðar ráðstafanir til að drepa landbúnaðinn, en engar til að vega þar á móti.

Það, sem hv. 6. landsk. sagði um þetta mál, sýnir, að hann er því ekki nógu kunnugur. Vænti ég því, að hv. 6. landsk.

og fleiri deildarmenn, sem eru málinu ekki nógu kunnugir, athugi, hvernig þetta verkar, áður en þeir greiða frv. atkv. sín lengra áleiðis.

Fors.- og fjmrh. (Ásgeir Ásgeirsson): Í sambandi við sögu gömlu haftanna gat ég þess, að á þingi 1924 hefði ekki orðið vart verulegra deilna milli haftastefnu og tollastefnu, heldur hefði Framsókn og Íhald staðið saman um að skella á verðtolti og ári síðar um að afnema höftin, af því að þá var gjaldeyrir orðinn nógur. Því er ekki um það að ræða, að þingið hafi skipzt í flokka um þetta mál.

Árið 1923 var komið í öngþveiti gjaldeyrismálunum. Þá voru höftin sett á, en allt of seint. Þau voru þá orðin að knýjandi nauðsyn. Þau fengu að standa í heilt ár eftir að íhaldsstj. komst til valda, eða þangað til öruggt var, að gjaldeyrir væri nægur. Þetta sýnir, hvaða stefnu þeir verða að taka um þessi mál, sem ábyrgð bera.

Ég trúi því ekki, að hlaupa myndi stór skriða innflutnings, þó að höftin yrðu afnumin. Sú skoðun, sem verið er að koma inn hjá fólki, að hér sé verið að skapa eitthvert ótakmarkað frelsi, er röng. Hér er um það að ræða að klippa af gjaldeyriráðstöfunum. Veit ég þó, að hvorugur bankinn væri fús á að framkvæma gjaldeyrishömlurnar án þess hjálparmeðals, sem í höftunum felst. Því má ekki telja fólki trú um, að það myndi njóta einhvers fullkomins og óskoraðs frelsis, þótt frv. gengi í gegn. Afnáam allra hafta yrði öllum til bölvunar, þegar fram í sækti.

Hv. 3. þm. Reykv. fullyrðir, að höftin hafi spillt fyrir okkur hjá öðrum þjóðum, að þau séu óvinsæl hjá sumum af viðskiptaþjóðum okkar. Það mun vera rétt, að þau séu óvinsæl hjá sumum mönnum sumra þjóða. En þau hafa ekki spillt fyrir viðskiptum okkar ennþá. Þær kröfur, sem fram hafa komið af hendi annara þjóða um, að við keyptum af þeim vörur, hafa ekki verið bundnar við ákveðið vörumagn, heldur ákveðna hundradstölu af þurftum okkar. Verður því ekki með sanni sagt, að höftin hafi spillt fyrir viðskiptum okkar út á við.

Segjum nú, að við hefðum ráð hv. 3.

þm. Reykv. og segðum við þjóð, sem vildi fá 50% af markaði okkar fyrir ákveðna vörutegund: „Við munum afnema öll höft. Eruð þið ekki ánægðir með það?“ Þeir myndu sennilega svara, að þeim væri engin þægð í slíku, þeir væru ekki að framkvæma neina fríverzlun í heiminum, heldur vildu komast að samningum við okkur um þennan ákveðna hluta af því, sem við þyrftum að flytja inn af vörunni. Hömlurnar skapa möguleika fyrir framkvæmd slíkra samninga.

Hv. þm. sagði það ekki undarlegt, þótt ég hefði ekki á ferðum mínum heyrt menn kvarta undan innflutningshöftunum, því að þau væru eins dæmi. Þetta er rangt. Þarf ekki að leita lengra en til Danmerkur til þess að finna samskonar höft og hér. Sama er að segja um Tjekkóslóvakíu, nema hvað höftin eru þar strangari. En það er satt, að margar aðrar þjóðir hafa annarskonar höft en við, ýmist „kontingent“ eða hátolla, og eru þau höft engu linari en sú aðferð, sem við beitum.

Okkar höft eru í raun og veru framkvæmd sem „kvóti“. Manni er leyft að flytja inn vissan %-hluta af eldri innflutningi hans. Býst ég við, að aðrar þjóðir muni í framtíðinni reyna að koma okkur inn á þá braut að miða innflutninginn við viðskiptalandið. Ég kann ekki nema eitt ráð við slíku, en það er að reyna að hafa sem mest vald á innflutningnum sjálfir, um leið og við sýnum öðrum þjóðum, að við teygjum okkur eins langt til samkomulags og sanngirni mælir með.

Þá vil ég nefna það, að höftin eru sumstaðar í því formi, að 50%—100% tollur er lagður á tilteknar vörur. Þannig er t. d. í Þýzkalandi. Þarna er reyndar ekki um hreina haftastefnu að ræða, heldur ókleifa tolla, sem koma í sama stað niður og algert bann. Innflutningshöftin eru því ekki óþekkt fyrirbrigði, heldur eiga þau sér stað með flestum þjóðum.

Hv. þm. sagði, að við mættum ekki halda inn á þá braut að miða innflutning okkar við tiltekin lönd. Ég gæti tekið undir við hann í þessu, ef við værum sjálfráðir í því efni. En við verðum að laga okkur eftir kringumstæðum, sem eru. Þær eru svo ríkar, að við getum ekki

farið eftir okkar vilja einum saman, en neyðumst til að ganga út frá því ástandi, sem ríkir í Norðurálfunni. Hvernig hefir ekki verið á flestum alþjóðaráðstefnum? Þar hefir hugsjóninni frjáls verzlun og afnám tolla verið brugðið upp af sérfræðingum, en á þjóðþingunum hefir svo allt orðið á annan veg. Eins er um okkur. Við getum ekki „realiserað“ þessa hugsjón í okkar litla þjóðfélagi innan um tóma syndara, sem ekki sigla eftir sömu stjörnum.

Þau orð mín eru óhrakin, að vegna landbúnaðarins neyðumst við til að halda í höftin og að okkur sé það skylt vegna iðnaðarmanna og annara. Óhrakið er það líka, að verzlunarpólitíkin í álfunni er þannig, að við verðum að halda þessu vopni. Það er óhrakið, að hagsmunir allrar þjóðarinnar standa í nánú sambandi við það, hvort þessari heimild verður haldið eða ekki. Aldrei hefir verið jafnmikil ástæða fyrir „restriktions“-pólitik sem nú. Hafi verið ástæða til þess 1920 að ná tökum á innflutningnum, þá er nú tíföld ástæða til þess.

Flm. (Magnús Jónsson): Hæstv. ráðh. sagði, að báðir flokkarnir hafi staðið saman í haftaspursmálinu 1924. Það getur verið rétt. En 14. marz 1924 gaf ráðh. Framsfl. út einhverja þá ströngustu haftareglugerð, sem nokkurntíma hefir þekkt hér. Þessu var breytt seinna, og síðan kom Íhaldsfl. verðtollsl. á.

Þá vil ég gera aths. við þau orð hæstv. ráðh., að við mættum ekki halda, að kaupmönnum veittist eitthvert ótakmarkað frelsi með samþykkt frv. Ég ber það ekki fram af umhyggju fyrir kaupmönnum, heldur af því, að höftin valda hærra vöruverði og minnkandi vörugæðum. Auk þess vil ég afnám þeirra af þeim sökum, að þau krefjast meira gjaldeyris. Ég viðurkenni það fúslega, að við lifum í syndugri veröld. En ég vil þó minna hæstv. forsrh. á það, að einmitt sú þjóðin, sem bezt hefir lifað eftir hans reglum, nefnilega Bandaríkin í Ameríku, sem lokuðu sig gersamlega inni með ógurlegum verndartollum, hafa farið langverst út úr kreppunni allra þeirra landa, sem slíkum ráðstöfunum hafa beitt, og mest atvinnuleysi hefir þar líka verið af sömu

ástæðum. — Þetta er nú dómur reynslunnar um alla þessa tolla- og haftastefnu, sem hæstv. ráðh. lætur svo mikið af.

Þá vildi hv. 3. landsk. segja það, að af misskilningi hafi ég sagt, að nú á þessu ári hafi fram að þessum tíma verið flutt eins mikið inn eins og áður en höftin voru sett. Hann meinti árið 1930. En þá voru ekki nein innflutningshöft; þau voru ekki sett fyrr en árið 1931. Ég get ekki hugsað mér að bera þetta ár saman við árið 1930, sem var eitt með mestu innflutningsárum.

En ef bornar eru saman bráðabirgðatölur frá þessu ári við innflutning á árinu 1931, þá er það sýnt, að innflutningur er kominn fullt svo hátt nú og þá var á sama tíma ársins, og miklu hærri er hann nú orðinn á þessu ári en á sama tíma í fyrra, eftir bráðabirgðatölum að dæma; þá var hann orðinn 25 millj., en nú er hann orðinn 33,6 millj.

Fors.- og fjmrh. (Ásgeir Ásgeirsson): Ég kann að hafa sagt, að þetta frv. hafi verið borið fram vegna kaupmanna og verzlunarmanna. Hv. þm. getur auðvitað einn sagt um sínar hvatir. En þetta taldi ég svo vegna þess, að ég viðurkenni, að kaupmanna- og verzlunarstéttin sé sú stétt, sem verði að ýmsu leyti illa úti, þegar svona ráðstafanir þarf að gera. Hjá öðrum stéttum sé ég gagnstæða hagsmuni. Og ég álit, að þeirra hagsmunir verði, þegar til lengdar lætur, líka hagsmunir verzlunarmannastéttarinnar, sem á allt undir kaupgetu annara stétta. Af þessari ástæðu mun ég hafa talað um kaupmannahagsmuni í þessu sambandi.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 7:6 atkv.

Till. um að vísa frv. til fjhn. felld með 7:6 atkv.

Frv. vísað til allshn. með 10 shlj. atkv.

Á 29. fundi í Ed., 8. des., var útbýtt nál. á þskj. 362, frá minni hl. fjhn., en frv. var ekki á dagskrá tekið framar.

18. Rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfinni.

Á 11. fundi í Ed., 16. nóv., var útbýtt:
Frv. til l. um rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfinni (þmfrv., A. 52).

Á 13. fundi í Ed., 18. nóv., var frv. tek-
ið til l. umr.

Flm. (Pétur Magnússon): Eftir að menn sáu fram á það, hver úrslit atkvgr. um bannlöginn mundu verða, hjuggust vist flestir við því, að hæstv. ríkisstjórn mundi bera fram frv. um nýja áfengislöggjöf, eða þá a. m. k. fara hina leiðina, sem hér er farin, að gera nauðsynlegar till. um breytingar, sem miðuðu að því að samræma áfengislöggjöfina við þjóðarviljann. Það flaug og fyrir, að stj. mundi gera þetta, en úr því hefir þó ekki orðið, sem ég tel miður farið, enda bar stj. samkv. rökstuðningi þáttill. um þjóðaratkvgr. skylda til að hefjast handa strax eftir að úrslit atkvgr. voru kunn. En það má vel vera, að það hafi haft sín áhrif í þessu efni, hve hæstv. ríkisstj. hefir setið í völtum stólum það sem af er þinginu.

Aðgerðarleysi stj. í málinu hefir orðið til þess, að við nokkrir þm. úr stærri flokkunum höfum talað okkur saman um málið og orðið ásáttir um að láta koma fram frv. um þetta efni. Það varð að samkomulagi, að frv. væri borið fram hér í Ed., og við hv. 3. þm. Reykv. urðum til þess að gerast flm. málsins hér í d. Má líka segja, að ekki sé óeðlilegt, að þetta lenti á okkur, því að engir þm. hafa sterkara bakhjarl í kjósendum sínum um þessa afstöðu en einmitt við.

Ég skal ekki þreyta hv. þd. með því að fara nú að rekja hér feril áfengislaganna, enda gerist þess ekki þörf. Ég vil þó rétt drepa á helztu atriðin. Aðflutningsbannlög á áfengi voru í gildi hér á landi frá 1912—1922, og var sölubann full 7 ár af þeim tíma. Bannið var síðan afnumið á þinginu 1922 með Spánarundanþágunni, sem staðfest var af þinginu á eftir, 1923, með l. nr. 3 frá 4. apríl.

Það er alkunnugt, að lengi hefir verið mjög mikil óánægja meðal þjóðarinnar

út af áfengislöggjöfinni, sem m. a. hefir og komið fram í því, að á tveim síðustu þingum hafa verið borin fram frv. um nýja áfengislöggjöf. Á síðasta þingi báru 11 þm. í Nd. fram slíkt frv., og var það að mestu óbreytt frv. það, sem borið hafði verið fram um málið á þinginu 1932, en enda þótt þetta frv. væri vafalaust allvel undirbúið, sætti það þó mikilli mótspyrnu í d. Aðalbreyt. á áfengislöggjöfinni, sem í þessu frv. fólst, er sú sama og farið er fram á með þessu frv., að hætt verði að greina milli, hverjar tegundir af áfengi megi flytja inn í landið. Og það var einmitt þessi aðalbreyting, sem mestri móttöðu sætti í Nd. Þótt nú í meira en 11 ár hafi staðið opnar vín-sölubúðir í öllum kaupstöðum landsins, lítur samt út fyrir, að fjöldi manna í landinu telji sér trú um, að hér sé aðflutningsbann á áfengi, og megi því ekki heyra það nefnt, að „bannlöginn“ séu afnumin. Þrátt fyrir þennan ágreining féllst nálega allur þingheimur þó að lokum í faðma um þá lausn í áfengismálinu, að láta þjóðina skera úr sjálfa með þjóðaratkvæði. Þáttill. þessa efnis var borin fram af 5 þm. í Sp., og var 1. flm. till. þáv. 1. þm. Skagf. Till. var á þessa leið, eins og hún endanlega var samþ.:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstj. að láta fara fram þjóðaratkvæði á þessu ári meðal kjósenda í málefnum sveitar- og bæjarfélaga um það, hvort afnema skuli bann það gegn innflutningi áfengra drykkja, sem felst í gildandi áfengislöggjöf“.

Þjóðin er þannig spurð að því, hvort afnema skuli innflutningsbannið að fullu og öllu og hætta að greina á milli, hverjar áfengistegundir megi flytja inn í landið. Og þessu einu hefir þjóðin svarað með atkvgr. fyrsta vetrardag síðastl. Þjóðin hefir ekki gefið svar við því, hvort hún að öðru leyti sætti sig við gildandi áfengislöggjöf. Það er verkefni fyrir Alþingi að leysa úr því máli, hvort gera eigi að öðru leyti breyt. á áfengislöggjöfinni.

Svar þjóðarinnar í áfengismálunum er nú kunnugt að fullu og öllu. Það var á þá leið, sem í grg. segir, að 15884 atkv. voru greidd með afnámi, en 11624 á móti, og er þannig 4260 atkv. meiri hl. með af-

náminu. Get ég ekki betur séð en að svar þjóðarinnar sé skýrt og ótvírátt. Verður það ekki dregið í efa, að sterkur meiri hl. meðal þjóðarinnar er því fylgjandi, að hætt verði að greina á milli, hverjar áfengistegundir megi flytja inn í landið. Því hefir verið hreyft, að litill hluti þjóðarinnar hafi tekið þátt í atkvgr., og það er satt, að sumstaðar var atkvgr. illa sótt, en þó nægilega mikil þátttaka í atkvæðagreiðslunni til þess, að hægt sé að ganga út frá því, að þeir séu í meiri hl. meðal þjóðarinnar, sem fylgjandi eru afnámi.

Því hefir einnig verið hreyft, að þeir, sem sátu heima við atkvgr., hafi með því sýnt, að þeir vildu una við ríkjandi ástand. Ef einhverjum getum á að leiða að þessu, er þó þvert á móti líklegra, að þeir, sem halda vilja í ríkjandi ástand, hafi sótt atkvgr. betur, því að þess er að gæta í þessu sambandi, að skipulagður félagsskapur beitti sér á móti afnáminu, en engum slíkum félagsskap var til að dreifa, sem beitti sér fyrir afnámi, a. m. k. ekki utan Rvíkur. Atkvgr. sjálf styður líka að þessu. Yfirleitt má segja, að þar, sem atkvgr. var bezt sótt, hafi þeir einmitt verið í miklum meiri hl., sem afnema vilja bannið. Er aðeins ein undantekning frá þessu, að ég held, Vestur-Ísafjarðarsýsla. Allir, sem orðnir voru 21 árs, höfðu rétt til að greiða atkv., og meiri hl. þeirra, sem atkvæðisréttinn hafa notað, hafa greitt atkv. með því, að innflutningsbannið væri afnumið. Það er þungamiðjan í málinu, og verður því fyrir að athuga, hverjar afleiðingar þessi úrslit atkvgr. hljóta að hafa. Til þess að gera sér grein fyrir því, er nauðsynlegt að gera sér fyrst ljóst, hver tilgangurinn var með því að leggja málið undir þjóðaratkvæði. Það kemur ekki til mála, að það hafi vakað fyrir Alþingi með því að láta fara fram þjóðaratkvgr. að svara forvitni þm. um það, hvernig þjóðin liti á áfengislöggjöfina eins og hún er. Þjóðaratkvgr. hefir svo mikinn kostnað, crfiðleika og fyrirhöfn í för með sér, að hún er ekki látin fara fram til þess eins að skemmta alþm. Þegar Alþingi samþ. slíkt, verður ekki lagður í það nema einn skilningur, að málið sé svo vaxið, að eðlilegra sé, að þjóðin taki sjálf ákvörðun í því heldur en hinir kjörnu fulltrúar

Alþt. 1933. C. (47. löggjafarþing).

hennar hér á Alþingi. Og þegar þm. greiðir atkv. með því að leggja eitthvert mál í dóm þjóðarinnar með almennri atkvgr., gerir hann það af því, að hann álitur það skynsamlegustu lausnina á málinu, að meiri hl. þjóðarinnar ráði fram úr því. Þótt einhver þm. geti haft þá sannfæringu, að bezt sé að banna með öllu innflutning áfengis í landið, og þótt hann hafi álitnið, að betra væri að halda í leifarnar af hinu upprunalega banni en afnema þær algerlega, sé ég ekki, að það sé nein rökvilla, þótt hann liti svo á, að þetta sé þó því aðeins til gagns, að meiri hl. þjóðarinnar sé því fylgjandi. Þetta er rétt hugsun að mínu áliti, að þm. beygi sig fyrir þjóðarviljanum í þessu máli, en láti sínar eigin skoðanir vikja, ef þær geta ekki samrýmzt. Að þetta hafi og verið tilgangurinn, kom greinilega fram í umr. um þáttill. um að láta fara fram atkvgr. um málið, einmitt hjá þm., sem eru á móti afnáminu. Hv. þm. Borgf., sem var í harðastri andstöðu við afnám innflutningsbannsins, vitti þá þm., sem borið höfðu fram frv. um fullkomið afnám, fyrir það, að þeir hefðu gengið í berhögg við rétt þjóðarinnar. Og hver var þessi réttur þjóðarinnar, sem hv. þm. Borgf. vildi ekki láta ganga í berhögg við? Það var sá réttur, að þjóðin fengi sjálf að segja til um, hvort hún vildi afnema leifarnar af áfengisbanninu eða halda í þær áfram. Hv. 5. landsk. sögðist einnig vera ein í hópi þeirra, sem vildu, að þjóðin skæri sjálf úr um þetta mál. Skil ég ekki, hvernig þessi hv. þm. fer að greiða atkv. á móti þessu frv. eftir slík ummæli. Þótt hv. þm. kunni persónulega að álita heppilegast að halda í ástandið, sem er, hefir hún tekið svo skýra afstöðu í málinu, að eigin skoðanir verða að vikja. Hv. þm. Seyðf. hélt því einnig fram, að nauðsynlegt væri að fá þjóðarúrskurð í málinu, sem allir beygðu sig fyrir. Ekki einn af þeim þm., sem til máls tóku um till., hreyfði þeim möguleika, að þjóðaratkvæðið yrði að vettugi virt. Hinir, sem ekki tóku til máls um till., gátu hinsvegar sýnt vilja sinn um þetta með því að greiða atkv. á móti till., en aðeins 2 þm. af þeim 42, sem sæti eiga hér á Alþingi, greiddu atkv. á móti því, að málið yrði lagt í dóm þjóðarinn-

Rýmkuð undanþágu frá áfengislöggjöfinni.

ar með allsherjaratkvgr. — Afstaða Alþingis í þessu máli er því eins skýr og hún frekast gat verið. Hefir eindreginn meiri hl. Alþingis gefið þá yfirlýsingu í málinu, ýmist heinlínis í ræðu eða óheint með atkv. sínu, að þjóðin verði sjálf látin ráða úrslitum þessa máls milliliðalaust, nema hvað þingið auðvitað leggur síðustu hönd á verkið formlega séð.

Við flm. þessa frv. höfum gætt þess grandvarlega að hnitmiða efni frv. við það eitt, sem þjóðin var spurð um og hefir gefið svar við. Þjóðin var eingöngu spurð um það, eins og ég tók fram áður, hvort hún vildi halda í ástandið, sem er, eða ekki, og þær breyt., sem þessu frv. er ætlað að gera á nügildandi áfengislöggjöf, eru þær einar að afnema innflutningsbannið og að hætt sé að greina á milli, hverjar áfengistegundir megi flytja inn í landið. Það er því engin hending, að við höfum miðað frv. við þetta eitt.

Ýmsir hafa undrazt, að við flm. frv. skyldum ekki taka upp í það ákvæði, er heimiluðu, að áfengt öl yrði bruggað innanlands. Nú orkar það vafalaust ekki tvímælis, að skynsamlegri væri að gera ölbruggunina að innlendum iðnaði en að hefja innflutning á því, enda vel hugsanlegt, að öl yrði bruggað til útflutnings með góðum hagnaði. En um þetta atriði var þjóðin ekki spurð og hefir því heldur ekkert svar gefið um það. Þess vegna létum við það að svo stöddu liggja milli hluta. Við vildum ekki gefa þm. tækifæri til að hvarfla frá fyrri afstöðu með því að blanda öðru inn í málið, en aðeins gefa Alþingi tækifæri til að standa við gefin loforð um, að þjóðin fái sjálf að ráða fram úr þessu máli milliliðalaust. Ég endurtek það, að ég skil ekki, hvernig þeir þm. ætla að verja atkv. sitt nú, sem greiða atkv. á móti þessu frv., en áður vildu vísa málinu í dóm þjóðarinnar með allsherjaratkvgr.

Ég hefji nú leitt rök að því, að óhjákvæmileg afleiðing þess, sem gerðist í Sp. í fyrra hvað mál þetta snertir, hljóti að vera sú, að áfengislöggjöfinni verði breytt í það horf, sem þjóðin ætlast til með atkvgr. sinni. Þetta verða að teljast nægileg rök fyrir frv. okkar. Ég ætla því ekki að fara að rekja hin almennu

rök fyrir afnámi bannlaganna. Þau eru svo margendurtekin, að þau þekkja jafnt andbanningar sem bannmenn. Eins og kunnugt er, snúast þau allmjög um hina siðferðislegu hlið bannlaga almennt, og er það svo, að þar sannfæra hvorugir aðra. En því mega þeir menn ekki gleyma, sem hafa trú á áfengisbanni sem siðferðislegri lyftistöng fyrir þjóðina, að hér hefir ekkert aðflutningsbann verið á áfengi síðan 1922. Það hefir verið leyft að flytja inn áfenga drykki og verzla með þá, — drykki, sem hægt hefir verið að drekka sig ölvaða af, engu síður en hinum sterkari drykkjum. Þeir kunna nú einhverjir að vera til, sem telja mesta hættuna af brennivíni. Þeir góðu menn mega ekki gleyma því, að í flestum héraðum landsins er hægt að fá heimabruggað brennivín eftir þörfum, og líka er það alkunnugt, að hægt er að fá smyglaða drykki bæði í stórum og smáum stíl.

Það eru engar líkur fyrir því, að þessi breyt., sem hér er lagt til, að gerð verði á áfengislögunum, hafi áhrif á vinnautn þjóðarinnar, a. m. k. ekki til þess að auka hana. Hinu mætti frekar færa rök fyrir, að hún yrði til þess að minnka hana. Þeir, sem áfengis vilja neyta, eiga nú nægan kost þess, bæði löglegs og ólöglegs. En óeðlilegar hömlur eggja til mótspyrnu og öfga, og forboðna eplið verður jafnan eftirsóknarvert. Það er því engan veginn óhugsanlegt, að einhverjir þeir menn, sem nú sækjast eftir að hafa ólöglega innflutt vín um hönd, létu sér fátt um finnst, þegar enginn hörgull væri lengur á því. Þá mætti og gera ráð fyrir, að heilbrigð bindindisstarfsemi myndi aukast og smygl hverfa að miklu leyti. Menn myndu fyrirverða sig fyrir að láta sjá sig með ólöglegt áfengi, þegar hægt væri að fá það á löglegan hátt, alveg eins og menn nú fyrirverða sig fyrir að láta sjá sig með smyglað tóbak.

Þá er og sennilegt, verði breyt. þessi gerð, að brugg minnkaði töluvert. Ég treysti mér alls ekki til þess að halda því fram, að heimabruggið íslenska myndi með öllu hverfa úr sögunni, þó aðflutningsbannið yrði að fullu afnumið. Til þess er það orðið of útbreitt. Ég geri frekar ráð fyrir, að það verði hér eftir að einhverju leyti landlægt, eða a. m. k.

að það taki langan tíma að uppræta það. En að því ber að vinna, og ég tel, að hið opinbera verði að gera allt, sem hægt er, til þess að vinna á móti því þjóðarhöli, sem heimabruggið er, því að það er hættulegast af öllu til þess að auka vinnuáttu í landinu.

Áður en ég lýk máli mínu vil ég drepa á tvær ástæður, sem ég tel auk þjóðaratkvæðisins vera fyrir því, að nauðsyn beri til þess að gera þessa breyt. á áfengislögunum nú þegar á þessu þingi. Önnur ástæðan er hin fjárhagslega hlið málsins, sem snýr að ríkissjóði. Nái breytingin fram að ganga, mun hún verða drjúg tekjulind fyrir ríkissjóðinn. Ég býst nú við, að sú mótbára verði færð fram gegn þessu, að sala Spánarvína myndi minnka. Það má vel vera, að sala Spánarvínanna minnkaði, en þá ber þess að gæta, að af hinum sterkari drykkjum er hærri tollur, sem myndi meira en vega á móti því, sem hagnaður ríkissjóðs af Spánarvínunum rýrnaði. Auk þess myndi mikið af þeim vínunum, sem inn eru flutt ólöglega nú, falla í hinn löglega farveg og gefa miklar tekjur í ríkissjóðinn, sem sízt væri vanþörf á, eins og öllum hv. þm. mun ljóst.

Hin ástæðan er lagavarzlan. Það er al-kunna, hve erfitt hefir verið frá öndverðu að gæta bannlaganna. Það hafa verið gerðar ýmsar tilraunir til þess að koma í veg fyrir bannlagabrot, en allar mislukkast. En svo erfið sem varzlan hefir verið hingað til, þá mun hún þó verða miklum mun erfiðari hér eftir, ef lögin eiga að standa óbreytt eftir að meiri hl. þjóðarinnar hefir óskað, að aðflutningsbannið væri upphafið.

Ég skal svo að endingu drepa lítilsháttar á form frv. Ég get hugsað mér, að einhverjir kunni að setja það út á frv., að það komi illa heim við 1. gr. áfengislaganna, sem mælir svo fyrir, að engan áfengan drykk megi flytja til landsins. Það má með miklum rétti segja, að ákvæði þetta verði lokleysa, þegar önnur ákvæði koma, sem heimila að flytja alla áfenga drykki til landsins. Með velvilja má þó skýra 1. gr. áfengislaganna á þann hátt, að hún leggi aðeins bann við, að einstaklingar flytji inn áfenga drykki. Það sé aðeins ríkið sjálft, er þá heimild

hafi. En hverjum augum sem menn líta á það, þá er þar ekki um verulega breyt. að ræða frá því, sem nú er. 45. gr. áfengislaganna gerir að litlu ákvæði 1. gr. Að visu heimilar hún ekki innflutning allra tegunda áfengra drykkja, en þó alls þorra þeirra, þ. e. allra, sem innihalda minna en 21% af vinnandi. Auk þess er ætlað til þess, að hér sé aðeins um bráðabirgðafyrirkomulag að ræða. Annars höfum við flm. ákveðið að koma fram með þáttill. um að skora á stj. að undirbúa fyrir næsta þing meiri breytingar á áfengislöggjöfinni. Það munu nú vafalaust margir þeirrar skoðunar, að áfengislöggjöfin sé svo stórgölluð, að beinlínis sé þörf á nýrri löggjöf. Ég get að sjálf-sögðu tekið undir það, að löggjöf þessi sé stórgölluð, en ég fæ ekki séð, að þessi breyt. spilli henni á nokkurn hátt, heldur verði hún frekar til þess að draga úr sumum stærstu ágöllum hennar, smygli og bruggi. Það er því engin ástæða fyrir þá, sem eru á móti áfengislöggjöfinni, að beita sér á móti frv. — Að endingu óska ég frv. vísað til allshn. að umr. lokinni.

Ingvar Pálmason [óyfirl.]: Hv. fyrri flm. hefir nú gert nokkra grein fyrir þessu fóstri þeirra hv. 3. þm. Reykv. og hv. 2. þm. Rang., og mætti því ætla, að afkvæmið væri sæmilega í heiminn borið, þar sem að því standa bæði lögfræðingur og prestur.

Ég ætla ekki að fara út í einstök atriði þessa máls nú, en víkja að því atriði, sem hv. flm. dvaldi lengst við, sem sé þjóðaratkvgr., sem fram fór 21. okt. síðastl., og úr því að hann gaf tækifærið, þá er bezt að minnast dálítið á þær ályktanir, sem af henni má draga. Annars var hv. flm. svo brátt, að hann gat ekki beðið eftir því, að búið væri að vinna úr þeim gögnum, sem hún annars leggur manni upp í hendur. Það er vist, að töluvert má af atkvgr. þessari læra, enda var alltaf til þess ætlað. Að sjálf-sögðu er það rétt, að við atkvgr. þessa fékkst ör-litill meiri hl. með því að afnema bann það, sem nú gildir um innflutning áfengra drykkja. Það skal játað, að þar sem það liggur beint fyrir, að meiri hl. kjósenda í einhverju máli óskar einhvers, þá á hann að ráða. En við þessa þjóðar-

atkvgr. er margt að athuga. Fyrst og fremst það, að atkvæðamunurinn var mjög lítill, töluvert minni en sá meiri hl., sem fékkst 1908, þegar mál þetta var borið undir þjóðina; þó var það svo, að skoðanabréður hv. flm. frv. þessa töldu mismuninn svo óverulegan þá, að þeir vildu láta þjóðina greiða atkv. aftur, og það jafnvel helzt þrisvar sinnum. Að svo mæltu vil ég drepa á örfá atriði, sem atkvgr. 21. okt. síðastl. bendir ótvírætt á. Það er þá fyrst, að það er sýnilegt, að þar, sem gæzla bannlaganna hefir lukkazi sæmilega, vill fólkið ekki afnema bannið. En þar, sem miður hefir tekizt gæzla þeirra, verður það ofan á, að meiri hl. vill losna við það. Þetta gefur ástæðu til að halda, að það séu ekki ákvæði bannlaganna, sem fólkið er á móti, heldur mistökin á framkvæmd þeirra. Þá vil ég benda á, að brot á bannlögum hafa verið tíðust hér í Rvík og nágrenni Rvíkur, og í því sambandi jafnframt, að einmitt í Rvík er langmestur meiri hl., sem vill afnám bannsins, og svo út frá Rvík. En þegar dregur lengra út frá Rvík, þangað, sem lögin hafa verið meira í heiðri höfð og gæzla þeirra tekizt betur, vill fólkið ekki missa þau. Þetta sýnir atkvgr. 21. okt. meðal annars. Þá vil ég og benda á, að ennþá liggja ekki fyrir nægilega skýr gögn um það, hvernig þátttakan hefir verið í þessari atkvgr. Það verður ekki séð ennþá, hversu margar konur og hversu margir karlar hafa t. d. greitt atkv. Þetta er dálítið bagalegt, því að það er nefnilega staðreynd, að konur, úti á landi a. m. k., vilja ekki að neinu leyti gefa tilefni til þess, að drykkjuskapur aukist í landinu. Verði því sú raunin á, að atkvgr. sýni, að þátttakan í henni hafi verið lítil meðal kvenfólksins úti á landsbyggðinni, þá er hún alls ekki sú rétta spegilmynd af vilja þjóðarinnar. Út frá þessu vil ég segja, að ég tel það ekki eins mikla goðgá eins og hv. flm. vildi vera láta, þó að aukaþing þetta hlaupi ekki til þess að opna allar gáttir fyrir vininu, án þess að setja nokkrar skorður við, því að ég tel það engar skorður, þó að lofað sé að hlutast til um, að frv. verði lagt fyrir næsta þing um þetta efni.

Þá vil ég benda á eitt enn, sem atkvgr.

sýnir, og það er, að í 14 kjördæmum á það að heita svo, að fengizt hafi meiri hl. með afnámi bannlaganna. Ég segi bannlaganna, þó að ég liti svo á, að um bannlög sé hér engin að ræða. Í 13 kjördæmum hefir aftur meiri hl. orðið á móti því. Þegar þetta er því borið saman og þátttakan í kjördæmunum, þá á ég von á því, að dálítið veikist sú fullyrðing, að þetta sé hreinn þjóðarvilji. Það er því víst, að hvernig sem á þetta er litið, þá er ekki nema að nokkru leyti hægt að halda því fram, að með atkvgr. 21. okt. síðastl. hafi fengizt hinn sanni þjóðarvilji í þessu máli.

Ég ætla nú að vera svo frjálsslyndur að afsaka hv. flm., þó að þeir hafi þá trú, að öll höft beri að afnema og að litilfjörlegur meiri hl. eigi jafnan að ráða í hvaða máli sem er. En þess vil ég þá biðja þá, að líta eitthvað til andstæðinganna, sem í þessu tilfelli eru þó 42% af öllum, sem atkv. greiddu fyrsta vetrardag síðastl. Annars held ég, að það hefði farið betur á því, að sá maðurinn, sem á að sjá um uppeldi prestastéttarinnar á Íslandi, sá þar fræum guðsótta og góðra siða, hefði farið dálítið öðruvísi að, — ekki sýnt það bráðlæti, sem hann hefir sýnt í þessu máli, þar sem hann virðist ekki hafa haft neitt annað fyrir augum en aðeins það, að fá hin sterku vin inn í landið, alveg án tillits til þess, hverjar afleiðingar það getur haft fyrir þjóðina í heild sinni. Það hefði horft óneitanlega öðruvísi við, hefði hann tekið það ráð að leggja um leið fram frv. um viturlega meðferð áfengisins. Hv. flm. eru báðir menn vitrir, og hefðu án efa getað lagt margt gott til þess máls.

Hvað snertir það atriði, að við þm. séum skyldugir að haga atkv. okkar eftir þeim þjóðarvilja, sem fram kom 21. okt. síðastl., þá mótmæli ég því. Fyrst og fremst af því, að ég tel alls ekki, að við þá atkvgr. hafi komið fram skýr og ótvíræður þjóðarvilji, og í öðru lagi sökum þess, að það er skylda hvers þm. að láta sannfæringu sína ráða atkvæðinu, og ekkert annað. Hitt er rétt, að komi sannfæring þingmannsins í bága við vilja kjósendanna, þá er hans að taka afleiðingum þess við þá. Það er því alveg fjarstæða ein að ætla að binda atkv. mitt eða

annara þm. með þál., sem samþ. var í Sp. í fyrravor.

Hv. flm. sögðust hafa bakhjarl í sínum kjósendum í þessu máli. Það má vel vera rétt. En ég hefi líka bakhjarl í mínum kjósendum í því, en það bakhjarl verkar bara öfugt. Á ég, ef meiri hl. kjósenda vill ekki bindindi, að greiða atkv. eins og meiri hl. vill? Má ég ekki á Alþingi greiða atkv. eftir sannfæringu minni, greiða atkv. með bindindi? Jú, það er enginn vafi á því. (PM: Auðvitað, ef sannfæringin hefir breytt). Ég neita því algerlega, að ég hafi í sambandi við þál. á síðasta þingi bundið mitt atkv. með þessu frv., þar sem ég þá ekki einu sinni greiddi þál. atkv. Svigurmæli hv. 2. þm. Rang. um, að ég hafi skipt skoðun, eru því með öllu ástæðulaus. En þó svo hefði verið, að ég hefði greitt atkv. með þál. á síðasta þingi, þá væri það nokkuð langt gengið að halda því fram, að þar með ætti mitt atkv. að falla til fylgis þessu frv. Það er nú svo, að frv. það, sem hér liggur fyrir, er annar flötur á málinu en sá, sem vissi að þjóðinni, er hún var látin greiða atkv. fyrsta vetrardag. Þjóðin var þá aðeins spurð að því, hvort hún vildi heimila innflutning á sterkum drykkjum, og hún svaraði spurningunni eins og kunnugt er, en það er stórt vafamál, hverju þjóðin mundi svara nú, ef hún væri spurð um þetta frv., spurð um það, hvort hún vilji afnema bannlögin að óbreyttri áfengislöggjöf. Það er m. ö. o., eins og spurningin var borin upp fyrir þjóðinni, hefir þjóðin ekki gefið nema hálfvort svar í þessu máli. Það vita allir, að það er ekki sama, eftir hvaða lagafyrirmælum áfengi er flutt inn í landið og selt. Hv. flm. hefir sjálfur kannast við það, að frv. hans falli ekki vel við gildandi áfengislöggjöf. En þá vil ég spyrja hann, hvers vegna hann vill ekki, jafnframt því, sem hann leggur til að leyfa innflutning sterkra vína, láta setja viturlaga löggjöf um sölu og veitingu þessara vína. Hv. flm. veit, hann hlýtur að vita, að sú afgreiðsla, sem hann vill hafa nú á þessu máli, hún er áreiðanlega ekki í samræmi við þjóðaratkvæðið. Ég vildi í þessu sambandi aðeins benda á það, án þess ég ætli mér að fara að rekja sögu bannmálsins, hvernig afstaða skoðana-

bræðra hv. flm. hefir verið frá því fyrsta gagnvart bannlögunum. Hún hefir í fám orðum verið sú, að þeir hafa alltaf frá því fyrsta fetað sig áfram stig af stigi í þá átt að gera bannlögin sem áhrifaminnst og sem óhæfust til þess að ná þeim tilgangi, sem þeim var ætlað í fyrstu að ná. Þannig hefir þetta verið frá því fyrsta, er lögin voru sett 1909, og allt fram á þennan dag. Skrefin, sem þeim hefir tekizt að stiga í þessu máli, hafa verið misjafnlega löng, sum hafa verið stutt, önnur aftur lengri, eins og þegar Spánarvínaundanþágan kom þeim upp í hendurnar, og svo nú þetta síðasta og stærsta skref, er þeir vilja stiga, með algerðu afnámi laganna. Ég vil þó þrátt fyrir alla þeirra baráttu gegn bannlögunum mega vona það, að þetta skref þýði ekki það, að þeir vilji láta áfengislögin, sem þeir viðurkenna, að séu mjög ófullkomin, sýna enn betur vanmátt sinn, en þeir verða þó að gá að því, að slíkt yrði óhjákvæmilega afleiðing þessa frv., ef það verður að lögum, því ef leyfðir verða sterkir drykkir inn í landið að óbreyttri áfengislöggjöf, þá er enginn vafi á því, að ástandið hér mundi stórversna. Mér skildist það á hv. flm., að hann teldi gildandi áfengislöggjöf svo gallaða, að hún gæti ekki óbreytt staðið til langframa. Aftur á móti var að heyra á honum, að þetta frv. mundi fremur bæta úr göllum laganna. Frá mínu sjónarmiði er það óskiljanlegt, hvernig hægt er að lækna einn sjúkling með því að láta hann fá verri sjúkdóm til viðbótar við þann, sem hann hefir fyrir. Hv. flm. vildi halda því fram, að engar líkur séu til, að samþykkt þessa frv. leiði af sér aukinn drykkjuskap. Ég er nú á öfugri skoðun. Þetta eru auðvitað spádómar hjá okkur báðum. Ég er nú dálítið eldri maður heldur en hv. flm. Þar að auki hefi ég nú í 43 ár unnið að bindindismálum og látið mig þau nokkru skipta. Ég held því, að ég hafi ekki minni reynslu en hann, og mín reynsla hnígur öll í þá átt, að álykta má, að drykkjuskapurinn aukist stórlega, ef sterku drykkirnir verða leyfðir inn í landið, og það merkilega er, að hv. flm. hefir einmitt sjálfur kannast óbeinlínis við þetta, því ein af röksemdum hans með frv. var sú, að frv. mundi orsaka

Rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfinni.

auknar tekjur í ríkissjóð. En það hlýtur að verða fyrir meiri innflutning vína og þar af leiðandi meiri drykkjuskap. (PM: Hv. þm. hefir ekki tekið eftir ræðu minni). Jú, ég tók vel eftir því, að hann sagði, að meira mundi verða flutt inn en áður á leyfilegan hátt; en það verða menn þó að taka með í reikninginn, að hvötin til þess að smygla inn víni og brugga vín er engu minni en áður. Sú hvöt er og hefir alltaf verið fjárhagslegs eðlis; hún á ekki rót sína að rekja til löngunarinnar í vínið, eins og hv. flm. heldur, að sé. Ég veit, að hv. flm. sjálfur er ekki lögbrjótur á þessu sviði, enda skilur hann ekki þær hvatir, sem standa að baki slíkum lögbrotum, en hann má trúa því, að það er eingöngu gróðavonin, en ekki ilöngunin í vínið, sem veldur því, að menn fara að brugga eða smygla inn vínun. Hv. flm. viðurkennir það líka, að hvorttveggja, brugg og smygl, muni vera gróðafyrirtæki. Þess vegna er það alveg áreiðanlegt, að bruggið vex við innflutning sterkra vína. Þegar allt flýtur í sterkum vínun, verður eftirlitið með bruggi og smyglun alveg ómögulegt.

Þá kom hv. flm. með aðra ástæðu fyrir því, að drykkjuskapur mundi ekki aukast þrátt fyrir afnám bannnsins, sem sé þá, að bindindisstarfsemin í landinu mundi jafnframt aukast. Ég veit ekki, hvort heldur ég á að gleðjast eða hryggjast yfir þessari yfirlýsingu. Ef hún á að þýða það, að hv. flm. ætli sér, þegar bannlögin eru afnumin, að ganga í lið með bindindismönnum og berjast við þeirra hlið fyrir auknu bindindi, þá er ástæða til að gleðjast yfir slíku loforði um liðveizlu, en ef orð hans eru aðeins ávísun á okkur bindindismenn, þá er sú ávísun aðeins orð; ef hún þýðir það, að hv. flm. vilji hér með gefa okkur leyfi til að vinna að bindindismálum með meira krafti en áður, þá er þetta aðeins fagurgali, sem hv. flm. ætlar enga ábyrgð að bera á. Nei, ef hann gefur ávísun í þessu máli, þá skal hann gefa hana á sjálfan sig, en ekki á aðra. Til þess hefir hann enga heimild. Það fer nú svo í þessu máli, þó hv. flm. sé skýr maður, þá skýzt honum með rökin, af því málstaðurinn er ekki góður.

Þá sagði hv. flm., að ein ástæðan, sem

mælti með því að samþ. frv., væri sú, að gæzla áfengislaganna mundi verða miklu erfiðari hér eftir en hingað til. Ég verð nú að játa það, þó að hv. flm. sé skýr maður, þá skil ég nú ekki, að það geti verið ástæða fyrir afnámi bannnsins, að eftirlitið verði fyrir það erfiðara. (PM: Hv. þm. hefir misskilið mig. Ég sagði, að gæzla áfengislaganna yrði erfiðari hér eftir en verið hefir, ef aðflutningsbannið yrði nú ekki afnumið). Hv. flm. segir, að gæzlan verði erfiðari hér eftir en verið hefir, ef bannið verður ekki afnumið. Mér flýgur í hug, hvort hér liggi það á bak við, að minnka eigi eftirlitið, ef bannið verður ekki afnumið. Ef það er svo, þá er þetta rökfræðilega hárrétt, að eftirlitið verði erfiðara. Þess vegna er ég á móti því, að sterkir drykkir verði fluttir inn í landið, að ég veit, að eftirlitið verður erfiðara, og þess vegna tel ég nauðsynlegt, að samtímis því, að stigið væri þetta stóra spor, ætti þó a. m. k. að semja viturlega áfengislöggjöf.

Ég skal taka það fram, að þó ég sé algerlega mótfallinn þessu frv., þá er það ekki ætlan mín að beita hér neinu málþófi. Ég játa það, að ég hefði gjarnan óskað að að vera sá skörungur að geta talað fyrir mínum málstað eins og hann á skilið, en um það er nú ekki að ræða, og verður hver að koma til dyranna eins og hann er klæddur. Ég hefi reynt af veikum mætti að færa fram þau rök, sem mér finnst mæla á móti því, að veitt sé leyfi til þess að flytja inn sterka drykki án þess um leið að hrófla nokkuð við hinni ófullkomnu löggjöf, sem gildir um veitingu og neyzlu vína. Ég mun því greiða atkv. á móti frv. eins og það liggur fyrir, og þykist ekki með því vera í neinu ósamræmi við þál. frá síðasta þingi um atkvæðagreiðsluna, þó svo hefði verið, að ég hefði greitt henni atkvæði, sem ekki var. Ef mál þetta heldur áfram hér í deildinni, þá mun ég við 2. umr. gera tilraun til að beina því inn á heillavænlegri braut en það er nú á. Ég læt það bíða til 2. umr., því ég vil vona, að það séu fleiri hv. dm. sama sinnis og ég, að þeir vilji gjarnan koma þessu máli frá við þessa umr., og vitanlega fara hv. þdm. hér eftir sinni sannfæringu.

Ég held, að það hefði verið drengi-

legra af hv. flm., sem báðir eru mætir menn, að þeir hefðu notað sína góðu aðstöðu í þjóðfélaginu til þess að koma góðu til leiðar. Þeir viðurkenna báðir, að áfengið sé höl, en ég vildi, að þeir hefðu borið gæfu til að beita sínum miklu kröftum til annara verka og betri en þeirra að rífa niður og leggja af velli siðustu leifarnar af því litla starfi, sem við bindindismenn höfum fengið áorkað siðasta mannsaldur, og hafa svo það eitt fram að bera til upphótar á sínum óhappaverkum að gefa ávísun á þá menn, er þeir hafa unnið á móti.

Magnús Jónsson: Ég þarf í raun og veru engu við það að bæta, sem hv. 1. flm. sagði í sinni framsöguræðu. Hann gerði svo rækilega grein fyrir tilverurétti þessa frv., að sú eina tilraun, sem gerð hefir verið til andmæla, tilraun til að hnekkja þjóðaratkvgr., hefir algerlega mistekizt. Hv. 1. flm. tók það réttilega fram, að nú væri enginn tími, enda ástæðulaust að vera að ræða hin almennu rök með og móti banni. Það er búið að kveða upp úrskurðinn um þá spurningu. Það gerði þjóðin sjálf fyrsta vetrardag. Hin almennu rök um bannið voru rædd, þegar það var sett á. Þau hafa síðan oft-sinnis verið rædd meðan bannið gildi. Þá var um það deilt, hvort ætti að vera bann eða ekki bann, vín eða ekki vín.

Ég skal játa, að ég var bannmaður, þegar bannið var sett. Þrátt fyrir alla galla, sem því fylgja, að gripa til þeirra neyðarúræða að hefta sjálfstæði manna, þá var ég með því, að það væri gert í það sinn, ef með því tækist að hindra innflutning á víni og eyða drykkjuskap í landinu. Þá ætlaði ég að þola þvingunarlögin á þjóðina, og ég mundi standa enn við sömu skoðun, ef hægt væri með lögum algerlega að þurrka landið. Ég verð þó að segja það, að ég er nú orðinn ennþá meiri frelsismaður en ég áður var. Ég er orðinn ennþá meiri andstæðingur þeirrar stefnu, sem á sem flestan hátt vill leggja hömlur á frelsi einstaklinganna. Þó mundi ég í þessu tilfelli fylgja þeirri stefnu, ef að fullu gagni mætti verða. En um það er ekki hér að ræða. Það er búið að þrautreyna bann á víni, bæði hér og í öðrum löndum. Við

höfum haft sölubann í 10 ár, algert aðflutningsbann í 8 ár og síðast í nokkur ár bann með undanþágu á sumum tegundum vína. Á öllum þessum árum höfum við alltaf verið að reyna að endurbæta þessa löggjöf. Það hefir verið reynt að brasa í brestina, sem komið hafa fram á lögunum, reynt að kitta í sprungurnar, en ekkert hefir dugað. Þessar tilraunir hafa hvergi dugað, hvorki hjá okkur eða öðrum þjóðum, sem við hið sama hafa átt að stríða. Ég held því, að reynslan bendi til þess ótvírætt, að vænst sé að afnema þetta bann, sem ómögulegt reynist að halda.

Finnar og Norðmenn hafa nú þegar afnumið bannið hjá sér. Bandaríkin eru í þann veginn að afnema það. Hefi ég varla trú á því, að sú mikla þjóð sækti svo fast að afnema þessi lög, ef hún teldi sig ekki vera búna að fá óskeikula reynslu fyrir því, að lögin séu óframkvæmanleg. Þá er það aðeins spurningin, hvort við einir eignum að vera þeir sauðir að taka ekkert tillit til reynslunnar, hvorki okkar eða annara þjóða reynslu. Hjá okkur, eins og öðrum þjóðum, sem hafa haft bannlög, er að ræða um tilraun, sem hefir mistekizt, og sem þess vegna á að hætta við. Það á því að ræða um þetta frv. alveg án tillits til þess, hvort menn álíta heppilegt að þurrka landið eða ekki. Ég býst við, að það séu ákaflega margir, sem líti á þetta mál þannig, að þessi tilraun hafi sýnt, að það verður að hætta. Mér finnst ákaflega sláandi að sjá þms, hvernig þær vonir hafa reynzt, sem ýmsir gerðu sér um Spánarsamningana, að menn mundu eftir það láta sér nægja með hina veikari drykki, Spánarvínin, — en það varð alveg öfugt. Það endurtók sig hér gamla sagan, að meðan eitt tré í aldingarðinum er bannað, þá er mest keppikefli að eta af því. Meðan ein tegund drykkjar er bönnuð, þá er endilega sjálfsgagt að ná í hana. Ef litið er nú á þetta frv. okkar hv. 2. þm. Rang. æsinga-laut, eins og ég veit, að hv. þdm. yfirleitt vilja gera, þá kemur í ljós, að frv. fer raunar fram á ákaflega litla breyt. á núgildandi lögum. Það á ekki að breyta áfengislöggjöfinni, það á ekki að fjölga útsölustöðum, ekki að leyfa fleiri aðilum að flytja inn vín, ekki að rýmka um veit-

ingu vína eða slá af kröfunum um almenna hegðun í sambandi við vinnautn. Það á aðeins, í stað þess, sem nú er aðeins heimilt að flytja inn vissar tegundir, að leyfa að flytja inn hvaða tegundir vína sem er. Þess vegna er ég alveg undrandi yfir því, hve þetta frv. hefir mætt þéttri andstöðu, þegar þar við bætist, að eigi er hægt að halda landsmönnum frá hinum bönnuðu drykkjum. Þegar, þrátt fyrir bann á þessum drykkjum, þeir eru bæði fluttir inn og búnir til í landinu; þegar breytingin verður í raun og veru ekki önnur en sú, að ætlazt er til, að þess vins verði neytt á löglegan hátt, sem áður var notað óleyfilega, og að rikissjóður fái nú tekjur af þeim vinum, sem áður komust inn tollfrítt eða voru búin til. Breytingin verður þá aðeins þessi: Þeir drykkir, sem hafa verið löglegir, halda áfram að vera það, en þeir drykkir, sem hafa verið ólöglegir, verða leyfðir.

Það voru fáein atriði í ræðu hv. 2. þm. S.-M., sem ég vildi aðeins vika að. Hv. þm. komst svo að orði, að það væri lögfræðingur og prestur, sem bæru þetta frv. fram. En þar sem ég þykist vita, að hann unni þessum stéttum mikið, þá vona ég, að honum sé það nokkur trygging, að ekki sé verið að fara fram á neitt ljótt með þessu frv.

Ég get fyrir mitt leyti alls ekki samsinnt því, sem hv. þm. sagði um þjóðaratkvæði. Hv. þm. vitnaði í þau ummæli stjkr., að þm. væru bundnir við sannfæringu sína og ekkert annað. Það er vitanlegt, að hver þm. hefir rétt til þess að greiða atkv. um þetta mál eins og þeir vilja, þrátt fyrir þjóðaratkvæðið. En mér fannst hv. þm. fara nokkuð einkennilega að í röksemdafærslu sinni um þetta. Þm. hafa sjálfir, með sínu skoðanafrelsi til þess að ákveða mál eins og þeir vilja, afgr. þetta mál á síðasta þingi þannig, að því skyldi skotið undir úrskurð þjóðarinnar. Og eftir að þm. hafa gert þetta, lít ég svo á, að þeir séu moralskt bundnir við að fara eftir þessum úrslitum. Það má náttúrlega segja, að ég segi þetta nú af því, að úrslitin urðu eins og þau urðu. En ég mundi beygja mig fyrir slíkri atkvæðagreiðslu. T. d. ef sami meiri hl. og nú er með afnámi bannlaganna, hefði tjáð sig fylgjandi bannlögunum og fram

hefði komið frv. um að afnema þau, þá hefði ég greitt atkv. móti því. Ég greiddi atkv. með því að skjóta málinu undan mínum dómstól til annars dómstóls, æðri dómstóls, þess, sem gefur okkur sitt umboð, og úr því ég gerði það, mundi ég taka því mannlega og hlíta þeim úrskurði, þó hann væri annar en ég legði á málið.

Hv. þm. fór nokkuð út í það, hversu mismunandi úrslitin hefðu orðið í mismunandi kjördæmum, og var að reyna að draga af því ýmsar ályktanir. Ég álit ákaflega óheppilegt að blanda kjördæmunum nokkuð inn í þetta mál. Ég álit, að það hafi verið mistök í þessari atkvæðagreiðslu, að ekki skyldi hafa verið svo ákveðið, að talið væri upp á einum stað. Því þegar máli er skotið undir atkv. þjóðarinnar, er því í rauninni ekki skotið undir sérhvert kjördæmi, heldur þjóðina í heild. Þessi atkvgr. átti að fara fram eins og landskjör, að talið væri upp á einum stað. Þetta hefði að mörgu leyti komið í veg fyrir ýmiskonar óþægindi, sem stafa af því, að talið er upp á mörgum stöðum. 1908 var talið upp í kjördæmunum, en það var af því, að sú atkvgr. fór fram í sambandi við almennar þingkosningar. Ég vonast til, að næst þegar þjóðaratkvæðagreiðsla fer fram, þá verði ekki steytt á sama skerinu, heldur verði talið upp í einu lagi.

En út af þeim ályktunum, sem hv. þm. vildi draga af útkomunni í einstökum kjördæmum, þá held ég, að það sé miskilningur að halda, að atkvgr. hafi farið eftir því, hvað bannlaganna hafi verið vel gætt á hverjum stað. Ég býst við, að öllum komi saman um það, að hvergi nokkursstaðar á landinu sé eins mikið gert til þess að gæta bannlaganna eins og í Reykjavík. Það er hvergi á landinu eins miklu liði á að skipa til þess og hvergi eins vandlega skoðað í skipum og í farangur manna, og allt upphugsanlegt gert til þess að hafa upp á leynisölum og bruggi. En hitt er annað mál, að brotin geta verið fleiri í Reykjavík en annarsstaðar, af því að hér er margmennnið svo mikið. Ég vil minna hv. þm. á, að það, hvað mörg brot komast upp, getur verið vottur um góða löggæzlu. Það þarf ekki að vera, að laganna sé bezt gætt þar, sem

enginn er tekinn fyrir lögbrot. En það er rétt og er ekki nema eðlilegt, að bannlögin hafi enn mest fylgi þar, sem þau hafa minnst verið brotin. Þetta er í samræmi við það, sem ég hefi tjáð vera mína skoðun. Hefðu bannlögin reynzt vel, þá er ég sannfærður um, að ekki hefði verið farið fram á að afnema þau.

Hv. þm. taldi þetta form, sem við flm. höfum valið þessu máli, að því leyti stórgallað, að með því væri, eins og hann komst að orði, allar gáttir opnaðar án þess að nokkrar skorður væru settar við óheppilegri notkun áfengis. Mig stórfurðar á þessum ummælum hv. þm., þar sem við berum ekki fram neina breyt. á áfengislögunum. Við förum ekki fram á neina breyt. aðra en þá, að bæta við 5—6 tegundum af víni, en allar skorður, sem fyrir eru við misbeitingu þess, eiga að standa. Það er því ósanngjarnt að bera okkur það á brýn, að við ætlum að kippa öllum skorðum undan. Hv. þm. talaði líka um það, að við ættum að sýna minni hl. svo mikla sanngirni að lofa þeim að vera með í að ákveða, hvernig áfengislögunum yrði hagað í framtíðinni. Ég þykist vita, að ekkert sé því til fyrirstöðu og að stj. muni hafa þá menn í ráðum með sér, sem mest hafa beitt sér fyrir bindindisstarfsemi í landinu.

Hv. þm. var að tala um það, hvernig skoðunarbræður okkar flm. hefðu komið fram við bannlögin. Við flm. höfum báðir verið bannmenn. Það fyrsta, sem ég kom fram í opinberum málum, var, að ég veitti banninu mikið fylgi. Þá var bannið komið á og mér fannst sjálfsgagt að veita því allt það lið, sem ég gat. En hitt er annað mál, hvort maður á að loka augunum fyrir því, þegar tilraunin getur ekki lánast. Ég vil því vísa frá mér öllum dylgjum í þá átt, að ég vilji reyna að draga stoðirnar undan banninu. Það er fjarri því.

Ég skal ekki fara mikið út í það, hvaða afleiðingar það muni hafa, ef bannið er afnumið. Ég held, að afleiðingarnar verði litlar. Ég hefi ekki neina trú á því, að upp risi nein gullöld, bruggið hverfi og allar tilraunir til að smygla. En ég hefi heldur ekki trú á því, að áfengisflóð renni yfir landið. En úr sögunni munu hverfa ódýrar tegundir af leiðinlegu víni, sem

menn helzt kaupa til þess að drekka sig fulla, og í staðinn koma sterkari drykkir. Menn verða fullir af hvorutveggja, en ég hefi aldrei séð neinn mun á því, hvort menn eru fullir af Spánarvinum eða brennivíni. En ef þessi vín væru seld með svipuðu verði og tíðkast í okkar nágrannalöndum, þá getur verið, að smygl mundi að miklu leyti hverfa, og þær tekjur, sem eiga að renna í ríkissjóð, mundu þangað koma.

Ég get ekki skilið, hvernig þau rök hv. þm. geta staðizt, að brugg muni vaxa við það, að sterkir drykkir væru leyfðir til landsins. Innlent brugg byrjaði vegna þess, að þessi vín voru bönnuð. Þess vegna finnst mér það vera rökrétt afleiðing, að afnám bannsins muni draga úr brugginu, og ég fyrir mitt leyti er ekki í vafa um, að það muni gera það smám saman. Ég sé heldur ekki, að við séum að gefa neinar ávísanir á hv. þm. og aðra, sem hafa beitt sér fyrir bindindismálum, þó við látum í ljós sem okkar skoðun, að bindindisstarfsemi muni aukast. Við drögum þá ályktun einungis vegna þess, að bindindisstarfsemin dofnaði við það, að bannið komst á. En að starfsemin hefir glæðzt aftur, stafar af því, að bannið hefir ekki reynzt öruggt. Og ég þykist viss um, að nú muni bindindisstarfsemin glæðast enn meir. En ég er ekki með því að gefa ávísanir á neinn, set þetta bara fram sem mína skoðun, ályktun, dregna út frá eðlilegum forsendum. Að ég á síðasta þingi og aftur nú hefi horfið að því ráði að gerast meðflm. að afnámi bannlaganna, stafar af því, að ég tel þessa tilraun hafa misheppnast og að hún geri mikinn siðferðislegan skaða í landinu. Ég tel líka óréttlátt að svipta ríkissjóð þeim tekjum, sem hann í rauninni ætti að hafa, þó það sé fyrir mér aukaatriði, og að lokum er ég þeirrar skoðunar, að skaðlegur drykkjuskapur muni verða minni í landinu eftir að búið er að afnema bannlögin. Ég hefi aldrei séð eða heyrt, að bannlögin hafi hjargað nokkrum manni, sem fer sér að voða út af víni. Sú sorglega staðreynd er, að þeir ofdrykkjumenn, sem hafa gert sér verulegan áberandi skaða við vinnautn, hafa gert það þrátt fyrir bannið. Þeir, sem bannið hefir haldið frá vinnautn, eru helzt hinir rólegu

borgarar, sem hafa gaman af því að smakka vín öðruhverju, en vilja ekki brjóta bannlögin til þess.

Ég trúi því, að ef bannlögin verða afnumin og innflutningur eykst, þá muni menn hætta að smygla. En af því að þessir menn mundu dreypa í vínið við og við, án þess að nokkur vissi um það í þjóðfélaginu, þá gæti verið, að hagskýrslur gætu sýnt, að drykkjuskapur hefði aukizt, þó að enginn gæti séð það. Í Englandi er mikil vinnautn eftir hagskýrslum að dæma, en ég hefi aldrei heyrt, að Englendirar væru sein sérstök drykkjupjóð. Þetta stafar af því, að þar er svo mikill fjöldi manna, sem án þess að vera drykkjumenn neyta einhvers vins á hverjum degi.

Mér fyndist það ákaflega illa við eigandi, ef Alþingi vildi ekki beygja sig fyrir þjóðaratkvgr., sem það sjálft hefir látið fara fram. Ég býst við, að það yrði til þess, að slíkar atkvgr. yrðu hafðar að litlu og sennilega ekki farið út í það að skjóta málum til þjóðarinnar. Og það teldi ég illa farið, því það fer vel á því, þegar mál eru þannig, að þau verða ekki að flokksmálum og þess vegna erfitt að vita, hvaða fylgi þau hafa, að skjóta þeim undir úrskurð þjóðarinnar.

Guðrún Lárusdóttir: Það er svo um þetta mál, að það mætti sjálfsagt lengja fundi í það óendanlega, því þetta er eitt af þeim málum, sem mönnum er mjög sárt um. Það er sannnefnt tilfinningamál fjölda manna, því að ekkert af þeim málum, sem eru á dagskrá meðal þjóðarinnar, kemur eins mikið við kjör hvers einstaks manns eins og einmitt þetta mál.

Í haust, þegar áfengismálið var til umr. í því formi, sem það var lagt fyrir þjóðina, til þess að henni gæfist kostur á að segja álit sitt um það, fóru fram umr. í útvarpinu af hendi bannmanna og andbanninga. Þá virtist mér málinu þannig haldið fram fyrir þjóðinni af andbanningum, að ekki væri um það að ræða, hvort ætti að gera undanþágu frá áfengislögunum, heldur einungis það, hvort þjóðin vildi lengur una við það slitur af bannlögum, sem hún ætti við að búa. Bannmenn héldu því fram, að þjóðin ætti að velja um það, hvort hún vildi meira

vín inn í landið eða ekki. Annbanningar þvertóku fyrir þetta og sögðu, að um það væri alls ekki verið að tala, heldur það, hvort þjóðin vildi ekki algerlega afnema bannlögin sjálf. Ég man þetta vel, af því ég tók sjálf þátt í umr. En nú vildi ég segja það, að ef ræða sú, sem hv. 2. þm. Rang. hélt hér áðan um þetta mál, hefði verið flutt í útvarpinu og jafnskilmerkilega lagt fyrir þjóðina, hvað um væri að vera, þá hefðu orðið fleiri nei-in, því illa trúi ég því, að íslenzka þjóðin álíti, að hún hafi sérstaklega þörf fyrir meira vín, þar sem alltaf hefir verið stagast á því, að allt væri fullt af víni, og það á þeim tímum, þegar stjórnarvöldin hafa orðið að banna ýmskonar nauðsynjavarning, sem þjóðin getur tæplega verið án. En í þessu frv. virðist ég fá fullkomna sönnun fyrir því, að það hafi verið rétt, sem bannmenn héldu fram, að þjóðin ætti um það eitt að velja, hvort hún vildi fá meira vín inn í landið eða ekki, því það er tekið skýrt fram í frv., að bannlögin skuli að öllu leyti halda sér, með öllum sínum feikilega sterku refsíákvæðum, sem ég álit ekki eiga alllitinn þátt í því, hvað bannlögin hafa stundum reynzt illa. Menn kinoka sér við að benda kannske á bláfátækan barnamann, sem hefir orðið það á að brjóta bannlögin, ef til vill á smávægilegan hátt, vegna þess að hann á þá vísar háar sektir og refsingu.

Ég tel fullkomna ástæðu til að taka fullt tillit til þjóðarviljans, og það var einmitt þess vegna, sem ég greiddi atkv. með því, að þjóðin sjálf fengi að skera úr þessu máli, eins og hún hafði áður gert, þótt ég telji það ekki heppilega áferð yfirleitt að láta þjóðina vasast í atkvgr. í hinum og þessum málum, sem ágreiningi valda. En það stóð sérstaklega á um þetta mál. Það hafði verið lagt fyrir þjóðina til þess að hún gæti sagt vilja sinn um það. Þess vegna þótti óhjákvæmilegt að lofa þjóðinni nú aftur að segja til um álit sitt. Hinsvegar get ég ekki skrifað undir það álit hv. 2. þm. Rang., að ég sem þm. hafi þar með skuldbundið mig til þess að greiða atkv. með hverskonar breyt., sem kynni fram að koma, eða breytt skoðun minni sem bindindis- og bannmaður eftir því, sem fram hefir komið við atkvgr. þjóðarinnar. Ég

hygg, að hver þm. eigi að greiða atkv. eftir sinni eigin skoðun, en ekki annara manna. En það ber að taka fullt tillit til þjóðarviljans, og þegar við komum inn á það atriði, megum við ekki ganga fram hjá þeim 11624, sem sögðu nei, þó sá þjóðarvilji sé í minni hl. Sá vilji hefir komið fram á ýmsan annan hátt. Fyrir nokkru var ég stödd á fundi, þar sem mættir voru fulltrúar frá ýmsum söfnuðum þessa lands. Þar var afgr. svo hljóðandi fundarsamþykkt:

„Fundurinn er því algerlega mótfallinn, að nokkur breyting verði gerð á áfengislöggjöfinni á þessu þingi, og leyfir sér að skora á ríkisstj. að hirta almenníngi nokkru fyrir næsta reglulegt Alþingi það vinsölufrv., sem hún kann að flytja“.

Hér er í rauninni ekki verið að greiða atkv. móti neinu, sem fram er komið, heldur að koma málinu í það horf, sem það ætti vitanlega að koma í frá ríkisstj. hálfu. Og ég get nú ekki samvizku minnar eða sannfæringar vegna greitt atkv. með þessu frv. Liggur mér í léttu rúmi, þótt einhverjir kunni að telja þetta brigmælgí. Ég álit það ekki heppilegan starfsgrundvöll fyrir þm. að binda fyrir munn sér með sinu eigin atkv. Vér eigum ávallt að hafa samvizku og sannfæringu í verki með oss. Og sannfæring mín segir mér að greiða ekki atkv. með frv.

Það hefir nú verið talað mikið um þetta mál. Hv. 2. þm. Rang. minntist m. a. lítilsháttar á fjárhagshliðina á því. Nú vil ég spyrja hann sem samngjarnan og góðan dreng og góðan Íslending: Hvað fáum við fyrir þessa peninga, sem innflutningur áfengis veitir í ríkissjóð? Hvað fá synir okkar og dætur og heimili með vaxandi vinnautn? Ég held því fram, að lífið á til verðmæti, sem ekki verða metin til fjár. Og þarna myndi kastað á glæverðmætum, sem ekki verða metin til fjár.

Hv. 3. þm. Reykv. var að varpa fram spádómum. Hann er hjartssýnn maður og gerði ekki ráð fyrir, að þetta myndi breyta nokkru. Það er auðvitað, að það verður enginn héraðsbrestur, eins og hann komst að orði, þótt hjörtum blæði til ólífis vegna bóls þess, sem alla jafnan er fylgifiskur áfengisnautnar, eða þótt fátæk móðir gráti undan því böli. En hér

hefir nú verið játað, að áfengisnautn myndi aukast, og því verður ekki neitað með neinum sanni, að jafnhliða muni bölið aukast. Reynslan hefir margsannað það, jafnt um fjölda og einstaklinga. Og sár einstaklingsins eru sár fjöldans, og þau verða ekki grædd nema með samtökum fjöldans. En e. t. v. þykir það ekki sama að tala um slikt í sölum Alþingis.

Áfengið hefir kvalið þjóðina lengi fyrr á tímum. Ég man sjálf þá tíma, þegar þriggja pela flaska af brennivíni kostaði ekki nema 75 aura. Ég drep á þetta aðeins til fróðleiks, en ekki af því, að ég húist við því, að menn vilji innleiða það aftur.

Ég held, að best væri að vera ekki að þrasa lengi um ágæti banns eða ókosti, heldur fara meðalveginn, taka til greina þjóðarviljann, en reyna þó að miðla málum svo, að báðir megi við una. Það getur fengizt með því að undirbúa rækilega endurskoðun áfengislaganna, með því að lagt yrði fram frv., er allir gætu kynnt, áður en lengra er gengið í málinu. Það kemur þing eftir þetta þing, og þar verða nýir menn og e. t. v. viðsýnni, og munu þeir þá leiða málið til lykta.

Ég þekki vel, hve þetta mál er viðkvæmt og sárt, og ég skil ekki, að nokkrum þm. geti verið þægð í að gera það í því, sem miklum hluta þjóðarinnar er mótgerð í.

Jón Jónsson: Það kom dálítið flatt upp á mig, þegar ég sá þetta frv. Um það var mikið deilt í sumar, hvort heyja skyldi aukapíng eða ekki. T. d. hélt hv. þm. Str. því fram, að aukapíngið væri óþarft og að af því myndi leiða mikinn kostnað. Nefndi hann 200 þús. kr., og þótti ýmsum andstæðingum hans það býsn. Margir héldu því fram, að þingið myndi verða stutt og að ekki myndu þar tekin til meðferðar önnur mál en þau, sem stæðu í beinu sambandi við stjórnarskrárbreytinguna. En nú er svo að sjá, sem þetta muni ekki verða. Mér sýnist daglega velta yfir þingið till. um auka-fjárútlát ríkissjóðs. Þá sýnist mér þetta frv. benda til þess, að þinginu sé ekki ætlað að verða sérstaklega stutt. Veit ég ekki, satt að segja, hvaða mál hægt væri að velja, sem eins væri vel til þess fall-

Rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfinni.

ið að lengja þingið um hóf fram. Þetta mál hefir verið flutt þing eftir þing, og þó aldrei komið út fyrir þá d., sem það var flutt í, vegna óþrjótandi ágreinings. En fylgjendum afnáms bannsins virðist hafa orðið svo brátt við úrslit þjóðaratkvæðagreiðslunnar, að þeir gátu ekki stillt sig um að gripa tækifærið til að færa þjóðinni blessun brennivinsins.

Ég skal ekki fjölyrða um þessa atkvgr. En ég verð þó að segja það, að hún verður að teljast nokkuð vafasöm. Fylgjendur afnámsins stæra sig af því, að hún hafi verið mjög glögg, þar sem 58% atkv. hafi verið með afnáminu. En við sjáum, að þátttakan í atkvgr. var mjög lítil, eins og eðlilegt er, þar sem hún fór fram á óheppilegum tíma og ekki komu nein önnur mál til atkv. um leið. Þó að gert sé gys að þeirri röksemd, að hriðarveður hafi verið þennan dag, þá er það nú samt svo. Veðrið var mjög slæmt. Atkvgr. sýnir, að tæplega 50% kjósenda hafa greitt atkv., og það sýnir aftur lítinn áhuga á breytingu.

Það kann að vera rétt hjá hv. 2. þm. Rang., að margir þeirra, sem heima sátu, séu í raun og veru fylgismenn afnámsins. En það sýnir þó ekki mikinn áhuga hjá þeim á breytingunni, er þeir sitja heima í þeim héruðum, þar sem skilyrði til að sækja atkvgr. eru annars góð. Annars er eðlilegast að ætla, að þeir leggi mesta kappið á sóknina, sem bannið vilja afnema.

Þá ber á það að líta, að af 27 kjördæmum eru 14, sem ekki vilja breytinguna, eða rúmur helmingur. Baggamuninn riður eitt kjördæmi, sem sé Reykjavík. Meiri hluti kjördæmanna er á móti afnáminu, og t. d. allir Vestfirðir.

Nú gera andbanningar sér hægt um hönd og leggja til, að aðflutningsbann á sterkum drykkjum sé afnumið og það án þess að setja nokkrar frekari reglur um það. Mér fyndist t. d. ekki ósanngjarnt, að Vestfjarðakjálkinn, sem allur var á móti afnáminu, fengi að ákveða sjálfur, hvort hann vill hafa þar útsölu sterkra drykkja, því að sennilega mun eiga að setja slíka útsölu á Ísafirði. Sé ég ekki, að einu orði sé vikið að slíku í frv. Hafi það vakað fyrir flm., þá er það ekki nema gott. En þetta er víðar svona en á Vest-

fjarðakjálkanum. T. d. ætti Akureyrarkaupstaður að hafa sitt atkv. um þetta.

Þá er annað, sem er skylda þjóðfélagsins um leið og hleypt er þessum voða að þjóðinni, því að þetta er voði; við, sem komnir erum til ára, munum, hvernig var hér áður. Því er það rik skylda þjóðfélagsins að setja ströng ákvæði til þess að fyrirbyggja háskalega misnotkun þess áfengis, sem flutt verður inn í landið. Ég held t. d., að setja beri ákvæði, sem tryggja bindindisfræðslu í skólum landsins, að veita beri fé til bindindisstarfsemi o. fl. Því fer fjarri, að þörf sé á að flaustra málinu svo af, að menn gefi sér ekki tíma til að vanda löggjöfina. Því hefði ég getað skilið það, ef komið hefði fram þáttill. til stj. um að undirbúa slíkt í samráði við bindindisfélög fyrir næsta þing.

Hv. 3. þm. Reykv. hélt því fram, að þar sem málið hefði verið borið undir þjóðina, þá væri þm. skylt að fara þar eftir. En ég get ekki skrifað undir það. Þjóðin getur breytt um þm., en það nær engri átt, að nokkur þm. greiði atkv. gegn því, sem hann heldur, að sé bezt fyrir þjóðina. Þó má mikið bæta hér úr, ef sett eru nauðsynleg varúðarákvæði.

Ég er því þessu frv. mótfallinn, fyrst og fremst af því, að það tefur þingið að ástæðulausu, og í öðru lagi vegna þess, að skylt er að setja tryggingarákvæði, sem m. a. tryggi rétt þeirra, sem vilja vera án vinsins.

Mun ég því hiklaust greiða atkv. á móti þessu, en hinsvegar get ég verið því fylgjandi, að stj. sé falið að undirbúa málið til næsta þings.

Ingvar Pálmason [óyfirl.]: Hv. 3. þm. Reykv. byrjaði á því að segja, að hann hefði verið bannmaður, og sagðist hann vera það enn. En ég held, að þeir, sem á hlýddu, hafi með engu móti getað fengið það út úr ræðu hans. Ég get trúað því, að hann hafi verið bannmaður, en ég trúi því ekki, að hann sé það enn. Hann hefir ekki afsannað þau ummæli mín, að hann og hv. 2. þm. Rang. væru skoðanabræður þeirra manna, sem sátu þingið 1919. Þeir halda fram sama málstað og andbanningar hafa gert undanfarin þing.

Hv. þm. hneykslast á því, að ég ámælti

Rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfinni.

hv. flm. fyrir þetta frv., sem ég sagði, að opnaði allar gáttir fyrir áfenginu án þess að setja nokkrar skorður við. Hv. þm. vildi snúa orðum mínum við, til þess að geta fótað sig á þeim, og halda því fram, að ég hefði sagt, að þeir vildu kippa öllum skorðum burt. Þetta sagði ég aldrei.

En okkur ætti að koma saman um það, að áfengislöggjöfin er ekki viðunanleg eins og nú er. Annað mál er það, hvort ekki er hægt að breyta henni til bóta. Tel ég það því ekki nema sanngirniskröfu, að settar verði nýjar skorður um leið og áfenginu er veitt inn í landið.

Í ræðu sinni sagði hv. 3. þm. Reykv. það, að bannl. hefðu aldrei nokkrum manni bjargað. Held ég, að þetta sé ekki annað en tóm orð. Get ég skýrt frá því, að í minni sýslu hefir ástandið breytzt svo, að enda þótt meiri hl. manna væri þar á móti banni 1908, þá vilja menn þar nú heldur þau l., er nú gilda, heldur en engin bannl., þrátt fyrir missmiði á löggjöfinni og framkvæmd hennar. Er það sönnun þess, að þau hafa bjargað mörgum. Það, að snúa hugarfari íbúanna, er sú bezta björg, sem hægt er að veita. Ég hefi sjálfur fengizt allengi við þessi mál. Í mínu byggðarlagi var brennivínssala. Þar bjuggu þá 200—300 manns. Þeir drukku þá meira en 1200 manns drekka nú. Hvað mörgum þarna hefir verið bjargað, getur enginn sagt, en þeir eru áreiðanlega margir.

Hv. þm. sagði, að breyting sú, sem yrði við frv., væri nálega engin, en þó væri það til bóta. Þegar það væri komið á, þá væri eitthvað öðru máli að gegna en um Spánarvínin, sem menn drykkju sig fulla í. Menn myndu þá fá sér þetta og rétt dreypa í það. Ég get nú ekki talað um þetta af reynslu, því að ég hefi ekki bragðað vín í 43 ár. En mér þykir það ólíklegt. Því var líka haldið fram, þegar Spánarvínundanþágan var á döfinni, að þetta væri eina ráðið til að forðast helvitis brennivínið, sem menn drykkju sig fulla í. Þetta er nú samkvæmnin.

Ég lofaði í fyrri ræðu minni að beita ekki málþófi í þessu máli. En mér láðist að gera aths. við eina setningu í ræðu hv. flm. Hann sagði, að áhugaleysi við kosningarnar bæri ekki að skilja svo, að þeir, sem sætu heima, væru frekar bann-

menn en andbanningar. Það væri frekar á hinn veginn. Það er náttúrlega rétt, að þessi skipulagði félagsskapur, sem unnið hefir gegn banninu, hafi átt aðsetur sitt í Reykjavík. En ef athugaðar eru gerðir þessa félags úti um landið, þá held ég, að það sé ekki vafa bundið, að þeir hafa haft fullt eins mikil áhrif og góðtemplara-reglan, því að reglan beitti engum agitationum fyrir kosningarnar, en andbanningar gáfu út blað sitt, og daginn fyrir kosningarnar smeygðu þeir því inn á hvert heimili. Nei, ef gert verður upp, þá er það áreiðanlegt, að andbanningar eiga fyllilega þann heiður skilinn, ef heiður skyldi kalla, að þeir hafa ekki legið á liði sínu. Ég læt hér útrætt um þetta mál; ég sé ekki ástæðu til þess að endurtaka það, sem ég hefi áður fært fram. Ég held, að ekki finnist mikil rök til þess að hnekkja því, sem ég hefi sagt um atkvgr. og lögin yfirleitt, og ég vil að lokum láta það í ljós, að mér virðist algerlega óviðeigandi að afgr. slíkt frv., bæði nú og síðar, án þess að um leið sé sett bindindislöggjöf í samræmi við þá atkvgr., sem nú hefir farið fram.

Umr. frestað.

Á 14. fundi í Ed., 20. nóv., var fram haldið 1. umr. um frv.

Flm. (Pétur Magnússon): Mér er það fullljóst, að það hefir lítið að segja um framgang máls þessa hér í d., að hafa langar umr. um það, því að hv. þm. hafa að líkindum allir tekið afstöðu til þess. Ætla ég því að haga orðum mínum eftir þessari skoðun minni, og ekki svara andmælendum frv. orði til orðs, heldur aðeins drepa á nokkur af þeim höfuðandmælum, sem fram hafa komið hér í d. gegn frv.

Það hefir verið dregið í efa, aðallega af hv. 3. landsk., að þjóðaratkvæðagreiðsla sú, sem fram fór fyrsta vetrardag, sýni rétta mynd af huga landsmanna. Sagði hann, að hún hefði verið illa sótt. Ég hefi ekki í höndum nákvæmar upplýsingar um þetta, en ætla, að 40—50% landsmanna, sem rétt höfðu til þessarar atkvgr., hafi notað hann. Af þessu dró hv. þm. þá ályktun, að atkvgr. hafi

ekki sýnt rétta mynd af þjóðarviljanum og að hann gæti verið allt annar en atkvgr. gaf til kynna.

Ég held, að þetta séu veik rök hjá hv. þm. Þó að þátttaka væri litil í þessari atkvgr., þá er hún þó svo mikil, að eftir líkindareikningi ætti hún að sýna rétta mynd af þjóðarviljanum, sérstakl. vegna þess, að munurinn á atkvæðum með og móti er allmikill. Hitt verður vitanlega að játaast, að ekki er hægt að færa fram sannanir í þessu efni, og um það verður því hver og einn að hafa sína skoðun. Jafnvel þó að það kynni að vera rétt hjá hv. þm., að ekkert öryggi sé fyrir því, að vilji meiri hl. þeirra, sem greiddu atkv., sýni vilja meiri hl. þeirra, sem höfðu rétt á því, þá skiptir það í raun og veru ekki miklu í þessu sambandi. Það er nú yfirleitt svo með þau mál, sem ráðið er til lykta með atkvgr. kjósenda, að það er vilji þeirra, sem nota atkvæðisrétt sinn, sem verður að ráða. Vil ég í því sambandi benda hv. 3. landsk. á það, að þegar hann var kosinn landsk. alþm., munu ekki nema um 50% af kjósendum hafa notað atkvæðisrétt sinn. Þó held ég, að þessum hv. þm. mundi þykja það allóviðfelldið, ef farið væri að bera bríður á, að hann væri löglega kosinn þm.

Yfirleitt er ekki hægt að komast lengra í þessu efni en að gefa kjósendum kost á að greiða atkv. Hvort þeir nota atkvæðisrétt sinn, verða þeir auðvitað að eiga við sjálfa sig. Hitt verður ekki véfengt, að allsterkur meiri hl. þeirra, sem notuðu atkvæðisrétt sinn, hefir lýst því yfir, að þeir vilji nema úr gildi það, sem eftir er af l. um innflutningsbann áfengra drykkja. Tel ég því rök hv. 3. landsk. í þessu efni, sem hv. 2. þm. S.-M. drap á, harla léttvæg.

Þá hefir allmikið verið á það minnzt af andmælendum þessa frv., að þrátt fyrir atkvgr. þá, sem fram hefir farið með þjóðinni, þá væru þeir þó bundnir við og gætu ekki farið eftir öðru en sannfæringu sinni. Það veit trúa mín, að ég ætla ekki að reyna að kúga sannfæringu hv. þm., og væri vissulega æskilegt að slík kúgun kæmi aldrei fyrir á Alþingi. En hvernig samrýma þessir hv. þm. það, að þeir greiddu því atkv. sitt á síðasta þingi, að þjóðin skyldi vera látin ráða úr-

slitum í þessu efni, við það, að þeir nú vilja svo taka ráðin aftur af þjóðinni, eftir að hún hefir fellt sinn úrskurð? Hvernig ætlar hv. 5. landsk. nú að færa rök fyrir því, að hún greiði atkv. á móti frv., sem miðar að því einu að láta það þjóðaratkvæði fá að njóta sín, sem hún á síðasta þingi lagði til, að leitað yrði? Því að þá sagði þessi hv. þm.: „Ég er ein í flokki þeirra manna, sem vilja, að þjóðin sé látin sjálf ráða um úrslit þessa máls“.

Ég sé ekki, að hægt sé að réttlæta þetta ósamræmi nema á einn veg, og aðeins einn, með því að segja: „Skoðun mín hefir breytzt á málinu síðan í vor“. Það er náttúrlega fullkomlega heiðarlegt að skipta um skoðun, en það er líka eina leiðin til afsökunar á þessu ósamræmi.

Ég færði á laugardaginn var öyggjandi rök fyrir því, að öll framkoma Alþ. síðastl. vor í þessu máli benti til þess, að það ætlaðist til, að þjóðarvilji yrði látinn ráða í þessu efni, og að það væri einnig vilji þeirra, sem móti afnámi hannsins voru, hvað sem persónulegum skoðunum á málinu liði. Og ég benti þá líka á það, að það er svo fjarri því, að í þessu liggi nokkur bending um, að þm., sem ekki vilja afnám bannl., séu með því að breyta á móti sannfæringu sinni, þótt þeir samþ. að láta þjóðarviljann njóta sín.

Hv. 5. landsk. sagði, að hún hefði ekki skuldbundið sig til að greiða atkv. með sérhverri breyt. á bannl. Þetta er rétt, því að mikill þorri af ákvæðum áfengislöggjafarinnar getur staðið óbreyttur fyrir því, þótt farið verði eftir þjóðaratkvæðinu. Þjóðin var aðeins spurð að því, hvort hún vildi leyfa innflutning sterkra drykkja. Þetta frv. miðar einungis að því að framkvæma þann þjóðarvilja. Hv. þm. hefir, með því að samþ. í vor að skjóta málinu undir þjóðaratkvæði, skuldbundið sig til þess að greiða atkv. með þessari breyt. á bannl., sem hér liggur fyrir.

Hið þriðja, sem fært var fram sem röksemd á móti frv., var sú staðhæfing andmælenda þess, að þessi breyt. mundi leiða til aukinnar vinnnautnar í landinu. Ég held, að allir þeir hv. þm., sem á þetta atriði hafa minnzt, hafi tekið sér það sem gefið, sem þeir áttu að sanna í þessu

efni. Það má með miklum rétti segja, að ef það væri öruggt, að afnám banns, sem eftir er í áfengislöggjöfinni um innflutning áfengra drykkja, verkaði þannig, að vinnautn ykist í landinu, þá væri misráðið að fara þessa leið. En ég hygg, að erfitt muni vera fyrir andmælendur frv. að færa fram frambærileg rök fyrir því, að svo mundi fara. Það hefir verið á það bent, að í öllum kaupstöðum landsins eru opinberir vinsölustaðir, og það er ekki gert ráð fyrir, að þeim verði fjölgað. Ég geri heldur ekki ráð fyrir, að vinveitingastöðum verði fjölgað, þ. e. að víðar á landinu verði selt heldur en nú á sér stað. Hverjar líkur eru þá til þess, að neyzla áfengra drykkja aukist, þótt þessi breyt. verði samþ.? Þeir, sem áfengis vilja neyta, geta vissulega aflað sér þess nú á löglegan hátt.

Hitt er einnig óvéfengjanlegt, að í öllum þorra héraða landsins getur hver maður fengið hinar sömu tegundir vína, sem hér er farið fram á að leyfa innflutning á, en fengið þær að visu á ólöglegan hátt. Ef lítið er til reynslunnar í þessu efni, þá hygg ég, að flestir verði að játa það, að í sveitum landsins a. m. k. er ástandið miklu verra en það var áður en bannið komst á. Vinnautn er þar nú orðin langlum meiri en þá. Ég talaði t. d. nýlega við gamlan sýslunga minn ofan úr Borgarfirði, sem hefir verið í aðal-Borgarfjarðarréttunum flest haust upp undir 60 ár. Hann sagði, að hann hefði aldrei áður séð neitt svipaða vinnautn í þessum réttum eins og var síðastl. haust. Ég hefi heyrt fleiri segja þetta sama eða svipað þessu. Bendir þetta nú til þess, að hömlur undanfarinna ára á innflutningi áfengra drykkja hafi orðið til þess að minnka vinnautn í landinu? Nei, þvert á móti bendir þetta til hins gagnstæða.

Hv. 2. þm. S.-M. var að ympra á því, að það væri að mestu að kenna skoðana-bræðrum okkar hv. 3. þm. Reykv., hvernig komið væri í þessu efni. Ég geri ráð fyrir, að hann hafi þar átt við skoðanabræður okkar um þetta sérstaka mál. (IP: Já, ég meinti það). Við höfum áður fyrr verið bannmenn. Ég var ekki framsýnni en það, þegar bannlögin voru sett, að ég hélt, að þau mundu útrýma eða minnka að mun vinnautn í landinu. En

brátt sá ég, að vonlaust var um það, að þau mundu útrýma vinnautninni. Þó skal ég gera þá játningu, að ég ált, að bannlögin hafi gert töluvert gagn til ársins 1922. Ef við hefðum ekki haft bannlögin á stríðsárunum, þegar peningaflóðið skall yfir landið, þá hefði vinnautn vafalaust aukizt hröðum skrefum. Þó því færi vitanlega fjarri, að landið nokkurn tíma yrði „þurrt“, þá voru samt þeir erfiðleikar á að ná í áfengi, að fjöldi manna hlífðist við að standa í því, þó þeir annars vildu hafa áfengi um hönd. Þær hömlur verkuðu því án efa í þá átt að draga úr vinnautn, þó fjarri væri, að hún hyrfi. Og þær hjálpuðu aldrei þeim, sem banninu þó fyrst og fremst var ætlað að hjálpa — ofdrykkjumönnunum. — Hitt er svo öllum vitanlegt, að bannið hafði frá öndverðu ýmsa miður góða fylgifiska í för með sér, stórfelld lögbrot og allskonar yfirdrepaskap. Þó þau því um stund hafi dregið úr vinnautn, verður sjálfsagt erfitt að meta, hvort þau í heild sinni hafa gert meira gagn eða ógagn, jafnvel þann tíma, sem þau þó komu að einhverjum notum. En eftir að „Spánar-undanþágan“ var samþ. hafa bannlögin verkað til ills eins. Gagnsemi þeirra hefir með öllu horfið, en skaðsemin haldizt. Þeim er það að kenna, að nú er brennivín bruggað um þvert og endilangt Ísland. En heimabruggið er betur fallið til að leiða til ofnautnar áfengis en nokkuð annað. Það er því ekki „andbanning-anna“ sök, hvernig komið er.

Hv. 2. þm. S.-M. vildi halda því fram, að ég hefði játað, að vinnautn mundi vaxa í landinu, ef þessi breyt. nær fram að ganga. Dró hann það af því, að ég hafði vakið athygli á, að við breyt. mundu tekjur ríkissjóðs aukast. Ég vil alls ekki kannast við, að í þessu liggja nokkur slík viðurkenning af minni hálfu um aukna vinnautn. Ég benti á það, að fyrst og fremst væru tollar af sterkum drykkjum meiri en af veikum, og í öðru lagi — og það er aðalatriðið —, að mjög mikill hluti af því áfengi, sem nú er selt ólöglega, mundi þá verða selt löglega, og ríkissjóður mundi njóta tekna af því.

Ég er alveg sannfærður um það, að sú breyt., sem hér er farið fram á, verkar mjög bráðlega í þá átt að minnka vin-

nautn í landinu. Það er ekki einungis okkar reynsla, sem styrkir þessa skoðun mína, heldur einnig reynsla annara þjóða, sem hafa haft bannlög hjá sér. Hagskýrslur sýna, að í Noregi hefir vinnnautn minnkað og færri verið sektaðir fyrir ölvun eftir en áður en bannl. voru afnumin þar. Enginn vafi er á því, að sama yrði útkoman hér hjá okkur.

Á það hefir verið minnzt, að samhliða breyt. þeirri, sem hér ræðir um, sé alveg nauðsynlegt að setja nýjar reglur um meðferð áfengis. Það mun aðallega hafa verið hv. 3. landsk., sem talaði um þetta, en fleiri munu hafa á það minnzt. Nú vil ég spyrja: Ef núverandi áfengislöggjöf er viðunandi, hvað er það þá í þessari breyt., sem gerir hana lakari? Hvað er það í breyt., sem knýr til þess að setja frekari reglur eða hömlur um meðferð áfengis í landinu? (JónJ: Brennivínshættan). Brennivínshættan, segir hv. 3. landsk. Nú vil ég spyrja hann: Hefir hann nokkur rök fyrir því, að hætta af brennivíni sé nokkuð meiri en af sherry og portvíni? Er nokkuð meiri hætta á ölvun af því? Ég efast um það. — Þeir menn eru til, sem kaupa áfengi einungis til þess að verða ölvaðir, en þeim tekst það áreiðanlega, þó að ekki hafi þeir annað en hin svonefndu „Spánarvín“. Það ætti reynslan að hafa kennt okkur.

Hv. 5. landsk. hefir bent á atriði í áfengislöggjöfinni, sem hún telur nauðsyn á að breyta, þ. e. refsíákvæðunum, sem gilda um brot á bannl. Hv. þm. sagði, að þau ákvæði væru gifurleg og ekki í réttu hlutfalli við brotin, og eins og alltaf sé, þegar svo stendur á, hafi þau því komið að minna gagni. Þetta er rétt. En ég vil spyrja hv. þm.: Úr því svona er, er þá ekki líka ástæða til að gera eitthvað til þess að draga úr hættunni á, að l. verði brotin? Því verður naumast neitað, að þessi breyt. ætti að miða í þá átt, að brotum á l. fækkaði, en fjölgaði ekki.

Auk þessa — og það sást hv. 3. landsk. alveg yfir — er það tekið fram í 2. gr. þessa frv., að ríkisstj. á að hafa alveg fullkomna heimild til þess að setja hverjar þær hömlur, sem hún telur nauðsynlegar, á meðferð hinna „sterku“ drykkja. Það er t. d. fullkomlega heimilt, ef Vestfirðir óska þess, að stj. banni þar sölu

allra áfengra drykkja, sem meiri vinnandi er í en 21% að rúmmáli. (IP: Ekki hefi ég litið svo á). Það er enginn vafi á því, að eftir 2. gr. frv. er hægt að setja slíkar hömlur. Annars er erfitt fyrir andmælendur þessa frv. að sýna fram á, að þessi breyt. geri það að verkum, að nauðsynlegt sé hennar vegna að breyta áfengislöggjöfinni að öðru leyti.

Þá hefir verið drepíð á það af einum eða tveimur af andmælendum þessa frv., að hér verði einnig að hugsa um rétt minni hl. Mér er ekki alveg ljóst, hvað átt er við með rétti minni hl. í þessu efni. Það er nú það venjulega, að minni hl. verður að beygja sig fyrir meiri hl. Þar sem það er lagt undir atkvæði fleiri eða færri einstaklinga, að ráða málum til lykta, hvort sem það nú er þjóð eða þing eða aðrir, sem eiga að ráða úrslitum, þá er réttur minni hl. ekki annar en sá, að geta sett fram sínar skoðanir og harizt fyrir þeim, þ. e. beitt sínum áhrifum til þess að fá þá úrlausn málsins, sem hann óskar. En það liggur náttúrlega í hlutarins eðli, að þegar mál er lagt undir þjóðaratkvæði, þá verður minni hl. að beygja sig fyrir vilja meiri hl. og setta sig við að úrslitin verði önnur en hann óskar eftir.

Hv. 3. landsk. drap á það, að til þess hefði verið ætlað, að þetta þing yrði stutt, og að honum þætti undarlegt, að slíkt mál sem þetta væri borið fram á því. Það sagði hann, að benti ekki til þess, að við flm. frv. ætluðum að stuðla að því, að þingið gæti orðið stutt. En ég vil segja það, að borin hafa verið fram mörg mál á þessu þingi, sem minni ástæða er til að bera fram heldur en þetta mál. Ég held, að við getum horft óhræddir í augu kjósenda okkar, þótt við tökum tíma þingsins til að ræða það mál og ráða því til lykta, sem þjóðin er þegar hún að fella sinn úrskurð um. Slíkt mál ætti ekki að þurfa að tefja þingið, a. m. k. ekki efnishlið þess.

Ég ætla ekki að fjölyrða frekar um málið að þessu sinni. Ég hefi drepíð á flest atriðin, sem máli skipta í andmælum þeirra hv. þm., sem talað hafa um frv.

Ég held satt að segja, að hv. 5. landsk. hafi hitt naglann á höfuðið í byrjun ræðu

sinnar, því að hún hóf ræðu sína með því að segja, að þetta mál væri „tilfinningamál“. Það er rétt, að hjá bannmönnum hefir þetta mál verið tilfinningamál, og ekkert annað en tilfinningamál. (GL: Það er tilfinningamál hjá andbanningum líka). Bannmenn hafa lokað augunum fyrir þeirri staðreynd, að bannlöggin eru farin að verka alveg öfugt við það, sem þeim var upphaflega ætlað. Ef þeir hættu að líta á málið einungis frá sjónarmiði tilfinninganna, en vildu líta á það líka með augum skynseminnar, þá er ég sannfærður um, að ekki þyrfti að viðhafa miklar umr. til þess að koma málinu í gegn á þessu þingi.

Guðrún Lárusdóttir: Ég skal ekki tala langt mál, því að það mun vera þýðingarlaust. Ég get ekki fallist á skilning hv. flm. á atkvgr. minni um þáttill. í þessu máli á síðasta þingi. Atkvæði mitt þá þýddi ekkert annað en það, að ég vildi gefa öðrum mönnum kost á að láta í ljós sína skoðun á þessu ágreiningsmáli. Því skyldi ég ekki geta lagt það undir dóm annara manna án þess að skuldbinda sjálfa mig til að skipta um skoðun? (PM: Þá var meiningin, að þjóðin sjálf ætti að ráða). Já, þjóðin sagði sitt álit um það. En hún hefir ekki aðstöðu til að breyta áfengislöggjöfinni með því einu að segja já eða nei. Ég verð því að halda fast við þá skoðun mína á málinu, að atkv. mitt sé óbundið, þrátt fyrir atkvgr. um þáttill. í vor. Og af því að ég álit, að tilslökun á bannlöggunum verði, eða að mjög hætt sé við að hún verði til ógagns og bölvunar fyrir þjóðina, þá álit ég, að það sé mín móralska skylda að greiða atkv. eftir sannfæringu minni á móti frv., sem ég þykist vera viss um, að muni auka vinnuátt í landinu, ef það nær samþykki.

Hv. 2. þm. Rang. hlýtur að skilja það, að mér er bindindismálið mikið áhugamál, þar sem ég hefi varið miklum tíma æfinnar fyrir það mál. Ef ég svo færi að hlaupa frá sannfæringu minni í þessu efni, þá mundi ég sannarlega brjóta í bága við mína mórölsku skyldu. Menn höfðu búizt við því, að hæstv. stj. legði fram frv., sem allir gætu við unað, en ekki við því, að hér yrði borið fram frv. um stóreflis undanþágu frá bannlöggun-

um, sem fyrst og fremst þýðir það, að innflutningur eykst til muna, og þá einnig vinnautn; því að ég geri ekkert úr því, sem hv. 2. þm. Rang. sagði, að vinnautn ykist ekki við aukinn innflutning. Og til hvers er þá verið að flytja þetta vinnuátt inn? Hvað á þá að gera við það, ef ekki á að drekka það? Því það liggur í hlutarins eðli, að ef innflutningur eykst, sem gert er ráð fyrir í þessu frv., þá er ekki nokkur efi á því, að meira verður drukkið, ofan í einhvern fer það, og verkanirnar þekkjum við öll. — Hv. 2. þm. Rang. benti á ýmislegt, sem ég ætla ekki að svara sérstaklega nákvæmlega, því að ég vil ekki tefja umr. Hann sagði, að ástandið hefði batnað í þeim löndum, sem hefðu afnumið bannlöggin, sektir hefðu minnkað o. fl. þessh. En það fer nú tvennum sögum um þetta, og það mun vist, að einmitt síðan bannlög voru afnumin í Finnlandi, þá hafa sektir fyrir bruggun gífurlega aukizt, og þrátt fyrir það, þótt Finnar hafi haldið öllum sínum varnarákvæðum og jafnvel bætt við þau, þá hefir samt bruggið aukizt. Hvað yrði þá hér, þar sem eftirlitið er erfitt og ónógt? Ég hygg, að það myndi ekki batna stórlega. Að minna yrði drukkið, ef meira vinnuátt kæmi inn í landið, er hreinasta villa. Hann talaði um, að ökonomiska hliðin væri aðalatriðið. Það er ekki rétt. Aðalatriðið er siðferðislega hliðin — hliðin, sem snýr að einstaklingunum og heimilunum. Það er hlið bölvunarinnar, sem alla jafnan er í för með áfenginu. Ég held ég geti ekki, hve fegin sem ég vildi gera það fyrir hv. 2. þm. Rang., greitt atkv. með þessu frv. Það er sannfæring mín, að það væri til ills fyrir þjóðina að skella þessari aukningu inn án nokkurrar reglugerðar eða nánari ákvæða.

Ég þarf ekki að bæta fleiru við. Ég vona, að öllum sé það ljóst, hvar ég stend og hefi staðið og vonast til, að ég standi framvegis í bindindismálinu. Hvað þjóðarviljann snertir, þá skal ég þegar taka það fram, að þótt minni hl. sé minni hl., þá hefir hann sýnt sinn vilja og hann hefir rétt til þess, að einnig sé tekið tillit til þess vilja. Það eru heil héruð í landinu, sem hreint og beint vilja bann, eða eru hlynnt banni, og það væri hart fyrir þau að verða þvert á móti vilja sínum að

Rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfinni.

opna fyrir víni eða sætta sig við, að samþ. yrði svona lagað frv.

Ingvar Pálmason [óyfirl.]: Ég á hér ekki kost á nema aths., en vænti þess, að hæstv. forseti leyfi mér að teygja ofurlítið úr henni, ef ég skyldi þurfa á að halda. Það eru býsna mörg atriði í seinustu ræðu hv. frsm., sem ég tel ástæðu til að taka til athugunar. Ég mun þó ekki komast yfir þau öll. Hann beindi orðum sínum sérstaklega til hv. 3. landsk., því að hv. 3. landsk. mun hafa látið einna skarpast í ljós, að þessi atkvgr. væri svo vafasöm, að tæplega væri hægt á henni að byggja, að þetta væri þjóðarvilji. Ég skal til áréttingar segja, að ég hefi alveg sömu skoðun og hv. 3. landsk., og ég byggji það á sömu forsendum og hv. 3. landsk., að þátttakan var svo litil. Þetta vill hv. frsm. gera að engu, því að hann segir, að allir atkvæðisbærir menn hafi átt kost á að greiða atkv., en hann tekur það ekki með í reikninginn, að kosningin fór fram á þeim tíma árs, sem a. m. k. annar stærsti stjórnmálaflokkurinn hefir talið óheppilegasta tímann, sem hægt væri að fá til atkvgr. yfirleitt, og á stórum svæðum á landinu hamlaði óveður kjörfundarsókn þennan dag. (PM: Það hamlaði nú jafnt fyrir báða). Ef allir landsmenn hefðu átt svo hæga aðstöðu sem Reykvíkingar, þá skyldi ég viðurkenna, að hv. þm. hefði nokkuð til síns máls. En það má ekki ganga framhjá þeim örðugleikum, sem fólkið í landinu á við að stríða, og vér verðum að aðgæta, út yfir hverja þessi aðstöðumunur gengur. Þetta gengur aðallega út yfir kvenþjóðina í landinu. Það er vitanlegt, að á mörgum sveitaheimilum er enginn kvenmaður nema húsmóðirin, og þar sem þetta er um mesta annatímamann — í sláturtíðinni —, jafnvel meiri en um hásláttinn, þá sjá allir, hve hægt konum veitist að nota atkv.rétt sinn. En meðal kvenþjóðarinnar er það mikill meiri hl., sem vill halda í leifar bannlaganna, þrátt fyrir alla þeirra galla. Ég get vel búizt við, að menn segi, að þetta séu ekki rök; en ef það eru ekki rök, að miklum hluta kjósenda er fyrimunað að neyta atkv.réttar síns, þá sér hver maður, að hinn sanni þjóðarvilji kemur ekki fram. Ef

það er bara vegna áhugaleysis, hve sóknin hefir verið slæm, þá er miklu meiri ástæða til að álykta eins og hv. frsm. En þegar þetta er tekið með, þá mun ganga erfiðlega að sanna, sem það gengur og fyrir hv. þm., þótt glöggur sé, að allir, sem heima sátu, hafi annaðhvort verið menn, sem ekki höfðu áhuga eða voru með afnámi. En nú er ein röksemd enn, og hún er sú, að ef gengið er út frá því, að þeim, sem heima sátu, sem eru milli 50—60% af öllum kjósendum landsins, sé skipt í likum hlutföllum og atkvgr. sýnir milli bannmanna og andbanninga, þá kemur það merkilega upp, að miklar líkur eru til, að þá hefðu bannmenn orðið í meiri hl. Ég býst við, að flm. þyki þetta dálítið undarlegt, en hygg samt, að ef hann athugar, hvernig kjördæmaatkvgr. hefir fallið, þá sjái hann, hve miklar líkur eru til, að niðurstaðan hefði orðið önnur. En þrátt fyrir það, að svona sé og að á þessa leið megi benda, þá hefir það ekki verið aðalröksemdin, þótt stór sé. Aðalröksemdin hjá mér er og verður sú, að það sé fyrst og fremst ástæðulaust að bera þessar lagabreyt. fram, án þess að taka tillit til þess mikla minni hl. í landinu, með því þá að bera fram um leið breytingar á áfengislöggjöfinni. Hv. frsm. sagðist ekki geta skilið, hvað meint væri með rétti minni hl. Mér þykir þetta hálfeinkennilegt, því a. m. k. er það svo, að minni hl. hefir einhvern rétt, nema það skyldi vera einhver áhrif frá útlendri stefnu, sem hér kemur fram, að meiri hl. einn eigi að ráða og minni hl. komi þar hvergi til greina. Þó á ég bág með að trúa, að það sé meining flm. Ég held, að hann vilji bara ekki kannast við það fyrr en honum þykir tímabært. að taka eigi tillit til minni hl. Ég vil því skýra þetta nánar og benda á eitt atriði, sem ég geri að skilyrði fyrir því, að það sé liðandi, að sterkum drykkjum sé hleypt inn í landið, vegna minni hl., og það er, að héruðin fái ótvíræðan rétt til þess að ákveða, hvort útsölustaðir séu innan þeirra vébanda eða ekki, án tillits til þeirrar skipunar, sem verið hefir á þeim málum hingað til, og ég er viss um, að hv. flm. kannast við, að þetta sé sanngirniskrafa. Þetta atriði liggur svo ljóst, að þingið getur tekið tillit til minni hl.

á þennan hátt, ef lítið er á málið frá staðháttahliðinni. Það er mestur hluti landsins, sem ekkert vill með útsölustaði hafa að gera, svo sem allir Vestfirðir og stór hluti af Norður- og Austurlandi. (Forseti: Aths. fer að verða nokkuð löng). Ég skal taka það til greina. Ég get látið mörgu ósvarað, sem fram hefir komið, og ég kom þarna að einu atriði, sem ég legg mikla áherzlu á. Það er ekki það, sem fyrir mér vakir um að fá breytingu á áfengislöggjöfnni, að fá hækkaðar sektir eða þessháttar, en þar sem nú kemur nýtt viðhorf, vil ég, að hún sé sniðin eftir því. Flutningsmenn og stuðningsmenn málsins segja, að ef ekki verði veitt þessi undanþága, þá verði ástandið í landinu svo vont, að enginn hlýði áfengislögunum. Það getur vel verið, að þetta sé rétt um Reykjavík, en það er alrangt úti um land, og í raun og veru hafa öll þau ummæli, sem um þetta mál hafa fallið, verið miðuð við Reykjavík, og það er eðlilegt. Það er Reykjavík, sem ræður í þessu máli. Það er hún, sem leggur til meiri hl., og flutningsmennirnir eru Reykvíkingar og þekkja langbezt, hvernig þar er ástatt. Úti um land þekkja þeir minna til, og vilja enda lítið tillit taka til þess. Í sambandi við ummæli hv. flm. um, að hann skildi ekki, hvernig ætti að taka tillit til minni hl., á ég enn margt ósagt, en get fengið tækifæri til að segja það síðar, ef svo ólíklega færi, að frv. kæmi aftur til umr.

Jón Þorláksson: Það er að bera í bakkafullan lækinn að auka umr. um þetta mál, en mér þykir samt rétt að gera stuttlega grein fyrir atkv. mínu. Það, sem ég tel ekki lengur verða við unað í núv. áfengislöggjöf, eru þær refsingar, sem beitt er út af ýmsum brotum, sem í réttarmeðvitund almennings eru mjög lítilfjörleg, en refsingarnar svo harðar, að með þeim er gereyðilagður efnahagur manna og þar með getan til þess að halda uppi heimili fyrir menn, sem verður það á að drýgja eitthvað af þessum brotum. Ég skal sem dæmi nefna, að ég held, að ekki sé heimilt að dæma mann í minna en 1000 kr. sekt, ef hann hefir gert það fyrir kunningja sinn að selja honum portvínsflösku, sem annars

er lögleg vara, ef hann leggur á hana 2 kr. fyrir ómak sitt. Það má nefna mörg önnur dæmi. Og þó að hv. 2. þm. S.-M. vildi halda því fram, að ekkert sé að heima hjá honum í þessu efni, þá held ég, að hægt væri að nefna dóm úr hans kaupstað, sem vegna ákvæða laganna varð að vera svo harður, að dómaranum ofbauð og sennilega eyðilagði heimilið, sem um var að ræða, vegna óverulegrar yfirsjónar. Maður hafði selt einhverja ögn af heimabrugguðu öli rétt ofan við áfengismarkið. — Ég fyrir mitt leyti vil ekki una lengur við þessa áfengislöggjöf, ef ég með þingmannsatkv. mínu get fengið hana burt, vegna þess að hún kemur af stað a. m. k. eins mikilli eyðileggingu og þótt einhverjir heimilisfeður féllu fyrir freistingunni um að neyta of mikils áfengis. Það er þó einhver von um, að þeir sjái að sér í því, sem talið er, að menn geti sjálfir ráðið, eins og því, hvort þeir neyta áfengis eða ekki, en þegar ríkisvaldið er búið að taka eignirnar og stimpla heimilisföðurinn glæpamann og setja í fangelsi, þá verður það ekki aftur tekið. Það, sem ég nú hefi á móti því frv., sem hér liggur fyrir, er, að það lætur áfengislöggjöfina standa. Ég álit það raunverulega algerlega ófullnægjandi spor í þessu máli, sem einungis greiðir fyrir innflutningi sterkari drykkja, en lætur áfengislöggjöfina að öðru leyti standa óbreytta. Ég mun samt sem áður sýna þessu frv. fulla kurteisni og greiða atkv. með því til 2. umr. og nefndar, og vita, hvort ekki kemur í ljós í n., að stíga eigi þetta spor, að fá a. m. k. numda burt verstu agnúana á núv. áfengislöggjöf.

Magnús Jónsson: Hv. 1. flm. hefir nú svarað þeim andmælum, sem komið hafa fram gegn frv., og ég skal ekki tefja með því að endurtaka það. Virtist hann ganga svo frá því máli, að meiru er ekki þörf á fyrir þá, sem eru að meta rök með og móti. Ég vil aðeins segja örfá orð út af aths. hv. 2. þm. S.-M. Hann taldi það valda mestu um, hvað atkvgr. um þetta mál var lítið sótt, að hún hefði verið á óhentugum tíma. Ég hygg, að ef farið er yfir atkv.tölurnar, komi í ljós, að kjör-sókn er ekki minnst þar, sem þeir erfið-

Rýmkun undanþágu frá áfengislöggjöfni.

leikar hafa verið mestir fyrir hendi. Ég hygg það mestu hafa valdið, að ýmsir menn hafa verið efablandnir um, hvað þeir ættu að gera. Það eru menn, sem þykir í aðra röndina hart að þurfa að láta undan í þessu máli, en sjá á hinn bóginn þá sorglegu reynslu, sem orðið hefir af banninu, og hugsa því, að bezt sé að sitja heima og láta málið eiga sig. Bæði vakir fyrir mörgum það, sem ég talaði um í minni fyrri ræðu, að málið er smávægilegt í ýmsra augum, hvort rétt sé að heimila að flytja inn þá drykki, sem enn er verið að streitast á móti. Það er venjulegt, að kosningar um mál, sem ekki varða miklu, verða ekki vel sóttar. Hv. þm. talaði aftur um rétt minni hl. Það hljómar fallega og virðist vera sanngjarnt. En úr því að vér byggjum okkar þjóðfélag á rétti meiri hl., er ómögulegt að gera annað en þá kröfu til minni hl., að hann láti undan. Við skulum athuga þá kosningu, sem mestu varðar hér á landi — alþingiskosningarnar —, þar sem ekki fara fram hlutfallskosningar. Meiri hl. sendir jafnvel í tvímenningskjördæmum báða mennina á þing. Þar hefir minni hl. engan rétt og verður að beygja sig. Hann getur að visu búið sig undir að sigra næst og treysta á, að skoðanabréður annarsstaðar fái fulltrúa, en við atkvgr. verða þeir að láta í minni pokann, alveg eins og meiri hl. sameinads þings kys forseta án þess að minni hl. fái nokkur ítök í honum. En það verður að segja, að ákaflega mikið tillit er tekið til minni hl. í þessu frv., þar sem öll áfengislöggjöfin með öllum þeim skorðum, sem þar eru settar við misnotkun áfengis, er látin haldast óbreytt, og þar að auki sett heimild til sérákvæða út af nýju drykkjunum. Ég get ekki séð annað en að með þessu sé tekið það tillit til minni hl., sem yfirleitt er mögulegt, því að ekki er bæði hægt að banna og leyfa innflutning áfengra drykkja. Hv. 1. landsk. taldi, og það með réttu, að megingallinn á núv. áfengislöggjöf væri þessar óhæfilegu refsingar, sem líka eru mikil orsök þess, hve erfitt hefir verið að framfylgja lögunum; hvorki uppljóstrarmenn eða dómara geta fengið sig til þess að koma nokkru upp, vegna þess hve mikið það kostar hlutaðeigend-

ur. En það er áreiðanlegt, að það er engin bót í þessu máli að láta 1. standa óbreytt til næsta þings. Því verður ekki neitað, að með samþykkt þessa frv. fækkar stórlega þeim brotum og tilhneigingu til að smygla inn óleyfilegum drykkjum, og þá er þó létt af talsvert miklum freistingum. Menn geta sagt, að refsingarnar séu þá orðnar nær sanni. Brotið verður svívirðilegra, þegar þannig er farið framhjá 1., ennþá meira að óþörfu, og þess vegna ekki jafnskert réttartilfinning manna, þótt hart sé refsað. En ég get sagt hv. þm., hvað olli því, að við bárum þetta þannig fram. Það var einungis af því, að reynsla tveggja undanfarinna þinga hefir sýnt, að það kemur til með að kosta mjög mikinn tíma að fá setta nýja áfengislöggjöf.

Önnur leið en að afnema núgildandi áfengislög, sem líka gat verið hugsanleg, var að setja í þess stað fyrirmæli um, að áfengismálunum skuli skipað með reglugerð til næsta Alþingis. En við flm. þessa frv. þorðum ekki að bera það fram í því formi. Þá hefðu andstæðingarnir auðvitað horið fram þá ástæðu, að málinu væri hent út í fullkomna óvissu.

Ég viðurkenni, að það er ákaflega mikill galli að þurfa að láta þessi hræðilegu refsíákvæði vera áfram í lögunum þangað til á næsta þingi, en það verður ekki úr því bætt með því að fella þetta frv.

Ég skal svo að lokum segja fáein orð út af því, hvers vegna ég er dálítið undrandi yfir því, ef frv. getur ekki náð fram að ganga. Mér heyrir á sumum andmælendum þessa frv., að þeir gangi út frá því, að bannið verði afnumið á næsta þingi, og mér skilst, að þessir hv. þm. geti verið með þáttill. í þá átt að fela ríkisstj. að undirbúa þetta mál fyrir næsta þing. Ég held, að allir andmælendur þessa frv. hafi látið skína í þá skoðun, að aðeins ef málið væri vel undirbúið, mundu þeir fylgja frv. En ef það er sannfæring hv. þm., að næsta Alp. beri að setja nýja áfengislöggjöf, þar sem heimilaður er með allskonar skorðum og skilyrðum innflutningur allra áfengra drykkja, þá finnst mér sjálf sagt að samþ. þetta frv., sem hér liggur fyrir, því að ég er sannfærður um, að sú reynsla, sem fengist á þeim tíma, sem er þangað til næsta Alp.

kemur saman, geti orðið að gagni við tilbúning nýrra áfengislaga. Ég er sannfærður um, ef skipa á n. til þess að undirbúa áfengislöggjöfina undir næsta þing, að hún getur betur innt starf sitt af hendi, ef einhver reynsla er fyrir hendi í þessum efnum, og hún gæti í ljósi þeirrar reynslu sett skorður eða ekki skorður, sem þörf er á að setja í slíka löggjöf. Þess vegna held ég, að samþykkt þessa frv. mundi búa talsvert í haginn og verði til þess, að betur verði úr garði gerð sú áfengislöggjöf, sem næsta þing verður væntanlega að setja. Þó skil ég það ákaflega vel, að það er dálítið leiðinlegt, að atkvæðagreiðslunni er vart lokið, þegar rokið er í það að leyfa innflutning á sterkum drykkjum. Það er dálítið í mér af þeirri tilfinningu, að það sé af því, að mann sé farið að langa svo mikið til þess að afnema þessi höft, að það megi ekki dragast deginum lengur. En ég held, að við verðum að beygja þessa tilfinningu, sem orsakast af þeim atvikum, að örstutt þing situr rétt þessa dagana, sem úrslitin eru að fréttast, og við verðum að láta hana vikja fyrir því, að áfengislöggjöfin, sem væntanlega verður lögð fyrir næsta þing, verði sem bezt úr garði gerð. Og ég er sannfærður um, að hún verður betur úr garði gerð, ef þetta frv. verður samþ. og reynsla fæst á þessum mánuðum, sem liða þangað til næsta þing kemur saman, og ég held, að enginn geti látið sér til hugar koma, að á þessum 7 til 8 mánuðum geti skeð nein ósköp, sem ekki er hægt að bæta fyrir.

Jón Jónsson: Hv. 1. flm. þessa máls hélt fram í ræðu sinni áðan, að mín rök fyrir því, að atkvæðagreiðslan sýndi ekki öruggt um vilja þjóðarinnar, væru mjög veik. Það er vitanlega ekki hægt að sanna neitt til fullnustu í þessu efni, en mér skilst þó, að allmikil rök liggi fyrir því, að atkvgr. sýni ekki alveg öruggt, hvar meiri hl. þjóðarinnar sé í þessu máli, af því að ekki kusu nema tæp 50% af þeim, sem atkvæðisrétt höfðu. Svo finnst mér benda margt í þá átt, að þeir hafi meira kapp lagt á að sækja kjörfund, sem vildu koma á þessari breytingu, heldur en hinir. Og í annan stað, eins og hv. 2. þm. S.-M. tók fram, var þetta á mjög óheppileg-

um tíma einmitt fyrir þann hluta þjóðarinnar, sem búast mátti við, að fremur yrði banninu fylgjandi. En þrátt fyrir það, þó ég telji, að atkvgr. skeri ekki glögg úr um þetta, þá sker hún úr um það, að svo mikill hluti þjóðarinnar er á móti banninu, að það verður vitanlega erfitt að halda því uppi til langframa gegn svo miklum hluta þjóðarinnar, og geri ég því ráð fyrir, að ekki verði hjá því komizt á einhvern hátt að afnema það. Ég hefi heldur ekkert sagt um það fyrir mitt leyti, hvort ég mundi alveg skilyrðislaust neita að beygja mig fyrir þeim vilja, en hitt hefi ég sagt, að nauðsynlegt skilyrði fyrir því, að ég geti gert það, er, að um leið og bannið er afnumið væru gerðar þær ráðstafanir, sem frekast er unnt til þess að tryggja, að afnám bannlaganna yrði að sem minnstu tjóni.

Hv. flm. véc að því, að það sé að sönnu í þessu frv. gefin heimild dómismrh. til þess að setja frekari skorður við misnotkun vins, ef þurfa þykir. En það er engin trygging sett með þessu. Það er allt lagt í vald dómismrh., og ég tel það ekki forsvaranlegt að sleppa málinu á þann hátt, því að auk þessa er dómismrh. engin bending gefin í þá átt, að hann eigi að nota þessa heimild.

Þá tel ég sjálfsagt, að um leið og bannið er afnumið sé sýnd einhver frekari trygging fyrir aukinni starfsemi til þess af efla bindindið í landinu. En geri maður ráð fyrir, að þessir hv. flm. hefjist nú handa til næsta þings og sýni, að þeim sé alvara með því að efla bindindisáhuga í landinu, og ef þá er komið í ljós, að miklu meiri áhugi sé fyrir hendi og löggjafarvaldið um leið tryggi betur en nú, að því verði framfylgt, sem ákveðið er, horfir málið öðruvísi við. Þess vegna finnst mér nauðsyn bera til, að málinu verði frestað þangað til sá undirbúningur er fyrir hendi. Ég geri ráð fyrir, að það verði mjög fljótt, ef nokkuð má marka allt þetta tal þeirra manna, sem vilja afnema aðflutningsbannið, að þeir eftir sem áður eða kannske frekar hafi áhuga fyrir að stuðla að bindindi í landinu.

Hv. 1. landsk. talaði hér áðan og minntist á, að það væri mikill galli á áfengislögunum, að refsingar fyrir ýms smærri

afbrot væru of strangar. Ég get að sumu leyti tekið undir það, að þær séu í ýmsum tilfellum of strangar, en á því er engin bót ráðin, þó að þetta frv. verði samþ.

Og hv. 1. landsk. var að tala um, að það mætti ekki láta þá hættu vofa yfir heimilum þessa lands, að þau væru kannske alveg lögð í rústir með of ströngum dómi á heimilisföðurinn fyrir smávægilegt afbrot. Það má vel vera, en heimilin eru ekkert betur komin fyrir því, þó að í viðhót við þá hættu bætist svo, að hætta sé á, að mörg heimili eyðileggist fyrir ofdrykkju heimilisföðursins, sem stuðlað er þó að með þessu lagafrv., sem hér er til meðferðar.

Ég hygg því, að hið eina rétta, sem hæstv. þd. getur gert í þessu máli, sé að fella þetta frv., en hitt gæti komið til mála, að samþ. einhverja þáltill., sem fæli stj. að undirbúa endurskoðun áfengislaggjafarinnar og afnám bannsins. Ég býst við, að ég gæti verið með þáltill., sem færi í þá átt.

Kári Sigurjónsson: Hér hafa farið fram allýtarlegar umr. um almenn atriði þessa máls, og vil ég ekki lengja þær, en mér virðist, að þess hafi ekki verið fyllilega gætt, hvað þær eigi að miðast við. Hér er mál, sem hefir verið farið með undir sérstöku formi. Því hefir verið skotið til þjóðaratkvæðis, og þá er rétt að athuga, hverskonar mál það er.

Mér virðist af ræðum sumra hv. þm., að ekki hafi komið fram sá skilningur, að þingið hefir sérstakar skyldur við þetta mál út af niðurstöðu þjóðaratkvæðisins. Það hefir komið fram í umr., að menn tala um sannfæringu sína og siðferðis- og réttlætishlið í sambandi við þetta mál, og það er ekki laust við, að skotið hafi verið persónulegum hnútum að ýmsum þm., en slíkt álit ég óviðkomandi og ætla ekki að fara út í það.

Ég vil benda á það, að það eru sérstök mál, sem þykja helzt til þess fallin að skjóta til alþýðuatkvæðis. Það eru mál, sem ekki útheimta mikinn stjórnálaþroska eða viðtæka menntun, og sem þykir nauðsyn að fá fullvissu fyrir, að hve miklu leyti alþýðan vill standa með, og þau mál, sem ganga nokkuð nærri persónulegum rétti og privatlífi manna. Ég

hefi séð það í góðum heimildum, sem hafa hlotið viðurkenningu í útlöndum, að þar er talið, að bindindismál og innflutningsbann væru í fyrstu röð þeirra mála, sem hentugt þætti að skjóta til þjóðaratkvæðis, og þess eðlis er einmitt það mál, sem nú hefir nokkuð verið rætt um.

Ég hefi nú bent á það, sem ætti mestu að valda um meðferð þessa máls hér í hv. d. Ég álit, að svo framarlega sem þessi meiri hl. er fram kominn, sem hér hefir verið rætt um, og á því er enginn vafi, þá standist þingið ekki við að taka málið fyrir á öðrum grundvelli. En mér finnst gæta nokkuð mikillar þröngsýni hjá þeim hv. þm., sem ekki vilja leyfa málinu til 2. umr. Því hefir jafnvel verið skotið fram, ef ég man rétt, í umr. milli beggja hv. flm. og hv. 2. þm. S.-M., að þeir miðuðu að sumu leyti sína afstöðu til þessa máls við það, hvernig atkvgr. féll í þeirra kjördæmi. Þetta er ekki hugsanarétt, því að það voru ekki kjördæmin út af fyrir sig, sem greiddu atkv., heldur þjóðin sem ein heild. Með þessari aðferð er því verið að gera þetta að kosningamáli. Slíkt er óeðlilegt, og ég fyrir mitt leyti hefi enga löngun til þess.

En eftir að ég hefi gert þessa aths. við gang umr., vil ég taka það fram, að ég er sammála hv. 1. landsk. í því, að mér virðist nauðsyn til bera, að þetta mál gæti í meðferð nefndarinnar tekið þeim umbótum, að um leið og rýmkað er á innflutningshöftunum séu settar skorður gegn því, að framkvæmd laganna verði til þess að koma of hart niður á mönnum fyrir smávægileg brot.

Ég hefi nú með þessum orðum gert grein fyrir því, að ég óska, að þetta mál gangi til 2. umr. og n.

Flm. (Pétur Magnússon): Ég get fullkomlega tekið undir það, sem hv. 6. landsk. sagði, að það ber að líta á þetta mál frá sjónarmiði allrar þjóðarinnar, en ekki hvers einstaks kjördæmis. Hitt er ekki nema mannlegt, að fulltrúar þeirra kjördæma, sem fastast standa með afnámi bannsins, beiti sér frekar fyrir málinu en hinir, sem ef til vill eru í andstöðu við meiri hl. í kjördæmum sínum.

Annars var það aðeins stutt aths., sem ég ætlaði að gera út af því, sem komið

hefir fram. Ég benti á það, þegar ég talaði fyrst fyrir þessu máli hér í hv. d., að við flm. vildum halda okkur í lagasetningunni fyrir innan þau takmörk, sem þjóðaratkvgr. hefir sett. Við vildum ekki taka með nein ákvæði önnur en þau, sem voru óhjákvæmileg afleiðing af atkvgr. Þess vegna bundum við okkur við það eitt að nema úr gildi þær hömlur, sem eru á innflutningi vissra tegunda áfengra drykkja. En við komum ekki með neina till. um að breyta öðru í áfengislöggjöfinni, eins og tekið var fram strax, en sáum þó, að fleira þurfti endurbóta við. Það var fyrst og fremst af þeirri ástæðu, að við töldum ekki von til þess, að samkomulag fengist um gagngerða breyt. að þessu sinni, en töldum þó sjálfsagt, að þessi breyt. mundi ná fram að ganga, þó að reynslan ætli kannske að verða önnur.

Það kom fram hjá hv. 3. landsk. og hv. 2. þm. S.-M., að höfuðannmarkinn á frv. sé sá, að ekki séu settar nægilega viðtækar heimildir og strangar reglur um sölu og meðferð þessara drykkja, sem hér um ræðir. Út af þessu vil ég lýsa því yfir hvað mig snertir, að ég er fús til samvinnu við þessa hv. þm. um endurbætur á frv., ef þeir telja þær heimildir, sem 2. gr. hefir inni að halda, ekki nægilega viðtækar. Ég á sæti í n. þeirri, sem væntanl. fær málið til meðferðar, og mun ég fús til að taka til athugunar sérhverjar brtt. frá þeim, sem kynnu að fara í þá átt.

En ég sé hinsvegar ekki, að bein ástæða sé til að setja inn í frv. frekari ákvæði en felast í 2. gr. Það má ganga út frá, að stj. sjái sinn hag í því að búa sem bezt um hnútana og fari að óskum þeirra héraða, sem kynnu að vilja fá frekari heimildir en þær, sem nú eru í lögum.

Ég kann heldur illa þeim hálfkveðnu aðdróttunum, sem komið hafa fram í garð okkar flm., þess efnis, að við flytj-

um frv. þetta í því skyni að auka ofnautn áfengis í landinu. Ég get ekki fundið, að við höfum gefið neitt tilefni til þess. Við höfum gengið með opin augu og því séð, að það ástand, sem nú ríkir og ríkt hefir að undanfögnu í þessu efni, er með öllu óviðunandi. Og við viljum bæta úr því á þann hátt, er við teljum skynsamlegastan. Mér kemur heldur ekki til hugar að drótta því að andmælendum þessa frv., að þeir beiti sér móti því af illum hvötum, af því þeir vilji viðhalda lögbrotum, smygli, bruggi og öllum þeim ósoma. sem fylgt hefir áfengislöggjöfinni. Ég held, að þeir geri það blátt áfram af því, að þeir hafi gengið með lokuð augu og því ekki getað lært af reynslunni.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 8:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JónP, KS, MJ, PHerm, PM, BSñ, EE, EÁrna.

nei: JBald, JónJ, JónasJ, BKr, GL, IP.

Frv. vísað til allshn. með 8 shlj. atkv.

Á 27. og 29. fundi í Ed., 6. og 8. des., var frv. tekið til 2. umr. (A. 52, n. 233 og 293).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

19. Einkasala á kartöflum.

Á 23. fundi í Ed., 30. nóv., var útbýtt:

Frv. til l. um einkasölu ríkisins á kartöflum (þmfrv., A. 230).

Á 24. fundi í Ed., 2. des., var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

